VÂNĂTĂI ASCUNSE

The New York Times | Book Review | 10 Best Books of 2019

Ce Nu Știi Despre Violența Domestică Te Poate Ucide

Câștigător al J. Anthony Lukas Award

RACHEL LOUISE SNYDER

NEMIRA

„Și chiar și pentru acelea care știu sau intuiesc, ca Michelle Monson Mosure, este un salt cognitiv absolut să își imagineze că această persoană pe care o iubesc sau care le-a iubit, această persoană cu care au făcut un copil, această persoană cu care au avut un angajament și viceversa, această persoană cu care împărtășesc fiecare detaliu mare sau mic al vieții, ar putea cu adevărat să le ia viața. Iubirea este cea care face ca violența domestică să fie diferită de oricare altă crimă. Faptul că persoanele implicate și-au spus una alteia și lumii: «Tu ești cea mai importantă ființă pentru mine.» Iar apoi, într-o clipă, acea relație să devină letală? Este o idee care ne cere să trecem peste niște obstacole mentale, intelectuale, emoționale dincolo de orice ne putem imagina."

VÂNĂTĂI ASCUNSE

Ce Nu Știi Despre Violența Domestică Te Poate Ucide

RACHEL LOUISE SNYDER

Traducere din limba engleză de
RALUCA PANTILIMON

NEMIRA

Coperta: Katya MEZHIBOVSKAYA
Foto copertă: NOJUSTICE/GETTY IMAGES
Prelucrare copertă: Yanna ZOSMER, Alexandru CSUKOR
Redactor: Irina CERCHIA
Lector: Alexandra RUSU
Tehnoredactor: Alexandru CSUKOR

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SNYDER, RACHEL
Vânătăi ascunse: ce nu știi despre violența domestică te poate ucide /
Rachel Snyder; trad. din lb.engleză: Raluca Pantilimon.
București: Nemira Publishing House, 2020
ISBN 978-606-43-0936-5

I. Pantilimon, Raluca (trad.)

821.111

Rachel Snyder
NO VISIBLE BRUISES
What We Don't Know About Domestic Violence Can Kill Us

Copyright © Rachel Louise Snyder, 2019

Anumite fragmente din această carte au apărut
în *New Yorker* într-o formă ușor diferită.
Aceasta este o operă de non-ficțiune.
Totuși, autoarea a schimbat numele și alte date
de identificare a anumitor persoane,
pentru a le proteja intimitatea.
Toate drepturile rezervate.

© Nemira, 2020

Tiparul executat de ART PRINT S.A.
Tel: 0723.13.05.02, e-mail: office@artprint.ro

Orice reproducere, totală sau parțială,
a acestei lucrări și închirierea acestei cărți
fără acordul scris al editorului sunt strict interzise
și se pedepsesc conform Legii dreptului de autor

ISBN 978-606-43-0936-5

Pentru Barbara J. Snyder

PREFAȚĂ

Conduc mașina închiriată dinspre centrul orașului Billings către o casă cu patru etaje, aflată departe, în afara orașului, cocoțată pe un deal, de unde bărbatul dinăuntru poate vedea tot ce vine spre el. Punct de observație amănunțită a universului din jur: munți, câmpii, trasee către orice zonă din Montana și mai departe. Omul pe care am venit să-l întâlnesc mă evită de mult timp. Evitare pasivă. Am venit în Billings de acasă, din Washington, D.C., și am vorbit cu fiicele lui, cu fosta lui soție, cu cei care au lucrat la caz. M-am întors din nou. De acum cunosc orașul. Pe câțiva oameni din poliție, pe câțiva dintre procurori, avocați, angajați ai hotelului; îl cunosc chiar și pe tipograful a cărui soție a deschis în subsolul casei un muzeu dedicat femeilor. Acum, în sfârșit, la a treia mea vizită aici, a fost de acord să ne întâlnim.

Discut cu o mulțime de oameni care nu vor să discute cu mine. Oameni care și-au omorât familiile, oameni care au fost pe punctul de a fi uciși, oamenii care i-au arestat pe criminali, oameni care au locuit cu oameni care aproape i-au ucis. Oamenii ca Paul Monson nu sunt niciodată prea dornici să vorbească, nu sunt prea dornici să povestească despre dimensiunile uriașe ale pierderii lor, pentru că ceea ce au pierdut le depășește limitele imaginației.

Când am ajuns, am auzit târșâit de picioare în spatele ușii și, pentru o clipă, m-am gândit că Paul nu va mai răspunde, că s-a răzgândit în legătură cu interviul. Eram în Billings de câteva zile deja; știa că voi veni. Am petrecut multe ore cu fosta lui soție, Sally Sjaastad, care nu l-a putut convinge din prima să accepte întâlnirea cu mine. Nici a doua și nici a treia oară. Sinceră să fiu, sunt surprinsă că a acceptat până la urmă. Ușa de la intrare, gri și fără geamuri, e lovită de sus până jos.

În cele din urmă, deschide. Paul aproape că nu se uită la mine. E adus de spate, are părul cărunt și un început de chelie, fața plecată. Arată exact de vârsta pe care o are: șaizeci și ceva de ani. Deschide ușa mai larg și, fără să mă privească, îmi face semn să intru. Poartă o cămașă albastră, cu nasturi și jeanși. Are fălcile încleștate.

Casa pe care Paul a construit-o singur are aerul unei locuințe în care abia s-a mutat cineva. Nu sunt prea multe decorațiuni și în colțuri se află diverse cutii de carton. Un telescop îndreptat spre podea parcă tocmai și-a abandonat misiunea. Munții domină peisajul de dincolo de ferestre. Paul este rezervat, tăcut, meticulos. Ne-am așezat la masa din camera de zi, pe care zac mormane de hârtii, iar el își plimbă degetele peste marginile ei netede, apoi își privește mâinile. Fac un comentariu inspirat despre mașina mea închiriată, ceea ce pune conversația pe un făgaș sigur.

Tata m-a învățat câte ceva despre mașini: cum să schimb cauciucurile și uleiul, cum să măsor fluidele de la motor sau cum să schimb filtrele de aer. Mecanica unui piston. Lucruri de bază, dar suficiente. Paul este un soi de inginer – tehnician de proiectare electrică –, așa că mașinile sunt un subiect comod pentru el. Familiaritatea mecanismelor. O ecuație simplă și ușor de rezolvat: cablurile conduc scânteia electrică de

la bujii către motor, care, astfel, se aprinde și pornește. Sunt un mister ușor de anticipat și de reparat, dacă ceva se strică. Îl las să vorbească. Îmi povestește că el le-a cumpărat fetelor primele mașini. Pentru Alyssa, o Honda Civic. Pentru Michelle, un Subaru alb. Melanie „mânca mașinile pe pâine", așa că ei i-a cumpărat mai multe. Știe că ne învârtim încă în jurul subiectului pentru care am bătut atâta drum, așa că tensiunea se simte în cameră, densă ca o pâclă.

Și lui Rocky îi plăceau mașinile. Paul își amintește prima mașină a lui Rocky, o chestie mică, verde. Probabil un Opel. Rocky a fost ginerele lui Paul, căsătorit cu Michelle, fiica lui mijlocie.

– Primul lucru pe care mi-l amintesc despre el este cum parca pe trotuarul din fața casei, spune Paul, când venea s-o vadă pe Michelle.

Întâi mașina, abia apoi omul care o conducea. Mai târziu, Paul a avut impresia că Rocky își petrece jumătate din viață meșterind la un Mustang.

– Avea unul pe care îl construia și încă unul, numai piese dezmembrate, povestește Paul. Asta era pasiunea lui și îmi dădea impresia că-și petrece cea mai mare parte a timpului de unul singur, în garaj.

Paul spune că el și Rocky nu au avut niciodată genul de relație care se leagă între un socru și ginerele lui. Michelle și Rocky au fost împreună aproape zece ani, dar Paul își amintește o singură conversație pe care a avut-o cu Rocky, despre Mustang-ul ăla. Rocky i-a cerut sfatul în legătură cu vopseaua.

– Albul e singura cale de urmat, dacă nu prea știi ce faci, spune Paul.

Este cea mai iertătoare dintre culori. Poți s-o dai în bară cu albul, dar rezultatul va fi oricum decent.

– Albul e alb; e o culoare în sine, spune Paul.

În noiembrie 2011, Rocky Mosure a cumpărat un pistol de pe *Thrifty Nickel*, ziarul care vinde bunuri pe categorii, de unde poți cumpăra orice, de la un dihor sau un tractor până la un pian. Apoi a mers acasă, unde Michelle tocmai le dăduse copiilor de mâncare pentru cină. Un vecin l-a văzut pe Rocky pândind la fereastră. La câtva timp după, unul câte unul, i-a împușcat. Michelle, Kristy, Kyle. Apoi s-a împușcat și el.

A fost un caz care a șocat întregul stat. Michelle era tânără, avea douăzeci și trei de ani, iar copiii ei, șase și, respectiv, șapte. În clasa întâi și a doua. Învățau să citească. Desenau oameni din linii și copaci de acadele. Paul l-a găsit pe Kyle prăbușit pe scări, pe Rocky stând la baza lor, cu fața schimonosită și mâzgălit pe brațe cu ceva ce părea a fi Magic Marker. Mașina lui Michelle era acolo, iar pentru câteva minute, Paul a crezut că poate era în viață. A fugit spre curte, apoi spre garaj. A văzut Mustang-urile lui Rocky. O pungă cu înregistrări de familie. Apoi a venit poliția. Apoi au găsit-o pe Michelle.

Am ajuns la casa lui Paul Monson așa cum ajung majoritatea jurnaliștilor la poveștile lor importante: prin niște serii încâlcite de oameni și geografii și ani de cercetare. În vara anului 2010, stăteam pe aleea din fața casei prietenului meu Andre Dubus din New England, când sora lui, Suzanne, a apărut cu mașina. Ea și restul familiei se pregăteau să plece în vacanță. Următoarele ore aveau să-mi marcheze un deceniu din viață.

Cu mai puțin de un an în urmă, tocmai mă întorsesem în State, după ce trăisem și călătorisem în străinătate, cu pauze – cel mai recent în Cambodgia, unde petrecusem șase ani. Reacomodarea era dificilă. Mergeam la întâlniri la facultate, la universitatea unde abia devenisem asistentă universitară, simulând cunoașterea în materie de birocrație și pedagogie,

care-mi păreau o limbă străină. Pe parcursul șederii mele în Cambodgia, scrisesem despre violurile în grup și despre societatea post-genocid, despre sărăcie și drepturile muncitorilor, povești care păreau că vorbesc în mod palpabil despre supraviețuire, într-o manieră nouă pentru mine. Conversațiile noastre la cinele de expați în Phnom-Penh se învârteau în jurul tribunalului pentru crime de război[1], traficului de carne vie, violenței continue, corupției politice. Odată, când îmi plimbam câinele printr-un parc, un șofer de moto-taxi, care mă știa din cartier, a accelerat pe lângă mine, m-a aruncat pe locul din spatele lui, așezându-mi câinele în poală, și s-a îndepărtat rapid de parcul Hun Sen. Un om fusese împușcat cu câteva secunde înainte, la cinci metri de locul unde mă plimbam eu, iar Sophal, șoferul moto-taxiului, luase asupra lui sarcina de a mă duce într-un loc sigur. Altă dată (tot când eram cu câinele), un om și-a dat foc în același parc, iar eu am înghețat de panică privindu-l arzând. Prietena mea, Mia, care locuia și ea în Phnom-Penh, spunea mereu că locuiam în primele linii ale frontului umanității.

În Statele Unite nu e ca și cum nu există probleme – sărăcie, boală și dezastre naturale, se întâmplă toate și aici –, dar uitasem în ce măsură era posibil să trăiești acolo unde, dacă îți dorești și ai mijloace, te poți izola destul de ușor de aceste probleme. Iar noua mea viață mă izola de aceste tipuri de probleme și de poveștile pe care le-am prezentat de-a lungul deceniilor, într-un mod pe care nu-l anticipasem. Nu eram nefericită. Eram doar neliniștită. Am studiat ficțiunea în facultate, dar m-am îndreptat spre non-ficțiune la scurt timp după aceea, pentru că am înțeles aproape imediat că non-ficțiunea este o sursă mai directă de schimbare. Am fost atrasă către colțurile ascunse ale lumii, către oamenii privați de drepturi, pentru că știam, într-o mai mică măsură, cum se simte o persoană

nevăzută, neauzită, ce înseamnă să fii mâhnit dincolo de cât credeai că poate corpul tău să ducă.

Suzanne și cu mine am schimbat câteva vorbe, pe aleea din fața casei fratelui ei, în acea zi din 2010. Ea și familia ei încă erau în febra pregătirii-cu-făcut-bagaje pentru vacanța lor anuală de camping în zonele rurale din Maine, iar Suzanne a fost întâmpinată de fratele ei, Andre, cu o listă lungă de cumpărături. Mi-a spus că lucrează pentru o agenție din oraș, agenție care se ocupă de violența domestică, și că dezvoltaseră de curând un program nou, pe care ea îl numea Domestic Violence High Risk Team. Scopul lor principal era simplu, spunea ea:

– Încercăm să prezicem omuciderile cauzate de violența domestică, înainte ca ele să se întâmple, pentru a le putea preveni.

A sunat imediat implauzibil. Atât de implauzibil, încât am crezut că nu am înțeles bine niște părți elementare.

– Să preziceți? îmi amintesc că am spus. Ai spus „să preziceți" omuciderile legate de violența domestică?

Am întâlnit cazuri de violență domestică în reportajele mele de-a lungul anilor, și nu doar în Cambodgia, ci și în Afghanistan, Niger și Honduras, dar nu a reprezentat niciodată o prioritate pentru mine; a fost, mai degrabă, o temă secundară în orice altă poveste pe care o scriam, atât de des întâlnită, încât devenise practic banală. Tinerele închise pentru crime din iubire în Kabul; copilele indiene devenite mirese, care dădeau interviuri de față cu bărbații care le controlau; femeile tibetane sterilizate forțat de guvernul chinez; miresele adolescente din Niger, alungate din satele lor după ce fistulele post-natale le transformaseră în paria; femeile din România în perioada lui Ceaușescu, forțate să dea naștere cât mai multor copii, și care acum, abia trecute de treizeci de ani,

deveniseră bunici predestinate sărăciei; lucrătoarele sexuale din Cambodgia bătute și violate în grup, ca sport de weekend, de adolescenții Khmeri bogați. Toate aceste femei, în fiecare țară, au fost brutalizate și controlate de bărbați la ordinea zilei. Bărbații făceau regulile, în principal, prin violență fizică. Era acolo, ascunsă practic în fiecare poveste din întreaga lume pe care am prezentat-o, un fundal întunecat evident, despre care nici nu trebuia să întreb, de cele mai multe ori. Era la fel de banal ca ploaia. Până în acel moment în care am stat pe alee cu Suzanne Dubus, dacă mă gândeam vreodată la violența domestică din State, o vedeam ca pe o soartă nefericită a câtorva ghinioniști, o problemă legată de decizii greșite și medii nemiloase. O femeie predestinată să fie rănită. Un bărbat programat să rănească. Dar nu mi-o imaginasem niciodată ca pe un rău social, ca pe o epidemie în legătură cu care *am putea* face ceva. Acum, Suzanne Dubus vorbea despre măsuri preventive pentru un tip de violență pe care, pentru prima oară, îl vedeam ca într-un continuum. Fata din India măritată de copilă, femeia tibetană sterilizată, femeia afgană închisă, casnica din Massachusetts brutalizată de soț - toate împărtășeau aceeași privațiune, ceea ce le lipsește tuturor victimelor violenței domestice: controlul asupra propriilor vieți. Forțele care au adus o lucrătoare sexuală din Cambodgia în pragul morții erau aceleași forțe care au omorât în fiecare an mii de femei, copii și bărbați (dar mai ales femei și copii) în toată America și pe întregul glob. În medie, de fapt, 137 de femei sunt omorâte zilnic de către partenerii lor intimi sau din cauza violenței familiale pe întregul glob[2]. Fără a include bărbații. Sau copiii.

Totul în corpul meu a înviat brusc în acea zi. Am văzut toate chipurile femeilor pe care le-am întâlnit în întreaga lume, după mai bine de două decenii de muncă, și m-am

gândit cât de rar am privit în interior, la propria țară, la ce am înțeles cu toții greșit și ce a însemnat asta. Și cum se leagă cu acei ani de povești și chipuri diferite. La universalitatea violenței domestice și la modul în care traversează barierele geografice, culturale și lingvistice. Poate că toate aceste povești pregăteau ziua în care aveam să-l cunosc pe Paul Monson și să admir munții pe ferestrele din sufrageria lui.

Până la urmă, m-am dus cu Suzanne la piață, apoi la magazin, apoi la magazinul de băuturi, în timp ce se pregătea pentru camping. Am ajutat-o să care gheață, piersici și carne pentru hamburgeri. I-am pus o mulțime de întrebări în timp ce conducea, iar mama ei, Pat, mai intervenea din când în când de pe scaunul din dreapta. *Cum a funcționat? Câte ați reușit să opriți? Ce altceva poți preveni?* Întrebările mele erau stufoase și nesfârșite. Ca mulți oameni care au cunoștințe vagi despre o problemă, credeam toate presupunerile obișnuite: că, dacă lucrurile erau îndeajuns de rele, victimele plecau. Că ordinele de restricție rezolvă problema (și, dacă victima nu se ducea pentru ordin de restricție nou, problema probabil fusese rezolvată). Că a merge la un adăpost era o soluție adecvată pentru victime și pentru copiii lor. Că violența domestică era o chestiune privată, fără nicio legătură cu alte forme de violență, în special uciderile în masă. Că lipsa rănilor vizibile însemna o lipsă de gravitate a problemei. Și, poate mai presus de toate, că dacă nu te afli „la primire" când se trage pumnul, acest tip de violență nu are nimic de-a face cu tine.

Pe parcursul următorilor ani, Suzanne Dubus și colega ei, Kelly Dunne, mi-au povestit cu răbdare despre domeniul și istoria unei probleme care până și astăzi este mult prea des băgată sub preș. Am învățat de ce abordările trecute au eșuat și am discutat despre ce am putea face acum mai eficient. Între 2000 și 2006, 3 200 de soldați americani au fost omorâți;

în aceeași perioadă, în Statele Unite, violența domestică a luat 10 600 de vieți. (Această cifră e probabil o subestimare, pentru că a fost preluată din Rapoartele Suplimentare pentru Omucideri ale FBI, care colectează date de la departamentele locale de poliție, iar participarea este voluntară.) În Statele Unite, douăzeci de oameni sunt agresați *în fiecare minut* de partenerii lor de viață. Fostul Secretar General al ONU, Kofi Annan, a numit violența împotriva femeilor și fetelor „cea mai rușinoasă încălcare a drepturilor omului"[3], iar Organizația Mondială a Sănătății a numit-o „o problemă globală de sănătate, de proporțiile unei epidemii." Un studiu făcut de Biroul Organizației Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate (UNDOC) susține că cincizeci de mii de femei din întreaga lume au fost omorâte de parteneri sau membriii familiei doar în 2017[4]. *Cincizeci de mii de femei*. Raportul UNDOC a numit căminul propriu „cel mai periculos loc pentru femei"[5]. Și, în ciuda creșterii gradului de conștientizare a faptului că și bărbații pot fi victime ale violenței domestice, majoritatea covârșitoare a victimelor - în jur de 85% - sunt astăzi femeile și fetele.[6] Și, pentru fiecare femeie ucisă în Statele Unite din cauza violenței domestice, aproape nouă sunt pe punctul de a fi ucise.[7] Povestea despre cum Suzanne Dubus și Kelly Dunne au creat un program pentru a preveni omuciderile cauzate de violența domestică a constituit primul meu material pentru *New Yorker*, în 2013.

A reprezentat, de altfel, și sămânța pentru această carte, când mi-am dat seama că mai sunt atâtea lucruri de spus. După câțiva ani de reportaje, violența domestică a început să pară ceva ce am putea remedia, dacă i-am acorda atenție. În următorii opt ani, am continuat să învăț din ce în ce mai mult, inclusiv despre cum violența domestică e adiacentă atâtor probleme cu care noi, ca societate, ne confruntăm:

educație, economie, sănătate fizică și mintală, crimă, egalitate de gen și rasială și altele. Cei care promovează reforma închisorilor se împotrivesc violenței domestice iar și iar, în timp ce făptașii merg la închisoare o vreme, primesc puțin tratament sau deloc, se întorc în societate și repetă ciclul. Violența privată are consecințe publice atât de profunde și de vaste! Am întâlnit oameni în Florida, California, Maryland, Ohio, New York, Massachusetts, Oregon și prin alte părți, încercând să supraviețuiască războiului lor personal, și am văzut, prin intermediul lor, cât de mult ne costă pe noi, personal și colectiv: comunități divizate, familii, oameni. Vieți retezate și oportunități pierdute. Poveri financiare enorme pentru victime, pentru plătitorii de taxe, pentru sistemul de justiție penală. Costurile medicale și de sănătate legate de violența domestică adaugă mai mult de 8 miliarde de dolari anual pentru plătitorii de taxe și fac ca victimele să piardă 8 milioane[8] de zile lucrătoare în fiecare an. Este o cauză directă a pierderii adăpostului pentru mai bine de jumătate dintre femeile care trăiesc pe stradă, la noi în țară, și este a treia cauză generală a lipsei de adăpost din țara noastră. Majoritatea covârșitoare a bărbaților încarcerați au fost martori sau au experimentat violența când erau copii în propriile case, iar copiii care cresc în case unde violența este prezentă sunt predispuși unui risc mult mai mare de tulburări de dezvoltare[9]. Și acele uciderii în masă care par să ne desfigureze societatea tot mai mult, în fiecare an?

Mare parte dintre ele sunt, de asemenea, violență domestică.

În aprilie 2017, grupul de susținere Everytown for Gun Safety a publicat un raport care arată că 54% din uciderile în masă de astăzi, din America, implică violență domestică sau violență în familie[10]. Statistica a circulat pe larg în toată presa. Legătura dintre uciderile în masă și violența domestică și-a

făcut loc în articole de știri și în ziarele din țară, cu o mică modificare. În loc de „implică", media a început să folosească „anticipează": „violența domestică anticipează uciderile în masă în mai mult de jumătate dintre cazuri". Când un reporter de la site-ul *PolitiFact* a pus la îndoială statistica Everytown, citând un procentaj mult mai mic dintr-o cercetare a profesorului James Alan Fox[11] de la Universitatea Northeastern, punctul cel mai important a fost îngropat undeva la mijloc, într-un citat al lui Fox, care i-a spus reporterului *PolitiFact*:

„Poți spune cu certitudine că jumătate dintre cazurile de ucidere în masă sunt incidente extreme ale violenței domestice."

Cu alte cuvinte, nu este vorba atât de mult despre faptul că violența domestică *prezice* uciderile în masă. Este vorba despre faptul că uciderile în masă, în mai mult de jumătate dintre cazuri, *sunt* violență domestică.

Luați-l, spre exemplu, pe Adam Lanza din Newtown, Connecticut, care și-a început sesiunea de omoruri acasă, cu propria mamă, înainte să-și facă drum spre școala primară Sandy Hook. Devin Patrick Kelly și-a legat soția de patul conjugal cu cătușe și funie, înainte să conducă spre biserica baptistă First în Sutherland Springs, Texas[12]. Putem să ne întoarcem la ceea ce este considerată prima ucidere în masă din Statele Unite - când, în august 1966, Charles Whitman a deschis focul asupra studenților de la Universitatea Texas din Austin și a omorât șaisprezece oameni. Ce au uitat mulți este că această ieșire violentă începuse cu o noapte înainte, cu soția și cu mama lui.

Dar violența domestică pândește și în celelalte 46% dintre cazurile de ucidere în masă. Este acolo, în istoriile de viață ale atâtor ucigași. Omar Mateern, care a omorât 49 de oameni la clubul de noapte Orlando Pulse în iunie 2016, și-a strangulat mai întâi soția - un act care este infracțiune în

statul Florida, unde locuia, și care l-ar fi aruncat în spatele gratiilor pentru un deceniu, conform legii federale. Cu toate acestea, nu a fost niciodată acuzat. Apoi au fost cele trei săptămâni îngrozitoare din octombrie 2002, când un lunetist pe nume John Allen Muhammad a ținut Virginia, Maryland și Washington, D.C. sub asediu, împușcând oameni aparent la întâmplare. Școlile primare au ținut pauzele doar înăuntru; benzinăriile au agățat prelate pentru a-și ascunde clienții. De fapt, Muhammad avea o întreagă istorie de abuz îndreptat împotriva fostei lui soții, Mildred. Atacurile fuseseră doar un pretext. El a declarat poliției că a crezut că uciderea unor străini ar putea muta reflectorul de pe planul său final - cel de a o omorî pe Mildred. Și cum ar fi fost dacă i-am fi oferit servicii de îngrijire și sprijin unui tânăr, Dylann Roof, martor ani întregi la un presupus abuz al tatălui față de mama sa vitregă?[13] Ar fi putut asta să salveze nouă oameni la biserica africană metodistă Emanuel în Charleston, Carolina de Sud, în iunie 2015?

Acestea, din nefericire, sunt doar incidentele care persistă în conștiința publică. Mai sunt multe, multe altele. În Statele Unite le definim, de obicei, ca împușcături în masă dacă au patru sau mai multe victime, ceea ce înseamnă că împușcăturile în masă sunt relatate, dacă sunt relatate, doar de presa locală sau de știrile regionale. Miile de femei, bărbați și copii omorâți în fiecare an dispar după o zi sau două. Cazuri ca acestea și ca multe altele arată clar faptul că violența domestică, în loc să fie o problemă privată, este o chestiune foarte urgentă de sănătate publică.

Toate acestea m-au condus, în cele din urmă, în primăvara lui 2015, la ușa de la intrare, plină de crestături, a lui Paul Monson. Îi știam deja mare parte din membriii familiei, de

mai mulți ani, și am auzit povestea lui Michelle și a lui Rocky de la mama și surorile lui Michelle. Lui Paul i se părea aproape imposibil să vorbească despre crime. Mie, durerea lui mi se părea copleșitoare, iar vina, uneori sufocantă. Este greu să vorbești despre violența domestică. Este, de altfel, cum am învățat pe parcursul acestei cercetări, unul dintre subiectele cel mai dificil de relatat. Este vast și greoi, dar este cu totul ascuns. Ca reporter, poți să stai în mijlocul unei zone de război și să descrii ce vezi. Poți să mergi într-un loc unde oamenii sunt înfometați sau la locul unei molime și să relatezi în timp real. Poți să vizitezi o clinică HIV/SIDA, un centru pentru cancer, o tabără de refugiați, un orfelinat – și poți să scrii despre greutăți. Poți să scrii din interior despre aceste probleme sociale, de mediu, sănătate publică și geopolitică în timp ce se petrec în fața ta. Chiar dacă scrii despre o temă post-conflict, cum făceam eu foarte des în Cambodgia, există un grad de siguranță pentru cei intervievați, cel puțin prin virtutea faptului că războiul sau dezastrul natural sau orice astfel de perturbare care te-a adus acolo s-a încheiat.

Unul dintre cele mai dificile aspecte în a scrie despre violența domestică este că vorbești despre o situație de o volatilitate atât de intensă, încât riști să pui în pericol victimele, care deja sunt în mijlocul unei situații explozive și periculoase. Cu toate acestea, etica jurnalismului cere ca fiecare să aibă o șansă în a-și spune partea de poveste – victime și abuzatori, deopotrivă. Asta a însemnat, în câteva cazuri, că am petrecut luni sau chiar ani luând interviuri victimelor, doar pentru a irosi acele ore de interviu, pentru că doar a le cere abuzatorilor un interviu ar fi compromis siguranța victimei. O femeie cu care am petrecut mai mult de un an intervievând-o, spre exemplu, a trebuit să se retragă din discuțiile noastre pentru propria siguranță. Și-a petrecut ani de zile cu

abuzatorul ei, iar el obișnuia s-o lege dezbrăcată de țevile de încălzire din apartamentul lor sau să-i arunce o pătură pe cap și să o lege cu banda adezivă în jurul gâtului. Povestea abuzului și a eliberării ei ulterioare este una dintre cele mai cutremurătoare povești pe care le-am auzit. Chiar și acum, scriind asta despre ea, pot include doar aceste detalii, pentru că nu o identifică, iar particularitățile poveștii ei – țevile de încălzire, pătura – apar atât de des și în poveștile altora.

Când vine vorba de violența domestică, deseori pentru victime nu există un termen de încheiere a acestei situații. Femeile care reușesc să scape de abuzatorii lor își petrec viețile negociind cu ei, în cazul în care împart custodia copiilor. Și, chiar dacă nu sunt implicați copii, multe victime rămân sub supraveghere mult timp după ce au scăpat de abuz – mai ales dacă încarcerarea a fost un rezultat al abuzului. Dacă își găsesc un nou partener, îi poate pune pe ambii în pericol. Una dintre femeile pe care am intervievat-o a numit asta „a sta cu ochii în patru" – măcar până vor crește copiii. Vizitele și lăsatul copiilor la partener, ca parte a custodiei comune, sunt extrem de periculoase chiar și pentru victimele care au reușit să scape. Unei femei pe care o cunosc i-a fost zdrobită fața de un zid, în timp ce copiii ei priveau de pe locurile din spate ale mașinii, când îi ducea pe copii acasă la partenerul ei. Era divorțată deja de ani de zile. Într-adevăr, în timp ce scriu asta, șase oameni în Bakersfield, California, inclusiv fosta soție a criminalului și noul ei iubit, au fost omorâți chiar ieri, 12 septembrie 2018 (o căutare pe Google a „fost soț" și „omorât" aduce mai mult de cincisprezece milioane de rezultate). Ieșirea dintr-o relație abuzivă nu prea înseamnă că pericolul a luat sfârșit. Prin urmare, am încercat, când a fost posibil, să balansez etica de jurnalist cu siguranța oamenilor îndeajuns de curajoși să mă lase să îi intervievez. De câte ori am putut,

am intervievat mai mulți oameni cu privire la orice incident sau relație, dar au fost dăți când era pur și simplu prea periculos pentru o victimă să-mi permită să-i caut abuzatorul. În câteva cazuri, alți participanți sau martori nu mai erau în viață. Unele dintre numele persoanelor intervievate au fost schimbate și identitățile lor au fost ținute secrete pentru propria siguranță și confidențialitate. Metodologia mea a fost să redactez informația, mai degrabă decât s-o alterez, cu excepția numelor. Am notat toate aceste situații în text.

Violența domestică nu este ca oricare alt delict. Nu se întâmplă din senin. Nu se întâmplă pentru că cineva se află la locul nepotrivit, în momentul nepotrivit. Casele și familiile noastre se presupune că sunt teritorii sacre, „raiul într-o lume nemiloasă", după cum mi-a băgat în cap profesoara mea de sociologie de la colegiu. (La cursul ei a fost pentru prima dată când am auzit această frază.) Aceasta este partea care o face de neconceput. Este violență din partea cuiva pe care îl cunoști, din partea cuiva care pretinde că te iubește. Este deseori ascunsă și față de cei mai apropiați confidenți și, de cele mai multe ori, violența fizică este mult mai puțin dăunătoare decât violența emoțională și verbală. Nu vă pot spune câți abuzatori am auzit deplângând faptul că nu se pot opri din a iubi aceleași femei pe care le-au agresat atât de grav, încât au ajuns în închisoare. Este, poate, un afrodiziac puternic ideea că cineva iubește atât de intens, încât devine lipsit de putere. Cu toate acestea, constrângerea intelectuală necesară pentru a-l face pe un om să creadă că iubirea și violența izvorăsc din același loc este, bineînțeles, complet duplicitară. Mi-am dat seama că există o doză mare de narcisism la făptași. Și o incidență ridicată a altor factori care fac duplicitatea o chestiune de supraviețuire – dependența, sărăcia și alte acte de

disperare pot fi mortale când se combină cu o anumită masculinitate toxică.

Trăim într-o cultură în care ni se spune că toți copiii noștri trebuie să aibă un tată, că o relație este scopul final, că familia este piatra de temelie a societății, că e mai bine să rămâi și să-ți rezolvi „problemele" în privat, mai degrabă decât să pleci și să-ți crești copiii ca mamă singură. Michelle Monson Mosure repetase asta când insista în fața mamei ei că nu vrea să-și crească copiii într-un cămin destrămat. De parcă un cămin cu un adult abuzând un alt adult nu este destrămat, de parcă există grade ale destrămării. Mesajele sunt insidioase și consecvente. Vedem aceste mesaje când politicienii se ceartă pe reautorizarea Actului Împotriva Violenței Asupra Femeilor* (VAWA) și apoi îl finanțează atât de puțin, încât este practic un mic junghi în bugetul federal. VAWA are, în acest moment, un buget integral de mai puțin de 489 de milioane de dolari[14]. Pentru a oferi un cadru de referință, bugetul integral al Departamentului de Justiție, care supervizează Biroul pentru Violența Împotriva Femeilor, este în prezent de 28 de miliarde de dolari anual[15]. Gândit altfel: cea mai bogată persoană din lume, Jeff Bezos, a cărui avere este estimată la 150 de miliarde de dolari, ar putea finanța bugetul actual al VAWA pentru *trei sute de ani* – și încă i-ar rămâne câteva milioane pentru subzistență.[16]

De asemenea, le transmitem victimelor mesajul să rămână și în alte moduri. Când sistemul nostru judiciar le pune în defensivă, când le cere să confrunte o persoană care s-ar putea să fi încercat deja să le omoare, o persoană despre care știu prea bine că data viitoare le-ar putea într-adevăr ucide. Vedem asta în deciziile judecătorești care le dau făptașilor violenți o simplă palmă peste încheietură, poate o amendă.

* În orig., în lb. engl. – *Violence Against Women Act* (n. red.).

Câteva zile în închisoare, după un atac brutal. Primim acest mesaj când forțele de ordine tratează violența în familie ca pe o mică neplăcere, o „dispută domestică", mai degrabă decât ca pe o infracțiune. Trebuie să cred că, dacă rolurile ar fi inversate, dacă femeile i-ar bate și omorî pe bărbați într-un număr atât de mare – în Statele Unite, în fiecare lună sunt împușcate *cincizeci* de femei de partenerii lor intimi –, problema ar apărea pe prima pagină a fiecărui ziar din această țară. Ar apărea rezerve mari de finanțări pentru ca cercetătorii să-și dea seama ce este în neregulă cu femeile din ziua de azi.

Și, după toate acestea, avem impertinența de a întreba de ce rămân victimele.

Realitatea este că multe victime, precum Michelle Monson Mosure și copiii ei, încearcă activ și pe furiș, pas cu pas și cu vigilență foarte mare, acționând înăuntrul sistemului existent și făcând orice pot, să scape. În atât de multe cazuri, inclusiv în al ei, interpretăm greșit ceea ce vedem din exterior, adică decizia de a rămâne cu un abuzator, când, de fapt, noi suntem cei care nu recunosc cum arată o victimă care încearcă să plece încet și cu grijă.

Nimic din toate acestea nu este surprinzător, având în vedere că nu am recunoscut violența în familie ca fiind o problemă gravă pentru o perioadă atât de lungă din istoria omenirii. Religiile iudaică, islamică, creștină și catolică, în mod tradițional, au considerat că este de competența soțului să-și disciplineze soția, mai mult sau mai puțin în aceeași manieră în care și-ar disciplina și controla orice alte proprietăți, inclusiv servitorii, sclavii și animalele; bineînțeles, textele sfinte – Coranul, Biblia și Talmudul –, de unde izvorăsc aceste credințe, sunt și ele interpretări ale (bineînțeles) bărbaților din acele timpuri[17]. Unele dintre aceste interpretări oferă chiar și instrucțiuni privind modul în care să-ți bați soția, de exemplu

cum să eviți loviturile directe la față sau cum să te asiguri că nu-i provoci răni de durată. În secolul al IX-lea, Gaon din Sura credea că a fi agresată de propriul soț era mai puțin traumatizant decât a fi agresată de un străin, întrucât soția, potrivit legii, era supusă autorității soțului[18]. În Statele Unite, puritanii aveau legi împotriva agresării soției, însă erau în mare parte simbolice și rare, dacă ar fi ajuns vreodată să fie puse în aplicare. În schimb, se credea că soțiile abuzate își provocau soții – iar această credință s-a răspândit de-a lungul a sute de ani de literatură despre violența domestică, dominând aproape tot ce s-a scris despre abuzul conjugal, de fapt, înainte de 1960 și 1970. În rarele ocazii când un caz de violență domestică ajungea în sala de judecată, deciziile tindeau să fie în favoarea bărbatului, dacă rănile soției nu erau permanente.[19]

Abia în ultimul secol au fost elaborate în Statele Unite legile împotriva violenței asupra soției. Chiar și în acele state în care s-a întâmplat mai devreme – Alabama, Maryland, Oregon, Delaware și Massachussetts –, adică s-au redactat legile împotriva abuzului conjugal la sfârșitul secolului al XIX-lea, acestea erau implementate foarte rar[20]. Înființarea Societății Americane Împotriva Cruzimii față de Animale* precedă legislația împotriva violenței asupra propriei soții cu câteva decenii, aceasta însemnând, presupun, că avem mai multă considerație pentru câinii noștri decât pentru propriile soții. (Numărul adăposturilor pentru animale depășea în 1990 numărul adăposturilor pentru victimele violenței domestice cu aproape trei la unu.[21]) În toamna anului 2018, în timp ce scriu aceste rânduri, mai există o mulțime de țări în care violența împotriva soției/soțului sau împotriva unui

* În orig., în lb. engl. – *The American Society Against the Cruelty of Animals* (n. red.).

membru al familiei este perfect legală - ceea ce înseamnă că nu au fost scrise legi împotriva violenței domestice. Printre acestea se numără Egipt, Haiti, Letonia, Uzbekistan și Congo.[22] Un caz aparte este Rusia care, în 2017, a dezincriminat orice formă de violență domestică ce nu provoacă răni fizice[23]. Mai sunt, bineînțeles, și Statele Unite, ale căror prim-procuror general, numit sub administrația Trump, considera că abuzul domestic nu este un temei pentru a oferi ocrotire, iar un astfel de „extraterestru" este doar victima „ghinionului"[24]. Cu alte cuvinte, în ziua de azi, dacă ai norocul să fii terorizată în afara casei tale de către forțele propriului guvern, poți cere protecție, dar ce se întâmplă dacă teroarea există în spatele ușilor închise? Ei bine, acest tip de ghinion înseamnă că ești pe cont propriu.

O mare parte din ceea ce există astăzi în Statele Unite legat de violența domestică, în termeni de precedent legal, s-a întâmplat foarte, foarte recent. Abia în 1984 Congresul a adoptat o lege care le sprijinea pe femei și pe copiii lor, victime ale abuzului; se numea Legea privind Prevenirea și Serviciile Dedicate Violenței în Familie*, iar această lege a ajutat la finanțarea adăposturilor și a celorlalte resurse dedicate victimelor[25]. Hărțuirea nu a fost considerată un delict până la începutul anilor 1990 și, chiar și azi, de multe ori nu este văzută ca o amenințare - nici de cei care aplică legea, nici de abuzatori sau de victimele lor, în ciuda faptului că trei sferturi dintre femeile omorâte în America au fost hărțuite înainte de aceiași parteneri sau foști parteneri.[26] Aproape 90% dintre victimele omuciderilor în urma violenței domestice au fost atât hărțuite, cât și bătute în anul care a precedat uciderea lor.[27] O linie telefonică de urgență dedicată victimelor a apărut abia în 1996.[28]

* În orig., în lb. engl. - *Family Violence Prevention and Service Act* (n. red.).

Suzanne Dubus mi-a explicat că trei mișcări din Statele Unite au revoluționat modul în care abordăm astăzi violența domestică. Una constă în programul ei, început în 2003 - apariția în cadrul centrelor pentru violență domestică a Echipei de Risc Major, care încearcă să cuantifice nivelul de pericol al oricărei situații de acest fel, iar apoi să ofere protecție victimelor. Alta a fost deschiderea, în 2002, a primului centru din țară pentru justiție în familie; proiectul a fost inițiat în San Diego de un fost procuror districtual pe nume Casey Gwinn; centrul pune serviciile dedicate victimelor sub același acoperiș - poliție, avocați, despăgubirea victimei, consiliere, educație și multe altele. (San Diego are deschise treizeci și cinci de agenții diferite. Alte zone au un număr variat de parteneri.) Iar a treia a fost Programul de Evaluare a Mortalității*, început în Maryland în 2005 de un fost ofițer de poliție pe nume Dave Sargent, care se ocupa, în principiu, cu modul în care forțele de ordine gestionează la locul faptei o situație de violență domestică.[29]

Nu a fost pură coincidență că toate aceste trei programe au început cam în același timp. Mișcarea feministă din anii 1970 și 1980 a adus femeile agresate în fața unei națiuni care abia începea să accepte ideea de egalitate. Atenția era, în acei ani, asupra centrelor - să fie construite, să fie finanțate, să fie separate femeile abuzate de agresori. Dar, în 1990, lucrurile au început să se schimbe. În toată țara, avocați, procurori, ofițeri de poliție, judecători, toți mi-au spus că două evenimente principale au determinat asta. Primul a fost procesul O.J. Simpson.

Pentru mulți, Nicole Brown Simpson a devenit imaginea unui nou tip de victimă. Era frumoasă, bogată, faimoasă. Dacă

* În orig., în lb. engl. - *Lethality Assessment Program* (LAP) (n. red.).

i se putea întâmpla ei, i se putea întâmpla oricui. Trecutul lui O.J. de violență îndreptată împotriva ei era cunoscut de forțele de ordine. Fusese arestat, apoi eliberat pe cauțiune, apoi condamnat la „consiliere prin telefon" de un judecător din California (după care cazul a fost închis). Înregistrările lui Nicole de la 911 le-au oferit ascultătorilor accesul la o scenă rară: o femeie sub asediul unui bărbat care pretindea că o iubește. Amenințările, constrângerea, teroarea erau toate acolo. Moartea ei a adus în prim-plan o discuție pe care activiștii o aveau de ani de zile – că se poate întâmpla oriunde, oricui. Cum să ia legătura cu victimele care nu luau legătura cu ei era una dintre cele mai mari probleme pe care le aveau la acea vreme. Dar, când ziarele locale au scris pentru prima dată articole despre Nicole Brown Simpson și Ron Goldman, toate aveau secțiuni cu informații despre cum poți primi ajutor. Victimele au început brusc să acceseze resursele pe care le aveau la dispoziție. Apelurile la liniile de urgență pentru violența domestică, la adăposturi, la poliție au explodat ca urmare a procesului.[30] Violența domestică și-a croit drum în conversațiile naționale.

Cazul lui Simpson a devenit, de altfel, o chemare la luptă și pentru victimele de culoare care se întrebau, pe bună dreptate, de ce a fost nevoie ca o femeie bogată, albă și frumoasă să aducă în atenția publicului povestea omuciderii domestice. Până la urmă, femeile de culoare se confruntă cu violența domestică la același nivel sau poate chiar mai mult decât femeile albe, exceptând faptul că poartă în plus și greutatea inegalității rasiale. Această latură a conversației noastre naționale post-Simpson este astăzi abordată treptat, în ceea ce privește comunitatea nativilor americani, a imigranților și alte comunități defavorizate, la o scară mult mai largă ca până acum, datorită, în mare parte, celui de-al doilea eveniment

major care a schimbat modul în care tratăm violența domestică: Violence Against Women Act (VAWA).

VAWA a pus violența partenerului intim în fața legiuitorilor care, până atunci, o vedeau ca pe o problemă internă a familiei, o problemă pentru femei mai degrabă decât pentru sistemul de justiție penală. A fost introdusă în Congres de către senatorul (pe atunci) Joseph Biden, în 1990, dar abia în toamna anului 1994 legea a fost adoptată, la câteva săptămâni după ce procesul O.J. s-a închis. Într-un final, pentru prima dată, orașe și municipalități din toată țara puteau primi fonduri federale pentru a aborda violența domestică din comunitățile lor. Aceste fonduri au fost alocate pentru cursuri specifice destinate serviciilor de urgență, crearea de posturi pentru consilieri, adăposturi, case de tranzit, ore de educație pentru agresori și pregătire juridică; fondurile VAWA însemnau că victimele nu mai erau nevoite să plătească testele pentru viol, iar dacă o parteneră abuzată era evacuată din cauza unor evenimente legate de abuz, putea primi acum compensații și asistență; victimele cu dizabilități puteau găsi sprijin, la fel și cele care aveau nevoie de asistență juridică. Acestea și multe alte sisteme și servicii pe care le avem pentru a soluționa violența domestică sunt un rezultat direct al adoptării VAWA. La acea vreme, senatorul - pe atunci - Biden a declarat pentru *Associated Press*: „Violența domestică este o infracțiune motivată de ură. Obiectivul meu este să-i ofer femeii orice oportunitate legală de a solicita despăgubiri, nu numai penal, ci și civil. Vreau să aduc în conștiința acestei țări că drepturile civile ale femeilor - dreptul lor de a fi lăsate în pace - este în pericol."[31]

VAWA necesită reautorizare la fiecare cinci ani. Reautorizarea din 2013 a fost blocată pentru că republicanii nu voiau ca legea să includă partenerii de același sex, nativii americani care

locuiesc în rezervații sau imigranții fără documente, care erau agresați și încercau să aplice pentru vize temporare. După dezbateri aprinse, atât în Cameră, cât și în Senat, reautorizarea a trecut, într-un final. Următoarea reînnoire ar trebui făcută chiar în timp ce scriu aceste rânduri. Activiști din toată țara cu care am vorbit simt subțierea pozițiilor și a fondurilor, într-un climat politic în care șeful suprem manifestă deschis ostilitate și sexism față de femei și a fost el însuși acuzat de pipăieli și hărțuire, precum și de hărțuire sexuală de către prima lui soție. (Ea a spus mai târziu că nu se referea la asta într-un sens penal, ci mai degrabă în sensul că a fost violată.[32]) Trump și-a ținut secretarul de personal, un abuzator cunoscut, la Casa Albă până când media și presiunile din afară – nu vreun imperativ moral – l-au forțat pe Rob Porter să plece. Într-adevăr, trăim într-un climat în care dreptul de a avea armă pare că înlocuiește din ce în ce mai mult dreptul la viață.

– Consecințele cuvintelor și ale acțiunilor lui Trump sunt atât de profunde pentru femei, mi-a spus Kit Gruelle, supraviețuitoare și activistă. Facem salturi înapoi cu o viteză obscenă.

Nu demult, am luat prânzul cu o femeie pe nume Lynn Rosenthal. Rosenthal a fost primul om de legătură la Casa Albă al Biroului pentru Violență Împotriva Femeilor, o funcție creată de administrația Obama, care rămâne neocupată de doi ani în administrația Trump. Am întrebat-o: dacă banii nu ar fi o problemă, dacă ar putea face orice este nevoie, cum ar rezolva violența domestică? A spus că ar lua o comunitate și ar observa ce a funcționat, iar apoi ar investi *peste tot*.

– Nu poți să te uiți la o parte din sistem și să spui: „O, ăsta e glonțul magic!" Asta... vor oamenii să facă. Dacă am putea investi într-un singur lucru, care ar fi acela? Ei bine, răspunsul e că nu poate fi un singur lucru.

Asta e ideea: violența domestică afectează aproape fiecare aspect al vieții moderne, dar, cu toate acestea, eșecul nostru colectiv de a o trata public demonstrează o totală lipsă de înțelegere a unei probleme profunde.

Scopul meu în *Vânătăi ascunse* este de a aprinde o lanternă în colțurile cele mai întunecate, de a arăta cum se prezintă violența domestică din interior spre exterior. Am scris această carte în trei părți, fiecare încercând să abordeze câte o întrebare majoră. Prima secțiune încearcă să răspundă la cea mai stăruitoare întrebare: de ce victimele rămân. (Kit Gruelle mi-a spus odată: „După ce o bancă a fost jefuită, nu le spunem directorilor de bănci: «Trebuie să mutați această bancă.»"). Viața și moartea lui Michelle Monson Mosure ne arată ce nu știm că vedem, felul în care distincția dintre „a sta" versus „a pleca" nu ține cont de suita de forțe care acționează într-o relație abuzivă.

Secțiunea a doua, probabil cel mai greu de relatat, chestionează violența în esența ei, împreună cu abuzatorii. De prea multe ori am trecut cu vederea importanța perspectivei lor, vorbind numai cu victime, avocați și polițiști. În climatul actual al masculinității toxice, voiam să văd cum arată un astfel de bărbat, cum se vede pe el în societate și în propria familie. Am tot întrebat, de-a lungul anilor de cercetare pentru această carte, dacă un bărbat violent poate fi învățat să nu mai fie violent. Răspunsurile, de cele mai multe ori, mergeau pe această linie: ofițerii de poliție și activiștii spuneau nu, victimele spuneau că speră că da, iar bărbații violenți spuneau da. Acest ultim răspuns mi s-a părut mai puțin o teorie și mai mult o expresie a voinței lor. Cel mai comun aforism în lumea violenței domestice este „Oamenii răniți rănesc oameni." Deci, dacă o persoană rănită s-ar confrunta mai degrabă cu propria suferință și nu ar întoarce-o spre exterior, spre oamenii din viața lui, cum s-ar întâmpla asta?

În a treia secțiune îi urmăresc pe cei care aduc schimbarea, oamenii din primele linii ale frontului împotriva violenței și omuciderii domestice, precum Suzanne Dubus, Kelly Dunne și alții. Mă uit la ce poate fi făcut și cine o face. Aici cercetez amănunțit inițiativele de susținere, sistemul judiciar și atitudinea forțelor de ordine, pentru a explora cum arată acestea de la nivelul străzii.

Pe parcursul cărții, în general, mă refer la victime prin „ea", iar la agresori, prin „el". Asta nu pentru că nu recunosc că bărbații pot fi victime și femeile agresori sau că nu sunt conștientă de lipsa relativă de resurse disponibile pentru partenerii de același sex sau de statisticile macabre din relațiile și comunitățile LGBTQ; mai degrabă, raționamentul meu are două părți: în primul rând, bărbații rămân majoritatea covârșitoare a agresorilor, iar femeile, majoritatea covârșitoare a victimelor, din aproape orice punct de vedere. Și folosesc pronumele ea/el/ei pentru consecvență în scris. Vă rog să presupuneți că, atunci când scriu „ea" pentru victimă și „el" pentru agresor, admit că oricine se poate regăsi în oricare dintre aceste două roluri, indiferent de gen.

La fel, deși există o mișcare în derulare pentru a ne referi la victimele violenței domestice ca „supraviețuitoare" sau, în unele situații, „cliente", mă abțin de cele mai multe ori să o fac, în afara cazului în care știu fără niciun dubiu că ele *au fost* supraviețuitoare, adică au reușit să scape din relațiile lor abuzive și și-au construit vieți noi pentru ele și familiile lor. În plus, mă refer la majoritatea surselor cu numele lor complet sau prenume, iar la aceia care au împărtășit povești extinse – care au devenit, în sensul non-ficțiunii, „personaje" –, cu prenumele lor.

În fine, termenul „violență domestică" a reprezentat mult timp o sursă de dispută printre supraviețuitoare și activiști.

„Domesticirea" violenței implică un soi de atenuare, pare că, într-un fel, agresiunile venite din partea unui membru al familiei merită mai puțină atenție decât cele ale unui străin. Este o tendință acum în grupurile de susținere să se folosească termenul de „violență din partea partenerului intim" sau „terorism din partea partenerului intim". Și acesta are probleme evidente, cum ar fi faptul că lasă de-o parte violența unui alt membru al familiei, în afara partenerului. „Abuzul soțului/soției" are aceleași limitări. „Violența privată", ca termen, se folosește din ce în ce mai des în ultimul deceniu. Deși toți acești termeni sunt eufemistici, în sensul că eșuează să surprindă constelația specifică de forțe – fizice, emoționale și psihologice – care acționează în astfel de relații. Am încercat și eu, ani de zile, să patentez un termen mai bun, dar până acum nu am reușit să concep vreunul, deși cred că termenul „terorism" descrie cel mai bine cum arată o astfel de relație din interior. În orice caz, pentru că avem o înțelegere colectivă a termenului, în carte mă refer la „violență domestică" sau „violență privată", cu excepția cazurilor în care citez pe cineva sau este vreo redundanță contextuală evidentă, situație în care am ocazia să folosesc alți termeni menționați mai sus.

Iar acum mă întorc la casa lui Paul Monson și la după-amiaza aceea târzie. Terminăm într-un final de discutat despre mașini și ne întoarcem la subiectul pe care îl evită, sursa durerii lui fundamentale: fiica și nepoții pe care i-a avut.

Partea întâi

SFÂRȘITUL

MICII LUNATICI

Parterul casei lui Paul Monson este deschis, fără pereți, din camera de zi până în sufragerie, din sufragerie în bucătărie. Nepoții aleargă pe-aici, îmi spune. Era primul lucru pe care Kristy și Kyle îl făceau când veneau în vizită. Luau casa cu asalt ca niște mici lunatici. Kristy și Kyle erau copiii lui Rocky și ai lui Michelle.

Paul este din Minot, Dakota de Nord. A venit în Montana cu munca. Tatăl lui a murit acum multă vreme. Tatăl lui vitreg, Gil, deținea Lunder's Kiddyland, un carnaval ambulant, iar înainte de asta fusese fermier. Paul îi spune „tipul orice-pentru-bani". Michelle își iubea bunicii.

– Oamenii cred, în general, că fetele aleg băieți care seamănă cu tații lor, spune Paul. Dar nu văd nicio asemănare între mine și Rocky.

Poate energia lui Rocky a atras-o pe Michelle, spune Paul. Sau poate a fost faptul că ea era o adolescentă când s-au cunoscut, în timp ce Rocky, care arăta mult mai tânăr decât vârsta pe care o avea, douăzeci și patru de ani, avea acces la o lume de adult care era nouă pentru ea. Propria lui casă, alcool, nicio autoritate care să-i ceară socoteală. Dacă nu ar fi rămas însărcinată la paisprezece ani, nu ar fi avut-o pe Kristy la cincisprezece, dacă el nu ar fi fost atât de în vârstă, relația

lor s-ar fi terminat la fel cum se termină majoritatea relațiilor adolescentine. Multă dramă, dragoste profundă și apoi nimic. Treci la altcineva.

– Cred că era suficient de mare și voia să se așeze la casa lui, spune Paul. Să-și clădească o familie și tot așa.

Paul zice că el și Michelle luau prânzul împreună aproape în fiecare zi. Lucra aproape, își lua pauza de prânz la ea acasă și se îndoia că Rocky ar fi știut ceva despre asta.

– Luam prânzul acolo, iar ea punea *Springer* la TV și ne așezam să ne uităm, spune el. Eram mai apropiat de ea decât de celelalte fete. Nu știu de ce. Și ea era apropiată de mine.

Paul se întinde apoi spre un teanc de DVD-uri făcute în casă, legate cu un elastic. Spune că sunt pentru mine și că pot să le iau, sunt copii făcute înaintea vizitei mele. Filme de acasă. Rocky filma totul, an de an, în special excursiile de camping pe care le făceau ca familie aproape la fiecare sfârșit de săptămână. Mai degrabă decât ocazii speciale, vacanțe, zile de naștere, genul ăsta de lucruri, DVD-urile arată zilele obișnuite ale lui Michelle, Kristy și Kyle. Paul spune că s-a uitat la toate. De mai multe ori. Căuta indicii, orice ar fi putut sugera ce avea să urmeze, dar nu era nimic. Arătau ca orice familie de modă veche. Kristy, trei ani, stând pe canapea, uitându-se la desene animate. Kyle, cu o undiță de pescuit pentru copii în mână, stând pe marginea unui râu și încercând să prindă un pește. Mai multe filme cu Michelle dormind în pat, trezită de cameră, în timp ce soțul ei o strigă din spatele camerei.

– Nu era niciun indiciu, spune Paul. Au trecut ceva ani până m-am încumetat să mă uit la ele.

Fosta soție a lui Paul, Sally Sjaastad, nu îl cunoștea nici ea pe Rocky mai bine decât Paul, chiar dacă fusese prin preajmă în acei ani. Fiicele mai mari ale cuplului, Alyssa și Michelle,

plecaseră să locuiască împreună cu Paul când aveau cincisprezece, respectiv paisprezece ani. Sally și Paul divorțaseră cu ceva ani în urmă – când Michelle avea opt ani –, iar în mare parte fetele locuiseră cu Sally. Dar, când au venit anii adolescenței, fetele au descoperit în casa tatălui lor o libertate nouă.

Uneori, se întâmpla ca Sally să îl sune pe Paul, iar el să nu aibă nicio idee unde sunt fetele sau să îi spună că „Sunt acasă la X", iar ea să conducă până acolo și să nu le găsească. Odată, Paul i-a dat o adresă care s-a dovedit a fi o casă de reabilitare pentru băieții abia ieșiți de la centrul din Pine Hills, care se aflau în tranziție spre viața în societate. Băieți cu probleme de adicție sau de comportament. Băieți prea tineri pentru închisoare, dar prea periculoși – pentru ei înșiși, pentru alții – ca să rămână acasă. Pine Hills era un centru pentru băieții cu probleme. Un loc bine cunoscut de Sally, care făcuse reabilitare vocațională pentru statul Montana; ajutase persoanele cu dizabilități, încercând să le găsească de muncă.

În noaptea aceea, a ajuns în fața centrului de reabilitare furioasă, căutând-o pe Michelle, care avea doar treisprezece sau paisprezece ani. Bărbatul care i-a deschis i-a confirmat că Michelle fusese acolo, dar că plecase cu un băiat pe nume Cody. Sally s-a înfuriat și mai tare.

– Fiica mea, i-a spus ea bărbatului, nu mai are voie să vină aici! Niciodată!

Michelle a apărut trei ore mai târziu.

Altă dată, Sally parcase în fața casei lui Paul și văzuse o berlină verde în față. O mașină pe care nu o știa. A bătut la ușă și nu i-a răspuns nimeni. Dar vedea mișcare în casă, așa că a bătut mai tare. Din nou, niciun răspuns. A plecat și s-a întors un pic mai târziu. A țipat prin crăpătura ușii că, dacă nu răspund, sună la poliție. A funcționat. Michelle a deschis ușa. Înăuntru era un tânăr cu părul lung și zburlit, îmbrăcat în blugi

și tricou. Avea maxilarul puternic, ca și cum și l-ar fi încleștat toată viața. Buze pline și cicatrici de la acnee pe obraji. A fost prima oară când Sally l-a întâlnit pe Rocky. Părea timid, nu se uita în ochii ei. Ea i-a spus că trebuie să plece, că nu putea fi acolo când tatăl lui Michelle nu era acasă. El a bombănit ceva cum că tocmai pleca.

Mai târziu, Sally i-a spus lui Paul că băiatul era prea mare pentru Michelle. Nu știa câți ani are, dar că orice băiat care avea mașina lui era prea mare pentru Michelle, la cei paisprezece ani ai ei. A crezut că, împreună cu Paul, rezolvase problema atunci. A crezut că Rocky dispăruse din viața lui Michelle. Nu și-a imaginat niciodată că Michelle nu o va asculta; în mintea lui Sally, Michelle era încă fetița ei, cea care făcea treburi în casă fără să pună întrebări și care nu lipsea niciodată de la școală. Michelle nu a fost niciodată genul de fată rebelă. Când a venit timpul să se maturizeze, lucru care s-a întâmplat mult mai repede decât și-ar fi dorit oricare dintre ei, a făcut-o. A devenit direct adult. Și-a pierdut mare parte din anii adolescenței.

Rocky era un tip vânjos, avea un metru șaizeci și cinci, foarte încordat și nervos. Energic. (Familia lui îl descrie un pic diferit, ca fiind liniștit și uneori prefăcut, mai degrabă timid.) Înainte să se împuște, a luat videourile, le-a pus într-o geantă și le-a dus în garaj. A vrut să fie sigur că sunt în siguranță. Omagiu unei familii americane fericite. Dacă totul ar fi decurs conform planului, aceea ar fi putut fi povestea care ar fi supraviețuit. O Mare Tragedie Americană. Își scrisese un mesaj pe brațe. Nimeni nu ar fi trebuit să-l vadă și nimeni nu-și putea aminti ce scria. Ceva de genul *„Merit să ajung în iad"*.

Urmele de lovituri de pe ușa din față, spune Paul, sunt de pe vremea când Rocky a încercat s-o dărâme ca să ajungă la Michelle. Dar la momentul respectiv asta nu îl cataloga ca fiind

violent, nu la modul periculos. Este genul de violență care pare foarte dificil de evaluat în momentul respectiv, dar este clară ca lumina zilei în retrospectivă – adică exact definiția violenței domestice. Paul nu e nici pe departe singurul care nu a reușit s-o anticipeze. Dar imaginați-vă că nu este Rocky cel din fața ușii lui Paul, bătând în ea, lovind-o, țipând după o femeie dinăuntru. Imaginați-vă că este un străin. Cine nu ar suna la poliție? Cine nu ar încerca să intervină și să oprească violența? Și totuși, când vine vorba de oameni pe care îi cunoaștem, oameni pe care îi știm din alte circumstanțe – tați, frați, fii, verișori, mame, orice –, avem probleme în a identifica violența. Acum Paul spune că ar interveni, că ar face ceva. Că ar lua legea în mâinile lui, cumva. E o chestie din Montana, cultura libertariană, individualistă a locului. Nu are încredere în sistem. Nu crede că poliția a făcut mare lucru pentru a-i salva fiica. Sau procurorul.

– Îți pot spune un singur lucru care să-ți ofere o perspectivă despre Montana, spune Paul.

Când a cerut autopsiile familiei, medicul legist a spus că le poate elibera doar pe acelea ale persoanelor care sunt rude de sânge cu Paul. Michelle, Kristy, Kyle. Dar nu și pe cea a lui Rocky. Când tatăl lui Rocky, Gordon Mosure, le-a cerut, le-a primit. Pe toate patru.

– Problema e viziunea că bărbatul e proprietar, mi-a spus el.

Patriarhatul fixează regulile. Paul dă din cap.

– Cu cât te gândești mai mult, cu atât te înfurie mai tare, spune el.

Scoate un dosar maro cu șină și îmi arată cele trei rapoarte de autopsie pe care a reușit să le obțină. Raportul lui Kyle începe astfel: „Recepționat un băiat... cu hainele... îmbibate de sânge." Medicul legist a notat că decedatul mâncase recent jeleuri. Raportul lui Kristy spunea că rana provocată de glonț avea modelul unui fulg de zăpadă. Inima ei cântărea 180 de grame.

Arăt spre o placă din sufrageria lui Paul. Este puțin neconvențională, atârnând de una singură pe un perete mare, alb, și este gravată cu data când Michelle a absolvit liceul din Billings, promoția 1997. Pe atunci deja locuia cu Rocky, avea doi copii sub vârsta de trei ani și tot a absolvit la timp. L-a născut pe Kyle la un an după Kristy. S-a transferat la un liceu pentru - cum spune Paul - „copiii care au copii", la șase străzi distanță de fosta ei școală. Avea un cărucior, cu ambii copii în el, pe care trebuia să-l împingă la deal în iernile aspre din Montana.

- Îmi amintesc cum făcea asta și cred că era remarcabil efortul ei.

Acesta este momentul de care Paul se temea. Își înclină capul. Ține placa. Se ridică, o dă jos de pe perete și o leagănă. Cu o mână o șterge ușor în partea de sus, curățând praful. Apoi își trece mâna pe fața plăcii, cu lacrimile curgându-i șuvoi. Înghite în sec, încercând să se adune. Din acest motiv părinții ca el nu vorbesc cu mine, bărbații, în special. Sunt în stare de orice, doar să evite acest moment.

Sally Sjaastad e diferită. Am petrecut ore întregi cu ea, pe parcursul mai multor ani. Ea o păstrează, într-o oarecare măsură, pe fiica ei în viață vorbind despre ea, relatând și rememorând tot ce poate. Păstrează tot ce i-a aparținut lui Michelle și copiilor, scrisori și desene pe care copiii i le făceau de sărbători, notițe de când era Michelle mică, povești apărute în presa locală despre crimă. Mă duce cu mașina pe lângă școala la care mergeau Kristy și Kyle, unde o piatră și o bancă pe care sunt scrise numele lor sunt acum un semn permanent *in memoriam*. Sally spune că a îmbătrânit peste noapte după crime, că s-a îngrășat opt kilograme în patru luni și că acum arată epuizată și șifonată. Când îmi întinde o poză cu ea de când Michelle era în viață, nu o pot recunoaște nici atunci când îmi arată care e

ea din fotografie. Am aflat că, în fața unei tragedii copleșitoare, femeile adeseori vorbesc și vorbesc, iar bărbații amuțesc. Sally poartă în jurul ei, ca pe un cuib, un vârtej de amintiri; Paul păstrează înăuntrul lui acele amintiri ca pe niște pietre.

Lui Sally i s-a părut mereu că Michelle avea un simț al responsabilității prea mare pentru vârsta ei. Tundea gazonul, spăla vasele, aspira covorul, toate fără să i se ceară. Într-un an, ea și surorile ei au lucrat la aparatul de făcut vată de zahăr și la unele jocuri de la Lunder's Kiddyland, iar Michelle a luat cei douăzeci de dolari pe care i-a câștigat și i-a pus într-un plic, cu un bilețel pe care scria că sunt pentru a o ajuta pe mama ei cu cumpărăturile și cu alte cheltuieli. Când Sally l-a deschis, a izbucnit în plâns.

– Ar fi fost foarte ușor (pentru Michelle) să renunțe (la școală), îmi spune Paul.

Vorbește în șoaptă, cu vocea puțin răgușită. Își șterge ochii cu dosul palmei.

– Nu am fost mândru de ea că a rămas însărcinată, dar am fost foarte mândru de asta. Nu s-a dat bătută.

Femeile ca Michelle Monson Mosure împărtășesc această statornicie; determinare și fermitate pentru a se ține pe ele însele și pe copiii lor în viață. Ele nu renunță. Rămân în mariaje abuzive pentru că înțeleg ceva ce mare parte dintre noi nu înțelegem, ceva cu susul în jos, ceva care sfidează logica: oricât de periculos este la ele acasă, este de cele mai multe ori mult mai periculos să plece. Multe dintre ele plănuiesc, cum a făcut și Michelle. Rămân. Își așteaptă momentul. Își țin copiii în siguranță. Își găsesc echilibrul, pregătite, în prima linie. Foarte atente și răbdătoare, într-o așteptare continuă a momentului în care pot scăpa nevătămate. O fac pentru cât de mult timp pot.

SURORILE NEDEZLIPITE

Michelle și Rocky s-au întâlnit prima oară într-o zi, după școală, într-o casă unde se strânsese o mână de adolescenți. Alyssa avea o prietenă foarte bună pe atunci, pe nume Jessica, iar Jessica a fost prima împreună cu Rocky. Cei doi au fost împreună doar câteva săptămâni, poate o lună. Alyssa nici măcar nu îi remarcase prezența, un străin cu părul des și dezordonat. Abia mai târziu, când Michelle și-a recunoscut sentimentele, Alyssa și-a amintit de Rocky. Avea o construcție musculoasă și mici urme de acnee pe față. Părul lui era lung până la umeri și tuns în scări. Arăta bine, își spuneau fetele. Amuzant.

Alyssa spunea că Michelle a fost imediat vrăjită de Rocky. Părea prietenos, solid. Era cu zece ani mai mare și își petrecuse un an la închisoare în Texas pentru deținere de droguri, dar asta nu a deranjat-o. Avea o slujbă și casa lui. Era ceva fascinant în interesul pe care i-l acorda un tip mai în vârstă decât ea. În a nu fi sub aripa părinților. În a avea libertate.

Dorința de libertate este motivul pentru care se mutaseră cu Paul în primă instanță, desigur. Paul era tăcut, își ținea gândurile și sentimentele pentru el, creierul lui calculând mereu, punând lucrurile cap la cap pentru a avea sens. Poate bea un pic prea mult. Dar așa sunt majoritatea bărbaților. Mai ales într-un loc ca Montana, unde expresia *„băiat de treabă“*

e la fel de des întâlnită ca o furtună de zăpadă în mai și poate însemna orice, de la un cowboy la un avocat. Atâta vreme cât pot da gata câteva beri, știu cum să mânuiască o armă și să lege așa cum trebuie o muscă pe undiță. Rocky era un băiat de treabă. Majoritatea băieților pe care Alyssa, Michelle și Melanie îi știau pe atunci erau băieți de treabă.

În ziua în care Rocky și Michelle s-au cunoscut, se aflau acasă la un cuplu pentru care Jessica era dădacă. Relațiile și prieteniile se suprapun în Billings ca straturile geologice. Toată lumea cunoaște pe toată lumea sau știe câte ceva despre toată lumea. Casa avea o masă de biliard și un garaj unde tinerii se întâlneau uneori. Când Rocky a ajuns cu mașina și Michelle l-a văzut, probabil că a simțit o atracție puternică, pentru că au devenit, aproape instantaneu, un cuplu. Două sau trei zile – și aia a fost, spune Alyssa. Rocky și Michelle erau complet îndrăgostiți, la sfârșitul acelei prime săptămâni.

Când Michelle i-a mărturisit lui Sally despre sarcina ei, Sally a vrut să depună acuzație de viol împotriva lui Rocky. Nu-i venea să creadă că un bărbat de vârsta lui s-ar uita la o adolescentă ca Michelle. Ce era în neregulă cu el? Dar Michelle a jurat că va fugi cu Rocky și cu copilul dacă mama ei ar fi ajuns măcar în pragul secției de poliție. A devastat-o pe Sally. Chiar ar fugi Michelle? Pentru totdeauna? Cum ar putea s-o protejeze, dacă nici măcar nu o poate găsi? Dacă ar fi acolo, în lume, cu un bebeluș, nici măcar suficient de mare cât să conducă o mașină?

În cele din urmă, Sally a cerut sfatul unui consilier, care a îndrumat-o să aștepte, să accepte cât de mult poate și să încerce să o sprijine pe fiica ei. Rocky se va plictisi de Michelle. Sally își aduce aminte de consilierul ei care îi spunea:

– Nu o să-i placă să aibă o iubită care nu poate să facă nimic sau să iasă în oraș.

Până în momentul morții ei, Michelle fusese o singură dată într-un bar. Nu fusese niciodată într-o vacanță cu un prieten. Nu avusese niciodată prieteni în vizită. Nu făcuse parte dintr-un club de lectură sau un cerc de yoga, sau un club de mame tinere. Nu făcuse parte din nimic, sincer. Rocky era lumea ei.

Alyssa se întreabă dacă tipul mai în vârstă cu care se vedea ea atunci când Michelle și Rocky s-au întâlnit a contribuit la ambiția lui Michelle de a fi cu Rocky. Alyssa și Michelle erau cele mai bune prietene. Dintotdeauna. De când erau micuțe. În videourile de familie sunt tot timpul acolo, una lângă alta. Surorile nedezlipite. Chicotind, prăbușindu-se grămadă în fața canapelei dungate din sufrageria lor. În ziua în care Alyssa a învățat să meargă pe bicicletă fără roți ajutătoare, Michelle era acolo, pe iarbă, privind-o cum se clatină pe trotuar cu bicicleta ei roz, cu un coș alb în față. Alyssa dispare din obiectivul camerei, apoi se întoarce, puțin mai stabilă, cu un zâmbet mândru pe față. Se oprește, nu pune piciorul pe pământ la timp și se prăbușește, lovindu-se cu fundul de o pedală. Sally o ridică de jos, în timp ce Alyssa începe să plângă.

Apoi, în următoarea scenă, e rândul lui Michelle, pe o bicicletă argintie cu șaua roșie, tip banană. Coboară pe același trotuar, pe două roți, apoi se întoarce și, când se întoarce, face cu mâna. Îi face cu mâna tatălui ei din spatele camerei, mergând cu o singură mână pe ghidon, cu un rânjet larg și încrezător, ca o rază de lună.

Surorile erau apropiate. Melanie, cea mai mică, avea ADHD și, după divorț, ei i-a fost cel mai greu. Țipa, lovea lucruri, era furioasă. Atenția lui Sally era atât de mult îndreptată spre Melanie, încât Michelle și Alyssa au rămas să se descurce singure. Își ondulau bretoanele, se dădeau cu ruj și cu rimel și ascultau Aerosmith și AC/DC. Michelle a avut

o pasiune adolescentină pentru Steven Tyler. Stăteau prin Pioneer Park sau North Park. Uneori se duceau la Rims, o formațiune de gresie, veche de optzeci de milioane de ani, care înconjoară orașul Billings. Rims atrage excursioniști, turiști, oameni care își plimbă câinii și adolescenți rătăciți. La răsărit și la apus radiază de o frumusețe deosebită, care amintește de stâncile roșii din Sedona. Poți să stai pe Rims și să vezi întreaga vale Billings și mai departe. Milioane de ani în acea priveliște, valurile impasibile ale trecerii timpului.

Rims, însă, avea și altă asociere. În fiecare an, se pare, se găsea câte un cadavru acolo, cineva care s-a sinucis sau cineva care fugea de poliție, sfârșind prin a fi rănit sau omorât, căzând de pe Faleza sacrificiului, un afloriment de gresie care iese în fluviul Yellowstone și are o cădere de o sută cincizeci de metri din vârful lui cel mai înalt. Povestea din spatele numelui este că doi războinici Corbi s-au întors și, găsindu-și triburile distruse de variolă, s-au aruncat de pe faleză[1].

Rims este cel mai cunoscut punct de reper, casă pentru marmote, cerbi, vulturi, lilieci, șoimi și pentru câteva specii diferite de șerpi, inclusiv șarpele vestic cu clopoței, cu desene în formă de diamant pe spate și plin de venin. Într-un final, Rocky a cumpărat un astfel de șarpe și l-a dus în casa unde locuia cu Michelle și cu cei doi copii ai lor.

INDIFERENT CE ȚINE ÎN EL

Rocky era tăcut în multe feluri, la fel ca Michelle. În mulțime și în prezența oamenilor noi. Era neliniștit, rebel, dar iubea activitățile în aer liber. Pescuitul, campingul. E ceva ce avea în comun cu tatăl lui. Totul, de fapt: activitățile în aer liber, liniștea, chiar și numele lui adevărat, Gordon, pe toate le împărtășeau. Porecla i-a dat-o tatăl lui, când Rocky era bebeluș, omagiu adus boxerului Rocky Marciano.

Gordon și prima lui soție, Linda, au avut trei copii, iar Rocky era cel mai mare. Locuiau pe atunci în Columbus, Ohio. Rocky avea un frate mai mic, pe nume Mike, și o soră mai mică, pe nume Kelly. Copiii erau apropiați, dar nu foarte tare. Se băteau, ieșeau împreună, se ignorau reciproc, se protejau reciproc. Mike și Kelly îl admirau pe Rocky, fratele lor mai mare.

Dacă ar fi fost alte timpuri, altă epocă, Gordon spune că probabil nu s-ar fi căsătorit niciodată cu Linda. A petrecut patru ani în Forțele Aeriene și s-a întors când revoluția sexuală era în toi în America.

– Am crezut că am murit și am ajuns în Rai, îmi spune.

Afirmă asta având fața înmărmurită, lipsită de plăcere sau de nostalgie. A găsit o fată, ea a rămas însărcinată, iar el

a uitat cu totul de revoluția sexuală. S-a întors la simțul datoriei și al onoarei și s-a gândit că lucrul corect e să te căsătorești cu fata pe care ai lăsat-o însărcinată.

– Mama și tatăl ei spuneau, ei bine, „Copilul trebuie să aibă un tată". La care ai spune acum: „Copilul are un tată, mare lucru". (Dar) am mers înainte și m-am căsătorit cu ea.

Nu că nu și-ar fi dorit copiii. I-a iubit pe copii, pe toți trei. L-a iubit pe Rocky chiar și după ce a devenit mai greu de controlat.

Când au divorțat, Linda i-a dat custodie întreagă pentru toți cei trei copii. Destul de repede după ce el și Linda s-au despărțit, Gordon a întâlnit pe cineva la muncă. Pe Sarah. (Linda nu a vrut să fie înregistrată, dar a mărturistit că Gordon și Sarah au început să se întâlnească în timp ce ea și Gordon erau încă împreună.) Cei trei copii ai lui au devenit și ai lui Sarah. I-a crescut. I-a iubit. I-a și disciplinat. Odată, își amintește, când încă erau în Columbus, Rocky și Mike au început să se certe în sufragerie. Povestește că Rocky îl provoca încontinuu pe fratele lui, până când Mike a izbucnit.

– Mike a fost pedepsit și i-am spus lui Gordon că de vină nu e Mike, e Rocky, îmi spune Sarah.

Mike era gălăgios. Mike țipa, dar Rocky era adevăratul agitator.

– Tot timpul făcea în așa fel încât ceilalți să intre în bucluc, spune ea.

Gordon și Sarah s-au căsătorit în Ohio și, două zile mai târziu, s-au mutat cu cei trei copii în Montana, unde pe Gordon îl aștepta un nou loc de muncă. Nu i-au anunțat pe copii înainte. Sau pe Linda. Acum se gândesc că ar fi trebuit să vorbească cu copiii despre asta, să le ușureze calea, să le dea timp să se obișnuiască, poate chiar să meargă în vizită o dată.

– Probabil că nu a fost cel mai înțelept lucru, spune Sarah.

Linda spune că a trebuit să angajeze un detectiv particular pentru a-i găsi. Gordon spune că i-a găsit destul de repede - noul lui șef era prieten cu foștii lui colegi de muncă. Dar, cu toate astea, scrisorile și felicitările ei erau sporadice și au trecut cinci ani până când copiii au văzut-o din nou pe Linda.

- Toate gândurile, toate lucrurile care îți vin în minte pentru că, știi cum se spune, chestia cu *Bărbații sunt de pe Marte*, dar tot timpul am simțit că era ceva ce aș fi putut face pentru a-i salva pe nepoți, spune Gordon. Tot revin la divorț. Cum ar putea să nu-i afecteze pe copii? Dar câte milioane de copii nu sunt implicați în divorțuri în fiecare an?

Deși copiii avuseseră întotdeauna probleme cu școala, după ce s-au mutat, Gordon și Sarah au descoperit că erau destul de în urmă cu școala și, chiar dacă au angajat meditatori, copiii au rămas în urmă. Niciunul dintre ei nu a ajuns să absolve. Gordon susține că Linda îi lăsa pe copii în fața televizorului sau îi târa după ea pe oriunde mergea în timpul zilei, la cumpărături sau pe oriunde altundeva.

- În loc să-i învețe alfabetul și toate astea, nu au primit nimic, spune Gordon.

Când am discutat cu Linda, ea își amintea lucrurile diferit, bineînțeles. Gordon admite că era genul de tată care încerca să evite conflictele, în loc să le confrunte. Chiar și Sarah spune că Gordon nu își manifesta emoțiile în niciun fel, până când:

- Ceva politic apărea la TV. Și atunci, acoperișul sărea de pe casă. La orice care nu avea legătură cu casa noastră, reacționa. Dar, dacă era despre casa noastră, copiii noștri, nicio reacție, spune ea. O parte din problemă e perioada în care a crescut.

- Sunt maestru la fofilări, spune Gordon.

Rocky a intrat în belele imediat după ce s-au mutat. La doisprezece ani bea în exces, fiind implicat în furturi mărunte. Fura casete ale trupelor care-i plăceau - Aerosmith, Black Sabbath.

O dată a furat o bicicletă. Sarah găsea sticle de Mad Dog 20/20 aruncate peste gard, în tufișurile din spatele curții lor, și știa că erau ale lui Rocky. Era pasiv, în timp ce Mike era agresiv. Când a intrat în clasa a șaptea, Sarah și Gordon și-au dat seama că Rocky are nevoie de ajutor.

L-au trimis la Pine Hills, casa pentru băieții cu probleme.

L-au trimis la consiliere.

Toată lumea se concentra pe divorț, spune Gordon.

Terapeuții, profesorii de la școala lui. Parcă ar fi fost răspunsul la tot: ce a mers greșit, când a început Rocky să fie de necontrolat, motivul pentru care a început să bea atât de mult, încât Sarah spunea că ochii i se învârteau în cap și avea limba scoasă. Dar Gordon se gândește:

– Cum se poate întâmpla asta? Odată ce am divorțat, cearta a încetat. Nu asta era important?

La un moment dat, într-o ședință de consiliere familială, terapeutul l-a întrebat pe Rocky dacă era trist că mama lui a plecat, iar el a spus:

– Nu. A fost mai bine.

Sarah s-a întors spre el și l-a întrebat dacă într-adevăr crede asta, iar el a spus:

– Da, a fost mai bine după ce a plecat, pentru că am ajuns să petrecem mai mult timp cu tata, fără să asistăm la certurile dintre ei.

Chiar dacă motivele ar fi fost divorțul și mutatul brusc, chiar dacă acestea erau lucrurile spre care puteai arăta cu degetul ca fiind punctele de plecare când lucrurile au început s-o ia razna cu Rocky, cum rămâne cu reparatul a ceea ce era distrus înăuntrul lui? Terapia. Tratamentul la centru. Nu era asta întreaga misiune a Pine Hills? Să le repare fiul? Ce conta unde își aveau originea suferința și furia lui? Ce îl făcea să bea la treisprezece-paisprezece ani până devenea incoerent? Ce l-a făcut

să fure din magazine orice putea? Ce l-a făcut să fie de acord cu regulile stabilite de ei, legate de ora de culcare și alcool, ca mai apoi să-i batjocorească din nou și din nou, ca și cum nu ar da socoteală nimănui? Uneori, Sarah se gândea că Rocky s-a născut fără conștiință. Putea fi fermecător sau manipulator, diabolic sau adorabil, amuzant sau tăcut. Gordon își amintește cum unul dintre consilierii pentru tratatarea abuzului de alcool i-a spus despre Rocky că:

– Indiferent ce ține în el, nu renunță.

Sarah îmi spune că Rocky nu avea prea multă încredere în femei. Nu le plăcea prea mult.

– Cred că, atunci când a plecat Linda, nu au prea vorbit despre asta. Gordon și copiii. Linda și copiii. Cred că asta l-a afectat, pentru că era primul născut și era favoritul, spune Sarah.

Apoi amintește de mutarea lor, plecarea lor bruscă din Ohio în Montana.

– Când am plecat, de ce nu am discutat cu toții despre asta?

I se pare atât de ridicol acum. De ce le era frică? „Ridicol" nu este cuvântul potrivit. Nu există un cuvânt potrivit. De ce nu au discutat despre asta? Despre tot? Ca o familie? În strălucirea orbitoare a retrospectivei, a coșmarului cu care trăiesc acum, cum au putut crede vreodată că o conversație deschisă, sinceră, despre ceva atât de comun în lumea asta precum divorțul, sau a te recăsători, sau mutatul într-un nou stat era atât de rea, încât nu putea fi abordată cu voce tare? I-ar fi explicat lui Rocky ceva pentru care el avea nevoie de o explicație? I-ar fi resetat cumva durerea?

Atât Sarah, cât și Gordon spun că Rocky nu s-a maturizat niciodată. Când Michelle a apărut în viața lui, ea era atât de tânără, dar, când a devenit mamă, a devenit mai matură decât el.

– Asta a fost de neînțeles pentru el, spune Gordon. Ea s-a maturizat atât de mult, iar el nu. Și, practic, cu cât înveți mai mult...

Se oprește. Se întreabă dacă dezvoltarea emoțională a lui Rocky nu a fost afectată de consumul prematur de alcool și droguri.

Așa trăiesc azi Sarah și Gordon. Blocați într-o continuă căutare a ceea ce ar fi putut face. Este moștenirea omuciderii domestice, o traumă încorporată în generații întregi de familii. *Ce am ratat*? Nici măcar nu-i pot plânge pe Michelle, Kristy și Kyle, pentru că gândul îi duce instantaneu la faptul că ei ar fi trebuit să fie încă acolo. Kristy absolvind liceul; Kyle anunțându-și poate specializarea. Sau pescuind cu tatăl lui îmbătrânit. Michelle în halat de asistentă, aplecându-se către un nou-născut. Nu pot face abstracție de ce a făcut Rocky. Actul final care eclipsează complet cine a fost, orice ar fi avut bun în el.

Sarah mi-a mărturisit odată că, într-o excursie de camping, cu un an înaintea sfârșitului, a avut un moment în care a cuprins-o un sentiment de ușurare și recunoștință că au supraviețuit ca familie. Toți acei ani groaznici ai adolescenței, haotici, cu Rocky la Pine Hills și mai târziu în închisoare în Texas, cu rebeliunea lui Mike și toate certurile. În sfârșit, în sfârșit, se gândea, erau o familie normală. Dar amintirea nu se mai susține. Nu se poate gândi la acele vremuri fără a simți cum regretul o trage înapoi. Ce au ratat, ce s-a aflat chiar sub nasul lor...

Nu sunt responsabili.

Știu asta la nivel intelectual.

Dar nu o simt la nivel emoțional.

– Nu vrei să mergi mai departe, îmi spune Gordon. Dar nu ai altă opțiune.

Trăiesc în această stare suspendată de doliu. Un soi de purgatoriu emoțional. Știu că nu sunt singuri în tristețea lor, în furia lor, dar cred că sunt singuri în vina lor. Familia lui Michelle poartă, de asemenea, toate acestea. Furia, tristețea, dar cel mai mult povara masivă și de necrezut a vinei. *Ce nu am observat?*

Dar nu poți observa ceva ce nu știi să cauți.

Când Rocky a adus-o pe Michelle acasă prima dată, ea era la fel de tăcută ca el, își amintește Sarah.

– S-a dovedit a fi foarte diferită, spune ea.

Diferită de tăcerea lui Rocky.

– Vorbea mult despre cum știa că oamenii cred că cei tăcuți sunt proști. Știa că asta cred oamenii despre ea, dar, dacă nu simțea că e nevoie să discute despre ceva, tăcea și ținea totul pentru ea.

Michelle nu venea prea des în vizită, în acea perioadă de început, pentru că Rocky avea o rulotă în Lockwood. Dar Sarah și Gordon au văzut imediat că el avea intenții serioase cu ea. Când a rămas însărcinată, au aflat câți ani are, de fapt, și au pălit. Dacă părinții lui Michelle ar fi depus plângere:

– Nu te vom da de gol, dar nici nu te vom salva, își amintește Sarah că i-a spus.

Michelle a aflat că e însărcinată de ziua ei, când a împlinit cincisprezece ani, în septembrie 1993. Bebelușul, Kristy, trebuia să se nască în aprilie. Sally era indignată. Voia să dea vina pe Paul că nu a avut mai multă grijă de ea. Voia să-l învinovățească pe Rocky pentru că a fost cu o tânără de paisprezece ani. Voia să-i învinovățească pe părinții lui Rocky. Voia să se învinovățească pe ea. Dar nimic din toate astea nu ar fi rezolvat problema. Michelle spunea că Rocky e un băiat bun. Un băiat bun. Trebuie doar să-i dea o șansă. Ar trebui doar să-l cunoască așa cum l-a cunoscut ea.

În decembrie 1993, Sally și-a dus cele trei fiice la Minot, Dakota de Nord, de sărbători. Michelle avea o durere de spate despre care credeau cu toții că e din cauza drumului de opt ore cu mașina. Dar apoi, Michelle nu putea mânca, avea grețuri și părea că începe să aibă febră. Sally s-a speriat. Michelle era însărcinată abia în șase luni.

Când s-au întors din Minot, Sally a dus-o pe Michelle la spital și le-a spus asistentelor de gardă că fata ei este în travaliu.

– Am avut trei copii. Știam ce înseamnă că Michelle e în travaliu atât de devreme, îmi spune.

Dar au trecut ore întregi până când cineva a venit să se uite la Michelle. Sally a simțit că doctorii nu au luat-o pe Michelle în serios, pentru că au considerat-o doar o mamă adolescentă dispensabilă. Asta a înfuriat-o. Pentru Michelle, următoarele două săptămâni au fost un du-te vino la camera de gardă.

Când personalul din spital și-a dat seama că Michelle era cu adevărat în travaliu, era prea târziu să-l oprească. Bebelușul se năștea. Nimeni nu știa dacă se va naște viu sau mort. Sally era îngrozită. Pentru fiica ei, pentru nepoata ei. Când în sfârșit bebelușul s-a născut, era o fetiță cu plămâni atât de mici și nedezvoltați, încât a fost dusă la terapie intensivă – și nimeni nu știa dacă va supraviețui peste noapte, darămite o săptămână, o lună, o viață. Au numit-o Kristy Lynn. Avea numele lui Rocky, Mosure. Era oglinda tinerei ei mame, buza de sus bine definită, palidă, ochi curioși.

Kristy era practic de mărimea unei cești de ceai. Iar Michelle privea oră după oră, zi după zi, cum aveau grijă asistentele de fiica ei mititică, pompându-i aer în plămâni, monitorizând-o, vorbind cu ea. Pentru Michelle nu erau aparatele cele care o țineau în viață pe fata ei, sau doctorii, sau chiar ea, sincer. Erau asistentele. Lucrătoarele-minune. Kristy a stat în spital luni în șir. A stat, de fapt, până la data propriu-zisă a nașterii,

când a fost externată, în continuare conectată la oxigen și monitorizată de un aparat, în grija lui Michelle și a lui Sally. Michelle și fiica ei s-au mutat în dormitorul de la etaj în care copilărise Michelle, din casa lui Sally. În fiecare zi, Rocky era acolo cu ele. Sally a trebuit să-l lase. Mergea în vizită; suna. Nu îl lăsa să locuiască acolo, dar îl lăsa să vină în fiecare zi. Devotat, îngrijorat, încercând să ajute cu ce putea. Sally încă nu-l prea plăcea, dar îi respecta dedicarea. Iar Michelle și Rocky păreau îndrăgostiți - unul de celălalt și de copilul lor.

TATI NU VA MURI NICIODATĂ

În iulie 1994, când Kristy avea șase luni, Sally s-a întors într-o zi de la muncă și a găsit un bilețel de la Michelle. Îi scrisese mamei ei că ea, Rocky și Kristy trebuie să încerce să fie o „familie adevărată". A spus că îi e datoare fiicei ei să-i ofere noii familii o șansă. I-a spus mamei ei că se mută în rulota mică a lui Rocky și va locui acolo. Devastată, Sally i-a spus lui Paul. Nu au putut s-o oblige pe Michelle să se întoarcă, bineînțeles. Tot ce puteau face era să încerce să o susțină cât mai mult, să se asigure că Michelle știe că ei vor fi acolo pentru ea.

Paul nu putea suporta ca ei să trăiască în rulota aceea mică.

– Îmi întindeam brațele și atingeam ambii pereți, spunea el.

Așa că a cumpărat o parcelă de teren la periferia orașului Billings și a început să-și construiască o nouă casă pentru el – casa în care urma să-l întâlnesc. Casa cu ușa din față plină de lovituri. Le-ar fi închiriat casa în care stătea lui Rocky și Michelle, odată ce s-ar fi mutat în noua locuință, și ei ar fi putut evada din rulota aia sumbră.

Michelle și-a ținut promisiunea. A lăsat-o pe Kristy la un centru de îngrijire pentru copiii de liceu care aveau copii și s-a întors la liceu. Spre surprinderea familiei ei, a rămas din nou însărcinată și l-a născut pe Kyle, la un an de la nașterea lui Kristy. Nici măcar optsprezece ani împliniți, cu doi copii, dar

Michelle s-a descurcat. Acelea erau zilele în care Paul o vedea uneori pe Michelle împingând-o pe Kristy în cărucior, cu Kyle în port-bebe, mergând trei kilometri prin iernile aspre din Billings, ca să ajungă la centru. Nu a cerut niciodată ajutorul. Într-un final, Paul i-a cumpărat o rablă ca să poată merge până la școală. A absolvit la timp.

Banii erau puțini. Când s-au întâlnit prima oară, Rocky bătea coasta de vest lucrând într-un echipaj de intervenție în caz de seism. Jobul îi cerea uneori să lucreze și douăzeci și patru de ore pe zi, șapte zile pe săptămână, în locuri îndepărtate de Billings, așa că Rocky a renunțat, pentru că nu voia să fie departe de familie pentru perioade lungi. Lucra o vreme, iar apoi își pierdea locul de muncă dintr-un motiv sau altul. Lucra în construcții sau repara acoperișuri. În mare parte, locuri de muncă în care forța fizică era solicitantă și banii, niciodată de ajuns. Michelle i-a spus că vrea să contribuie; se gândea să lucreze ca menajeră la un motel din spatele casei lor, la mai puțin de 800 m distanță. Era suficient de aproape încât să poată fugi acasă, dacă ar fi avut nevoie copiii de ea, și nici nu i-ar fi trebuit mașină să ajungă acolo. Dar el a explodat, spunând că nu vrea ca mama copiilor lui să se culce cu toți oaspeții de la motel. S-a enervat atât de tare din cauza asta, încât Michelle a sunat-o pe Alyssa să vină la ea, să fie o prezență în casă, în solidaritate cu Michelle. Era complet irațional și agitat, spunea Alyssa, plimbându-se înainte și înapoi, revoltat că Michelle ajunsese să se gândească la asta. A fost ultima oară, din ce își amintesc cu toții, când Michelle a sugerat să lucreze în afara casei.

Controlul lui Rocky era genul care evoluează încet, care începe cu lucruri mici - dintre care mare parte nu sunt ilegale (deși urmărirea, ceea ce Rocky i-a făcut lui Michelle, în cele din urmă, devine deseori parte din comportamentul abuziv.

Urmărirea este o infracțiune în toate cele cincizeci de state, dar poate fi încadrată astfel în mai mult din două treimi doar dacă nu este primul delict[1]). După primii ani, a devenit clar că nu-i controla numai angajarea, potrivit lui Sally și Alyssa. Nu o lăsa nici să se machieze. Nu-i permitea nici să cheme prieteni în vizită. Insista să meargă la camping aproape la fiecare sfârșit de săptămână, când vremea le permitea. Nu a ieșit niciodată în oraș fără el. Evan Stark, autorul cărții *Coercive Control: How Men Entrap Women in Personal Life*, a introdus pentru prima oară termenul de „control coercitiv" pentru a descrie modurile prin care un abuzator poate domina și controla fiecare aspect al vieții victimei, fără să ridice mâna la ea. Cercetarea lui Stark arată că, în 20% dintre relațiile în care violența domestică e prezentă, se poate să nu existe deloc abuz fizic. Un articol din 2016 din *New York Times*, de Abby Ellin, se exprimă astfel: „Pentru o victimă a controlului coercitiv, o amenințare poate fi interpretată greșit ca fiind iubire, mai ales în primele faze ale unei relații sau atunci când persoana este foarte vulnerabilă[2]." În special, vulnerabilă ca o adolescentă sedusă de un bărbat matur. Vulnerabilă ca o mamă tânără fără niciun mijloc de a se întreține.

În 2012, Stark a scris o lucrare în care susținea o serie de legi care să protejeze victimele de un astfel de comportament. „Majoritatea tacticilor folosite în controlul coercitiv nu au nicio bază legală, sunt foarte rar identificate ca abuz și niciodată nu sunt vizate de intervenție." Citează, în mod specific, tactici precum supravegherea sau controlul activităților normale ale vieții, în particular cele asociate tradițional cu femeile – îngrijirea copiilor, îngrijirea căminului și sexul. Controlul conduce „jocul", scria Stark, „de la accesul la bani, mâncare și transport, până la modul în care se îmbracă, fac curat, gătesc sau performează sexual[3]." Actualul sistem de jurisprudență

în Statele Unite pierde cu totul din vedere adevăratele efecte devastatoare asupra cuiva aflat într-o astfel de situație, pierderea libertății care, în cele din urmă, duce inevitabil la o pierdere a sinelui. Kit Gruelle, o activistă din Carolina de Nord, le numește pe aceste victime „ostatice pasive" în propriile case. Stark insistă să ne uităm dincolo de vătămarea corporală ca semn al violenței domestice extreme; în viziunea lui, femei precum Michelle sunt prizoniere. Nu e neobișnuit pentru persoanele aflate în astfel de situații să vorbească despre modul în care partenerii lor au controlat modul în care arată, ce mănâncă, cum se îmbracă și cu cine comunică. Abuzatorul, de-a lungul anilor, a rupt treptat orice punți de scăpare - familie, prieteni, comunitate - care existau pentru ele la un moment dat. Și, în cele din urmă, controlul coercitiv este despre furtul total al libertății cuiva.

Stark a fost esențial în conturarea unei legi a controlului coercitiv, care a fost adoptată în 2015 în Marea Britanie și face ca genul acesta de acțiuni să fie pedepsite cu până la cinci ani de închisoare[4]. Franța, de asemenea, are un statut penal separat pentru ceea ce se numește „abuz psihologic". Dar în Statele Unite nu avem o astfel de lege.

Alyssa își amintește că era în mașină cu Michelle într-o după-amiază. Era după ce se născuse Kristy, dar înainte ca Michelle să fie însărcinată cu Kyle. Alyssa crede că Michelle avea șaisprezece ani atunci. Dintr-odată, din spatele ei a apărut Rocky, venea cu viteză în mașina lui, făcând slalom printre celelalte mașini ca să poată fi pe partea ei de carosabil, gonind prin traficul din sens opus. A început să strige la Michelle prin geamul deschis.

– De ce nu a murit el? se întreabă Alyssa acum. A făcut atâtea lucruri nebunești, lucruri teribiliste, dar nu s-a rănit niciodată.

A sărit de pe stânci într-un lac natural, s-a cățărat în copaci înalți de șapte metri, s-a făcut praf cu metamfetamină și nu a avut nici măcar o infecție sau vreun os rupt. Ca și cum o forță exterioară îl ținea în afara pericolului. Ca și cum ar fi fost mai puternic decât orice îndrăznea să-l amenințe. Îi demonstra lui Michelle în orice mod posibil că și-ar risca propria viața înainte de a risca să piardă controlul asupra ei.

Un alt element crucial al controlului coercitiv este izolarea victimei de propria familie. Este o izolare ce nu are, deseori, nimic de-a face cu geografia. După prima zi de naștere a lui Kristy, când Gordon i-a făcut cadou lui Rocky o cameră video, membrii familiei lui Michelle nu apar aproape deloc pe DVD-uri. Rocky îi filma pe copii jucându-se prin curte sau poate de Crăciun, deschizându-și cadourile acasă la Sarah și Gordon. Sau doar ei patru la camping. Ocazional, pe casete mai apărea fiica lui Mike – verișoara mai mare a lui Kristy și Kyle. Dar familia lui Michelle?

Dacă ar fi să ne luăm după casete, ne-am gândi că Michelle a venit de nicăieri, că e a nimănui. Sally o vedea foarte rar pe Michelle de sărbători, chiar dacă stăteau la câteva minute distanță. Rocky se enerva când Sally venea în vizită, îmi spune ea, și nu îi lăsa de multe ori pe Kristy și Kyle să rămână peste noapte în casa bunicii lor. (O numeau „Bugga.") O dată, când Sally a trecut pe la ei, Michelle i-a spus:

– Mamă, trebuie să-ți vezi de viață și să nu mă mai vizitezi așa des.

Ceva a făcut-o pe Sally să se simtă inconfortabil după asta. Atunci fusese prea surprinsă de comentariu ca să-și dea seama ce a tulburat-o. A înțeles că Michelle are propria viață, propria

familie la care să se gândească, dar fuseseră atât de apropiate tot timpul. Chiar și în anul acela tumultuos, când Michelle rămăsese însărcinată prima dată, Sally fusese cea căreia îi ceruse ajutorul.

Atunci nu-i trecuse prin minte lui Sally că nu era tocmai Michelle cea care îi spunea să nu o mai viziteze așa des - cuvintele, da, veneau de la Michelle. Dar spiritul lucrurilor?

- Nu era Michelle cea care vorbea, a spus Sally.

Nu Michelle cea pe care o crescuse ea, în orice caz. Sally știe acum ce înseamnă: victimele se dau de partea abuzatorului în public, în fața familiei, în fața poliției, în fața procurorilor. Pentru că după ceva timp, după ce poliția pleacă, chiar și după ce acuzațiile sunt depuse și o sentință e pronunțată, abuzatorul e cel cu care victima trebuie să-și negocieze viața. Și viața copiilor. Victimele care iau partea abuzatorilor în timpul raidurilor poliției nu o fac din cauza instabilității, așa cum își imaginează mulți ofițeri de poliție, ci dintr-un calcul precis pentru siguranța lor viitoare. Într-un final, Sally a văzut asta îndeaproape cu propria fiică, dar la momentul respectiv nu știa exact ce vede.

Când oamenii discută astăzi despre Michelle, vorbesc despre imperturbabilitatea ei, calmul ei în fața stresului, devotamentul ei absolut pentru copii. Dar pentru familia ei era, de asemenea, și încăpățânată. Și mândră. Nu voia să se întoarcă la părinții ei și să admită că aveau dreptate. Voia să fie de partea cealaltă a statisticii: voia să fie cea care a reușit. Era hotărâtă să nu își crească copiii în ceea ce numea „un cămin destrămat." Iar aceasta este una dintre acele ecuații imposibile pe care fiecare părinte încearcă s-o rezolve într-o anumită măsură: e mai rău pentru copii să aibă un părinte imperfect - în cazul lui Rocky, abuziv, dependent de metamfetamină - decât să nu aibă deloc?

Dintre nesfârșitele moduri în care ne putem distruge copiii, care sunt acelea ce vor produce cel mai mic rău?

Michelle l-a iubit pe Rocky, cel puțin la început. O făcea să râdă. Era plin de viață. I-a învățat pe copii cum să asambleze un cort, să pescuiască, să întindă un hamac. I-a învățat cum să tragă la țintă. Îi făcea avion când erau bebeluși și le schimba scutecele. Îi dădea în leagăn în curte și iarna îi înfofolea ca să meargă să se dea cu sania. Era posesiv, abuziv, dependent de metamfetamină; era și timid, nesigur, iubitor. Pentru mult timp, lui Michelle i s-a părut o combinație cu care ar fi putut trăi.

Sally nu știe de ce Michelle nu i s-a confesat de-a lungul anilor; bănuiește că ar avea legătură cu mândria lui Michelle – să nu admită că a greșit – și cu încercarea de a-i proteja sentimentele lui Sally, să nu o facă să se simtă vinovată că a divorțat de tatăl lui Michelle. Așa că, în loc să i se confeseze lui Sally, Michelle vorbea ocazional cu Sarah. Povestea de consumul continuu de droguri al lui Rocky sau despre cât de separate păreau viețile lor – Rocky toată noaptea în garaj, lucrând la mașina lui, fumând orice apuca, transformându-se într-un drogat, iar Michelle în casă, cu copiii. Chiar și oamenii care își petreceau timpul cu Michelle, ca Paul, care lua acele prânzuri „Jerry Springer" cu ea, nu știa cum este viața ei cu adevărat, pentru că nu era niciodată acolo când Rocky era prin preajmă. Melanie nu avea discuții lungi, profunde cu Michelle; ea era mai mult în garaj, consumând droguri cu Rocky. Așa că mai rămânea Sarah, dar chiar și cu Sarah, Michelle era reținută.

– Mai vorbea în ultimii ani despre familia ei și despre motivul pentru care credea că este așa cum este, spune Sarah. Datorită orelor de dezvoltare a copilului pe care le avea la școală, devenise foarte receptivă la modul în care funcționează

minţile oamenilor şi de ce fac lucrurile pe care le fac, modele de comportament şi aşa mai departe... Chiar o respectam pentru cât de deşteaptă şi de blândă era.

Şi *era* deşteaptă. Suficient de deşteaptă cât să ştie că a scăpa de Rocky nu era un lucru pe care îl putea face peste noapte. Ar fi necesitat planificare şi pregătiri meticuloase. Plecarea nu e niciodată un eveniment; e un proces.

După ce s-a întâmplat totul, după ce Michelle a fost omorâtă, Sally a fost îngrozită să afle nu doar că Michelle se zbătea pentru propria viaţă lângă Rocky, ci şi că nu-i spusese un cuvânt propriei mame – decât cu câteva săptămâni înainte să moară şi, chiar şi atunci, a omis atât, atât de multe. Multe lucruri avea să afle Sally mai târziu.

Sarah a încercat, în moduri subtile sau făţişe, să o scoată pe Michelle din casă în lunile dinaintea crimei. Odată i-a lăsat lui Michelle o broşură cu servicii locale pentru cazurile de violenţă domestică, inclusiv pentru Casa Gateway – adăpostul pentru victimele violenţei domestice din Billings. A încercat să discute cu Michelle despre asta, dar Michelle nu voia să audă. I-a sugerat lui Michelle să meargă o vreme cu copiii la sora ei din Arizona, dar Michelle a refuzat. Îi dăduse aceste sugestii din grijă, dar Sarah se gândea şi că întrece limitele, băgându-şi nasul neinvitată în viaţa fetei. Se simţea des aşa în preajma lui Michelle, chiar şi când era vorba de lucruri mici. Una dintre filmări o arată stând cu Kristy în curtea lui Michelle. Kyle se dă în leagăn, iar Rocky îi filmează pe toţi. Kyle încă nu are doi ani, iar părul lui e zburlit şi rebel. Sarah întreabă dacă l-au tuns şi Rocky zice că nu, nu crede.

– L-aş putea tunde un pic la spate, spune ea.

Are vocea foarte agitată. E o zi de vară, feţele copiilor sunt lipicioase de la resturile de snackuri.

– Dacă ea m-ar lăsa. N-aș vrea să deranjez.

O spune de două, trei ori. Ar putea s-o facă, dar nu vrea s-o supere pe Michelle, nu vrea să-și bage nasul unde nu este dorită. Momentul vorbește de la sine. Ar trebui Sarah, ca soacră, să se ocupe de ceva care e simultan și inofensiv, și intim?

– Crește iar, îi spune Rocky. E doar păr.

E 2017, iar eu stau pe veranda din spatele casei lui Gordon și Sarah Mosure, la o masă sub o umbrelă de soare, într-o zi însorită de primăvară, într-o suburbie de la periferia orașului Billings. Sarah ne-a servit cu ceai rece, biscuiți și brânză. E Ziua Mamei. Cei doi nu au planuri. La fel ca Paul, Gordon nu a vorbit niciodată cu nimeni despre crime.

Cei doi câini ai cuplului adulmecă prin jurul nostru în speranța să găsească bucăți de brânză căzute. Curtea, cel puțin după standarde urbane – care sunt standardele mele –, e întinsă, cu iarbă verde, care pare întreținută cu mare grijă. La capătul curții, într-un decupaj dreptunghiular, e o grădină cu lavandă și cu cerceii doamnei. Un bolovan stă așezat în mijlocul grădinii, cu o placă de bronz înfiptă în el.

Tatăl lui Rocky, la fel ca fiul lui, e un bărbat scund, poate un metru șaizeci și șapte sau un metru șaptezeci, și foarte tăcut. Când vorbește, trebuie de multe ori să mă înclin spre el ca să îl aud. Poartă o șapcă de baseball, un tricou gri, Eddie Bauer, și o curea din pânză cu un pește pe ea. Locul bărbatului e într-un râu, în cizme de cauciuc și cu o undiță în mână.

– L-am crezut prostește, îmi spune Gordon.

Își amintește de momentul când i-a luat arma lui Rocky – moștenire de la bunicul lui Michelle – și a crezut că s-au sfârșit necazurile. E nevoie de multă imaginație să crezi – înainte ca evenimentul să se întâmple – că o persoană pe care ai crescut-o

de când era bebeluș până când a devenit adult ar putea fi capabilă să ucidă. Iar după ce se întâmplă, Gordon întreabă:

– Cum treci peste asta? Oricât te gândești, nu-i poți găsi un final, pentru că e tot timpul „de ce, de ce, de ce?" Și, bineînțeles, nu știi niciodată de ce.

Îmi povestește despre o noapte când Michelle a sunat panicată. Rocky a amenințat că îi omoară, spunea. Avea pușca de vânătoare a bunicului ei. Gordon s-a dus repede să-i ia pe Michelle și pe copii. Rocky plecase deja de acasă. După un timp, Michelle l-a convins pe Gordon că știe cum să vorbească cu Rocky și toți patru s-au întors.

– L-am luat în cealaltă cameră, a spus Gordon, și l-am întrebat: „Fiule? Ce faci? Nu poți face asta."

Rocky i-a spus că știe, știe. Bineînțeles că știa. Gordon a golit arma, apoi a strâns toată muniția pe care a găsit-o în garaj sau prin alte părți și le-a luat pe toate acasă la el. Criză evitată.

A fost o nebunie, mi-a spus Gordon.

– M-am pus în fața lui. I-am spus: „Pur și simplu, nu faci astfel de lucruri." (Rocky) a spus că nu ar face nimic care să-i rănească. L-am crezut prostește.

L-am crezut prostește.

Gordon începe să plângă fără zgomot. Sarah se îndreaptă spre el. Îi reamintește că nu a fost vina lui. Simt că ceva îl strivește complet pe dinăuntru. Vină, autoînvinovățire.

– E doar... începe, înghițind greu, ...îți închipui c-ar trebui să fii în stare să repari situația sau să-ți protejezi nepoții, pentru că asta fac bărbații, nu? Iar eu mă gândesc: „De ce n-am fost suficient de deștept să văd ce se petrece? Să găsesc o soluție? Orice?"

Îmi spune că Rocky era tăcut și putea fi și foarte blând.

– Nu ți-ai fi putut imagina c-ar face așa ceva.

Vocea lui Gordon e o șoaptă frântă. Mă gândesc la Paul Monson; cât efort depun acești bărbați să țină înăuntrul lor o durere insuportabilă. Cât de nedrept este că trăim într-o lume în care sunt făcuți să creadă că lacrimile lor sunt rușinoase.

Pe măsură ce anii au trecut, Michelle a crescut, s-a dezvoltat mai mult decât Rocky, spune Sarah.

În toate acele filmări de la camping, Michelle are o expresie aproape constantă de toleranță. Rânjește, dar rareori zâmbește. Își dă ochii peste cap. Nu se uită la cameră, își așază capul pe antebraț, ghemuită, stând pe o piatră. Ea nu joacă un rol în fața camerei cum face Rocky, nu exagerează. Nu se preface că e fericită dacă nu este. Nu face un secret din faptul că nu-i place să fie filmată sau fotografiată. Ore și ore de filmări în care ea e așezată pe un bolovan, uitându-se la copii pescuind pe mal sau băgându-și picioarele în râul înghețat, zgomotele pădurii – păsări cântând, apa susurând printre pietre, pocnitura unei crengi de copac –, o orchestră infinită. Această muzică a naturii începe să sune ca izolarea însăși, tristețea unei singure ciocănitori.

Rocky e în spatele camerei. Se mișcă panoramic peste pietre și mesteceni, până când obiectivul se oprește pe tânăra lui soție. Păr lung, brunet, drept ca paiul, o ține pe fiica lor, Kristy, deasupra pietrelor. Kristy poartă pantaloni roz și un hanorac de camuflaj mult prea mare. O căciulă tricotată. Pare nefericită. Tăcută. Căzută pe gânduri, ca și când ar încerca să rezolve o problemă complicată. Cum să treacă peste pietre, poate. Kyle nu e în cadru. E undeva în afară. El e clovnul, cârcotașul. Vocea lui Rocky din spatele camerei îi spune soției lui: „Zâmbește". Ea se uită în obiectiv. Jumătate-rânjet, jumătate-zâmbet. Apoi o filmare cu Michelle cocoțată pe un bolovan enorm, cu copiii care stau înlănțuiți în jurul ei. Kristy se sprijină de mama ei. Arată identic, aceeași genetică se vede în membrele lor suple

și zâmbetele largi. Camera se bâțâie de ici până colo, de la pini la pălămida de sub picioare, iar apoi brusc ne aflăm în rulotă, unde Michelle și Kristy stau față-n față la masa acoperită cu linoleum. Pe pervazul din spatele lui Kristy sunt role de hârtie igienică. Are un braț întins pe masă, stând pe el, tușind.

– Fată bolnăvioară, spune Rocky. Nu pari fericită.

Nimeni nu-i răspunde. Bandit, pitbull-ul, e afară în cortul lor, tolănit deasupra sacilor de dormit. Kyle stă pe un buștean, într-un tricou cu Mickey Mouse. În depărtare, goana cascadelor, păsările de primăvară. Liniștea locului lor de camping contrastează cu scenele de acasă; muzică heavy metal bubuind încontinuu pe fundal. Când copii se uită la TV, când se joacă în curte, când stau la masă sau pe canapea, muzica e omniprezentă, constantă ca o durere de măsea.

Următorul cadru e din spatele unui bolovan. Cascadele se împletesc în jurul unui morman de pietre care îl înconjoară pe Rocky. Îl cheamă pe Bandit. Câinele rămâne pe loc. Îl cheamă din nou. Fără noroc. Se întinde, apucă labele câinelui și încearcă să-l tragă înainte. Dar câinele se opune folosindu-și mușchii, revolta și frica. Rocky mai încearcă o dată, apoi se dă bătut. Bandit se retrage ghemuit, inconștient de puterea lui.

– Așa, Bandit, spune Michelle. E prea periculos.

Filmarea se întrerupe.

Un pat supraetajat în mica lor rulotă, un corp întins.

– Acolo e mama mare, dormind în patul ei, spune Kristy.

Michelle bolborosește, „mama mare."

Kristy are camera. Rocky caută șosete curate în dulapul din rulotă; Kyle întreabă dacă poate să „cameră video." Ambii copii folosesc cuvântul ca pe un verb. Imaginea se zgâlțâie în timp ce Kristy i-o dă fără să se plângă. Kyle face o panoramă a corpului tatălui lui. Blugi, tricou maro, șapcă albă de baseball, cu cozoroc negru.

– Tata mare, spune el.

– Cum mă cheamă? întreabă tata mare.

– Rocky Mosure.

– Rocky cum? întreabă tata mare.

Copiii nu sunt siguri.

– Rocky Edward Mosure.

E Gordon Edward Mosure.

Prin prisma lui Kyle, tatăl lui pare un felinar, atât de înalt, încât capul lui s-ar putea odihni pe un nor.

– Eu de ce nu sunt niciodată Michelle? îi spune mama mare lui Rocky. Eu sunt Mama.

Eu de ce nu sunt niciodată Michelle?

Într-o filmare din primăvara lui 2001, Michelle e în spatele camerei. Un eveniment rar. Kristy poartă o vestă cu albastru și galben, Kyle, o vestă de pescuit. Rocky e la mică distanță, intrat în râu până la coapse, cu arabescul unei undițe care se înclină înainte și înapoi, și Bandit adulmecă nisipul în apropiere. Michelle mișcă camera de-a lungul peisajului. Pin de țărm, ienupăr, brad. Pescuiesc în pârâu. Poate pârâul Moris. Pârâul Antelope. Nimeni nu mai știe. Formațiuni de roci vulcanice, îngrămădite în spatele lui Rocky. Michelle îi întreabă pe copii dacă știu ce lună e.

– Nu, spune Kyle.

– Nu?

Rămân tăcuți mult timp. Apoi Kristy spune „aprilie."

– Aprilie. Mai, o corectează Michelle. Ce zi?

Dar copiii nu răspund. Stau pe nisip. Kyle pescuiește. Kristy se uită la apă. Bandit aleargă prin peisaj, blană maro-deschis, cu o pată mare, albă pe gât. Camera se deplasează rapid prin peisaj, peste familie și în jos, jos, jos, înspre mâna ei. Mâna stângă, verigheta. O ține acolo câteva clipe. Doar atât cât să se înțeleagă că e intenționat. Degetele ei sunt subțiri și lungi,

inelul are un mic diamant pătrat și, de jur-împrejur, tot diamante. Verigheta, de asemenea, cu diamante. Camera se oprește, vede, înregistrează, se mută. Se mută sus și se întrerupe.

În următorul cadru, îl vedem pe Rocky mergând pe vârfuri pe un copac căzut, care traversează bolovani uriași și un șir de cascade. Se strâmbă la cameră, rânjește, ține un genunchi ridicat și mâinile precum Karate Kid. Copiii râd. *Tati e nebun!* Rocky ajunge la final, se urcă pe o piatră, se uită în jur, apoi se întoarce, întinzându-și ambele brațe pentru echilibru. Când ajunge în cealaltă parte în siguranță, prin laptele-cucului cu frunziș bogat, Kyle spune:

– Tati nu moare niciodată!

Michelle are o pușcă de vânătoare îndreptată spre ținta de pe un copac. Ratează. Apoi e rândul lui Rocky. Apoi e rândul lui Kristy, în costumul ei de baie verde. Apoi a lui Kyle; pușca e mai mare decât copiii. Alyssa și prietenul ei, Ivan Arne, sunt cu ei de data asta. Părul lui Ivan atârnă pe tot spatele, într-o coadă blondă, neîngrijită. Rocky se autointitulează fotograful familiei.

– Alyssa, poți să faci tu treaba mea, spune Michelle, însemnând că Alyssa poate filma în acele momente.

Ivan ia o secure pentru niște lemne de foc. Rocky leagă o muscă de o undiță, apoi el și Ivan merg spre mal și își aruncă undițele. Râul curge repede, creste de spumă albă apar deasupra pietrelor.

– Scumpete, îi spune Rocky lui Michelle, tu n-ai nicio treabă.

UN URS SE ÎNDREAPTĂ CĂTRE TINE

L-am cunoscut pe Ivan într-o seară, în casa lui pe care o împarte cu mai mulți câini mari, care adulmecă încontinuu carnea pe care tocmai a afumat-o singur și pe care mi-a servit-o pe o farfurie de hârtie. E cea mai delicioasă carne pe care am mâncat-o vreodată. În Montana, oamenii au afumătoare în curte la fel cum restul americanilor au grătare. Pentru mine, sunt o ciudățenie culturală; ceva ce nu știam că poate fi deținut de o persoană fizică până când am venit aici și am văzut că toată lumea are una. Alyssa e și ea acasă la Ivan, cu fiica ei. Deși a trecut mult timp de când s-au despărțit, Alyssa și Ivan au rămas buni prieteni. Oamenii intră și ies. Genul de bărbați duri, cu geci de piele și care conduc motociclete, dau mâna cu mine, apoi gustă din friptura lui Ivan și ies afară să fumeze și să bea bere. Părul lui Ivan e mai scurt acum, iar fața e mai rotundă decât în filmări, dar arată ca un adevărat urmaș de viking.

Ivan a fost cel mai bun prieten al lui Rocky în copilărie. Când erau copii, se jucau Pong și Atari și se plimbau cu bicicletele prin cartier. Ivan spune că Rocky se băga tot timpul în belele - fura, bea -, dar nu spunea nimic despre problemele lui acasă. Ivan spune că Rocky a dispărut brusc

într-o zi și s-a dovedit că fusese la Pine Hills, pentru mai bine de un an, apoi s-a mutat în Florida să stea o vreme cu mama lui biologică, iar Ivan nu a mai auzit nimic de el.

Ivan și Rocky au reluat legătura după ce Rocky și Michelle s-au cuplat și după ce copiii se născuseră deja. Apoi Ivan și Alyssa au început să se vadă și s-au mutat împreună. Rocky trecea uneori pe acolo să petreacă timp cu Ivan, dar Michelle nu mergea aproape niciodată.

– Nu a vorbit niciodată despre vârsta ei, mi-a spus Ivan. Știam că era autoritar, dar nu am știut niciodată că era abuziv.

În adolescență, Rocky și Ivan petreceau împreună, trăgeau cocaină, beau până uitau de ei. Dar, după o vreme, Ivan a spus că îi e de ajuns. A încetinit ritmul, s-a oprit din petrecut, a mers la școală și a devenit designer la o firmă de consultanță pentru transmisii electrice.

– Nu voia să se lase, spune Ivan. Nu avea nicio intenție... Iar eu îi ziceam: „Omule, o să te omori. Ce faci? Pân-aici." Și el spunea: „Sunt OK."

Cei doi nu vorbeau cu săptămânile, uneori cu lunile. Rocky nu era deschis la discuții când venea vorba de ceea ce el considera a fi viața lui personală – orice avea legătură cu Michelle și copiii.

Ivan a început să iasă cu Alyssa când avea vreo douăzeci de ani și treptat, pe măsură ce afla povești de la Alyssa despre ceea ce se petrecea în casa lui Michelle, încerca să abordeze subiectul cu Rocky.

– Rocky spunea lucruri de genul: „Frate, nu-i treaba ta." Avea grijă de asta; era familia lui și nu trebuia să mă bag, mi-a spus Ivan.

Ivan știa că lucrurile mergeau prost, dar nu știa cât de prost și nu știa ce să facă. În mai multe rânduri, când Michelle reușea să vină pentru câteva ore acasă la Alyssa și Ivan, ea se întreba

cu voce tare de ce era în stare Rocky. Vorbea vag despre cum o amenința pe ea sau pe copii. Ivan spune că nu a înțeles niciodată cu adevărat ce îl întreba; cum el era singurul prieten din copilărie al lui Rocky, ea voia să știe, avea nevoie să știe dacă soțul ei și-ar duce vreodată până la capăt amenințările c-o va omorî, că-i va omorî pe copiii lor. Ivan nu înțelegea că ea vorbea codat, folosind cuvintele pe care majoritatea victimelor violenței domestice le folosesc - sub presiunea rușinii, a fricii, a situației economice. Ivan îi spunea: „Nu-l văd rănindu-te, și în niciun caz pe copii." Niciodată pe copii.

Ce nu știa Ivan și Michelle nu a împărtășit niciodată e că Rocky îi lua uneori pe copii de lângă ea, dacă se certau. Dispărea cu ei ore întregi, îi ducea la filme, la camping sau oriunde, iar Michelle era blocată în casă, îngrijorată, disperată că poate de data asta nu se va întoarce; copiii deveniseră niște pioni, un mod de a o ține obedientă, conciliantă. Un mod prin care se asigura că ea nu va pleca. În momentul în care se întorcea, ea era recunoscătoare că nu li se întâmplase nimic. Nu era nevoie s-o lovească. Avea tot controlul necesar.

Alyssa și Melanie au petrecut mai mult timp decât oricine acasă la Michelle, în acei ani. Melanie devenise între timp dependentă de droguri în toată regula. Rocky îi oferise o doză de metamfetamină când era în liceu și, pentru prima dată, simțise că se poate concentra. Era un soi de automedicație pentru ea, o ajuta să se concentreze zile întregi: să-și poată face temele, să stea cu prietenii și să-i mai rămână timp să facă și orice altceva i-ar fi ieșit în cale. Nu-i plăcea de Rocky, nu-i plăcea să fie în preajma lui, dar el îi oferea droguri, așa că îi tolera mania. Stăteau afară, în garaj, departe de casă, iar Rocky adusese acolo unul dintre Mustangurile lui, cu capota ridicată, fără roți, și vorbea, și vorbea, și vorbea, o ființă total diferită

de bărbatul tăcut, cu privirea abătută, care stătea la masa lor de sărbători. Melanie spune că Rocky cocheta și cu traficul de droguri, câștigând niște bani în plus. Ca muncitor în construcții, rămânea deseori fără un loc de muncă iarna și, din moment ce refuza să-i permită lui Michelle să lucreze, banii erau întotdeauna puțini.

Odată, a spus Melanie, a luat-o cu el la o vânzare de droguri în alt stat, în Dakota de Nord. Traversarea granițelor statale prevedea o pedeapsă mai mare dacă ar fi fost prins, i-a spus Rocky, așa că a luat-o cu el – și tot ce trebuia să facă era să spună că drogurile sunt ale ei, dacă erau prinși. Era minoră și i-a promis că nu ar avea prea multe necazuri. Melanie era tânără și proastă și voia droguri, așa că a acceptat. Făceau acest trafic de droguri ocazional, plecând după ce Michelle mergea la culcare și întorcându-se înainte ca ea să se trezească. Îi dădea lui Melanie un gram de marijuana pentru că mergea cu el. Acele momente o bântuie uneori acum, mai ales de când are copii. Nu a mai consumat de ceva vreme, de câțiva ani, dar atracția față de droguri e tot timpul acolo și înțelegerea cumplită a tot ce a evitat e ca o povară adânc înrădăcinată, care nu pare să dispară.

Pe măsură ce au trecut anii, Melanie spune că Rocky a devenit din ce în ce mai paranoic, drogurile i-au umbrit logica și rațiunea. I-a spus odată că FBI-ul îl urmărește, îi urmărește pe amândoi. Că nu era de-ajuns doar să fie atenți. Credea că aveau camere instalate pe aleea din spatele casei lui. Melanie știa că drogurile vorbeau, dar a tăcut și a încercat să-i ignore trăncăneala. După ce el a început să se injecteze, Melanie spune că a încetat să mai meargă acolo. Ea era la sfârșitul adolescenței pe atunci și, într-o seară, Rocky i-a spus că vede agenți federali ieșind din tomberoanele de pe alee, iar ea a spus că nu, pur și simplu nu mai poate fi în preajma lui. Era extenuant.

În anul dinaintea crimelor, de fapt, Rocky renunțase la droguri. Dar Melanie spune că era prea târziu, mintea lui era de mult compromisă.

Alyssa spune că Rocky a încercat s-o ademenească și pe ea cu droguri la început, dar ea l-a refuzat. Spune că nu a mai avut niciodată încredere în el după ziua în care a condus pe contrasens ca să țipe la Michelle. A fost o fereastră spre nebunia lui, felul în care pusese în pericol viața lui și pe a altora, pentru a se răzbuna fiindcă avea impresia că este nedreptățit. Uneori zbiera la Michelle pentru cât de des mergea Alyssa la ei, pentru cât timp petreceau împreună, dar Alyssa părea singura persoană de care nu o putea feri pe Michelle.

Totuși, Michelle nu i-a mărturisit Alyssei cât de multe trebuia să suporte de la Rocky. Căsnicia lor nu era lipsită de presiunile obișnuite ale majorității căsniciilor: finanțe, copii mici, așteptări și responsabilități acasă și în afara ei.

Sally spune că Michelle și-a dorit dintotdeauna să meargă la facultate, dar a simțit că trebuie să aștepte până când copiii merg la școală. De îndată ce Kyle a început grădinița, ea s-a înscris imediat la Universitatea de Stat din Montana, în Billings, și a aplicat pentru ajutor financiar. Universitatea i-a spus că trebuie să le arate declarațiile fiscale ale părinților, pentru a se putea califica pentru orice tip de ajutor, și ea era înspăimântată. Se descurca de una singură de ani buni, pe atunci; nu mai era încadrată în taxele plătite de ei de când avea vreo cincisprezece ani și le-a spus celor de la universitate că nu va face asta, trebuie să fie și altă cale prin care să se califice pentru ajutor financiar. Ca adult, fără vreun alt venit în afara celui adus de partenerul ei, fără economii, crezuse că se va califica automat pentru ajutor.

Căsătorește-te, i-au spus, și te vei califica.

Sally a primit un telefon de la Michelle chiar în acea după-amiază. I-a spus că ea și Rocky se vor căsători miercurea următoare, după-amiază, la un ofițer de stare civilă, și că Sally e invitată. A fost și brusc, și împotriva firii. Ea și Rocky erau împreună atunci de aproape opt ani. Pentru Michelle, a fost cea mai mare ironie a vieții ei, un sistem care o forța să se mărite cu un bărbat pe care se străduia atât de tare să-l părăsească.

În pozele de la nuntă, Michelle e dureros de slabă și poartă o rochie pastel, lungă. Kristy și Kyle se târăsc pe iarbă, sub masa unde Michelle și Rocky își taie tortul. Ambele familii sunt acolo, câțiva alți invitați, iar recepția are loc în parc, sub o copertină de picnic. Ziua e însorită, grădina e toată înverzită. Michelle nu zâmbește.

La Universitatea de Stat din Montana, în acea toamnă, a început să urmeze cursurile de bază necesare. Planul ei era să devină asistentă. Nu uitase niciodată cum avuseseră asistentele grijă de Kristy la terapie intensivă, cât de mult le apreciase că o ținuseră pe fiica ei în viață. Campusul era aproape de casă, așa că mergea pe jos. Îi lăsa pe copii la școala lor, apoi mergea și ea la școală și, întotdeauna, întotdeauna apărea și Rocky, urmărind-o în zilele în care putea, asigurându-se că mergea acolo unde zisese că merge, făcând ceea ce zisese că va face. Nu a încercat să ascundă că o urmărește, ca și cum ar fi vrut ca ea să știe, voia să-i transmită mesajul că ea era sub controlul lui, că el îi permitea acest lux al școlii, dar un singur pas greșit – și totul îi va fi luat.

Îi era greu să învețe după-amiaza sau seara, cu copiii având tot timpul nevoie de câte ceva – mâncare, distracție, rutine de culcare – și Rocky întrerupând-o mereu, așa că i-a spus că trebuie să învețe la bibliotecă, altfel nu are nicio șansă să treacă examenele. Dar Rocky a refuzat. I-a spus că are un grup de studiu, alți studenți de la cursurile ei. Se întâlneau cu toții la bibliotecă.

Dar Rocky tot a refuzat. Învață acasă sau, dacă nu, poate să uite de facultate. Așa că a mințit. I-a spus că s-a înscris la un alt curs ca să se poată furișa la bibliotecă, să învețe în liniște și pace. Trebuia să urmărească orarul, să se asigure că n-o va da în bară și nu va rata o sesiune de studiu, altfel Rocky va afla. A reușit să ascundă această minciună până la moartea ei.

În toamna anului 2001, Michelle a început să-l bănuiască pe Rocky că are o aventură. A susținut că are dovezi ale acestei aventuri, dar Rocky a negat. Alyssa își amintește că a vorbit cu ea despre asta, că a auzit-o spunând că a avut deja de suportat atât de multe din partea lui, încât nu va tolera și asta. Sally se gândește la asta cu o nuanță un pic diferită:

– Michelle avea nevoie de un motiv să-l părăsească. Era prea orgolioasă ca să plece, pur și simplu, și știa că el o va căuta.

Aventura lui Rocky îi oferea un fel de acoperire lui Michelle, un raționament pentru a încheia o căsnicie pe care oricine l-ar înțelege. Michelle spunea că-i era frică să nu ia vreo boală, așa că Sally a dus-o la un doctor la Riverstone Clinic. Spunea că nu poate învăța; era copleșită de frică și de furie. A fost dintotdeauna un pic ipohondră, spunea Sally. Și avea nevoie să-și poată face temele. Doctorul i-a dat o rețetă pentru antidepresive. Mai târziu, Michelle i-a mărturisit lui Sally că Rocky le-a găsit, i-a spus că el nu avea de gând să aibă o „soție nebună", pe pastile, și le-a aruncat.

Într-o după-amiază, la sfârșitul lui septembrie, Michelle a apărut acasă la Sally cu copiii și i-a cerut mamei ei să aibă grijă de ei. I-a spus că merge acasă să-l confrunte pe Rocky în legătură cu aventura. Orice-ar fi, își amintește Sally că i-a spus Michelle, nu-l lăsa pe Rocky să-i ia. Apoi a plecat.

O oră și jumătate mai târziu, Rocky a apărut acasă la Sally. I-a văzut mașina Subaru albă oprită pe bordură și a fugit spre

ușa din față să o încuie, urmând instrucțiunile lui Michelle. Avea o privire care a speriat-o, a spus ea mai târziu. Pentru Sally, Rocky a fost întotdeauna o prezență tăcută la cină sau o umbră stând într-o mașină. Să-l vadă acum, cu fața contorsionată de furie, a fost șocant. A trecut ca vântul prin curtea ei și a ajuns la ușa din spate, când ea tocmai apăsase încuietoarea. Se împingea în ușă și ea a auzit o trosnitură. Le-a spus lui Kristy și Kyle să meargă în sufragerie. Melanie era și ea acolo, însărcinată în șase luni. Sally a auzit un alt zgomot, în timp ce Rocky a continuat să se împingă în ușă, cu statura lui mică. A țipat la Melanie să sune la 911. Kristy și Kyle erau pe canapea, iar ea s-a uitat la ei și a văzut ceva care îi dă fiori și azi. Nu păreau speriați sau isterici. Nu țipau. Nu plângeau. Rămăseseră nemișcați, cu ochii într-un fel de catatonie. *Dumnezeule*, se gândea Sally, *au mai văzut asta. L-au mai văzut pe tatăl lor așa.*

A auzit cum Rocky sparge geamul de la ușa din spate și, apoi, bubuiturile pașilor lui prin bucătărie. S-a aruncat peste Kristy și Kyle, s-a prins de canapea și a încercat să-i protejeze de tatăl lor. Rocky a apucat-o pe Sally de gât și de un braț și a aruncat-o cât colo. A luat-o pe Kristy, o ținea de talie. Kristy nu a scos niciun sunet, doar i-a spus lui Sally: „E-n regulă, Bugga. Plec." Melanie deja sunase la 911. Sally era încă parțial deasupra lui Kyle. Din brațul lui Rocky picura sânge peste tot. A trecut ca fulgerul pe lângă Melanie, care a încercat să-l oprească să ajungă la ușa din față. Cu o singură mână, a împins-o violent la o parte. Apoi a ajuns la mașină, aruncând-o pe Kristy înăuntru ca și cum ar fi fost un animal de pluș, supradimensionat, pe care-l câștigase la vreun târg. A plecat rapid din casa lui Sally.

Totul s-a terminat în câteva minute.

Când au venit, polițiștii păreau dezinteresați, a spus Sally. Au întrebat-o de ce vrea să-l acuze pe Rocky.

– Adică asta nu-i treaba voastră? își amintește că se gândea.

La un an după crime, șeful poliției de la acea vreme, Ron Tussing, i-ar fi confirmat unui reporter local că ar fi putut acționa cu un pic mai multă empatie, adăugând totuși că „evident, e o obișnuință mai mare pentru noi decât este pentru victimă, în aceste cazuri."

Rocky a fost în cele din urmă acuzat de abatere penală pentru intrare prin efracție în casa lui Sally. Raportul întocmit de poliție în acea zi a minimalizat, în opinia lui Sally, violența momentului... Sticla spartă, țipătul, furia vulcanică din corpul lui Rocky. Scria doar că Rocky „a spart fereastra din spatele casei soacrei lui, în timp ce pătrundea în casă pentru a o lua pe fata lui de nouă ani" (avea șapte ani). Sally are fotografii din acea noapte care arată sticla spartă, sângele de pe peretele ei, leziunile lui Melanie, al cărei braț era plin de vânătăi de la cot până la încheietură, zgârieturi și coji unde i-a curs lui sânge. Iar Sally are propria amintire cu ochii copiilor – atât de goi, atât de derutați – și privirea lui Rocky, terifiant de rece. O privire pe care o va descrie ca răul pur.

Michelle și Kyle au dormit acasă la mama ei în noaptea aceea. Era sfârșitul lui septembrie 2001 și, pentru prima dată de când era cu Rocky, Michelle începuse să-i povestească lui Sally despre anii petrecuți cu el, despre cum îi controla mișcările și cu cine socializa, despre cum încercase să-i interzică să se vadă cu Alyssa, despre cum îi folosea pe copii ca pârghie, despre cum îi amenința pe toți trei. Povești despre cum era bătută în fața copiilor. Multe persoane mi-au spus că nu credeau că Rocky era abuziv fizic. Gordon și Sarah, Paul, Melanie. Niciunul dintre ei nu văzuseră dovezi concrete, mi-au zis. Sarah spune că ar fi văzut vânătăi pe corpul lui Michelle,

la un moment dat, dar nu zisese nimic niciodată. Dar atât Sally, cât și Alyssa sunt de părere că abuzul lui Rocky era fizic, iar Michelle însăși a scris asta într-o depoziție pe care și-a retras-o mai târziu. Sally îmi povestește toate astea în timp ce stăm pe canapeaua ei, iar o fotografie mare, înrămată, cu Michelle și cei doi copii se zărește în colț. Casa lui Sally e la mai puțin de un kilometru distanță de locul unde Michelle a trăit și a murit cu copiii ei, într-un colț liniștit al orașului Billings, aproape de aeroport și de Universitatea de Stat din Montana, unde Michelle mergea la cursuri. Exact în spatele casei lui Michelle e parcarea camerei de gardă a spitalului St. Vincent, la câțiva pași distanță – la propriu – de locul unde a murit.

În acea seară, Sally a auzit pentru prima oară de șarpele cu clopoței pe care Rocky îl achiziționase recent de undeva și pe care îl ținea într-o cușcă, în sufragerie. Michelle era îngrozită. El i-a spus că i-l va pune în pat când doarme sau i-l va strecura în duș. O crimă care va arăta ca un accident ciudat. Sally a înțeles imediat că situația fiicei ei era mult peste cunoștințele ei obișnuite despre violența domestică. S-a așezat și a ascultat, dar s-a simțit nepregătită pentru a face ceva. L-a sunat pe Paul și i-a spus să scape de șarpe. A implorat-o pe Michelle să solicite un ordin de restricție împotriva lui Rocky. Michelle i-a promis mamei ei că așa va face.

– Am îndemnat-o să scrie totul, a spus Sally.

Iar Michelle a făcut-o. În declarația ei a scris: „M-a bătut în fața copiilor mei. Una din dăți a fost într-o marți noapte, pe veranda din spate, în fața fiului meu – Kyle. M-a amenințat cu moartea în fața copiilor mei, surorilor și părinților lui. Amenințările cu moartea erau că ne va omorî pe mine, pe el și pe copiii mei dacă îl voi părăsi vreodată[1]."

Între timp, Rocky și Kristy au petrecut noaptea în mașina lui. Mai târziu, Kristy ar fi spus că au mers la „camping".

Dimineață, când s-a întors acasă să ia lucruri pentru a aproviziona rulota familiei, a fost arestat; pesemne plănuia să o ducă pe Kristy la camping în pădure, în weekend. În schimb, a mers la închisoare.

Michelle a solicitat un ordin de restricție. Acuzația se numea delict de atac asupra partenerei și a familiei, iar biroul de procuratură a depus-o – în același registru al curții – alături de plângerea anterioară a lui Sally, legându-le pe amândouă și comițând astfel o eroare administrativă care a avut consecințe de mare amploare. În Montana e nevoie de trei acuzații pentru un astfel de delict, înainte ca un asalt de violență domestică să fie considerat infracțiune.[2]

În acea sâmbătă seară, cu Rocky într-o celulă a închisorii locale, Alyssa o dus-o pe Michelle într-un bar de ziua ei. A fost prima dată când Michelle a mers într-un bar. Prima dată când surorile au ieșit singure, fără să le fie teamă de Rocky. Michelle nu se putea relaxa, spunea Alyssa. Își făcea griji pentru copii, nu știa dacă făcea ce trebuie cu Rocky. Nu voia să-și țină copiii departe de tatăl lor; voia doar ca tatăl lor să se schimbe.

– A băut un singur pahar, a spus Alyssa.

Apoi a vrut să meargă acasă, să stea cu copiii. Avea douăzeci și trei de ani.

– El a încercat s-o convingă pe Michelle că pericolul se afla în lumea de afară, mi-a spus Melanie. Influența lui era imensă. Nu voia s-o lase să vadă că pericolul era el. Alături de el nu era în siguranță.

Luni, Sarah și Gordon l-au scos de la închisoare pentru o cauțiune de 500 de dolari. Sarah spune că a fost singura dată când au plătit cauțiunea, că ea era împotrivă, dar a decis să nu stea în calea lui Gordon, și că a sunat-o pe Michelle să îi spună.

Ea zice că Rocky o sunase în weekend, plângând, supărat, spunându-i că nu a greșit cu nimic, era doar un tată care încerca să-și ia copilul. Apoi Gordon a sunat un garant de cauțiune, care s-a întâmplat să fie o femeie, iar el își aduce aminte cum această doamnă îi spunea că multe dintre „aceste femei" inventează povești despre violență. Au sunat-o pe Michelle și i-au spus că merg să-l ia. Asta se întâmpla când Sarah și Gordon încă mai credeau că un ordin de restricție contează.

Michelle – în cuvintele lui Sally – „a luat-o razna". A început să țipe la telefon, iar ei i-au promis că-l vor duce la casa fratelui lui și va sta acolo până se limpezesc lucrurile, orice-ar însemna asta. Sarah a crezut că, dacă va sta cu Mike, ei ar putea să-l aibă mai ușor în vedere. Și au crezut că poate se schimbase. Nu mai consumase droguri de șase luni, pe-atunci. Michelle încă avea ordinul de restricție. Sarah a spus că „părea foarte îngrijorată. Nu era Michelle cea pe care o știam."

Era irațională, nervoasă, furioasă într-o clipă și speriată în următoarea. Spunea că nu va merge la un adăpost – de ce ar face-o? Casa era a ei, a tatălui ei. Și Rocky i-ar găsi oricum. Spunea că se va face dansatoare exotică pentru a-și susține copiii. Apoi spunea că va fi bine, toți trei vor fi bine, pentru că tatăl ei îi dăduse un spray lacrimogen. Spray-ul o va proteja. Spray-ul o va ține în siguranță.

– Nu avea niciun fel de logică, a spus Sarah.

Răspunsul lui Michelle era răspunsul majorității victimelor.

Se gândea la copii.

Nu se gândea la sistemul de justiție sau la resursele pentru violența domestică care îi erau puse la dispoziție. Nu a calculat ce părți ale orașului Billings erau interzise pentru Rocky prin ordinul ei de restricție. Răspunsul ei a fost automat: lupți sau fugi? Ce faci dacă un urs se îndreaptă spre tine? Te ridici și zbieri, sau faci pe mortul? Cu siguranță nu stai să

te gândești ce servicii de protecție a animalelor sălbatice există, dacă ursul îți acordă puțin timp să te aduni.

Și apoi, mai e și faptul că ursul nu se îndreaptă doar spre tine. Se îndreaptă și spre copiii tăi. Ce faci?

Va fi procurorul acolo, în casa ei, când Rocky va fi eliberat? Gata s-o protejeze? Va fi acolo un ofițer de poliție cu arma scoasă, convingându-l pe Rocky că Michelle și copiii nu voiau să-l enerveze? Vor fi membrii familiei ei acolo? Să oprească șarpele cu clopoței să se târască în patul ei la trei dimineața? Să devieze glonțul care ar putea zbura din pușca moștenită de la un bunic? Melanie spunea că, în clipa în care a primit telefonul de la Gordon și Sarah, comportamentul lui Michelle s-a schimbat.

– Încrederea ei în ordinul de restricție, totul s-a schimbat, a spus Melanie.

Michelle a retras acuzația.

Acesta este unul dintre momentele cel mai puțin înțelese în orice situație de violență domestică.

Michelle nu a dat înapoi pentru că era o lașă sau pentru că avea impresia că a exagerat, sau că Rocky ar fi mai puțin periculos. Nu a dat înapoi pentru că era nebună sau pentru că-i plăceau dramele, sau pentru că oricare dintre toate acestea era altceva decât o chestiune de viață și de moarte. Nu a dat înapoi pentru că a mințit. A dat înapoi pentru a rămâne în viață. A dat înapoi pentru a-și ține copiii în viață.

Victimele rămân pentru că știu că orice mișcare bruscă va provoca ursul.

Rămân pentru că, de-a lungul anilor, și-au dezvoltat strategiile necesare, care uneori au funcționat, de a calma un partener nervos: pledând, implorând, măgulind, promițând și susținând manifestări publice de solidaritate cu poliția,

consilierii, judecătorii, avocații, familia, adică singurii oameni care ar putea să le salveze viețile.

Stau pentru că văd ursul venind după ele. Și vor să trăiască.

Întrebarea pe care trebuie s-o punem nu este de ce victimele rămân. În schimb, mă gândesc la o întrebare mai bună: cum protejăm aceste persoane? Fără calificative. Fără speculații despre de ce rămân sau de ce se comportă într-un anumit fel. Doar o simplă întrebare: cum le protejăm?

În primele minute de la sosirea lui Rocky în casa fratelui lui, Michelle era la telefon cu el, făcând planuri, promisiuni, negociindu-și – chiar dacă nu ar fi spus-o așa – propria viață.

– Avea nevoie de mai mult timp ca să-și dea seama ce va face, a spus Melanie. Iar acum știu că totul a fost din frică, schimbarea ei instantanee după ce a aflat că Rocky a ieșit din închisoare.

Michelle a dat buzna în biroul procurorului, isterică – după cum mi-a descris fostul procuror, Stacy Farmer (acum Stacy Tenney), mai târziu. Michelle a retras totul. *Nu o amenințase niciodată*, a spus ea. *Nu exista niciun șarpe. Ea era de vină. El era un soț minunat. Un tată minunat.* Erau ei doi, ea și Rocky, împotriva lumii. Sistemul îi făcea asta familiei ei. Stacy Tenney a spus că și-a dat seama că Michelle mințea. Bineînțeles că mințea. Dar ce poate face un procuror cu un martor ostil? Nu era nicio probă; nu era niciun martor.

Ani mai târziu, mă gândeam la Michelle, la acest moment, în timp ce ascultam ce-mi spunea un activist împotriva violenței domestice:

– Acum știm că cele care nu se prezintă în instanță, cele care nu reînnoiesc ordinele de restricție sunt în cel mai mare pericol.[3]

Stacy Tenney a spus că faza cu șarpele i-a indus pe toți în eroare. Era un detaliu atât de specific, un fapt atât de evident în forma întregii povești, dar acasă, când poliția se presupune

că a verificat, nu era niciun șarpe. Dacă s-ar fi găsit un șarpe, ar fi putut avea material pentru probe. Dar nu au găsit niciodată un șarpe. (Este, de altfel, neclar dacă s-au uitat. Au verificat în garaj? Rapoartele poliției din Montana nu sunt publice.) Era cuvântul ei împotriva cuvântului lui, iar acum ea își încălcase cuvântul, luându-i partea. Ce-ar fi putut face? În documentele curții, depoziția depusă în sprijinul cererii lui Sally avea doar două propoziții referitoare la incidentul violent de la ea de acasă: „Inculpatul a spart geamurile ușii din spatele rezidenței soacrei, în timp ce a intrat în casa ei ca să-și scoată fiica de nouă ani. Inculpatul era furios că soția lui o lăsase acolo, în timp ce ei doi erau implicați într-o dispută domestică."

Nimic despre atacurile asupra lui Sally și Melanie, nimic despre sângele de pe peretele lui Sally, relatarea ei despre privirea perplexă a copiilor, teroarea și forța absolute ale lui Rocky în acel moment.

– Sistemul de justiție penală, mi-a spus Tenney, nu este făcut pentru martori necooperanți.

Iar Tenney avea lacune enorme în cunoștințele ei, cum aveau cu toții despre istoria lui Rocky și a lui Michelle. Același lucru l-am auzit de la procurori din toată țara, de-a lungul anilor.

Dar am auzit și asta: procese pentru crimă au loc în fiecare zi în această țară, fără cooperare din partea victimei.

Odată scos din închisoare, Rocky a încălcat imediat ordinul de restricție, acceptând apelul de la Michelle. Ea a spus mai târziu că avea dreptul să audă vocea copiilor lui. S-au întâlnit în următoarea seară la North Park, unde ea și cu Alyssa obișnuiau să-și petreacă timpul și să fumeze după școală. Lui Michelle trebuie să i se fi părut că totul se întâmpla în altă viață. Nimeni nu știe exact ce i-a spus Rocky, dar a convins-o să-l lase să se întoarcă acasă. Probabil a găsit o cale să-i aducă

aminte că din munca lui plăteau facturile în casă, puneau mâncare pe masă, luau haine pentru copii. El o întreținea; dar tot el o împiedica să se întrețină singură. Și unde putea Michelle să se ascundă, în micul oraș Billings, unde toată lumea cunoaște pe toată lumea? I-ar fi retras pe copii de la școală și s-ar fi izolat toți trei pe vârful unui ghețar?

Iar acum s-a dus și a invitat birocrația în intimitatea casei lor, în viața lor.

– A distrus atât de multe limite dintre ei denunțându-l, a spus Alyssa. L-a expus în ochii celorlalți ca fiind cine era cu adevărat – ceva ce nu făcuse înainte. Preluase o parte a controlului, dar trebuia să i-l înapoieze ca să rămână în viață.

La începutul acelui an, Michelle a primit o mică moștenire de la bunicul ei din Dakota de Nord. Cu banii aceia a cumpărat o rulotă pentru excursiile lor de weekend, iar restul i l-a dat tatălui ei în secret, ca un avans pentru casa pe care ea și Rocky o închiriaseră de la el când plecaseră din rulota cea mică. Era parte din strategia ei pe termen lung. Tatăl ei acționa ca o bancă, ținând cont de faptul că Michelle nu avea niciun credit și nici vechime în muncă, și numai numele ei ar fi trebuit să apară pe actul de proprietate, pentru a-l putea da afară legal pe Rocky într-o zi. Rocky, bineînțeles, nu știa nimic din toate astea.

Și, chiar dacă strategia ei ar fi funcționat, cum ar fi supraviețuit pe termen scurt? Nu avea niciun venit și nicio experiență de muncă. În ziua în care a năvălit pe ușa lui Sally, Rocky a dovedit că mutatul cu unul dintre părinții lui Michelle nu l-ar fi oprit. Poate ar fi trebuit să părăsească statul, riscând să meargă la închisoare, acuzată de răpire, sau să-și lase copiii să fie crescuți de un tată care într-o zi îi învăța să înoate și în următoarea îi amenința cu o armă. Alyssa i-a sugerat tot soiul de idei nebunești. Poate Michelle s-ar fi putut muta în California. Ce-ar fi fost să-și ia o perucă, să-și acopere corpul de tatuaje,

să-și schimbe numele, să scape de tot? Poate Canada? Sarah s-a oferit să-i dea bani lui Michelle să meargă la sora ei, în Arizona. Un prieten mai vechi de-al lui Michelle i-a oferit o cabană în pădure, în afara statului. Dar Michelle i-a spus Alyssei:

– Unde-aș putea merge pe lumea asta?

Bărbatul acela și-ar fi folosit fiecare strop de energie, fiecare bănuț pentru a o găsi.

Alyssa spune că i-au trecut prin minte toate scenariile în acele zile. Să-i schimbe identitatea lui Michelle, să o ascundă, să o scape de Rocky cumva.

– Mintea merge foarte departe, știi? spune ea. Îmi ziceam: „Cineva trebuie să-l omoare, pentru că altfel o va omorî."

Michelle a dat înapoi din aceleași motive pentru care victimele de peste tot o fac: cred că nu au nicio altă opțiune viabilă. Rocky s-a mutat înapoi în acea zi.

Când Sarah a aflat, a sunat-o imediat pe Sally. Niciuna dintre ele nu știa că Michelle renunțase deja la ordinul de restricție. Ambele femei au sunat la poliție. Sarah le-a spus că Rocky e periculos, dar, când Sally a sunat să le spună că a depus acuzații împotriva lui pentru că a agresat-o și a intrat prin efracție în casa ei, a aflat că acuzațiile au fost retrase. Era acea eroare administrativă. Acuzațiile ei erau înregistrate în același dosar cu ale lui Michelle, iar când Michelle și-a retras acuzațiile, întregul caz a fost închis. Astăzi Sally crede că această eroare birocratică s-ar putea foarte bine să-i fi condamnat fiica, așa cum a oprit-o pe Sally să continue și să depună plângeri ea însăși.

Imediat după, Michelle le-a sunat pe ambele femei, furioasă, spunându-le că poliția a încercat să-l aresteze pe Rocky în fața copiilor, iar acum micuții sunt supărați. Până nu a sunat Michelle, niciuna dintre femei nu a știut că ea își retrăsese acuzațiile. Michelle le-a spus că nu trebuie să-și facă griji pentru ea. Avea spray-ul lacrimogen, până la urmă.

Așa că Michelle și Rocky s-au îndepărtat de ele, de toți, de ambele familii. Octombrie s-a scurs încet. Sarah și Gordon, atât de obișnuiți să-și vadă nepoții de câteva ori pe săptămână, simțeau un gol palpabil. Odată, când Rocky a mers până la ei să le dea înapoi banii pentru cauțiune, Michelle era în mașină cu copiii și Gordon a ieșit afară. Sarah era încă prea furioasă ca să i se alăture, dar s-a uitat pe fereastră în timp ce copiii îi zâmbeau lui Gordon. Mai târziu, Gordon i-a spus că Michelle nu i-a lăsat pe copii să iasă din mașină să-l îmbrățișeze.

– Nu-mi venea să cred că se comportase așa, mi-a spus Sarah. A fost ultima oară când i-am văzut pe copii.

Se oprește un moment, se uită în sus, apoi spune:

– Sau pe oricare din ei.

În timp ce-mi povestește acest moment, stând în curte, Gordon suspină în tăcere, cu capul în mâini.

În marțea dinainte de Ziua Recunoștinței, Alyssa a ieșit de la muncă și a condus până acasă la Michelle. O sunase pe sora ei încă de noaptea trecută, iar apoi din când în când pe parcursul zilei, dar Michelle nu a răspuns și nici nu a sunat-o înapoi; casa era întunecată și liniștită și ceva i s-a părut imediat în neregulă Alyssei, chiar dacă nu putea – nici atunci și nici mai târziu – spune exact ce. Voia să se oprească să verifice, dar i-a fost fizic imposibil să oprească mașina. Corpul ei a împins-o înainte. A condus mai departe.

A sunat-o pe Sarah să o întrebe dacă a vorbit cu Michelle. Sarah i-a spus că au rupt legătura din octombrie. Când Sarah a închis, s-a uitat la Gordon și i-a spus:

– Alyssa nu o găsește pe Michelle.

Alyssa i-a dat un ultim telefon tatălui ei:

– Tată, a spus ea, cred că ceva e în neregulă.

PERSOANA PE CARE O IUBEȘTI ÎȚI VA LUA VIAȚA

E o dimineață rece de februarie, la marginea orașului Detroit, și Jacquelyn Campbell stă pe podeaua imensă într-o sală de curs, eclipsată de trei ecrane imense din spatele ei. A zburat de acasă, din Baltimore, doar pentru o dimineață în care să-i învețe pe cei aproximativ o sută de oameni adunați despre ceva ce ea a creat acum trei decenii: Evaluarea Pericolului*. Scris inițial pentru a ajuta personalul medical să identifice potențialele victime ale violenței domestice în camerele de gardă, Evaluarea Pericolului este astăzi, probabil, singurul și cel mai important instrument folosit în cazurile de agresiune din partea partenerului intim, singurul tratament și mod de conștientizare. Felul în care o victimă răspunde la întrebările din această evaluare stabilește ce va urma: dacă agresorul este arestat, judecat, găsit vinovat, dacă o victimă va depune plângere, va fi dusă la adăpost, plimbată prin tribunale. Deseori, stabilește un rezultat crunt: dacă cineva va trăi sau va muri. Evaluarea Pericolului a schimbat modul în care înțelegem și tratăm violența partenerului

* În orig., în lb. engl. - *Danger Assessment* (D.A.) (n. red.).

intim în America și în afară. A rupt bariere culturale și politice, a fost adaptată ca să poată fi folosită de poliție, procurori, judecători, activiști și cadre medicale, printre alții. A fost folosită în cercetare și diverse politici și a salvat numeroase vieți.

Campbell e înaltă și elegantă, poartă o jachetă de stofă și bluză neagră, are bucle castanii și un colier gros. În vocea ei se simte un zâmbet continuu, e ca o prezentatoare de radio care trebuie să dea niște vești teribile audienței, dar vocea ei încă sună liniștitor. E genul de voce pe care ai vrea s-o auzi dacă ți s-ar spune că mama ta e grav bolnavă sau câinele familiei a murit. Vorbește despre violența în familie, despre cele mai rele lucruri pe care oamenii și le pot face unii altora, dar vocea lui Campbell are siguranța unui terapeut care promite că ești pe mâini bune. Doar în Michigan, într-o singură lună – ianuarie 2017 –, optzeci și șase de femei și cinci copii au fost omorâți, spune ea audienței. Multe dintre acele victime le erau cunoscute celor din această sală.

Participanții s-au adunat în această sală de curs ca să vorbească despre violența în familie: ofițeri în uniformă sau îmbrăcați civil, procurori districtuali și anchetatori, alături de activiști împotriva violenței domestice, consilieri pentru sănătate mintală, lucrători din domeniul serviciilor de sănătate și voluntari de la adăposturi. Prezentarea lui Campbell arată, una după alta, statistici sumbre ale violenței domestice: *a doua cauză a morții pentru femeile afro-americane, a treia cauză a morții pentru femeile nativ americane, a șaptea cauză a morții pentru femeile caucaziene.*

Campbell spune că o mie două sute de femei abuzate sunt omorâte în fiecare an în Statele Unite.[1]

Această cifră nu ia în considerare și copiii. Și nu ia în considerare nici abuzatorii care se sinucid după ce își omoară

partenerele, crime-sinucideri pe care le vedem zilnic în ziare. Și nu ia în calcul nici relațiile dintre parteneri de același sex, în care un partener sau altul nu și-au dezvăluit orientarea sexuală. Și nu ia în considerare nici alți membri ai familiei, cum ar fi surorile, mătușile, bunicile, care deseori sunt omorâte alături de victima principală. Și nu ia în considerare nici spectatorii nevinovați: cei douăzeci și șase de enoriași, să zicem, după ce un ginere a mers la o slujbă ca să-și omoare soacra sau cei doi angajați de la un SPA din Wisconsin, omorâți alături de clienta lor de către fostul ei partener. Lista e nesfârșită. Și nu ia în calcul jurisdicțiile care nu-și raportează omuciderile, dat fiind că raportarea omuciderilor este voluntară, în Baza de date suplimentară a omuciderilor a celor de la FBI. Deci, câți oameni sunt omorâți ca rezultat al violenței domestice în fiecare an? Trecătorii, ceilalți membri ai familiei, sinuciderile agresorilor? Victimele care pur și simplu nu mai rezistă și se omoară? Accidentele care se dovedesc că nu au fost deloc accidente, victime împinse afară din mașini și de pe stânci sau împinse cu mașina în copaci. Tragedii rămase veșnic fără categorie.

În această sală, Campbell este printre cei care cred, cei care înțeleg legile conform cărora operează violența domestică. Mulți dintre ei cunosc statisticile îndeaproape, în acestea ei nu văd date, văd fețe - ale femeilor, bărbaților, copiilor prinși în aparentul ciclu nesfârșit al violenței. Campbell spune povestea unei femei de douăzeci și șase de ani, omorâtă recent în Maryland de prietenul ei de șaptesprezece ani. În Maryland, omuciderea e cauza principală a mortalității materne. La fel și în New York sau Chicago, spune Campbell. Nu trebuie să ne omoare armate străine, teroriști internaționali și șoferi beți, pentru că suntem foarte eficienți în a ne omorî între noi.

Acest cuplu din Maryland, de douăzeci și șase, respectiv șaptesprezece ani, avea, de asemenea, un copil de două luni,

iar femeia mai avea alți trei copii, cu alți trei bărbați. Copilul ei de cinci ani a privit, urlând, cum ea a fost omorâtă prin împușcare. Ceilalți doi copii au venit în fugă și, astfel, au văzut-o și ei pe mama lor moartă. Trei copii mici, traumatizați, și un nou-născut. Unul dintre acei doi copii fusese abuzat de tatăl biologic. Mama fusese abuzată în copilărie de propriul tată. Abuzurile la care fusese supus prietenul de șaptesprezece ani de când era copil au fost atât de îngrozitoare, încât autoritățile l-au scos din casa familiei lui timp de cinci ani. Straturi, ani, generații de abuz.

Când Campbell și alții au căutat să vadă ce s-a întâmplat cu acei patru copii, au aflat că nou-născutul era crescut de părinții mamei decedate - inclusiv de tatăl ei abuziv. Ceilalți trei sunt și ei crescuți de abuzatori. Când prietenul de șaptesprezece ani va ieși din închisoare, după ce va fi ispășit sentința de doisprezece ani pentru crimă, cel mai probabil îl va crește pe nou-născut, care atunci va fi adolescent. Și așa continuă ciclul de abuz, expus într-o singură, complicată familie. Campbell spune că le-a zis funcționarilor statului Maryland: „Ne așteptăm la un alt caz care îi va implica pe acești copii... peste douăzeci de ani". Reprezentanții statului au contracarat, spunându-i lui Campbell că nu sunt interesați de ce se va întâmpla în viitor. De felul în care copiii care au fost martori ai abuzului perpetuează ciclul ca adulți. Voiau răspunsul imediat. Ce pot face acum? Dar viitorul *era* obiectivul ei.

- Despre asta e viziunea pe termen lung a prevenției, spune ea.

Cum să-i înveți pe oameni să crească un copil fără să-l abuzeze, cum să creezi un sistem care ajunge la copii și la părinți și le oferă consiliere constant, la nivel înalt. Chiar și după uciderea unui părinte, copiii sunt norocoși dacă obțin o programare la o sesiune de consiliere pentru sănătate mintală.

Sunt și vești bune, spune Campbell, și câțivă din sală râd, pentru că, serios, până acum totul a fost destul de sumbru. Campbell spune că în statele în care „avem legi și resurse solide ca să contracarăm violența domestică", există șanse mai mici ca atât bărbații, cât și femeile – deși în special bărbații – să fie omorâți de parteneri. Da, bărbații. În distincția de gen văd ei o relație cauzală. Statele cu mai puține morți în rândul *bărbaților*, Campbell spune audienței, sunt state cu răspunsuri bune din partea poliției, cu legi bune de protecție, cu resurse decente pentru victime. Cu alte cuvinte, spune Campbell:

– Femeile abuzate consideră în mai mică măsură că nu se pot elibera altfel decât omorându-l.

De fapt, din 1976, rata bărbaților omorâți de femei a scăzut cu aproape trei sferturi.[2]

Ce vrea ea să spună este că există state în care femeile abuzate nu trebuie să recurgă la a-și ucide partenerul pentru a se elibera. Deși nu există statistici naționale, unele state colectează aceste date. În New York, spre exemplu, două treimi dintre femeile încarcerate în 2005 au fost abuzate în prealabil de persoana pe care au omorât-o.[3] Cu toate acestea, în multe state, victimelor încă li se interzice să se folosească pentru propria apărare de istoricul lung de violență îndurată din partea partenerului. O femeie cu care am vorbit, care e încarcerată pentru crimă de gradul întâi, Latina Ray, spune că a îndurat abuzuri mai bine de un deceniu. Partenerul ei a bătut-o atât de tare, încât și-a pierdut complet vederea la ochiul drept, însă lunga ei istorie de victimă nu a fost niciodată folosită în cazul ei[4]. Înainte de a-i lua arma să-l împuște, ea nu avea în cazier decât o amendă de circulație. În fotografia ei de la dosar este o femeie frumoasă, cu pielea bronzată și cu un ochi mutilat.

Ascultând-o pe Campbell, îmi amintesc de întrebarea pusă cel mai des de familiile victimelor. Ce-am fi putut face? Ce-am fi putut vedea, dar am ratat?

Dar nu depinde doar de membrii familiei. Ei pot, cu siguranță, deveni mai conștienți, iar Campbell spune că victimele li se confesează uneori prietenilor sau rudelor. Mai este un grup de luat în considerare; mai mult de jumătate dintre victimele omuciderilor au mers la un moment dat la specialiști din domeniul sănătății. Depinde de oameni cum e Campbell, cu alte cuvinte. Nu doar medici de urgență, cât și medici de familie, specialiști în obstetrică-ginecologie și o întreagă serie de alți specialiști. Acești oameni sunt deseori primii sau singurii indivizi care interacționează cu o potențială victimă a unei omucideri. Mă gândesc la clinica la care Sally a dus-o pe Michelle, atunci când a crezut că Rocky i-a dat o boală cu transmitere sexuală. Chiar dacă legile HIPAA* îi îngrădesc în a oferi orice informație despre Michelle, au văzut suficient cât să-i prescrie antidepresive. Ce altceva au văzut? Ce le-a scăpat? Apăruse violența în viața lui Michelle? O tânără de douăzeci și trei de ani, mamă, căsătorită, consultată pentru o infecție cu transmitere sexuală, părând – oricum ar fi arătat acest lucru – să aibă nevoie de antidepresive. Sigur sunt suficiente semnale de alarmă pentru a pătrunde mai în profunzime în viața ei.

Campbell își amintește de momentul în care a citit dosarul unei femei care avea un braț în ghips, în clipa în care a fost împușcată în tâmplă și omorâtă. Niciun cuvânt despre violența domestică nu a apărut în raportul poliției sau în notițele din camera de gardă unde a fost consultată. Un ghips!

---

* Prescurtare de la *Health Insurance Portability and Accountability Act* – în orig., în lb. engl.: Legea privind protecția datelor pacienților (n. red.).

De unde a apărut? Potrivit raportului, nimeni nu s-a deranjat să întrebe de el. O altă femeie pe care a întâlnit-o Campbell a fost împușcată de abuzatorul ei și a rămas paralizată, dar apoi, după ce a fost externată, s-a întors la el. Campbell a întrebat-o pe femeie dacă a fost îndrumată către serviciile pentru violența domestică, iar ea a spus că nu, dar și-ar fi dorit să fie așa. S-a întors la abuzatorul ei pentru că nu avea pe nimeni altcineva s-o ajute, să aibă grijă de ea. Campbell era atât de furioasă, încât a coborât la unitatea de primiri urgențe unde femeia a fost dusă prima oară, iar ei i-ar fi spus lui Campbell că nu au timp să evalueze violența domestică. Campbell le-a fluturat sub nas formularul de internare pe care unitatea lor l-a completat și le-a arătat exact unde scria *împușcată de soț*.

Într-o pauză scurtă, participanții își verifică telefoanele, își umplu din nou cănile cu cafea. Îl întreb pe unul dintre ofițerii de poliție cum de se află aici și îmi spune că primarul orașului lor, Auburn Hills, a lansat un apel pentru gestionarea mai eficientă a violenței domestice. Au participat la traininguri, ca acesta despre Evaluarea Pericolului. Cu o săptămână în urmă, au avut un training despre cum să recunoască strangularea. Mai târziu, Campbell a făcut o pauză în prezentarea ei pentru a se opri și a privi în public, către doi ofițeri îmbrăcați în uniformă, cărora le-a spus: „Vă mulțumesc pentru efortul vostru de a ține femeile în siguranță."

După ce termină prezentarea, pe centru se formează un șir de oameni care vor să-i mulțumească, care vor să-și spună poveștile de pe teren, cum munca ei nu a salvat doar „vieți" în general, ci o persoană anume sau alta. Cum a ajutat-o pe această femeie pe care nu o va întâlni niciodată, pe acest copil care nu va crește, până la urmă, fără mamă. Dacă există statutul de celebritate în lumea aceasta, Campbell îl are.

Campbell și-a început cariera ca asistentă școlară în ghetourile din Dayton. Îi știa pe majoritatea elevilor din școală, băieți și fete, însă numai fetele stăteau cu ea. Fetele care rămâneau însărcinate povesteau în biroul ei despre viețile lor. Despre cum le lipseau alternativele și sprijinul. Despre cum ele nu credeau că au vreun control asupra modului în care se vor transforma viețile lor. Din poziția ei, cunoștea agențiile de servicii sociale din oraș și uneori suna câte un consilier sau altul, ca să discute despre unele probleme pe care le aveau fetele. O tânără, Annie, a venit la ea când era adolescentă și i-a spus că este însărcinată și că părinții îi făceau viața un calvar. Campbell a simțit o anumită apropiere față de Annie, o scânteie pe care părea că o recunoaște, dar nu știa neapărat cum s-o ajute. Tatăl adolescent, Tyrone, era unul dintre copiii pe care Campbell îi știa, deși, până la sarcină, nu știa că Tyrone și Annie erau un cuplu.

– Era fermecător, încântător, a spus Campbell despre Tyrone. Un tip atât de drăguț.

Tyrone nu era pregătit să-și ia un angajament pe viață, bineînțeles, iar Annie se simțea nefericită acasă, așa că a reușit să beneficieze de asistență socială și să se mute singură într-un apartament. A abandonat școala, dar a păstrat legătura cu Campbell, anunțând-o cum se descurcă. Campbell o mai verifica din când în când cu un alt consilier, care o știa pe Annie dintr-un program pentru tinere mame aflate în situații de risc. Se ruga ca Annie să-și găsească drumul spre o viață plină de satisfacții.

Apoi, într-o zi din 1979, consilierul lui Annie a sunat-o pe Campbell, spunându-i că are vești proaste. Annie fusese înjunghiată de mai mult de douăsprezece ori de Tyrone. Campbell a fost îngrozită, distrusă. A făcut ce face toată lumea imediat după un astfel de eveniment: a încercat să înțeleagă ce a ratat, cum ar fi putut interveni să-l oprească,

ce mersese atât de prost. A mers la înmormântare și a încercat să fie puternică. Mai târziu, când a reflectat asupra situației, și-a amintit că a văzut-o pe Annie cu ochiul vânăt de câteva ori, și-a amintit cum vorbea numai generalități, învârtindu-se în jurul cozii, spunând lucruri precum: „Nu ne înțelegem" sau „Avem probleme". Annie nu avea cuvintele, iar Campbell încă nu știa limbajul violenței domestice. Annie vorbise, dar Campbell nu înțelesese. A fost ca un pumn în stomac. Crezuse că s-o asculte și să fie acolo pentru ea erau lucrurile pe care i le putea oferi lui Annie.

– Dacă aș fi fost suficient de deșteaptă să întreb... spune ea.

Suficient de deșteaptă să-i pună întrebări suplimentare, să forțeze un pic mai mult, să nu-i fie frică să fie indiscretă.

Și astfel, în întreaga ei viață profesională, a învățat ce să întrebe.

Campbell a fost tot timpul interesată de sănătatea publică, dar, în afara unei atracții vagi, nu avea vreun plan de carieră. Simțea că a fi asistentă era în regulă, dar că putea face mai mult. Voia să facă mai mult. A urmărit cariera soțului ei de atunci de la Dayton la Detroit, la Rochester. Interesată de sănătatea publică, a început un program de master la Universitatea Wayne. Comisia de teză a lui Campbell i-a dat sarcina neclară de a merge „într-o comunitate, să prevină ceva." Își imaginase un soi de campanie, cum ar fi să-i facă pe oameni să poarte centuri de siguranță.

Sarcina pe care i-au dat-o i-a schimbat cursul vieții.

Se scrisese foarte puțin despre violența domestică atunci când Campbell și-a început munca pentru diploma de absolvire. Se gândea la zilele ei ca asistentă, la acele femei tinere care vorbeau despre viitorul lor cu atât de multă resemnare, astfel că a decis să cerceteze care sunt cauzele morții femeilor tinere afro-americane.

– Mă imaginam învățându-le cum să-și palpeze sânii, a spus ea.

În schimb, a fost șocată să afle că principala cauză a morții în rândul femeilor afro-americane era omuciderea. Omor? Cum se poate ca femeile de culoare să moară în număr atât de mare din cauza omorurilor?[5]

Campbell păstrase legătura cu câteva dintre fostele eleve din cartierul sărac din Dayton, așa că le-a ales pe aceste femei afro-americane, care acum aveau douăzeci și ceva de ani, să îi fie „comunitatea". Când vorbim de sănătate publică, mi-a spus în biroul pe care îl are la școala de asistente Johns Hopkins, începi în primul rând cu tabelele de mortalitate. În afara biroului ei, absolvenții o așteaptă să se întâlnească lângă dulapurile numite „Sertarele Violenței". Își amintește cum încerca să explice comitetului profesoral că omuciderile oferă puține date clinice, așa că ei i-au spus să și le ia singură. Pentru teza ei de master, apoi pentru doctoratul de la Universitatea Rochester, a parcurs dosarele privind omuciderile din Dayton, Detroit și Rochester și, în același timp, a intervievat femei abuzate din mai multe orașe. A început să vadă cum apar diverse tipare, tipare care astăzi pot părea evidente, dar pe care nimeni nu le măsurase.

Dintr-odată, Campbell a putut cuantifica ce fusese, în mare parte, până atunci, teorie: că cel mai mare risc al omuciderilor domestice, de exemplu, este incidența prealabilă a violenței domestice. (Cercetarea ei inițială din dosarele poliției din Dayton arăta că 50% dintre victimele omuciderilor fuseseră vizitate de poliție pentru abuz domestic cel puțin o dată înainte de incident.) Nivelurile de periculozitate operau într-o cronologie specifică. Periculozitatea creștea atunci când o victimă încerca să părăsească un abuzator și rămânea foarte sus pentru o perioadă de trei luni, apoi cobora doar un pic în următoarele nouă luni.

După un an, periculozitatea cobora vertiginos. Deci, poate, Rocky Mosure nu trebuia închis pentru totdeauna; trebuia închis doar îndeajuns de mult. După cum Michelle avea nevoie de timp să-și pună viața în ordine, să se poată întreține pe ea și pe copii, Rocky avea nevoie de timp să înțeleagă că viața lui poate continua fără ea. Lui Campbell i se părea că ceva care apare de nicăieri, care se întâmplă într-o clipă poate fi cuantificat și catalogat. Cel puțin jumătate dintre femeile intervievate de Campbell nu erau conștiente de gravitatea situației lor – un fapt care, spune ea, rămâne valabil și astăzi.

Și chiar și pentru acelea care știu sau intuiesc, ca Michelle Monson Mosure, este un salt cognitiv imens să-și imagineze că această persoană pe care o iubesc sau care le-a iubit, această persoană cu care au făcut un copil, această persoană cu care au avut un angajament și viceversa, această persoană cu care împărtășesc fiecare detaliu mare sau mic al vieții, ar putea cu adevărat să le ia viața. Iubirea este cea care face ca violența domestică să fie diferită de oricare alt delict. Faptul că persoanele implicate și-au spus una alteia și lumii: *Tu ești cea mai importantă persoană pentru mine*. Iar apoi, într-o clipă, acea relație să devină letală? Acest lucru ne cere să trecem peste niște obstacole mentale, intelectuale, emoționale dincolo de orice ne putem imagina.

– Trauma de a ști că persoana pe care o iubești e gata să-ți ia viața? întreabă Gael Strack, o activistă în domeniul violenței domestice din San Diego. Cum trăiești cu asta?

De-a lungul anilor, Campbell a identificat douăzeci și doi de factori de risc ridicat, care, atunci când sunt puși împreună într-o serie aproape nesfârșită de combinații, prevestesc o potențială omucidere. Unii factori de risc erau generali: abuzul de substanțe, deținerea de armă, gelozie extremă. Alții erau mai

specifici: amenințări cu moartea, strangulare și sex forțat. Izolarea de prieteni și familie, un copil de la un părinte biologic diferit în aceeași casă, amenințare cu sinuciderea din partea abuzatorului sau violență în timpul sarcinii, urmărirea victimei, toate însumau mortalitate. Acces la o armă, abuz de droguri sau alcool și controlul activităților zilnice se numără printre factorii de risc, cum sunt și amenințările la adresa copiilor, distrugerea proprietății și încercarea victimei de a pleca în anul precedent. Singurul factor economic identificat de Campbell a fost șomajul cronic. Mulți dintre factorii menționați mai devreme nu cauzează violență, punctează ea imediat, dar pot face o situație volatilă să fie mortală. Nu prezența unui singur factor contează; e o combinație particulară de factori, fiecare având o pondere diferită. Le-a pus pe niște femei să completeze un calendar de incidente, un fel de catalog al abuzului, pentru a le face să observe ele însele dacă lucrurile se înrăutățeau. (Campbell spune că multe persoane fac Evaluarea de Risc fără cronologie, ceea ce duce la pierderea din vedere a informației cruciale despre creșterea violenței și le împiedică pe victime să se simtă mai puternice odată cu înțelegerea care vine din a fi capabile să-și vadă propriile situații ca pe un întreg. Am văzut mai multe Evaluări de Risc făcute în întreaga țară, de la polițiști la avocați, și, într-adevăr, foarte rar am văzut pe cineva să facă și cronologia.)

Strangularea este unul dintre semnele de pericol pe care Campbell le-a scos în evidență din primele cercetări și se pare că e un indicator mult mai semnificativ decât, să spunem, un pumn sau un șut. Șaizeci la sută dintre victimele violenței domestice sunt strangulate[6] într-un anumit punct de-a lungul unei relații abuzive - deseori în mod repetat de-a lungul anilor -, iar majoritatea covârșitoare a autorilor strangulării sunt bărbați (99%).[7]

Acele persoane strangulate până în punctul de a-și pierde cunoștința sunt expuse la cel mai mare risc de a muri în primele douăzeci și patru până la patruzeci și opt de ore de la incident, din cauza accidentelor vasculare cerebrale, a formării cheagurilor de sânge sau asfixiere (înecându-se în propria vomă). Astfel, incidentele pot cauza leziuni cerebrale - minore sau traumatice - nu doar prin oprirea fluxului de oxigen către creier, ci pentru că sunt des acompaniate de traumatism contondent la cap. Totuși, victimele violenței domestice nu sunt consultate în mod curent în camera de gardă pentru strangulare sau pentru leziuni cerebrale, iar victimele însele, care au tendința să-și amintească puține lucruri despre incident, nu își dau seama, deseori, că și-au pierdut cunoștința. Asta înseamnă că diagnosticele sunt foarte rar formalizate, atacurile și loviturile sunt minimalizate, iar abuzatorii sunt condamnați pentru mai puține acuzații.[8]

Gael Strack, director executiv al Institutului de Instruire în Prevenirea Strangulării, este astăzi una dintre cele mai răsunătoare voci în comunitatea violenței domestice când vine vorba de strangulare și problemele adiacente. În 1995, ea era procurorul adjunct al orașului San Diego, când două adolescente au fost omorâte „pe tura ei", după cum spune ea. În săptămânile dinaintea morții uneia dintre fete - a fost înjunghiată în fața prietenelor ei -, aceasta fusese strangulată și chemase poliția. Dar, când au venit, ea a retractat și nu au fost depuse plângeri. Cealaltă fată a fost strangulată și i s-a dat foc. Ambele fete solicitaseră servicii pentru violență domestică și își făcuseră planuri de siguranță. Strack credea că San Diego era pe un loc fruntaș în topul intervențiilor pentru violență domestică agresivă. Avea chiar și un consiliu și o curte dedicate violenței domestice.

- Aveam specializări peste tot, spune Strack.

Strack și Casey Gwinn, co-fondatoarea Institutului de Instruire și șefa ei de la acea vreme, se simțeau într-un fel responsabile pentru morțile fetelor. Ca mulți alții din domeniu, se întrebau ce au ratat. Se întâmplă des ca o comunitate să aibă un caz faimos de omucidere - ca cel al lui Michelle Monson Mosure sau a două fete adolescente - și să se petreacă un eveniment care stimulează, în sfârșit, schimbarea. Se găsesc brusc fonduri. Apar traininguri și se implementează noi proiecte. Dunne, Strack sau Campbell au făcut apel pentru a primi ajutor.

Strack a studiat dosarele din urmă a trei sute de strangulări non-fatale de violență domestică.[9] S-a dovedit că strangulările cresc dramatic șansele omuciderii domestice. Dar numai 15% dintre victimele din studiu aveau urme vizibile cât să poată fi fotografiate pentru rapoartele poliției. Ca rezultat, agenții deseori minimalizau incidentele, enumerând leziuni precum: roșeață, tăieturi, zgârieturi sau escoriații pe gât.[10] Camerele de gardă aveau tendința să externeze victimele fără a le face tomografii sau RMN-uri. Ceea ce cred astăzi atât Starck, cât și comunitatea din jurul violenței domestice este că leziunile de la strangulare sunt interne și că actul strangulării se dovedește a fi, deseori, penultimul abuz al făptuitorului înainte de omucidere.[11]

- Statistic, știm acum că, odată ce mâinile sunt pe gât, următorul pas este omuciderea, spune Sylvia Vella, clinician și detectiv la Departamentul de Poliție din San Diego, în centrul pentru violență domestică din cadrul Centrului de Justiție pentru Familie din același oraș. Nu dau înapoi.[12]

Sunt cercetători care nu văd lucrurile la fel.[13] Indiferent de cercetare și date, comportamentul uman e imprevizibil, uneori chiar inexplicabil, iar numerele nu sunt o soluție infailibilă. Sunt criminali care omoară fără vreun istoric de strangulare, la fel cum sunt și aceia care sugrumă, dar nu omoară niciodată.

În multe dintre cele trei sute de cazuri de strangulare ale lui Strack, a văzut și că victimele au urinat sau defecat - un act pe care ea l-a atribuit fricii. A vorbit cu George McClane, medic la unitatea de primiri urgențe, care i-a oferit o viziune foarte diferită. Urinarea și defecarea sunt funcții fizice, la fel ca transpirația și digestia, care se petrec dincolo de nivelul nostru de control, fiind controlate de sistemul nervos autonom. Nervii spinali din trunchiul cerebral - care se întâmplă să fie ultima parte a creierului care moare - controlează mușchii sfincterului. Deci urinarea și defecarea nu erau semne ale fricii, i-a explicat McClane lui Strack, ci mai degrabă dovada că fiecare dintre acele victime fusese foarte aproape de moarte. Și fiecare dintre acele cazuri fusese judecat ca delict.[14]

Strack a pornit într-o misiune de instruire a celor din domeniul violenței domestice - de la polițiști și dispeceri, până la lucrătorii din adăposturi și avocați - legat de semnele strangulării. De la mijlocul anilor 1990, ea și Gwinn au călătorit prin toată țara, ținând sesiuni de instruire care acoperă anatomie, anchetă, acuzare și siguranța victimei în cazurile de strangulare; Gwinn estimează că au instruit mai mult de cincizeci de mii de persoane. În 2011, Strack și Gwinn au ajutat la lansarea Institutului de Instruire în Prevenirea Strangulării, cu o subvenție de la Biroul pentru Violență împotriva Femeilor.[15] Cu sediul în San Diego, institutul desfășoară sesiuni de patru zile cu ajutorul unui grup consultativ, care include doctori, asistente, judecători, supraviețuitoare, ofițeri de poliție și procurori, atât acolo, cât și pe plan național, pentru „a forma formatorii". Ce am descoperit, în mod anecdotic, e că în departamentele de poliție din țară se face mult, mult mai puțin training - cel mult câteva ore - sau, deseori, deloc.

În 2013, Gwinn, Strack și alte câteva voci importante din comunitatea împotriva violenței domestice au depus informări la comisia de sentințe a Curții Supreme, care subliniau pericolul strangulării și al asfixierii. Apoi, Curtea Supremă a adăugat acest conținut raportului comisiei de sentințe, care aborda în mod specific strangularea și asfixierea, recomandând mai mult timp la închisoare pentru cei găsiți vinovați[16]. Astăzi, patruzeci și cinci de state[17] judecă strangularea ca infracțiune și „fiecare jurisdicție care a judecat strangularea ca infracțiune, cu o echipă multidisciplinară, a observat o scădere a numărului omuciderilor", conform lui Gwinn. Între 2012 și 2014, spre exemplu, districtul Maricopa din Arizona a avut o scădere de 30%[18] în ceea ce privește omuciderile asociate cu violența domestică. Gwinn și colegul ei, Daniel Rincon, un detectiv sergent din Scottsdale și profesor la institutul privind strangularea, susțin că acesta este un rezultat, în primul rând, al trainingului efectuat de echipa din întregul district - de la dispeceri la echipele de intervenție, la detectivi, la tehnicieni pentru investigarea crimelor la locul faptei - și, în al doilea rând, al folosirii asistentelor de medicină legală pentru examinarea victimelor strangulării. Districtul a achiziționat, de asemenea, camere digitale de înaltă performanță, care pot scoate în evidență probe fizice, cum ar fi vase de sânge sparte, amprente și alte indicii. Anterior pregătirii și examinărilor medico-legale, doar 14% din cazurile de strangulare erau trimise în instanță; acel număr este acum de aproape 62%.[19] Chiar dacă programul este prea nou pentru a trasa o cauzalitate directă, procurorul districtului Maricopa, Bill Montgomery, mi-a spus: „Când te uiți la datele obiective, poți spune că acolo unde ne-am concentrat pe cazurile de strangulare în violența domestică și ne-am îmbunătățit capacitatea de a investiga, acuza și judeca,

vedem și o scădere semnificativă a omuciderilor cauzate de violență domestică." În momentul redactării acestei cărți, în 2016, Kentucky, New Jersey, Carolina de Sud și Dakota de Nord nu au legislație pentru ca strangularea să fie considerată infracțiune. Nu au nici Ohio sau Washington, D.C.[20]

În continuare, pentru orice tip de acuzare, atât strangularea, cât și leziunile cerebrale trebuie să fie recunoscute și diagnosticate. Sylvia Vella, care și-a scris lucrarea de disertație pe tema strangulării, își amintește de o femeie din cercetarea ei care avea aproape treizeci de ani și care prezenta o vânătaie severă pe gât și pe ureche, astfel încât Vella a trimis-o imediat la urgențe, unde au descoperit o arteră carotidă disecată. Femeia a sunat-o pe Vella de la spital și i-a spus că a fost pusă într-o cameră securizată, sub pseudonim.

– Nimeni nu înțelegea cum de nu făcuse un accident vascular, mi-a spus Vella. Medicilor nu le venea să creadă că a supraviețuit.

În timp ce strangularea a fost destul de bine documentată în literatura medicală, traumatismul cranio-cerebral începe abia acum să fie abordat în comunitatea mai vastă a violenței domestice. Marea majoritate a victimelor violenței domestice care prezintă semne de traumatism cranio-cerebral nu primesc niciodată un diagnostic formal, în mare parte pentru că au foarte rar leziuni vizibile, și astfel doctorii de urgență nu le verifică de obicei pentru asta.[21]

– Suntem foarte buni acum (la urgențe) pentru a gestiona sindromul post-contuzie, dacă un copil vine cu o accidentare sportivă sau dacă cineva a suferit un accident de mașină, a spus Campbell, autoarea principală a unui studiu care examinează efectele leziunilor cerebrale cauzate de violența domestică asupra sistemului nervos central al victimelor. Astfel de simptome

includ probleme cu vederea și auzul, convulsii, acufene, pierderea memoriei, dureri de cap și leșin. Dar, cumva, nu suntem la fel de pricepuți când vine vorba de victimele violenței domestice, a spus ea. Nu întrebăm: „OK, ți-ai pierdut cunoștința de la acele vânătăi? Ai mai fost strangulată și/sau ai mai suferit lovituri la cap?" Așa că trebuie să facem o treabă mai bună în a aplica acel protocol femeilor abuzate.

Cu toate că există un instrument de evaluare la urgențe, numit HELPS, care urmărește să identifice victimele violenței domestice cu un potențial traumatism cranio-cerebral, folosirea lui nu e nici răspândită, nici standardizată. Audrey Bergin, directorul unui grup de activiști împotriva violenței domestice numit DOVE, de la spitalul Northwest din Maryland, spune că, deși HELPS nu e folosit în camera de gardă, programul lor are o asistentă care revizuiește fișele medicale pentru cazurile de violență domestică ce ajung la ei și caută posibile manifestări ale traumatismului cranio-cerebral. Astfel de *clienți* ar fi fost etichetați drept „dificili" în trecutul recent, chiar și de membrii staff-ului ei, a scris într-un e-mail.[22]

– Poliția i-ar putea respinge ca fiind beți, procurorul statului s-ar putea gândi că au vreo boală mintală... Chiar și personalul medical ar putea crede că exagerează. Am reușit să intervenim de partea lor, pentru a ajuta alte agenții să înțeleagă că traumatismul cranio-cerebral este cel care cauzează unele dintre aceste comportamente și simptome.

Piedicile pentru a diagnostica și a trata sunt uneori elementare. Nu toate spitalele sunt echipate cu un aparat RMN și chiar și acelea care îl dețin s-ar putea să nu aibă personal disponibil douăzeci și patru de ore pe zi, șapte zile pe săptămână. Victimele din mediul rural sau din zonele mai sărace ar trebui, cu siguranță, să fie transportate la centre pentru traumă, ceea ce este extrem de scump. Adăugați la asta lipsa

trainingului și a conștientizării în rândul echipelor de intervenție și al personalului de la urgențe, astfel că multe victime își petrec viața confruntându-se cu o leziune nevăzută, nediagnosticată, netratată, nesusținută, în care povestea, inevitabil, devine ostilă – că sunt nebuni sau sunt cumva de vină.[23] Activiștii vorbesc despre femei care au pierdut custodia copiilor. Vorbesc despre femei care au primit puțin sau deloc sprijin medical, emoțional sau financiar. Vella își amintește de o femeie din cercetarea ei a cărei „viață a fost complet distrusă" de leziunile cerebrale cauzate prin strangulare. Și-a pierdut locul de muncă, s-a mutat înapoi cu părinții ei și trebuia să fie însoțită oriunde mergea.

– Ajungea pe verandă și nu își amintea unde merge, spune Vella.

Vorbește despre o altă femeie pe care a studiat-o și care și-a pierdut abilitatea de a citi și de a scrie, iar serviciile de protecție a copiilor i-au luat copiii pentru că au simțit că nu poate avea grijă de ei. (Vella a spus că această femeie a învățat din nou să citească și a reușit, între timp, să recâștige custodia copiilor.)

Nu e ceva neobișnuit pentru victimele violenței domestice să-și amintească foarte puține dintre incidentele care i-au băgat pe partenerii lor în închisoare. Erau într-o parte a casei la un moment dat, dintr-odată în alta și nu-și pot aminti cu precizie succesiunea evenimentelor. Explicația lor pentru ce s-a întâmplat e incoerentă, iar forțele de ordine și curțile de judecată pun povara probei pe umerii lor. Pentru cei neinstruiți, par mincinoase. Deseori, par și isterice, fapt care poate fi parte din simptomatologie. Ce au învățat cercetătorii de la soldații de pe câmpul de luptă, jucătorii de fotbal și victimele accidentelor auto abia acum își face loc în domeniul violenței domestice: memoria slabă, retractarea, schimbarea detaliilor, alături de

alte semne, cum ar fi anxietatea, hipervigilența și durerile de cap, toate pot fi semne ale traumatismului cranio-cerebral.

Campbell a numit acești factori de risc instrumentul pentru Evaluarea Pericolului. Intenționa să fie un instrument folosit de asistente în camerele de gardă, imaginându-și o fostă versiune a sa. De fapt, Evaluarea Pericolului va merge mai departe de camere de gardă, la centre de criză, adăposturi, departamente de poliție, birouri de avocatură și săli de judecată. Va fi folosit de la o coastă la cealaltă în America, iar apoi, în multe țări din întreaga lume. Va schimba cursul modului în care vedem și tratăm victimele violenței domestice.

Când studiul lui Campbell afirmă că femeile deseori nu conștientizează nivelul pericolului în care se află, ce vrea să zică este faptul că nu știu să poziționeze pericolul în care se află într-un context mai larg. S-ar putea să nu-și dea seama că se acutizează. S-ar putea să nu cunoască predictorii specifici ai omuciderii de către partenerul intim. Își pot imagina că le vor fi în siguranță copiii și chiar să le ofere un soi vag de protecție. Cum ar fi: „Nu mă va răni atâta vreme cât copiii sunt prin preajmă."

Familia lui Michelle știe acum că faptul că Rocky o ținea departe de ei era un semn al controlului coercitiv. Dar atunci nu știau. Un alt lucru pe care nu îl știau: faptul că un abuzator are acces la o armă este unul dintre cei trei indicatori de mare risc pentru omuciderea domestică. Paul Monson nu s-a gândit niciodată să întrebe dacă Rocky avea acces la o armă. Toată lumea în Montana are arme sau, cel puțin, le pot obține destul de ușor.

Un ofițer de poliție din Billings mi-a spus odată că în Montana, când devii major, practic se aruncă arme spre tine. Sally știe acum de hărțuire, de problemele de dependență,

de locul de muncă nesigur. Sally și Paul au învățat când era prea târziu. Este o brumă emoțională de regret și vină și, cum nu pot „dezînvăța" ce știu acum, își doresc să fi avut șansa să învețe mai devreme.

Dar Michelle știa că Rocky era periculos, chiar dacă nu cunoștea întreaga amploare. Bănuia. Pentru că instinctiv a refuzat să depună plângere. Știa, pentru că, în duminica dinainte să moară, era acasă la Alyssa și Ivan vorbind despre asta, despre cât de rău devenise Rocky. Despre cât de speriată era. Cât de hotărâtă era să scape. Era contextul acesta particular, aceste perechi de elemente care făceau situația atât de periculoasă în acel moment.

– Era atât de sătulă de el. Îți puteai da seama, mi-a spus Ivan.

Alyssa și Melanie au confirmat. Modul în care vorbea în acel ultim weekend din viața ei? Îi ajunsese. Iar dacă Alyssa, Ivan și Melanie și-au putut da seama, e logic că și Rocky își dăduse seama și probabil că s-a aprins ceva înăuntrul lui care l-a speriat foarte tare. De data aceasta era serios. Știa, pentru că și-a trimis copiii acasă la Sally pentru siguranță. Știa, pentru că a cerut un ordin de restricție, a încercat sistemul cu degetul să vadă dacă o poate ajuta.

Ce nu știa era cum să pună laolaltă aceste indicii pe care le strânsese în decursul anilor, săptămânilor și lunilor dinaintea morții ei. Indicii care ar fi ajutat-o să schițeze o imagine care i-ar fi spus în ce pericol se află cu adevărat. Nu a văzut escaladarea, deși, instinctiv, știa că trebuie să acționeze ca un front unit cu el.

În schimb, ce a văzut Michelle era ceea ce văzuseră alte femei înaintea ei: că abuzatorul pare mai puternic decât sistemul.

Și cum, mai exact, a primit Michelle acest mesaj? Pentru că Rocky a intrat prin efracție în casa lui Sally, a lovit-o pe Melanie

din plin, a apucat-o pe Sally de gât, care îi acoperea pe Kristy și Kyle cu propriul corp în încercarea de a-i proteja, iar apoi a răpit-o pe Kristy. Înțelegerea acestor acțiuni este esențială. Rocky a intrat prin efracție în casă, a agresat două femei și a smuls copilul. Una după alta, aceste acțiuni i-au transmis un semnal lui Michelle că măsurile de siguranță pe care încerca să le pună în aplicare - să-și lase copiii cu mama ei, să-l înfrunte singură, jurând că va pleca definitiv, în sfârșit- erau mai slabe decât ceea ce voia el. Poliția a acționat ca și când victimele - Sally și Melanie - exagerau întregul eveniment. Un tip care își ia propriul copil. E copilul lui, până la urmă. Mesajele cu o dimensiune de gen sunt cruciale: bărbații sunt puternici; femeile sunt slabe. Bărbații au puterea; femeile sunt lipsite de putere. Bărbații sunt raționali; femeile sunt isterice. Fie că ești un abuzator violent, fie că ești un ofițer care respectă legea, bărbații din ambele părți ale ecuației Monson au transmis un mesaj femeilor.

Faptul că Rocky a ieșit pe cauțiune a reprezentat un mesaj mult mai important pentru Michelle. De data aceasta: *Nu sunt doar mai puternic decât tine, chiar și sistemul prioritizează libertatea mea în fața siguranței tale.* Rocky a manipulat pe oricine a putut pentru a-și asigura libertatea - în acest caz, pe Gordon și Sarah - și astfel și-a menținut controlul asupra lui Michelle. Doar că de data aceasta nu era numai control; erau control și furie.

Și în aceste momente mici, izolate, Rocky i-a arătat ceva mult mai important: dacă va încerca să-l îngrădească, să folosească sistemul pentru a-l înfrânge, el va câștiga, iar în cazul în care nu înțelegea aceste două mesaje, el se va asigura că ea înțelege că lucrurile se vor agrava, că îi va lua ce prețuiește cel mai mult pe lume: pe copiii ei.

Astfel, Michelle a făcut același lucru pe care atât de multe victime l-au făcut de-a lungul anilor. Un lucru despre care s-ar putea să nu-și dea seama că reprezintă ultimul efort

pentru a fi în siguranță în fața unui bărbat care a fost dintotdeauna periculos, dar care acum este periculos, furios și speriat. Un bărbat care acum este un urs. Michelle a trecut de partea lui. S-a întors înapoi în sistem și a încercat să-și arate loialitatea prin retragerea ordinului de restricție, contrazicându-și propria declarație. A încercat să-i reintre în grații, să câștige niște timp pentru a găsi o cale sigură de plecare. Un alt mod de a privi lucrurile este că Michelle Monson Mosure cu siguranță *nu* avea de gând să rămână. A fost o victimă care a încercat să vadă cum să devină o supraviețuitoare – nu că s-ar fi gândit la ea însăși în acest fel.

Deseori, atunci când o situație e atât de gravă, e deja prea târziu, cu excepția cazului în care oamenii din sistem – ofițeri de poliție, activiști, oameni din sistemul de justiție – sunt conștienți de contextul acestor acțiuni și au instrumentele potrivite pentru a le aborda. Lucruri precum acuzare bazată pe dovezi (în loc de bazată pe martori, pentru ca victimele să nu fie obligate să depună mărturie în instanță, lucru pe care îl voi aborda mai pe larg în următorul capitol) sau ofițeri de poliție instruiți să înțeleagă dinamica emoțională și psihologică, sau judecători care pot aprecia letalitatea și pot oferi strategii de îngrădire pe care inculpații nu le pot manipula ușor. Am completat la un moment dat o Evaluare a Pericolului pentru Michelle. A obținut undeva între șaisprezece și optsprezece puncte. (Sunt două întrebări ale căror răspunsuri nu vor putea fi cunoscute niciodată în cazul ei.) Acest punctaj a plasat-o în categoria cu cel mai înalt risc de omucidere domestică.

Eșecul de a privi aceste momente critice în context este cel care face ca întrebarea: „De ce nu a plecat?" să fie atât de înnebunitoare.

Uitați-vă la Michelle Monson Mosure! Uitați-vă la orice omucidere a partenerului intim oriunde, în orice an, și va fi la fel:

a încercat prin orice modalitate a putut. A încercat din nou și din nou, dar ecuația sau, mai degrabă, întrebarea nu este o chestiune de a pleca sau a sta. Este o problemă de a trăi sau a muri.

Victimele rămân lângă partenerii lor pentru că aleg să trăiască.

Și mor oricum.

Michelle Mosure a rămas pentru copiii ei și pentru ea. A rămas din mândrie, a rămas din iubire și a rămas din frică, a rămas din cauza unor forțe culturale și sociale pe care nu le putea controla. Și alegerea ei de a rămâne, pentru oricine e instruit suficient să vadă contextul, e mai puțin o alegere de a rămâne și mai mult una de a merge tiptil spre libertate.

APOI SE VOR RUGA

Michelle i-a luat de la școală pe Kristy și pe Kyle în lunea de dinaintea Zilei Recunoștinței. Prietena lui Kristy a fost pe la ei un pic, apoi a plecat. Michelle le-a făcut de mâncare pentru cină. Poate s-a jucat cu ei un pic. Poate s-au uitat la TV. Ea ar fi trebuit să meargă până la tatăl ei să-l ajute la curățenie, să se pregătească de sărbătoare și pentru venirea bunicii ei din Dakota de Nord. N-a mai apărut. Un vecin l-a văzut pe Rocky holbându-se pe geam, în jurul orei cinci după-amiaza.

Alyssa a sunat și iar a sunat. Luni seară, marți dimineață, marți după-amiază, marți seară.

La fel ca Sarah și Gordon, Sally a fost ținută la distanță de când cu incidentul din septembrie, când Michelle a retras acuzațiiile. I-a văzut pe copii o dată, de Halloween, când Michelle i-a dus să-și arate costumele. Sarah l-a văzut pe Rocky doar o dată, în ziua în care a fost eliberat, când l-a înfruntat în legătură cu intrarea prin efracție în casa lui Sally. Povestea pe care i-a zis-o el era atât de diferită de modul în care Melanie i-a descris incidentul, încât a înțeles probabil pentru prima dată:

– Ce mincinos patologic era... I-am spus: „Ești bolnav."

A fost printre ultimele lucruri pe care i le-a spus.

Zăpada și frigul au apărut în Billings. Michelle i-a spus Alyssei că acum avea mai multe dovezi pentru presupusa

aventură a lui Rocky, deși nu a specificat ce. În vinerea dinaintea Zilei Recunoștinței, Michelle a apărut acasă la Paul cu copiii și cu o valiză. A spus că-l părăsește pe Rocky în sfârșit și a întrebat dacă pot rămâne peste noapte.

De dimineață, Michelle l-a pus pe Paul să-i promită că nu-l va lăsa pe Rocky să-i ia pe copii, orice s-ar întâmpla. Rocky trebuie să fi pândit pe lângă casa lui Paul, pentru că, imediat ce Michelle a plecat, el era la ușă implorându-l pe Paul să-l lase să ia copiii doar pentru câteva ore. I-a promis că nu are de gând să facă nimic. Voia doar să-i ducă să vadă *Harry Potter*. Îi va aduce imediat după. Și Paul l-a crezut.

Rocky și copiii au petrecut noaptea aceea într-un hotel, iar Michelle a înnebunit de îngrijorare. A vorbit cu Melanie și Alyssa, a mers și a stat ore întregi acasă la Alyssa și Ivan – un lucru care i se permitea foarte rar în trecut. Au stat în jacuzzi și au vorbit despre cum de data asta Michelle se săturase. Era absolut și de-a dreptul convinsă că Rocky nu se va schimba niciodată, iar ea îl va părăsi.

Duminică, Rocky a apărut din nou acasă la Paul, de data asta lovind cu pumnii și cu picioarele în ușă, țipând după Michelle. S-a izbit în ușă, la fel cum făcuse acasă la Sally cu șase săptămâni în urmă – urmele de lovituri pe care le voi vedea ani mai târziu. De data asta nu a putut intra prin efracție, așa că a schimbat tactica, spunându-i lui Michelle că Kristy e acasă, vomitând sânge. Cu siguranță Michelle a fost suficient de deșteaptă să recunoască minciuna, dar s-a întors cu el acasă, pentru că ce părinte nu ar face-o? Kristy, bineînțeles, era în regulă. Michelle s-a întors, în cele din urmă, acasă la tatăl ei în acea seară, lăsându-i pe copii cu Rocky peste noapte.

Luni, Kristy și Kyle au mers la școală. Au scris scurte povești despre sărbătoarea care urma și Kristy a povestit

despre cum s-a distrat în weekend, înotând într-o piscină de hotel, despre cum de Ziua Recunoștinței își va vedea mătușile (furnicile)*, iar când bunica ei va veni din Dakota de Nord, vor sta toți împreună în jurul unei mese mari și... *se vor ruga pentru lucrurile bune pe care le-a făcut el pentru noi.* Kyle a scris despre cum a învățat să meargă pe bicicletă.

În timp ce copiii stăteau pentru ultima oară în clasele lor, tatăl lor a cumpărat arma de pe *Thrifty Nickel* și a găsit un tip care vindea un pistol Llama de calibru .45. Mai târziu, vânzătorul va spune poliției că Rocky a menționat că îl cumpără pentru soția lui. Tipul a presupus că e un cadou. Verificarea antecedentelor sau o perioadă de așteptare de trei zile nu erau impuse prin lege.

După ce Michelle i-a luat pe copii de la școală, cei trei au mers acasă, casa de pe numele ei. Rocky, între timp, a fost de acord ca ei să stea la Sarah și Gordon. Michelle le-a dat copiilor de mâncare pentru cină și a început rutina de culcare. Periuțele lor aveau pe ele pastă de dinți nefolosită. La un moment dat, înainte de culcare, Rocky a apărut.

Poate s-a gândit: *Trebuie să fug.*

Poate s-a gândit: *Cum îl scot afară de aici?*

Poate s-a gândit: *M-am săturat; rămân pe poziție.*

Nimeni nu poate ști.

Rocky avea arma din reclama de la *Thrifty Nickel*, o canistră cu benzină și planul lui era să dea foc la casă, să pară ca au murit accidental. O tragedie teribilă. Un incendiu. A pus un dop din gumă de mestecat în contactul mașinii lui Michelle, în caz că ar fi încercat să scape.

---

* În limba engleză, „mătuși" și „furnici" se pronunță la fel (*aunts / ants*), de unde confuzia copilului (n. tr.).

Când el a intrat în casă, Michelle trebuie să se fi panicat, ducându-i pe copii la subsol. Geanta ei era zgâriată, conținutul împrăștiat. Poate căuta cu disperare spray-ul de la tatăl ei. Rocky a împușcat-o pe ea prima dată. De patru ori. De două ori în piept, o dată în cap, o dată în umăr. A căzut în camera din spate a subsolului. Copiii trebuie să-l fi văzut pe tatăl lor făcând asta. Au fugit amândoi. Kristy a fost următoarea împușcată, în cap, și a căzut la baza scărilor. Iar apoi Kyle, care aproape reușise să ajungă la scări înainte ca tatăl lui să-l împuște și pe el, s-a rostogolit pe câteva trepte și apoi s-a oprit, cu sângele scurgându-i-se de sus până jos.

Rocky a luat videourile de familie, le-a pus într-o geantă și a dus geanta în garaj. A mâzgălit un bilețel și l-a lăsat acolo: *Nu sunt infidel.* Iar apoi: *O iubesc pe Michelle din toată inima. Până când moartea ne va despărți.*

Apoi a stropit cu benzină prin casă, a dat foc la un chibrit, a mers la subsol și s-a împușcat. Focul a ars fierbinte și încet.

Nu a murit din cauza împușcăturii. A murit din cauză că a inhalat fum. Poate a stat întins acolo, gândindu-se la ce a făcut, înconjurat de familia lui moartă. Poate atunci și-a scris pe braț: *Sunt diavolul.* Sau era: *Merit să ajung în iad.*

Au murit luni noapte toți patru.

Casa a ars mocnit, niciodată în flăcări. Era iarnă, ferestrele închise, așa că flăcările nu au avut oxigen care să le întrețină. Fumul s-a învârtit și s-a răsucit până când focul s-a stins și totul a rămas negru și deteriorat. Pereții arătau ca și cum s-ar fi topit. Când poliția a intrat în casă, televizorul era cumva pornit, doar un ecran albastru. Alyssa își amintește și ea asta. Ecranul albastru – și cum părțile negre de plastic ale televizorului se topiseră. Era împotriva logicii. Funinginea înnegrise

totul, pereți, podele, ferestre. Mare parte din mobilă era incinerată.

Marți seara, când Michelle încă nu răspunsese la telefon, Alyssa i-a dat acel telefon tatălui lor. Au sunat-o pe Sally. Au mers toți trei la casă. În clipa în care au ieșit din mașină, în fața casei întunecate, au simțit imediat. Fumul înțepător, benzina. Paul avea o cheie de la casă și, în timp ce se îndrepta spre ușă, a avut un gând neașteptat, terifiant. Poate Rocky pusese vreo capcană; le-a spus lui Sally și Alyssei să nu atingă nimic.

Cu inima bătându-i puternic, a deschis ușa, făcând, cu grijă, un pas înăuntru. A strigat-o pe Michelle. Era o liniște de rău augur, viscerală, cu trosnete ici și colo și, în plus, acel miros care aproape i-a dărâmat. S-au sufocat.

– Știam, a spus Alyssa mai târziu. Știam. Am știut din prima clipă.

Sally i-a văzut pe copii pe scările de la subsol și la capăt pe Rocky. Fața lui era schimonosită. Fața o urmărește și azi, ochii deschiși, holbându-se. Răul întruchipat, spune ea. Fața diavolului. A trebuit să se uite îndelung ca să fie sigură că era chiar el. Nu va uita niciodată. Răsucit în agonie și furie. Fața cuiva care fusese el însuși iubit odată. Mai târziu se va fi gândit că fața lui oglindea ce ea numea „tumultul" din el.

– Suferea mult, a spus ea. O rană umblătoare...

Deși i-a luat mulți ani să fie capabilă să vadă asta.

Sally nu a văzut-o pe Michelle, dar știa. Știa. A urinat chiar acolo, stând pe scări, apoi a fugit din casă spre bordură. A mers la vecini, de unde a sunat la poliție și a împrumutat o pereche de pantaloni uscați.

Alyssa a fugit în mijlocul curții, a căzut în genunchi și apoi a vomitat.

Paul a fugit pe ușa din spate, căutând-o pe Michelle, gândindu-se că poate, poate era încă în viață cumva, pe undeva. A fugit spre garaj, unde Rocky își ținea Mustang-urile, și acolo a găsit casetele video și bilețelul de la Rocky.

Poliția a sosit.

Și a găsit-o pe Michelle.

NU MAI POT TRĂI AICI

În noaptea Zilei Recunoștinței, la o zi după ce au fost cu toții găsiți în casa carbonizată, Sarah a mers la magazin. Într-o zi bună s-ar fi rătăcit pe acolo, având în vedere că Gordon făcea, de obicei, cumpărăturile. Acum era amețită, cu toate rudele în preajmă de sărbători, iar viața așa cum o știau ei, terminată, dar, cu toate acestea, încă i se cerea să se implice în simpla acțiune de a fi om: să mănânce, să doarmă, să facă baie, să se îmbrace. Au luat cina de Ziua Recunoștinței la Perkins, aproape în tăcere. S-a gândit că nu va fi nimeni la magazin în noaptea Zilei Recunoștinței, așa că a mers și acolo. La casă era o fostă colegă de muncă, care stătea la rând cu fiica ei. Femeia a salutat-o pe Sarah și i-a urat o Zi a Recunoștinței fericită. Sarah a răspuns la urare; nu-și amintește cum. Femeia i-a prezentat-o pe fiica ei și i-a spus cât de plăcut este să ai toți nepoții și toată familia acasă. A scos poze cu nepoții ei și i le-a arătat lui Sarah. Atât de adorabili. Și, apropo, Sarah avea nepoți?

Ei bine? Avea?

Doar cu o zi înainte, avea patru. Acum avea doi. Asta însemna că avea patru sau doi? Care era calculul matematic al unei crime, plus o crimă, plus o crimă? Nu știa cum să răspundă. *Am... Aveam. Patru, acum doi. I-am pierdut.* Spunea lucruri fără să judece; nu știa ce.

Pe ei? își amintește Sarah că a spus femeia. *Pe amândoi?*

Iar Sarah a spus pentru prima oară cuvintele cu voce tare: *Tatăl lor i-a omorât.*

Era deja un subiect național, din Billings la Salt Lake City, la Spokane.

Banda rulantă s-a oprit, iar casierița a venit din spatele casei de marcat și a cuprins-o în brațe pe Sarah, iar cele patru femei au stat acolo, în lumina fluorescentă a magazinului, suspendate într-un soi de agonie fără cuvinte.

În urma unei pierderi de asemenea dimensiuni, te reconfigurezi. Familia lui Michelle a făcut exact ce a făcut Campbell când a aflat de moartea lui Annie: s-au întrebat ce au ratat, cum ar fi putut interveni. Familia s-a învinovățit. Și-au interiorizat durerea. Sally, Paul, Alyssa, Melanie, Gordon, Sarah, Ivan... Toți poartă spectrul acestor întrebări precum pietrele de moară. Sally s-a îngrășat și a îmbătrânit peste noapte. Alyssa a intrat în ceață, s-a certat cu Ivan, a încercat s-o surprindă pe Michelle într-o lucrare de artă pe care o modifica compulsiv, desenând și ștergând aceleași linii iar și iar, ani de zile, ca și cum ar fi fost închisă în hârtie. Sarah și Gordon au trăit în spațiul superficial dintre suferință și vină, în acel purgatoriu personal, etern.

– I-am pierdut pe toți, la fel ca ei, spune Sarah referindu-se la familia lui Michelle, dar noi purtăm toată rușinea.

Sally a avut vise. Vise nesfârșite, care au continuat ani de zile. Îi visa pe Michelle și pe copii, iar în casa ei se petreceau lucruri pe care nu le putea explica: o jucărie cu care Kyle obișnuia să se joace pornea brusc, deși nu funcționa de luni de zile. Și ea îi simțea prezența. Ceva îi atingea mâna, iar ea știa că Michelle a fost acolo.

Melanie era însărcinată, iar Sally, care fusese bunică, iar acum nu mai era, avea să devină bunică din nou în câteva luni.

Îl vor numi Mitchell. Un simbol în memoria unei mătuși pe care nu o va cunoaște niciodată.

Efectul de bumerang al morții lui Michelle Monson Mosure e resimțit și astăzi în Montana. Într-una dintre multele mele călătorii în Billings ca să vorbesc cu familia lui Rocky și cea a lui Michelle, cu asistenții sociali și cu poliția, am intrat în biroul unui procuror. Astăzi, actualul procuror este un bărbat cu față de copil, cu păr blond-deschis, numit Ben Halverson. La telefon, când i-am spus că vreau să vorbim despre cazul lui Michelle, a făcut o pauză un moment, apoi a spus cu un nod în gât:

– Acela e cazul care mă bântuie și azi.

Ben Halverson era adolescent în momentul în care Michelle a fost omorâtă. Nu a cunoscut-o niciodată. Nu a întâlnit niciodată pe nimeni din familia ei. Față-n față, mi-a spus că nu are niciun fel de experiență cu violența domestică. A crescut mergând cu părinții lui la clubul pe care ei îl frecventau, unde nimeni nu discuta despre violența în familie. Dar moartea ei îi conduce munca.

În ziua în care am mers să vorbesc cu Ben Halverson, Stacy Tenney a apărut ținând în brațe o grămadă de dosare despre violența domestică. A trecut prin ele încă o dată, pregătindu-se pentru întâlnirea cu mine, arătând pe cine judecaseră și cum. Progresul pe care îl făcuseră, într-un fel, de la moartea lui Michelle.

Ca persoană, ea e blândă și tăcută, genul de femeie grațioasă, despre care îți poți imagina cu ușurință că ani întregi a luat ore de balet. O cămașă de mătase flutură pe ea. Mi-a spus cât de tare a afectat-o moartea lui Michelle. A trecut prin dosare din nou și din nou, a încercat – la fel ca familia lui Michelle – să vadă ce ratase. Și ce ratase era ceea ce Michelle nu îi spusese.

– Nu sunt sigură că aș face ceva diferit azi, a spus ea.

În timp ce o spunea, părea că o doare fizic. Biroul ei a fost cel care a respins acuzațiile lui Sally din același dosar cu cele ale lui Michelle. Chiar dacă poliția a fost cea care a scris raportul inițial, minimalizând severitatea situației și neoferindu-i biroului ei prea multe date ca să-l poată acuza pe Rocky, în prima fază. Am considerat că a fost un act de curaj din partea ei să accepte să discute cu mine.

Sally m-a dus cu mașina până la școala primară la care mergeau Kristy și Kyle. E un copac acolo, plantat într-un colț al terenurilor, dedicat lui Kristy și Kyle, și o bancă pentru meditație, și o plăcuță cu numele lor gravate pe ea. Învățătoarea lui Kristy a fost atât de lovită de durere, încât și-a luat concediu fără plată de la școală pentru restul anului. Sally spune că uneori dă peste câte o carte de la bibliotecă, pe care unul dintre nepoții ei în viață o are împrumutată, și în care găsește scris numele lui Kristy sau al lui Kyle, de odinioară, pe când o foloseau, și simte ca o mică descărcare electrică pe piele.

Într-o noapte, cam la un an de la moartea lor, Sally a visat-o pe Michelle peste un râu, unde se boteza singură, și a simțit un fel de arsură în ureche.

– Mă rugam așa tot timpul după moartea lor: „Te rog, lasă-i să vină la mine!"

Acum a simțit o arsură și o nevoie să meargă sus, în vechea cameră a lui Michelle, iar acolo a găsit-o pe Kristy, care i-a spus: „Suntem bine, Bugga. Tati s-a omorât pentru că nu era prea fericit."

Sally a spus că a fost liniștitor pentru ea.

Paul voia să demoleze casa după ce Rocky a omorât pe toată lumea, dar Sally a spus că municipalitatea din Billings nu i-ar fi permis, așa că a vândut-o aproape pe nimic, să și-o ia de pe cap și să dispară din viața lui. Noul proprietar a sunat-o pe Sally

într-o zi și i-a spus că a șablat pereții ca să înlăture funinginea și că erau urme mici de pași în cenușă.

– Cunosc lumea spiritelor acum, mi-a spus Sally. Nu am crezut niciodată în toate astea înainte.

Alyssa a spus că a avut unul după altul vise despre salvarea copiilor, despre cum îi rula în covoare, cum îi ascundea în saltele sau dulapuri, orice ca să-i țină departe de Rocky. A desenat un portret al lui Michelle, dar nu putea să-i facă nasul, așa că a început să lucreze la el tot timpul, ștergându-l, desenându-l din nou și din nou, până într-o noapte când era singură și și-a auzit numele șoptit, și a jurat că portretul i-a zâmbit, și, după asta, a încetat să mai lucreze la el. A condus până la locul unde campau de obicei Michelle, Rocky și copiii și a făcut o poză în pădure. Mai târziu, când a developat pozele, i-a văzut fața lui Michelle pe copac, cu brațele în jurul copiilor, și erau acolo și Rocky, și Bandit.

Michelle a fost îngropată în același sicriu supradimensionat cu copiii ei, cu brațele în jurul fiecăruia. Alyssa îmi arată o poză într-o seară, iar cei trei stau acolo întinși, cu ochii închiși, și am simțit pentru o clipă că Michelle era și sora mea, și am pierdut-o, și a trebuit să mă uit în altă parte. Alyssa are o carte care se numește *Viața după traumă*, a citit-o pe toată, a făcut toate testele din carte, iar cartea i-a spus ce știa deja: că era doborâtă de durere. Că are stres posttraumatic. Că nu poate să se oprească din a-i fi dor de sora ei.

Sally a spus că nu a mai putut trăi în casa ei, cea în care și-a crescut cele trei fiice. Era prea dureros. Iar Alyssa i-a spus că nu poate trăi în altă casă decât aceea, așa că a cumpărat-o de la mama ei și e locul unde stă și astăzi. Sally stă la capătul străzii. Melanie, care nu a mai consumat droguri și nu a mai băut de câțiva ani, tocmai și-a cumpărat prima casă, nu departe în Billings, iar Sally crede că aceasta e una dintre cele mai mari

alinări ale vieții ei, că Melanie va fi bine până la urmă, că drogurile nu o vor răpi, iar ea nu își va pierde încă o fiică.

Ivan spune că el și Alyssa s-au tot certat și certat, și, în cele din urmă, s-au despărțit. Spune că omorurile au făcut relația cu Alyssa cumva de neconceput. Ea a fost dragostea vieții lui, iar faptele lui Rocky i-au distrus și lui viața, cel puțin pentru o vreme.

– Îl urau (pe Rocky), a spus Ivan despre cei din familia Alyssei, de înțeles. Dar el fusese prietenul meu din copilărie. Nu a fost tot timpul așa.

Ivan s-a îngrășat, a băut până a uitat de el câțiva ani, apoi și-a găsit din nou drumul înapoi, înapoi la viață. Are câinii, custodia unei fiice, carnea lui afumată, delicioasă, cariera și casa lui și e bine, oarecum.

Sarah și Gordon s-au pensionat. Ea spune că, timp de aproape un an, nimeni nu a pomenit de crime la muncă, nici măcar un coleg pe care ea îl considera prieten apropiat. I-a spus mult mai târziu că nu a știut niciodată ce să-i zică, așa că nu a spus nimic. În fiecare zi, se întorcea într-o casă tăcută și la un soț tăcut. Nu puteau vorbi despre asta. Nu puteau jeli. Nu-și puteau împărtăși durerea. Erau doar blocați acolo, ca și când cineva i-ar fi înghețat unde stăteau. Nu puteau găsi nicio cale să se vindece. Sarah a mers la un terapeut, Gordon a tăcut mâlc.

– A devenit din ce în ce mai retras și doar se închidea, spune Sarah. Și, într-un final, într-o zi i-am zis: „Nu mai pot suporta. Să umbli noaptea prin casa asta e ca și cum a-i merge printr-un nor negru."

Și-a făcut bagajele și, chiar dacă ea și Gordon erau căsătoriți de decenii, iar ea nu-și putea imagina viața fără el, a plecat. Și-a închiriat un apartament în oraș și i-a spus că nu se mai întoarce.

– Lucrurile de felul ăsta despart familii, spune ea. Nu voiam să divorțez, dar nu mai puteam continua să trăiesc așa.

S-a produs un declic. Ceva care spunea că deja a pierdut atât de multe, că nu o putea pierde și pe ea; astfel, chiar dacă pentru un bărbat ca el să vorbească și să se deschidă era o schimbare radicală, s-a târât el însuși la terapie, a început să ia antidepresive, iar cei doi au mers și la consiliere. Se gândește că ar fi trebuit să facă asta cu mult, mult timp în urmă. În vremea în care Sarah trăia separat, mergea la ea la apartament și o scotea la întâlniri, încercând să o recâștige și, timp de șase luni, ea i-a repetat că nu știe încă dacă se va mai întoarce vreodată la el. Așa că el a continuat să iasă cu soția lui, curtând-o. Prietenii ei i-au spus că a fost cea mai nebunească separare pe care au văzut-o. Iar terapia a ajutat. Vorbea puțin despre asta cu ea. Nu mult, dar, dat fiind stoicismul lui tăcut, pentru el era mult, iar Sarah a înțeles și a văzut cât de tare se străduia și cât de rău îi făcea. Într-un final, s-a întors. Și-au făcut o grădină în spatele curții, aducând acolo lucruri fanteziste care le-ar fi plăcut copiilor. O țestoasă colorată din conserve, o căsuță pentru păsări, făcută dintr-o plăcuță de înmatriculare mai veche, o capră din metal, vopsită în alb. Au plantat salvie rusească și cerceii doamnei pentru Michelle. În mijloc, un mic bolovan pe care l-am văzut din depărtare. *Pentru totdeauna în inimile noastre. Gordon Edward „Rocky" Mosure.* Nu are un mormânt. A fost incinerat și nu au știut ce altceva să facă. E departe de toată lumea și m-am gândit la Paul Monson și cum a descris culoarea alb. O culoare în sine. Cea mai bună decizie când nu știi ce faci. Rocky e ascuns de orice privire, în afară de a lor, în acea „grădină a amintirilor", pentru totdeauna acasă.

Așa că toți au căutat căi prin care să continue să rămână printre cei vii. Sarah, în cele din urmă, face voluntariat la adăpostul pentru violență domestică din Billings. Nu e religioasă

în niciun fel, dar spune că, atunci când vede un curcubeu, crede că sunt copiii.

– E o prostie, dar iei ce primești, spune ea.

Iar Sally, într-un final, a citit ceva în ziarul din Billings care i-ar putea oferi o oarecare alinare în ceea ce privește morțile fără sens ale lui Michelle, Kristy și Kyle. Un lucru care le-ar putea face morțile să însemne ceva pentru mulți oameni, în afara membrilor familiei. S-a urcat în mașină și a condus două ore până la Bozeman, ca să găsească un bărbat pe nume Matthew Dale.

SISTEME, ACCIDENTE, INCIDENTE

Cu mulți ani în urmă, Neil Websdale, criminolog și profesor la Northern Arizona University – via Anglia –, avea nevoie de o operație la ochi. A ajuns în biroul chirurgului oftalmolog în dimineața operației și a fost întâmpinat de o asistentă care, fără festivități, a făcut un X mare pe ochiul afectat. Websdale, fiind atât cercetător, cât și o persoană curioasă din fire, a întrebat de ce naiba desenau pe el cu un marker. Ea a spus:

– Vreți să vă opereze ochiul corect, nu?

Într-adevăr, asta voia, cu siguranță. Îl îngrijora, totuși, că fusese nevoie să facă un semn pe el. Este acesta genul de lucru pe care doctorii îl greșesc în mod frecvent?

Asistenta i-a spus că trebuie să citească studiile despre accidente în medicină. E uimitor câți oameni au fost operați anual în mod necorespunzător în Statele Unite, sute de mii la momentul respectiv, a spus ea. I-a spus să citească în special articolele din *Atlantic* despre accidentele aeriene și documentația despre greșelile medicale. Mai târziu, chiar a citit recomandările ei, dar în acea zi, când Websdale a intrat în camera de așteptare pentru operații, i-a văzut pe toți acei oameni pe tărgi, care aveau câte un X pe un ochi sau pe celălalt.

– Aceasta este o măsură simplă, a spus el ani mai târziu în fața unei încăperi pline de oameni, într-o conferință video, pentru a preveni operațiile greșite... Și ce am aflat explorând erorile din domeniile medicinei, aviației sau combustibililor nucleari este că putem corecta problemele destul de ușor, dacă suntem deschiși să revizuim tragediile și incidentele printr-o analiză detaliată.

Websdale e un bărbat de șaizeci și ceva de ani, plin de energie tinerească, care își începe majoritatea zilelor cu o alergare de înviorare prin aerul rarefiat din Flagstaff, unde locuiește. Părul lui tuns scurt e argintiu și are ochii de un albastru aproape violet. Citează din memorie statistici, fapte, teorii, precum un personaj dintr-un scenariu al lui Aaron Sorkin; e un povestitor înnăscut, cu un accent britanic atenuat de decenii petrecute în America. Are viziuni despre care admite că sunt controversate. Ca aceasta: crede că abuzatorii sunt la fel de blocați ca victimele.

– Toată lumea se întreabă de ce victima nu pleacă, mi-a spus. Dar nimeni nu se întreabă de ce un abuzator stă.

Iată altă viziune, pe care o numește paradoxul violenței domestice: că atât cercetările despre abuzul din partea partenerului intim, cât și activiștii spun că abuzatorii caută putere și control, dar, pentru Websdale, abuzatorii sunt simultan puternici și lipsiți de putere. Atât în control, cât și lipsiți de control.

Websdale este, într-un fel, un tip al conexiunilor și al sistemelor, într-o continuă căutare de sens și metafore. Însemnare pre-operatorie. Genial. O soluție atât de simplă. Ce alte soluții abia așteaptă să fie descoperite? Soluții pentru greșelile noastre cele mai grave. A mers mult mai departe față de ce i-a sugerat asistenta să citească în acea zi. S-a întors spre alte industrii – nu doar industria aviatică federală, ci industria

combustibililor nucleari și industria medicală. Cum s-au confruntat cu greșelile din interiorul industriilor? Cum au construit sisteme în care greșelile pot fi minime? A învățat despre Comitetul Național pentru Siguranța Transporturilor (NTSB)* și cum investigațiile lor au făcut ca accidentele de avion să fie prevenite. NTSB a construit un calendar al prăbușirii, uitându-se la fiecare detaliu care a contat, de la agentul de bilete până la pilot și însoțitoarele de zbor, mecanici, controlul traficului aerian și condițiile meteo. S-au uitat după lacune în sistem, detalii pe care echipajul le-a omis, reguli de siguranță care nu sunt în vigoare. Nu au lucrat ca experți individuali, ci ca o echipă, împărtășindu-și cunoștințele dincolo de titluri și grade. A citit despre greșeli medicale, despre combustibili nucleari, despre ce am învățat după Cernobîl și Fukushima. A vorbit cu un coleg pe nume Michael Durfee, care a fost coordonatorul medical al echipei din Los Angeles de la Departamentul pentru Sănătatea și Prevenirea Abuzurilor pentru copii**, care începuse să studieze cazuri de omor și abuz asupra copiilor și încerca să găsească soluții. Și, ca un vârtej lent, o idee a început să se formeze în mintea lui Websdale. Un mod de a prelua toate aceste informații, din toate aceste domenii diferite, și de a le adapta la omuciderile domestice. Dacă sistemele ar fi devenit mai eficiente, oamenii mai puțin izolați în birourile și în sarcinile lor, poate am fi putut reduce rata omuciderilor de către un partener intim în același fel în care NTSB a făcut aviația mai sigură.

În acel moment, Websdale călătorea spre Florida, făcând cercetări pentru ceea ce avea să devină a treia lui carte,

---

* În orig., în lb. engl. - *National Transportation Safety Board* (n. red.).

** În orig., în lb. engl. - *Department of Health Services Child Abuse Prevention Team* (n. red.).

Understanding Domestic Homicide. Pentru acea carte, se uita la cazurile de omucidere din stat, la rapoarte vechi ale poliției, vorbea cu polițiștii, când ideile despre ce citea în alte industrii s-au suprapus, într-un final, cu dosarele de omucidere pe care le cerceta.

A primit finanțare federală prin intermediul guvernatorului de atunci al Floridei, Lawton Chiles, pentru a forma prima echipă de cercetare a morților din cauza violenței domestice din stat. Ideea era să folosească modelul NTSB și să-l adapteze cazurilor de omucideri cauzate de violența domestică, nu pentru, cum spune el, „a condamna și a umili", ci pentru a trage la răspundere oamenii și sistemele în căutarea unor standarde mai bune, a unor programe mai eficiente. Websdale spune că a învățat că avioanele se pot prăbuși din câteva motive: defecțiuni mecanice, erori umane, sisteme de siguranță ineficiente etc. O combinație de factori.

– Și aceste lucruri se regăsesc și în cazurile de omucidere domestică, spune el.

Nu este un singur factor care poate fi indicat și schimbat; în schimb, sunt o serie de greșeli mici, oportunități pierdute, comunicări eșuate.

Evaluarea Mortalității acționează, așadar, cam cum e condusă și investigația NTSB. Membrii echipei construiesc cronologia unui caz, colectează cât de multe informații pot despre victimă și agresor și, gradual, încearcă să găsească momente în care jucătorii din sistem ar fi putut interveni și nu au făcut-o, sau ar fi putut interveni diferit. Astăzi, programul pe care Websdale l-a început în Florida s-a răspândit în toată țara și chiar și internațional. Mai mult de patruzeci de state au echipe de evaluare a mortalității – iar câteva au un număr mare de echipe –, la fel și Marea Britanie, Australia, Noua Zeelandă și altele.[1]

Cam la un an de la uciderea lui Michelle Monson Mosure, un articol din ziarul local din Billings i-a atras atenția lui Sally. Articolul relata că o nouă echipă se formează în stat, propria Comisie de Examinare a Mortalității Violenței Domestice din Montana (MDVFRC). Scopul lor era, a aflat, să investigheze omuciderile cauzate de violența domestică, în ideea de a reduce numărul anual de victime din stat. A văzut imediat posibilitatea să obțină niște răspunsuri legate de ce s-a întâmplat cu Michelle; dacă nu a putut să-i salveze viața fiicei ei, măcar, poate, ar putea ajuta o familie aflată în aceeași situație. Sally putea să indice momentul în care acuzațiile ei împotriva lui Rocky au fost accidental retrase, pentru că au fost înregistrate în același registru cu mărturia retractată a lui Michelle. Dar aceea părea o greșeală umană, nu una sistemică. Și nimeni nu putea spune cu adevărat ce impact ar fi avut inițialele acuzații de asalt blocate. În primul rând, Rocky fusese acuzat doar de distrugerea proprietății.

Sally a condus până în Bozeman, unde avea loc o conferință despre noua comisie; după ce vorbitorul principal a terminat, s-a îndreptat către el. Numele lui era Matthew Dale și conducea Oficiul pentru Protecția Consumatorilor și Oficiul de Servicii pentru Victime (care își are sediul la Oficiul pentru Protecția Consumatorilor) în Departamentul de Justiție din Montana. El și Websdale erau prieteni de ani de zile. Sally i-a spus lui Dale povestea lui Michelle, Kristy și Kyle, iar el a ascultat. Sally i-a cerut direct să-i preia cazul. A fost primul caz pe care echipa de cercetare a deceselor din cauza violenței domestice din Montana l-a preluat. Cum – iată întrebarea la care vor încerca ei să răspundă – ar fi putut Michelle și copiii ei să supraviețuiască?

Pentru a-mi face o idee despre ce făcea un grup de analiză a deceselor, m-am îndreptat spre un oraș mic, de lângă Missoula, și m-am cazat la un hotel unde estetica dominantă era taxidermia. Un candelabru din corn de cerb atârna de tavanul înalt. Un cap de cerb împăiat, pe un perete. Locul îți dădea o senzație de căldură, de acasă, cu grinzi groase, din lemn, care traversau tavanul. Într-o sală din spate, genul de sală de conferințe, anonimă, omniprezentă în hotelurile din țară, treizeci și doi de oameni stăteau la niște mese lungi. Afară era ireal de frumos. Munții de octombrie erau deja acoperiți cu zăpadă, iar frunzele de toamnă pluteau prin parcarea ce se vedea din sala de conferințe, printr-un perete întreg de sticlă și uși glisante. Hotelul era lângă un pârâu, iar aerul avea acea claritate de cristal, aparent specifică vestului american. Ar fi putut fi o întâlnire pentru o aventură extremă în aer liber – un club de vânătoare, un grup de pescuit la muscă –, dacă n-ar fi fost subiectul care adusese pe toată lumea acolo.

(Conform principiilor echipei, am fost de acord să nu identific victimele din caz și, astfel, informații precum numele, locurile și indicatori specifici precum locurile de muncă și vârsta au fost modificate.)

Ruth a fost omorâtă de prietenul ei, împușcată de mai multe ori în spate și într-o mână, în timp ce se ghemuia pentru a se proteja, și o dată în cap. Era genul de crimă pe care forțele de ordine o numesc adesea execuție. Poziția ei ghemuită, în vreme ce el se înălța deasupra ei, spune ceva despre dinamica cuplului. Despre putere și control. Au fost trase gloanțe prin toată camera în care a murit, ca și cum ea ar fi fugit și ar fi încercat să iasă, înainte de a se ghemui în poziția în care el a omorât-o, într-un final, de la mică distanță. Îl vom numi Timothy. După ce Timothy a ucis-o pe Ruth, s-a plimbat în afara casei

de câteva ori. E firesc să treacă un timp între uciderea celei iubite și propria sinucidere.

– E mai ușor să omori pe altcineva decât pe tine, spune Websdale.

În cele din urmă, Timothy s-a împușcat. Față de moartea lui Ruth, care a fost un coșmar, o scenă de sânge, haos, balamuc, sinuciderea lui Timothy a fost ordonată: două împușcături, și gata. În câteva ore, echipa va discuta despre imaginea asta și ce înseamnă ea.

Sunt ani în care Montana prezintă trei omucideri cauzate de violența domestică și sunt ani în care raportează mai mult de doisprezece. În anul în care Ruth a fost omorâtă, fuseseră unsprezece în întregul stat.[2]

Matthew Dale conduce această întâlnire de două zile. Grupul a petrecut mai multe luni adunând și împărtășind informații, căutând prin dosare, intervievând prieteni, familie, colegi de muncă, membri ai comunității, vecini, forțe de ordine, clerici, terapeuți, judecători, ofițeri de probațiune și de eliberare condiționată, foști profesori, bone, pe aproape toată lumea implicată atât în viața victimei, cât și în cea a criminalului. Grupurile de cercetare a deceselor nu trec prin toate omuciderile comise de partenerul intim din diferite state, ci analizează câteva cazuri selectate, în care informația ar putea duce la o modificare a procedurilor sau sistemelor care ar fi putut ține o victimă în viață. Poate trecători sau copii au fost omorâți sau poate ceva ce a fost lăsat în urmă ar putea oferi informații – jurnale, scrisori, postări pe rețelele sociale sau istoricul e-mailurilor. Poate erau neobișnuiți ca pereche, foarte bătrâni, foarte tineri, putred de bogați sau foarte săraci. Poate familiile sunt cooperante, cum a fost cazul lui Michelle Monson Mosure. În cazul lui Timothy și Ruth, ambii au lăsat informație scrisă în spate, scrisori,

postări pe rețelele sociale și istorii care se suprapuneau cu dosarele poliției.

Dale e un bărbat slab, cu păr des și stufos și cu conformația unui alergător. Își ține telefonul la curea și poartă cravată zilnic, deși aceasta e o muncă obișnuită. Spune echipei adunate - oameni care au condus din toate părțile statului, unii mai bine de opt ore - că fotografiile de la scena crimei pot fi văzute pe un computer personal, dar se abține din a le arăta grupului în ansamblu. Fotografiile sunt catastrofice și grotești, pline de sânge, după cum era de așteptat, teribil de triste, dar sunt și sugestive. Ruth a fost găsită în bucătărie, în genunchi, prăbușită în față. Timothy întins în pat, cu câte un pistol în fiecare mână, cu brațele încrucișate peste inimă și găuri de gloanțe în piept. Detaliile se vor ivi mai târziu și vor dezvălui elemente importante atât despre criminal, cât și despre relație în sine.

Grupul de cercetare a deceselor din Montana e remarcabil din două motive. În primul rând, face o analiză în profunzime. Dale o numește lungă și vastă. Alte grupuri fac mai puțină investigație, dar acoperă mai multe cazuri. Grupul din Montana investighează cel mult două cazuri pe an. Și, în al doilea rând, e un stat cu o populație de așa natură, că deputații și judecătorii - aceia care au puterea de a schimba cu adevărat politicile - sunt disponibili. De fapt, procurorul general din Montana este un membru al grupului, așa cum este și cel puțin un judecător. Este fără îndoială mai ușor să schimbi o lege într-un loc ca Montana decât într-o zonă cu o populație mai densă, cum e New York-ul.

Grupurile de acest gen nu au nicio funcție de reglementare sau aplicare, ci mai degrabă, prin cazuri individuale, încearcă să hotărască dacă o schimbare sistemică ar fi putut conta. Poate sistemul judiciar ar fi putut juca un rol mai important în închiderea acelui abuzator și ținerea victimei la loc sigur?

Ar fi putut face poliția ceva diferit? Sáu biserica locală? Este, de fapt, un număr infinit de posibilități când vine vorba despre asta, așa că un grup trebuie să analizeze urmări, într-o oarecare măsură, înainte ca ele să fie cunoscute. În cazul specific al acestei crime-suicid, câteva elemente i-au determinat să îl preia. În primul rând, victima a avut o premoniție a propriei morți; când și-a părăsit prietenul, știa că era într-o situație atât de periculoasă, încât a vorbit despre propria înmormântare. Criminalul avea, de asemenea, o istorie lungă cu poliția locală, așa că ei au anticipat o situație violentă în ceea ce-l privește. „Sinucis-de-poliție" e modul în care un ofițer de poliție care îl știa a spus-o. Asta se referă la momentul în care un individ obligă poliția să-l împuște prin, să spunem, nerespectarea ordinelor de a arunca o armă. Montana, din anumite motive, pe care nimeni nu le știe, are una dintre cele mai mari rate de sinucidere-de-polițist din țară. Astfel, având în vedere că el era un pericol cunoscut, iar ea se temea pentru viața ei, de ce sistemul nu a protejat-o? Ce ar fi putut face mai mult? Ce ar putea face mai mult pe viitor?

Pe peretele din față sunt fixate foi imense de hârtie, iar Dale deschide întâlnirea amintind echipei de confidențialitate; toate dosarele trebuie distruse imediat după. Au petrecut atât de multe luni intervievând familii, prieteni și colegi de muncă care îi cunoșteau pe decedați înainte de analiză, încât s-au ivit detalii dureroase.

Probabil cel mai important element al unei analize a deceselor e ceva despre care puțini membri ai grupului vorbesc deschis: faptul că îi forțează să se întrebe cum de un sistem în care sunt și ei implicați, plin de oameni muncitori, cu cele mai bune intenții, a dat greș – și cineva și-a pierdut viața.

Fraza lui Websdale - „nicio vină, nicio rușine" - observ că e repetată des pe durata celor două zile și se dovedește a fi foarte importantă. Websdale mi-a spus că aviația a devenit mult mai sigură în ultimele două decenii, în timp ce erorile medicale încă se întâmplă mult mai des decât ar trebui. (De fapt, moartea din cauza erorilor medicale este acum a treia cauză principală a morții adulților în Statele Unite.)[3] Websdale spune că meritele revin unei culturi înfloritoare de deschidere și scoatere în evidență a erorii umane creată de NTSB, iar acesta ar fi principalul motiv pentru relativa siguranță de astăzi a zborurilor.

- Dacă intri într-o cabină, a spus el, și e o problemă de siguranță, acel pilot va asculta de copilotul lui, de însoțitorii de zbor.

În medicină, totuși, e o ierarhie omniprezentă, care ține liniile de comunicație închise. A menționat cultura din sala de operație ca și cum chirurgul este Dumnezeu, iar Dumnezeu nu e niciodată pus la îndoială. Totuși, sistemele care funcționează cel mai bine în țară, spune Websdale - fie că sunt alcătuite din polițiști, activiști, asistenți sociali, ofițeri de probațiune, judecători sau doar membri ai familiei -, sunt acelea care se concentrează pe a lucra ca o echipă. În violența domestică, cele două entități din primele linii sunt activiștii și poliția. Două profesii cu culturi total diferite: feministele moderne și patriarhatul tradițional. Într-adevăr, de aproape un deceniu de când relatez și cercetez despre violența domestică în toată America, cele mai de succes orașe pe care le-am întâlnit, în care fie a scăzut rata omuciderilor din cauza violenței domestice, fie a crescut numărul de servicii disponibile, toate aveau în comun faptul că au dărâmat barierele culturale dintre departamentele lor de poliție și centrele de criză pentru violența domestică.

Dale începe prin a întreba ce știm despre viața victimei. Un membru al grupului a fost în mod special responsabil să adune

cât mai multă informație biografică posibilă. A crescut în Vest, dar s-a tot mutat, mare parte a vieții ei. Ambii ei copii mari încă locuiau în partea de vest a țării. Un membru al grupului, pe nume Beki, notează cu markerul aceste elemente ale vieții lui Ruth pe foile de hârtie prinse în pioneze.

Ruth a lucrat ca asistentă într-un azil de bătrâni și a divorțat de tatăl copiilor ei cu mulți ani înainte. Ea și Timothy s-au cunoscut online și au început să se vadă imediat. În scrisori, Timothy îi mărturisea că este femeia visurilor lui, în ciuda faptului că la acel moment petrecuse doar o săptămână cu ea. Scrisorile și bilețelele găsite după crimă oferă grupului o perspectivă unică despre mentalitatea lui Ruth și chiar și a lui Timothy, de la acea vreme. Ruth l-a vizitat de câteva ori în parcul de rulote din Montana, unde stătea, și, după trei luni, el i-a propus să se mute cu el, iar ea a acceptat. Într-o lună sau două, și-a vândut majoritatea mobilei și a obiectelor de uz casnic din Utah, și-a pus bagajele în mașină și s-a mutat în Montana ca să locuiască împreună cu el. I-a promis că rulota e temporară, că vor găsi o casă mică și frumoasă, cât de curând.

Neputând să-și găsească de muncă într-un azil, s-a angajat la o firmă de curățenie, deși Timothy trăia cu ajutorul de handicap și cu banii din orice fel de muncă cu jumătate de normă pe care o putea obține ca meseriaș. Ea trebuia să lucreze noaptea și în weekend-uri, motiv pentru care Timothy părea să fie nesigur în relația lor, chiar și atunci când știa că ea era la muncă. Volatilitatea relației lor a apărut imediat. El se enerva când ea lucra prea mult, dar apoi se plângea că nu aveau bani niciodată. Se enerva când ea nu voia să gătească sau nu făcea curat prin bucătărie și, o dată, pentru că ea a dormit până la prânz. Dar Ruth, într-o agendă care părea lăsată copiilor ei, spunea că se simte blocată. Renunțase la o slujbă decentă într-un stat învecinat, își vânduse practic tot ce avea, iar acum

simțea că trebuie să ofere acestei relații „cea mai bună șansă pe care i-o putea da." L-a crezut pe Timothy când i-a spus că suferea, iar suferința lui îl făcea să acționeze haotic, să explodeze din cauza unor întâmplări mărunte, cum ar fi atunci când ea era prea obosită ca să facă sex sau când nu voia să meargă cu el la pescuit. Văzând de aproape ce înseamnă cu adevărat să fii bolnav, a scris ea, înțelegea cum suferința poate deforma pe cineva, cum combinația greșită de medicamente poate afecta o pesonalitate. Într-adevăr, se întreba dacă a fost trimisă la Timothy să îl ajute exact cu aceste probleme, ca un fel de destin prestabilit. Poate ea era singura care ar fi putut să-l salveze. Pentru că, atunci când se comporta frumos, când venea în spatele ei în timp ce ea își punea o ceașcă de cafea dimineața, când o ținea în brațe pe canapea, în fața televizorului, era un bărbat la fel de cald și de liniștitor ca acela pe care îl cunoscuse. Trecuse atât de mult timp de când nu mai fusese îndrăgostită. Decenii la rând fusese singură. Iar acum, nu mai era.

Subtextul acestei biografii, au reținut membrii grupului, era dacă ceva sau cineva din viața lui Ruth ar fi putut interveni sau nu, pentru ca ea să fie în viață astăzi. Știau prietenii ei de violență, și dacă da, de când? Mergea la biserică? Dacă da, știa vreunul dintre membrii congregației? Poate pastorul? Se prezentase ea vreodată cu vânătăi vizibile? Cum rămâne cu istoricul locului de muncă? Lipsise cu zilele? Fusese în alte relații romantice, care s-au dovedit a fi violente? Dacă da, care fusese finalul lor? Era oare posibil ca o crimă să se reducă la un singur moment care ar fi putut să schimbe totul? Faptul că relația a devenit atât de serioasă, atât de repede, contează, de asemenea. Tatonările scurte – haideți să le numim dragoste la prima vedere – sunt printre semnele distinctive ale violenței private. Rocky și Michelle au avut și ei asta.

Când termină cu biografia ei, se umplu câteva pagini și e deja mijlocul dimineții. Cu Timothy vor umple restul spațiului de pe perete, iar foile enorme de hârtie înconjoară toată sala.

Grupul din Montana invită actori locali la cercetarea deceselor, pentru a le oferi context. Aceștia nu sunt membri obișnuiți ai grupului, dar contribuie la discuțiile despre orice omucidere. În cazul lui Timothy și Ruth, câțiva ofițeri ai poliției locale vin și vorbesc despre ce știau în legătură cu Timothy. Era un fost membru al armatei, care iubea câinii. Avea iluzii de grandoare și se lăuda des cu aventurile de căutare și salvare, chiar dacă nu fusese niciodată membru al unui echipaj de căutare și salvare. Avusese mai multe accidente – unul de mașină, unul de ATV –, urma tratament cu analgezice și, aparent, avea mai multe surse pentru aceste medicamente, de la veterinari și diferiți medici locali. La fel ca mulți oameni din Montana, avea un mic arsenal de arme în casa lui, deși, spre deosebire de majoritatea, ținea fiecare armă încărcată complet și pregătită pentru Armageddon în orice moment. Websdale spune că deseori furia pe care o simte un abuzator este evidențiată în detaliile specifice ale unei împușcături sau ale unui loc al faptei. Un scenariu comun: mai multe gloanțe în corpul unei victime evidențiază că făptașul a continuat să împuște mult mai mult decât era necesar pentru a cauza moartea, poate chiar golind un întreg încărcător cu muniție în victima lui. Astfel de locuri ale faptei indică un nivel al furiei ridicat. Deseori, cel care va da dovadă de cea mai mare rezistență va fi ucis primul într-o familie (cum a fost cazul lui Michelle Monson Mosure). Sau un copil vitreg, care e o sursă de tensiune într-un cuplu, va primi un număr exagerat de gloanțe. Uneori, poliția va găsi un singur glonț mortal într-o victimă și o constelație de gloanțe în alta.

Acestea nu sunt detalii inutile, spune Websdale. Sunt indicii ale modului de gândire a unui criminal, detalii despre psihologia specifică a unui cuplu și, deseori, vorbesc despre intervenții care ar fi putut fi făcute, spre exemplu, de profesioniști din domeniul sănătății mintale.

În cazul lui Timothy și al lui Ruth, grupul începe să facă conexiuni pe care le-a văzut înainte la alte cazuri. Timothy a găsit în cele din urmă o casă pentru amândoi și s-au mutat din rulotă, dar casa era în mijlocul pustietății, izolând-o complet pe Ruth. Tendința lui Timothy de a fabrica povești despre faptele lui false de vitejie arată un sentiment profund de inadecvare și insecuritate și, probabil, dovedește un narcisism clinic. Ca fost membru al armatei, trecea des pe la Asociația Veteranilor în căutare de servicii și avea certuri cu poliția locală, care îl cunoștea bine. Un polițist l-a numit un fel de Yosemite Sam*. Altul a spus că știa exact ce trebuia să facă pentru a se sustrage și a ocoli legea. Primise mai multe ordine de restricție în alte state, despre care forțele de ordine din Montana nu știau, pentru că sistemele interstatale comunică rar. Probabil nu știa nici Ruth. Chiar și astăzi, în această lume a hiperconectivității, în care o dronă ne poate livra hârtie igienică și un robot ne poate aspira covoarele, părem încă incapabili să creăm o bază de date care să facă legături între granițele statelor, între curțile civile și penale, când vine vorba despre oameni violenți și trecutul lor. O fostă iubită de-ale lui i-a spus unui membru al grupului că îl urmărea pe rețelele de socializare doar pentru a se asigura că este în siguranță și că nu era pe undeva, aproape de ea – asta chiar dacă stătea la mai mult de o mie și ceva de kilometri distanță, cu propria familie, și nu vorbise cu el de ani de zile.

* Personaj fictiv din desene animate; un răufăcător hain, ori cowboy, ori pirat, care încearcă mereu să pună mâna pe Bugs Bunny (n. red.).

În câteva cazuri, avea ordine de restricție temporară emise împotriva lui și aștepta până expirau. Dacă nicio parteneră nu apărea să le reînnoiască, revenea. Era unul dintre modurile prin care stătea la limita legii, dar nu o încălca.

– Avea toate aceste ordine de restricție temporară cu alte femei, spune unul dintre membrii grupului. Dar nu și cu Ruth. A omorât-o pe cea care nu l-a părăsit.

Grupul a aflat că mai fusese căsătorit o dată, dar pentru o scurtă perioadă de timp. Soția lui a cerut ajutorul unui pastor, care vine azi să vorbească despre experiența lui cu Timothy și fosta soție. Pastorul e înalt, cu mustață și, aproape ca toată lumea care era în sală în acea zi, avea o armă prinsă la curea, pentru că suntem în Montana. O membră a grupului, o asistentă medico-legală pensionată, e atât de directă în ura ei față de arme, încât ceilalți membri ai grupului o necăjesc fără încetare. De fiecare dată când o spune, are andrelele în mână, continuând să împletească, îmbrăcată cu o vestă-pulover. Când vine vremea să facă recomandări, ia markerul uriaș de la Beki și scrie *arme, arme, arme* peste tot pe paginile albe.

– Vreți să scăpați de omucideri? întreabă ea. Scăpați de arme.

Pe durata celor două zile, cât suntem acolo, repetă asta din timp în timp.

Pastorul vorbește despre fosta soție a lui Timothy. El a mers cu ea să depună plângere pentru ordinul de restricție și a convins-o să-i spună judecătorului cât de îngrozită era. Judecătorul i-a refuzat cererea. Dar pastorul știa că era în pericol, așa că a intervenit și a creat un plan de siguranță pentru ea.

– I-am luat o mașină nouă, spune el, pentru ca Timothy să nu o poată urmări.

Biserica i-a găsit un loc sigur unde să stea, nu înainte ca biserica să primească și ea amenințări.

– Suntem destul de siguri că el era în spatele lor, spune pastorul.

Poliția, chiar și poliția locală, care cunoștea trecutul ciudat al lui Timothy, nu știa nimic despre asta. Ei nu știau nici că mai fusese căsătorit.

E ușor într-un astfel de caz să te uiți la judecător și să dai vina pe el, dar judecătorul nu știa nimic despre trecutul lui Timothy în ceea ce privește urmărirea altor femei sau ordinele de restricție pe care le avea de la fostele lui iubite, pentru că majoritatea incidentelor se întâmplaseră când trăia în alt stat, nu în Montana. Și, probabil chiar mai important, ordinele de restricție sunt o problemă a instanțelor civile; doar atunci când ordinele sunt încălcate ele devin o problemă penală. Iar Timothy, bineînțeles, chiar cu un trecut plin de ordine de restricție, deși în mare parte necunoscut, nu avea antecedente penale. Lacunele sistemului între curți, birocrații, granițe dintre state sunt epice.

Deci, aici, munca grupului devine crucială. Au cronologiile vieților lui Ruth și Timothy. Au ascultat informațiile pe care le-au oferit poliția locală și clericii locali despre cei doi. Au aflat puțin despre economia și cultura locului unde s-a întâmplat incidentul, iar acum le-au pus pe toate cap la cap și caută semnale de alarmă. Timothy le era cunoscut forțelor de ordine; avea un loc de muncă instabil; avea un trecut de urmăriri și ordine de „stai-departe"; lua cantități importante de medicație împotriva durerilor; avea iluzii de grandoare, narcisism profund și o aplecare malefică spre manipulare. Spunea minciuni despre ce a făcut în armată și posta pe rețelele de socializare mesaje de curaj și eroism despre care nimeni nu poate găsi dovezi (în articolele din presa locală, spre exemplu). La locul faptei, moartea lui părea îngrijită; s-a întins confortabil în pat. Era foarte puțin sânge. Dar a lui Ruth arată un haos frenetic, teroare. Ruth a scris că vrea să îl salveze, a scris despre

cum lumea l-a lăsat baltă, dar ea nu o va face. Și ea avea un loc de muncă instabil, dar avea, de asemenea, și foarte puțin sprijin în zonă – nu avea familie sau prieteni. Doar un pastor la o biserică, la care mergea uneori. Relația lui Ruth și a lui Timothy a devenit rapid foarte serioasă, iar Ruth s-a văzut aproape complet izolată. Timothy îi permitea foarte rar să iasă din casă, invocând că avea nevoie de ea. Varietatea semnalelor de alarmă însumează lucruri pe care toată lumea cu un istoric în violența domestică le-a mai văzut: tatonarea rapidă, izolarea și controlul, lipsa locului de muncă, medicația, narcisismul, minciuna și urmărirea.

Întrebarea care se pune acum este unde au interacționat Timothy și Ruth cu sistemul în vreun fel, pentru a vedea unde ar fi fost posibile intervențiile. Încet, înaintează spre recomandările pe care le pot face într-un raport pe care îl pregătesc o dată pe an, pentru legislatura din Montana. Proverbialul X peste ochi, ai putea spune.

Asociația veteranilor de unde Timothy solicita tratament e primul loc pe care l-au identificat. Apoi a fost instanța cu fosta lui soție. Poliția îl știa, iar el avea un trecut de urmăriri și ordine de restricție. Avea, de asemenea, și o asistentă de îngrijire la domiciliu, care lucra cu el de câteva ori pe săptămână și care a încercat să-și avertizeze supraveghetorul de instabilitatea lui, dar i s-a spus să ignore și să-și facă doar treaba. Apoi a fost pastorul lui Ruth.

– Asta înseamnă cinci puncte de intervenție, spune Matt Dayle. Asociația Veteranilor, sănătatea mintală, forțele de ordine, sistemul judecătoresc și clerul.

Una dintre activiste ridică mâna, spune că nu era sigură mai devreme, așa că a sunat pe cineva de la biroul ei și a confirmat că, de fapt, Ruth a fost la ei o dată, mai demult. Ea nu a văzut-o pe Ruth, dar un coleg de muncă, da. În acea zi, Ruth conducea

prin oraș cu tot ce avea în mașină. Activista nu avea altă informație: dacă asta se întâmpla în perioada relației ei cu Timothy sau nu sau dacă Ruth a obținut vreun serviciu, dar este un alt punct posibil de intervenție pentru grup. Dacă numeri și un adăpost, e doar o altă oportunitate ratată.

A doua zi, la prânz, grupul le cere tuturor să facă recomandări. Asistenta pensionată spune: „Arme, arme, arme. Scăpați de arme!" Unii dintre ofițerii de poliție din grup râd. „Aici suntem în Montana", spune altcineva. „Și ce?!", spune ea. E fermecătoare precum o bunică - împletitul și restul -, dar dură în opoziția ei. Știe că e o bătălie pe care nu o va câștiga niciodată în acest stat, dar asta nu o împiedică să lupte.

Recomandările vin din toate părțile sălii, cinci, zece, cincisprezece. Scopul este să pună toate ideile pe masă, apoi le vor finisa pe cele mai realiste - acelea care vor costa puțin sau nimic să fie implementate sau pe cele împotriva cărora legislația nu ar avea contraargumente. Una dintre lacunele cele mai mari este aceea dintre trecutul lui Timothy, cu ordine de restricție, și ceea ce știa poliția locală care avea de-a face cu el. Aceasta a devenit una dintre principalele lor recomandări: de a avea acces la un istoric de astfel de ordine din alte state. Dale spune că trebuie și să preia o pagină din legea privind conducerea sub influența alcoolului. Acum, în Montana, conducerea sub influența alcoolului rămâne în dosarul unei persoane. Aceasta este o soluție ușoară, menținerea trecutului ordinelor de restricție în sistem, chiar și după ce au expirat.

Și sunt și alte recomandări, toate aparent mici ajustări, și altele care vin din alte investigații ale deceselor: să fie invitați clericii la sesiuni de instruire pentru a ști cum să se ocupe de violența domestică. („Mai multe femei vorbesc cu pastorul lor mai degrabă decât cu poliția sau activiștii împotriva violenței domestice", mi-a spus Websdale odată.) Să discute cu asociațiile

veteranilor despre moduri prin care tratamentele și prescripțiile lor medicale să le fie accesibile electronic și altor medici. Să se închidă lacuna tehnologică din instanțe. Până la sfârșit, sunt mai mult de douăzeci de recomandări enumerate, dar Dale și grupul lui le reduc și, în cele din urmă, numai câteva vor fi incluse în raportul lor; chiar dacă rapoartele acoperă cel puțin patru analize făcute de grup, recomandările nu vor fi legate de vreun caz specific, pentru confidențialitate. Astfel, la momentul în care grupul emite raportul pentru perioada în care am participat la investigație, recunosc doar două sau trei care provin probabil din cazul lui Timothy și al lui Ruth, iar ele includ extinderea folosirii Evaluării pericolului și instruirea judecătorilor, a forțelor de ordine și a lucrătorilor din domeniul îngrijirii medicale, în ceea ce privește complexitățile și contextele cazurilor de violență domestică.

Par niște schimbări atât de mici, încât e aproape descurajant. Dar în Montana și în alte state s-au văzut schimbări profunde în urma acestor ajustări aparent insignifiante. O poveste pe care îi place lui Dale să o spună este cazul unei femei care avea un ordin de restricție activ împotriva abuzatorului ei, dar, atunci când el a încălcat ordinul și poliția a fost chemată, ofițerul de la fața locului nu a putut să-i citească ordinul din cauza celui mai trivial dintre motive: era scris pe o foaie de hârtie. Hârtie care se degradează după o vreme. A fost eliberat de instanță, iar în intervalul scurs de atunci a devenit ilizibil. Ca rezultat, în Montana s-a implementat, într-un final, ceva care se numește Hope Card. E de mărimea unui permis de conducere, laminat, și conține informații de identificare a agresorului, inclusiv o fotografie, datele active ale ordinului de restricție și alte informații importante. Victimele pot obține mai multe astfel de carduri pe care să le dea colegilor de muncă, profesorilor, administratorilor de la școala copilului sau oricui altcuiva

care trebuie să fie informat despre ordinul de restricție. Două alte state, Idaho și Indiana, au implementat Hope Card și mai mult de douăsprezece state au analizat programul din Montana.

Michelle Monson Mosure și copiii ei au fost primul caz pe care grupul de analiză a deceselor l-a preluat. Astăzi, ca rezultat al analizei decesului lui Michelle, lui Rocky nu i s-ar fi permis să iasă pe cauțiune atât de repede. Adică ar fi fost ținut mai mult. Acest lucru le oferă timp avocaților împotriva violenței domestice să cunoască un client, să parcurgă planuri de siguranță, o Evaluare a Riscului și o cronologie, să le ofere servicii precum adăpost sau alte planuri de urgență, să le ajute pe victime și pe familiile lor să înțeleagă ceea ce văd sau trăiesc, oferindu-le un context. Michelle nu avea timp. Ursul venea spre ea. Un activist împotriva violenței domestice s-ar fi întâlnit cu Michelle și i-ar fi făcut o Evaluare a Riscului. Billings are acum un ofițer de poliție specializat în violență domestică, pe nume Katie Nash; Nash ar fi continuat să o urmărească pe Michelle, la fel cum face cu toate cazurile de violență domestică ce ajung în departament de la ofițerii de pe teren. Ar fi venit cu un plan de siguranță care ar fi putut include schimbarea încuietorilor casei, să-i ducă pe Michelle, pe Kristy și pe Kyle într-o casă sigură sau într-un hotel pentru câteva zile, să-i pună lui Rocky o brățară cu GPS. El ar fi putut fi pus sub acuzare pentru mai multe delicte: intrare prin efracție și rămânerea ilegală în casă (jaf), vandalism, posibilă răpire, punere în pericol și altele. Poliția ar fi putut face verificări la domiciliu pentru Michelle. Un judecător i-ar fi impus lui Rocky ore de consiliere. Gama de intervenții este nesfârșită.

Grupul din Montana a făcut, de asemenea, și alte recomandări pe baza cazului ei. Ei au recomandat un ordin automat, fără contact, pentru oricine este arestat pentru atacarea

partenerului sau a familiei; astăzi, lui Rocky i-ar fi fost interzis să o contacteze din închisoare. Au recomandat, de altfel, o metodă de avertizare sistematică a victimelor, când abuzatorii urmează să fie eliberați - fie pentru că și-au săvârșit pedeapsa, fie după ce li s-a plătit cauțiunea. Deci Michelle ar fi fost avertizată cu mult înainte de eliberarea lui. Ei au recomandat, de asemenea, ca oricărei victime care își anulează sau retractează mărturia, așa cum a făcut Michelle, să-i fie oferite informații despre violența domestică, incluzând și servicii din domeniu. Să sperăm că vor fi mai agresivi în acuzarea bazată pe probe în anii care vor veni.

Există recomandări care apar de la an la an în rapoartele din Montana și alte state. Ele includ folosirea pe scară tot mai largă a Evaluării Pericolului și închiderea lacunelor tehnologice, ca acelea care există atât de des între instanțele civile și penale sau dintre activiști și ofițerii de poliție. Mai multe sesiuni de instruire, de asemenea, apar iar și iar pe listele de recomandări. Controlul armelor, totuși, cel puțin în Montana, apare rar.

Unul dintre lucrurile pe care Sally mi le-a subliniat de nenumărate ori a fost momentul în care Michelle a aflat că Rocky fusese eliberat din închisoare prin cauțiune. S-a schimbat instantaneu; toată hotărârea ei de a pleca a dispărut, a spus Sally.

- Ea chiar credea că el va sta acolo o vreme, mi-a spus ea.

Poate că nu există niciun mod de a ști dacă aceste schimbări i-ar fi ținut în viață pe Michelle Monson Mosure și pe copiii ei. E ca și cum ai încerca să dovedești contrariul. Singurul lucru sigur este că nefăcând nimic înseamnă că nimic nu se va schimba vreodată. Toată lumea cu care am vorbit în Montana era absolut și complet convinsă că moartea lui Michelle Monson Mosure a salvat multe alte vieți.

ȘI CE SE ÎNTÂMPLĂ MAI DEPARTE

Mi-a luat foarte mult timp să privesc videourile de familie pe care mi le-a dat Paul Monson. Sally mi-a spus că ea s-a uitat la înregistrări de nenumărate ori în primele zile, doar ca să-i audă vocea lui Michelle. Și Paul s-a uitat la ele de multe ori, dar nu a putut găsi nimic, niciun moment „aha" care să-i explice de ce și-a pierdut fiica și nepoții.

Le-am ținut multă vreme, pe de o parte presupunând că nici eu nu voi vedea nimic, dacă nici Paul nu a văzut. Să fiu sinceră, însă, îmi era teamă să le văd. Mă întrebam dacă nu cumva nu voiam să-l văd pe Rocky ca pe un tip familist. Sau mă temeam că le voi cerceta, cum le-a cercetat și Paul, căutând indicii, fără să găsesc nimic. Sau structura vieții lor îmi va aminti că Rocky, Michelle și copiii ei erau ca noi, la fel de firavi, la fel de vulnerabili, la fel de speriați și de furioși și de neajutorați. Și că fiecare dintre noi, sau membrii familiilor noastre, prietenii, vecinii, suntem la fel de susceptibili să fim următorii în situația lui Michelle. Încă nu am întâlnit nicio victimă, nicăieri, care să nu-mi spună: *Nu sunt o victimă obișnuită.*

Era, însă, și un alt motiv. Un motiv pe care scriitorii și jurnaliștii ca mine nu îl admit des: după tot timpul pe care

l-am petrecut cu membrii familiilor Morrison și Mosure care au supraviețuit, simțeam deja pierderea lui Michelle și Kristy și Kyle și da, până și pe a lui Rocky, într-un mod care îmi remodela lumea, distorsionându-mi viziunea. A fost o perioadă când aveam nevoie de putere ca să nu văd în fiecare bărbat pe care îl întâlneam un abuzator și în fiecare femeie, o victimă. Acesta nu este drumul pe care ar vrea cineva să meargă prin viață. Știam asta. Așa că, înainte de a mă uita la filmări, mi-am luat un an liber de la orice avea de-a face cu violența. Am făcut sport, am citit, am pictat, am mers la terapie și am evitat rapoartele de abuz, de omucidere și pe celelalte ale poliției.

Și, în cele din urmă, după acel an, m-am întors la toate astea într-o zi de vară, nu cu foarte mult timp în urmă. Stăteam cu prietenii, aveam filmările pe hard disk și am început să mă uit. Erau defecte.

În prima, am văzut-o pe Kristy, în pantaloni roz și cu acel hanorac de camuflaj, cărând niște bolovani mari lângă mama ei, iar mai târziu pe umerii tatălui ei.

Soției lui, Rocky îi spune din spatele camerei: „Zâmbește, zâmbește".

În altă scenă, Michelle e incredibil de beată, purtând pantaloni scurți, cafenii, încercând să stea în picioare în bucătăria lor. Râzând cu gura până la urechi. Rocky râde și el. Îi spune să meargă în linie dreaptă, apoi să meargă cu spatele, apoi să spună alfabetul invers. Ea ia o gură de bere, varsă un pic. El spune: „O să verificăm și mai târziu." Ca și cum ar fi un reporter de la știrile de ultimă oră. În următorul cadru, ea este pe podeaua din baie, în continuare beată, de această dată în lenjerie neagră, care e trasă în jos, pe coapse. Cadrul acesta este inconfortabil de intim. Invaziv. El spune: „Cine ți-a făcut asta?" Râde. Ea rânjește, dar ochii ei sunt închiși. „Lasă-mă în pace", spune ea de nenumărate ori. Apoi e o fracțiune de secundă

în care ea e dezbrăcată pe toaletă, îi e rău, iar el vrea s-o filmeze vomitând. Ea e iritată, dar lipsită de apărare, cu membrele nesigure în timp ce încearcă să se ridice. El spune: „O să revenim, prieteni. O să revenim la asta."

Din când în când, apare câte un clip de la un eveniment de Crăciun sau de familie, de cele mai multe ori acasă la Sarah și Gordon, dar în majoritatea înregistrărilor sunt doar ei patru și, de cele mai multe ori, la camping.

Rocky îl convinge pe Kyle, lingușindu-l, să sară cu el de pe o stâncă în apa rece, dar Kristy nu o face. Nici nu îi cere. Așteptările de gen sunt deja stabilite. Mai târziu, Rocky montează camera video pe o piatră și apare un cadru cu toți patru. Michelle și Kyle poartă veste de salvare. Kristy merge spre cameră, zâmbește și spune:

– Mănânc un măr.

Mărul e de două ori mai mare decât mâna ei. E mai însuflețită ca niciodată. Era un copil tăcut. Cu spirit de observație, dar nu vorbăreață. Kyle e în centrul atenției. Kristy se îndreaptă spre familia ei. Rocky și Kyle sar de pe stâncă împreună. Apoi, o secundă mai târziu, sare Michelle. Pe fundal, Michelle țipă din cauza șocului provocat de apa rece ca gheața, ascunzându-se în spatele stâncii. Cei trei o lasă pe Kristy singură pe piatră, cu mărul ei.

Copiii se joacă în hamac precum larvele. Tom Petty răcnește în fundal: „Dragostea adevărată e greu de găsit."

Mai târziu, Rocky recuperează un prosop de pe fundul unui râu. Salvează prosopul și spune:

– Nu e rece, e cald, spune încontinuu, mintea mai presus de materie. Trebuie doar să-ți păcălești creierul.

Îl ia pe Kyle în caiacul gonflabil, galben, în josul unui curent din apă, perpendicular pe el.

– Prostule! țipă Michelle la el.

Se îndreaptă. Cadre lungi cu munții acoperiți de zăpadă, o cascadă care curge atât de departe, încât e lipsită de sunet. Kyle trece prin iarba de mlaștină în vesta lui de salvare și cu vâsla de caiac. Sunt cadre lungi în care Kyle e cameramanul și mișcă în zigzag camera, care trece încețoșată peste pământul cu pietriș și pietre.

– Sunt insecte în apă, spune Kyle, cu vocea lui de băiețel.

– Kyle, câte insecte sunt acolo? întreabă Kristy.

Sunt lângă un drum; mai multe mașini trec în viteză.

Acasă, copiii se dau într-un leagăn instalat în curtea din spate. Este iulie 2001. Kyle se dă atât de sus, încât lanțurile scârțâie. Mai târziu, pe canapea, Kyle stă lângă un bebeluș, mâncând acadele verzi. Televizorul e pornit. Apare o reclamă, iar prezentatorul spune: „...să accepți viața și ce e dincolo de ea, așa cum e." Bebelușul e un băiat blond, pe nume Tyler, copilul unui vecin.

Apoi Rocky ține un șarpe de grădină din curte într-o găleată galbenă.

– Unde e Kristy? Am un șarpe pentru ea, spune el, mergând prin casă.

Ea țipă din spatele ușii de la baie.

– Nu, nu face asta, mă sperii!

El râde.

Ține o acadea.

– Nu o face, spune ea. Nu e amuzant.

El râde de frica ei, îi dă acadeaua și iese din casă cu găleata.

Apoi sunt la camping din nou. Kristy aruncă crengi în foc. Fumegă nebunește. Michelle filmează. Rocky poartă un tricou roșu și blugi, bea o bere. Kyle urlă după atenția tatălui lui, în timp ce se dă în hamac.

– Tati, uite! Uite! Tati, uite!

AC/DC răsună pe fundal. Sally spunea că își amintește heavy metal-ul constant de când îi vizita. Cum era tot timpul atât de tare. Rocky sare ca broasca, cu un picior în sus, cu spatele, spre Kyle, dar el nu se întoarce. Kyle sare din hamac, cade în patru labe. Rocky își îndreaptă privirea spre el, dar continuă să sară ca broasca într-un cerc mare. Kyle se urcă înapoi în hamac.

– Tati, uite! Uite!

Rocky cântă la o chitară invizibilă, mișcându-și capul în ritmul tobelor. Se rotește înapoi spre Michelle, face o grimasă și își îndreaptă fața spre obiectiv. Arată amenințător o clipă, dar apoi face un pas înapoi, zâmbind. Ține berea, înghite restul din sticlă dintr-odată, iar mărul lui Adam i se mișcă.

Printre înregistrările de la camping, este un DVD de când Alyssa, Michelle și Melanie erau mici. Uneori, Melanie e acolo; alteori, e clar că încă nu se născuse. Toate trei seamănă între ele și, totodată, cu Sally. Buza de sus proeminentă, ochii rotunzi, mari, fețele lungi. Ca bebeluși și copii, Alyssa și Michelle sunt întotdeauna în tandem. Se costumează în clovni sau *cowgirls* pentru Halloween. Își dau una alteia tort de zilele lor de naștere. Într-una, Paul le pune pe amândouă pe o grămadă de frunze din spatele camionetei lui. Paul și Sally încă erau căsătoriți pe atunci, iar Sally e în fundal, slabă și zâmbitoare, cu bigudiuri și cu o eșarfă pe cap sau cu o tunsoare stil Dorothy Hamill. Cele trei fete fac baie împreună, merg pe biciclete și triciclete, împart un mic cărucior pentru cumpărături și îl împing prin sufragerie. Se învârt în cerc prin sufragerie, cântând. *Scrum, scrum, totul se dărâmă.**

* În original: *Ashes, ashes, they all fall down*, cântec pentru copii specific jocului *Ring around the rosy*, asemănător cu „scaunele muzicale" (n. red.).

Rocky avea obiceiul s-o filmeze pe Michelle în lenjerie. Picioarele ei sunt lungi și subțiri. Filmează prim-planuri cu fundul ei de-a lungul anilor, o privire masculină la cel mai pueril nivel. Ocazional, ea ripostează, cerându-i s-o lase în pace, dar de cele mai multe ori pare că doar îl ignoră, știind că în cele din urmă își va muta obiectivul camerei în altă parte. La fel ca în cinema, această obiectificare - femeia ca formă erotica pentru regizor sau privitor - subliniază dinamica de putere din relația lor. El face ce ea nu vrea ca el să facă. El continuă să o facă, în ciuda obiecțiilor ei. În cele din urmă, ea cedează puterii lui, iar el, după cum se aștepta de la bun început, câștigă. Sunt tentată, bineînțeles, să evit să interpretez prea mult aceste momente, să-mi ridic mâinile și să spun:

- Ei, haide! Sunt doar filme de familie. El doar o *necăjea*.

Iau în considerare și cum cedarea puterii către altcineva nu se petrece, pur și simplu. E o eroziune încetă de-a lungul timpului. Pas cu pas, moment cu moment, se diminuează până când o persoană nu se mai simte ca o persoană. Mi-a fost atât de evident că, pentru Michelle, pierderea puterii a fost completă - de la interzicerea oportunității ei financiare, până la filmatul corpului ei pe părți și bucăți și până la, în cele din urmă, curmarea vieții. De ce nu este în regulă că el o filma încontinuu în lenjerie?

Pentru că ea i-a cerut să înceteze.

Iar el nu a făcut-o.

Și, în cele din urmă, ea a renunțat să-i mai ceară asta.

Aceasta este pierderea puterii în cel mai elementar mod.

Există un moment rar în care Michelle e în spatele camerei. Îl filmează pe Kyle pe bicicletă, în pădure, trecând cu viteză printr-un mic luminiș. Îl surprinde pe Rocky făcându-și drum printre pietre, fără tricou, cu un prosop peste umeri,

cu țigara atârnându-i în gură. Părul lui are șuvițe blonde, de la o vară de campat în soare. Când ajunge la ea, o întreabă ceva indescifrabil, ceva de genul *ce-i asta?* Ea spune, cu falsă modestie:

- Dovada mea.

E o fracțiune de secundă. Totuși, nu știu cum de Paul a ratat-o. Rocky vine către ea, cu buza contorsionată într-o grimasă. Mimează ceva de genul *„nenorocito"*, iar brațul lui drept se îndreaptă spre cameră sau spre ea, iar înregistrarea se întrerupe în acel moment. Dar vezi lumina fulgerătoare a furiei. Instantaneu și crud. Nu există nicio lejeritate în corpul lui, niciun gest de joacă. Brațul lui, iute ca un bici, se îndreaptă spre ea și camera se întunecă. Mă uit din nou, încercând să încetinesc scena. E inconfundabil. Fața lui, într-o nanosecundă, devine animalică. Brațul lui țâșnește spre ea. Iar răspunsul pavlovian al momentului nu este doar al lui Rocky. E și al lui Michelle. Oprirea camerei printr-o singură mișcare exersată. Spectatorul iese. Îmi chem un prieten în birou și îi cer fără să-i dau detalii:

- Uită-te la asta și spune-mi ce crezi că se întâmplă după.

Durează în total cam două secunde. O clipă de neatenție și l-ai ratat. Mă uit împreună cu prietenul meu, Don. L-am văzut deja de trei, patru, cinci ori.

- La naiba! spune Don când se uită.

Ultimul DVD de la tatăl lui Michelle era etichetat „Familia Mosure 2001, ultima înregistrare". Sunt mai multe scene de camping și cu Kristy și Kyle stând pe canapea, uitându-se la televizor. E Rocky care desprinde un pește de pe ața de pescuit, fălcile lui se mișcă ca și cum ar mesteca ceva. Și o mică piscină gonflabilă în curtea lor, în care înoată o rățușcă.

- Rățușco! îi spune Kristy rățuștei, încercând s-o mângâie. M-am băgat sub apă și tu m-ai speriat.

Mai târziu, văd o broască țestoasă plimbându-se prin curtea lor din față. Mașina albă a lui Rocky e parcată diagonal pe gazon, lângă un scuter. Mașina nu are capotă. Apoi urmează înregistrări fără sunet cu Mustang-ul la care Rocky lucra veșnic în garajul lor.

Filmarea se reia, dar nu se spune cât timp a trecut. Săptămâni. Luni. E Kristy îmbrăcată în mov, Michelle din nou în spatele camerei, privind cum capul fetiței ei e îndreptat în jos, stând pe marginea apei. Kristy face câțiva pași ezitanți. Merge doar cât vârfurile degetelor să-i ajungă în apă. Și stă acolo.

Apoi sunt într-o peșteră. E septembrie 2001.

Michelle poartă pantaloni scurți, de blugi.

– Chiar și în tot acest întuneric, spune Rocky, mutând camera de pe pereții peșterii spre fundul soției lui, arată-i mamei tale cum arată ea cu adevărat.

Ultima scenă din film arată o cușcă în formă de hexagon. Iar înăuntrul cuștii e un șarpe încolăcit, îndreptat spre cameră, cu partea de sus a corpului într-o curbă în formă de S. Are pe spate desene în formă de diamante mari, maro-închis, corpul gros la mijloc, în prim-plan. Șarpe cu clopoței. E strâns ca o panglică înăuntrul țarcului lui, mult prea mare pentru locul unde a ajuns. Rocky filmează, iar vocile copiilor se aud pe fundal. Rocky, cu un deget de la mâna stângă, ciocăne în geam de cinci sau șase ori. Șarpele nu mișcă altceva decât pleoapele, alene, încet, privind degetul care bate, bate, bate. Limba lui tremură de câteva ori, dar pare derutat de omul care încearcă să-i atragă atenția. Apoi, dintr-odată... *bam*! Șarpele lovește geamul și se întoarce atât de repede, încât nici nu apuci să-i vezi mișcarea. Tot ce auzi e bufnitura.

– Uuuuu! exclamă Rocky, salvat de bariera de sticlă.

Tati nu moare niciodată.

- Ce nebunie!

E imagina finală din înregistrări. Șarpele. Ciocănitura, cioc, ciocănind, Rocky arătându-și puterea în fața unei ființe care, în alt context, l-ar putea omorî într-o clipă.

Vocea lui Rocky.

- Ce nebunie!

Apoi, nimic.

Partea a doua

ÎNCEPUTUL

PENITENȚA

Fetele pe care Jimmy Espinoza le vâna erau firave. Vulnerabilitatea se lipea de pielea lor precum pudra. O vedeai în ochii lor și în felul în care se mișcau, iar Jimmy putea să le identifice ușor. Dacă îi întâlneau privirea insistentă, scrutătoare, lacomă, știa că putea să pună mâna pe ele. Majoritatea erau tinere, deși nu toate. Erau pierdute. Erau controlabile.

– Dacă o fată nu avea tată, spune el, puteam să pun mâna pe ea.

Își trata partenerele la fel cum le trata și pe fetele care munceau pentru el: ca obiecte pe care le deținea sau de care se descotorosea după bunul plac. Le lovea sau nu. Le-o trăgea sau nu. Depindea de el unde, când și cum. Rolul lor era să-l servească.

Indiferent dacă ce făcea era corect sau greșit, nu conta pentru el. Moralitatea nu avea niciun rol în conversația lui internă. Pe străzi, banii își urmau logica lor canibală. Cu cât aveai mai mulți, cu atât puteai să irosești mai mult. Cu cât aveai mai mult de irosit, cu atât îți trebuiau mai mulți. Cândva, în anii '90, Jimmy Espinoza era unul dintre cei mai notorii pești din San Francisco. El estima că în zilele lui cele mai bune făcea cincisprezece mii de dolari. Era pe vremea când Mission nu era locul în care mergeai pentru latte-uri și blugi de designer. Era locul în care mergeai dacă voiai să intri în belele.

Acest trecut marcant îl face pe Jimmy un personaj improbabil pentru a conduce un program împotriva violenței domestice, în cadrul aceleiași închisori care cândva îl ținea captiv. Violența lui - îi aparține printr-un simplu pronume posesiv, în lumea în care trăiește el acum - era împotriva femeilor care munceau pentru el și a femeilor cu care avea relații, împotriva membrilor găștilor rivale, împotriva oricui se uita la el într-un fel care nu-i plăcea. Violul era o armă din arsenalul lui; după cum se autocaracterizează, era un „ticălos de ultimă speță". Cea mai mare grijă a lui pe atunci era unde să-și pună mormanele de bani. Îi îndesa în saltele, în scaune de mașină, oriunde putea. Nu bagi nenorociții ăia de bani în bancă. Bancnote de o sută de dolari erau înghesuite în cutii de pantofi Nike. Avea un BMW, un Mercedes, o motocicletă.

- Vreau ca toată lumea să știe ce prădător sunt, spune el, vorbind întotdeauna la timpul prezent. Sunt un oportunist, omule.

Capul chel al lui Jimmy e acoperit de tatuaje cu locuri cunoscute din San Francisco: clădirea Transamerica, podul Golden Gate, un tramvai. Poți să-ți schițezi traseul turistic pe scalpul lui și pe ceafă. Pe tatuajele de pe încheieturile degetelor scrie *tuff enuf*, iar pe unul de pe gât poartă semnul *Est.1969*.

Nu de mult, a dat cinci sute de dolari - o avere absolută pentru el acum - pentru Casa Huckleberry, care deservește tinerii în situații de risc din zonă. Jimmy îl descrie ca pe un loc pentru „fetele fugite de acasă care, de obicei, se prostituează." Pentru el, e o penitență, un mod de a se adresa numărului uriaș de femei pe care le-a terorizat cândva. Femei pierdute în lumea largă, femei pe care își dorește să le găsească din nou și să le spună că-i pare rău. Nu știa, spune. Nu știa. Se teme că unele, poate chiar multe, sunt moarte.

Sunt trei povești care alcătuiesc axa emoțională a vieții lui Jimmy. O piesă în trei acte, atât de puternice pentru el, încât

sunt atât somatice, cât și psihice. Pot fi sîntetizate în trei întrebări: care e cel mai cumplit lucru care ți s-a întâmplat vreodată? Care e cel mai cumplit lucru pe care l-ai făcut vreodată? Care e cel mai cumplit lucru care i s-a întâmplat cuiva pe care îl iubești? Oricine a trăit o viață în care aceste trei întrebări au răspunsuri instantanee poate înțelege ce îl motivează pe Jimmy astăzi. În prima poveste e copil, de opt sau nouă ani, probabil. În a doua, e un tânăr adult, în jur de douăzeci și cinci de ani. În a treia, e deja matur. Spune aceste povești din nou și din nou, nu fiindcă povestea e purificatoare, ci fiindcă poveștile sunt atât de puternice pentru oamenii cu care lucrează el. Lumea explodează cu oroare neprevăzută, și apoi ce? Nimeni nu scapă din explozie. Dacă ești ca Jimmy, devii rău. Iar răutatea înseamnă că vei fi distrus din nou, pentru că provoci forțele din jurul tău să o facă din nou. Haide! Pot suporta. Sunt puternic. Sunt *bărbat*, ce dracu'! Și funcționează. Cu cât devii mai furios, cu atât ți se întâmplă mai multe lucruri. Un simbol al infinitului în viața reală.

Continui până într-o zi în care sfârșești mort sau intervine vreun miracol, să te trezească naibii! Jimmy a cunoscut miracolul. Dacă s-ar fi născut în alt stat, și-ar fi petrecut timpul în vreo altă închisoare pentru tot ce a făcut, poate ar fi fost tipul „care sfârșește mort", și nu doar tipul cu aceste trei povești. O mulțime de indivizi pe care îi știa au sfârșit așa. Încă îi îngroapă pe câțiva dintre ei și astăzi. Dar el s-a născut în cartierul Excelsior din San Francisco, unde „gangstereala" de rahat pe care el o făcea l-a trimis într-o închisoare numită San Bruno, exact în același moment în care San Bruno devenise locul unui experiment neobișnuit și îndrăzneț.

Înaintea poveștii laboratorului San Bruno și înainte ca cele trei episoade definitorii ale lui Jimmy să poată fi spuse, trebuie să spun altă poveste. Începe acum mai bine de șaizeci de ani,

într-un sat muncitoresc din Scoția, cu un copil curios, pe nume Hamish Sinclair.

Bunicul lui Sinclair a fost un pietrar care a murit de tânăr, de silicoză. Tatăl lui a fost furnalist, un autoritar, care a murit și el de tânăr, pe când Sinclair avea doar treisprezece ani. Toată viața lui a fost conștient de luptele clasei muncitoare. A trăit înăuntrul lor, căci fiecare familie din satul lui, Kinolochleven, depindea de munca de la fabrica locală de aluminiu.

Kinolochleven era înconjurat de munți din trei părți. Satul nu avea altă industrie, nicio altă opțiune pentru nimeni când el creștea, în afara acelei fabrici.

– Toată chestia în satul ăla era să scapi naibii de-acolo, mi-a spus Sinclair. Dacă exista un bărbat cu patru copii, care lucra în fabrică, numai un copil putea să-i ia locul. Ceilalți trei trebuiau să meargă în altă parte.

Așa că Sinclair a evadat. Plănuise să devină pictor, artist. A mers la Bryanston School în Anglia, care preda după sistemul Dalton, similar cu Montessori în abordarea holistică asupra educației. Dalton refuza învățarea prin memorare mecanică, predată în majoritatea școlilor la începutul secolului al XX-lea, pledând ca elevii să-și devină propriii profesori. Curricula era individualizată, iar elevii erau însărcinați să învețe cum să studieze, să învețe cum să învețe de unii singuri. În școala lui Sinclair era tot timpul un profesor căruia să-i pui întrebări, care să ofere îndrumare, și erau disponibili tutori, dar întreaga idee era să fii un participant activ la propria formare educațională. Este o filozofie care răzbate în viața și munca lui până azi. Cum stăteam cu el într-o seară, într-un restaurant din districtul Tenderloin din San Francisco, iar el îmi povestea despre viața lui, a devenit clar că toată cariera lui era formată din proiecte și că el a creat metodologia pentru fiecare proiect, fie că era vorba despre documentarea marșurilor

împotriva Războiului din Vietnam din New York City sau despre scufundarea în fluviul Tamisa, ca să filmeze protestele împotriva submarinelor nucleare. Am vorbit ore întregi în acea seară, mutându-ne la bar când s-a închis restaurantul, mutându-ne apoi lângă un șemineu din holul unui hotel din apropiere, când s-a închis barul, până după miezul nopții și mult după ce restul orașului adormise. Și în fiecare poveste nouă, în fiecare deceniu, acest element al creației era esențial.

Sinclair are optzeci și cinci de ani, un smoc de plete albe și vorbește ca și cum abia a plecat de pe platoul Haight*, în 1968. Poartă Crocs și pare un unchi fermecător, dezordonat și excentric. Ani de zile nu am putut să-i identific accentul vag. Canadian? Irlandez? Din Minnesota? Scoțian.

După ce a absolvit Bryanston, povestea lui e lungă, întortocheată și fascinantă și probabil cândva va fi spusă complet de un alt autor, într-o altă carte. Este vorba de o pensiune pe coasta irlandeză, o noapte cu adevărat neagră și furtunoasă, când i-a cedat dormitorul lui unui regizor american, care, în cele din urmă, îl va aduce la New York pe post de cameraman și activist, unde va ataca accidental un ofițer FBI în timpul protestelor împotriva războiului din Vietnam, va părăsi orașul o scurtă perioadă pentru Londra, iar apoi se va întoarce în Statele Unite și va deveni un personaj-cheie în acțiunea de sindicalizare, întâi în rândul minerilor din minele de cărbune din Kentucky, apoi pentru lucrătorii din industria auto din Michigan.

– Eram într-un val mareic de tulburări sociale și mă aflam chiar în vârful lui, spune el despre venirea în America, acei ani de început ai activismului și nesupunerii civice.

---

* Haight-Ashbury este un cartier din orașul San Francisco, cunoscut ca locul în care s-a născut curentul hippie în 1960 (n.red).

Se uita la mișcarea Black Power din Detroit, la înflorirea feminismului din anii 1970 și, în timp ce călătorea, organiza sindicate și învăța de la americanii din toată țara, o singură întrebare a început să se formeze în mintea lui Sinclair:

De ce atât de mulți bărbați pe care îi știa se băteau unii cu alții?

Nu toți bărbații, bineînțeles. Dar aceia cu care lucra, aceia pe care îi sindicaliza, cu care se împrietenea atât de des. Bărbați din clasa muncitoare - la New York, în Kentucky, în Michigan. Chiar și acasă, în Marea Britanie. Violența domestică nu era în atenția lui. El se gândea la acțiune radicală. Politică de clasă și drepturile muncitorilor. Se gândea la ce au în comun mișcarea Black Power din Detroit cu acei mineri din Kentucky. Era un activist social, încerca să-i sindicalizeze într-o mișcare uniformă, dar se tot lovea de patriarhat, de atitudini macho despre cine ar trebui să conducă și de ce și cum. După revoltele din 1968 din Chicago, a pornit spre Detroit să sindicalizeze oamenii din industria auto. S-a concentrat, cel puțin parțial, pe relațiile rasiale, în a-i face pe albi să lucreze mai mult cu frații lor negri. Identitatea de gen nu era pe nicăieri în orizontul lui.

După câțiva ani în Detroit, un grup de femei a venit la el, spunând că voiau și ele să se sindicalizeze. Unele dintre ele erau soțiile bărbaților cu care lucrase în trecut. După cum vedea el lucrurile, ajuta pe oricine voia să fie ajutat. Lui nu-i păsa dacă erai pregătit să lupți împotriva prejudecăților sistemice sau a condițiilor de muncă nedrepte sau dacă erai un războinic justițiar. Cu cât mai multe corpuri, cu atât mai mare impactul. Cu cât era mai mare impactul, șansele de schimbare deveneau mai mari. Dar bărbații cu care lucra, s-a dovedit, nu erau atât de egalitariști în viziunile lor despre gen. Se opuneau cu vehemență sindicalizării femeilor. Era 1975;

emanciparea femeilor era încă în faza incipientă. Pe măsură ce mai multe femei au început să se alăture comunității lui Sinclair, să organizeze evenimente, unii dintre bărbații pe care Sinclair deja îi ajutase se plângeau de femei și spuneau că femeile nu pot fi sindicalizate. Sindicalizarea era pentru bărbați.

– Cinci ani am făcut această sindicalizare în întregul oraș, mi-a spus Sinclair despre timpul petrecut de el în Detroit, și totul a fost distrus când acești bărbați au spus: „Nu poți sindicaliza fete."

Asta l-a șocat pe Sinclair.

Sinclair și bărbații au ținut o serie de întâlniri, fiecare părând că escaladează în intensitate emoțională și împotmolire patriarhală, până când, într-o seară, după a treia întâlnire, unul dintre bărbații care fusese esențial în sindicalizarea condusă de Sinclair a mers acasă și și-a bătut soția atât de rău, încât mai multe femei – „femei tari ca piatra", le-a numit Sinclair – au venit la el și i-au cerut să oprească totul. Tipul ăsta era serios. Mulți dintre soții lor nu voiau ca ele să se sindicalizeze. Treaba asta trebuia să înceteze. La acea vreme, Sinclair spunea că atitudinea lui nu era că bărbații ar trebui să se abțină de la a-și bate soțiile pentru că era moral condamnabil, ci, mai degrabă, pentru că diviza comunitatea.

– Am fost prins în mijlocul acestei chestii și bărbații puseseră un preț pe capul meu, a spus el.

Timp de șase luni, a mers „pe burtă", părăsindu-și casa rar sau, dacă o făcea, cu gărzi de corp.

După acele șase luni, au declarat armistițiu. Bărbații au venit la el și voiau din nou să înceapă sindicalizarea. Sinclair a fost de acord și i-a întrebat apoi dacă erau pregătiți acum să includă femei. Bărbații erau îngroziți. Nu trecuseră deja prin asta? l-au întrebat. Iar el le-a spus:

– Ei bine, nu am de gând să lucrez pentru cineva care vrea să împartă comunitatea în două, în funcție de gen.

Partenerul lui l-a convins că era timpul să părăsească orașul Detroit. Bărbații și femeile erau într-un impas profund și, dacă Sinclair nu pleca, avea să sfârșească mort.

Așa că a luat-o către vest, spre Berkeley, unde i s-a făcut cunoștință cu Claude Steiner.

Steiner era un gigant în domeniul teoriei de gen, tatăl a ceea ce se numește mișcarea „psihiatriei radicale", în Berkeley, în anii 1970; a scris despre „opresiunea internalizată" a bărbaților și a femeilor și pleda pentru terapii bazate pe dreptate socială; a ajutat la popularizarea ideii de alfabetizare emoțională. Psihiatria radicală a criticat modurile standard de tratament clinic, care ignorau deseori contextul social în care trăiau pacienții – o lume în care războiul, sărăcia, rasismul și inegalitatea erau endemice. Psihiatria radicală pleda pentru răsturnarea sistemică a ordinii sociale și politice. Era o mișcare antiautoritară, născută dintr-o contracultură deschisă în criticile ei față de intervențiile medicale standard, precum medicamentele, spitalizarea împotriva voinței sau electroterapia. Aspira la un model de tratament care presupunea că bolile mintale pot fi deseori abordate prin teorie socială și schimbare personală, mai degrabă decât prin industria medicală.

Sinclair i-a devenit discipol și prieten lui Steiner, până la moartea acestuia, în 2017.

Timp de cinci ani, sub îndrumarea lui Steiner, Sinclair a lucrat cu pacienții cu schizofrenie într-un centru psihiatric din afara orașului San Francisco, a citit lucrările lui Steiner și lucrările contemporanilor lui. A început să înțeleagă violența ca rezultat al unui sistem de credințe pe care părea că-l împărtășesc toți bărbații, care le spunea că ei reprezentau autoritatea în viețile lor, că ei trebuie să fie respectați,

ascultați. Vârful ierarhiei umane. Era un sistem de credințe care nu doar îi distanța de oamenii din jur, dar le și limita raza de acțiune, îi ținea închiși în propriile idei înguste despre ce pot fi bărbații și cum pot bărbații să se comporte.

Dar de ce? De ce credeau bărbații aceste lucruri? Sinclair înțelege, desigur, argumentele despre evoluția umană, despre cum trebuie să omorâm ca să supraviețuim (se referă la a mânca). E dispus să creadă că, poate, la un moment dat, bărbații au avut un soi de predispoziție spre violență pentru a-și hrăni familiile. Dar nu mai e așa, nu azi, nu de multe sute de ani. Dincolo de această istorie, el respinge noțiunea că violența este inerentă sexului masculin, că bărbații sunt cumva născuți penru a lupta. Pentru începători, nu mai avem nevoie de astfel de violență pentru a supraviețui; în schimb, ce ne trebuie acum este să ne apropiem, după cum spune el. Și, în privința aceasta, bărbații nu au niciun sistem de credințe, pentru că bărbații sunt învățați violența, dar nu sunt învățați intimitatea.

– Violența este o aptitudine pe care a trebuit s-o învățăm cu toții doar pentru a sta cu haita când creștem, a spus el. Problema este că nu funcționează când vine vorba de intimitate. Vorbim de un set diferit de aptitudini.[1]

Citește orice știre de azi despre omuciderea domestică și s-ar putea să vezi o versiune a întrebării: *De ce nu a plecat?* Ceea ce aproape sigur nu vei vedea e: *De ce era el violent?* Sau, și mai bine: *De ce nu-și putea opri violența?* Bărbații, crede Sinclair, primesc un tip de instruire, iar femeile primesc altul. Într-un document oficial, pe care mi l-a trimis de la o prezentare dintr-o conferință de acum ceva ani, a parafrazat un asistent de șerif din San Francisco care i-a spus: „Bărbații învață să fie bărbați definindu-se pe ei înșiși ca superiori unul față de altul și față de femei, iar mare parte din violența din comunitățile noastre e cauzată de aplicarea continuă de către

bărbați a acestei credințe învățate cu privire la superioritatea lor, fie că e abuz din partea soțului, lupte între găști pentru teritoriu, asalturi pe stradă, jaf armat și toate celelalte delicte pentru care bărbații din închisori au fost acuzați. Bărbații... au învățat că e normal să folosească forța și violența în toate formele de mai sus, pentru a-și pune în aplicare obligația socială de a fi superiori."

Sinclair este de neclintit în privința diferențelor de gen. *Bărbații* sunt cei violenți. *Bărbații* sunt cei care comit majoritatea violențelor din lume, fie că acea violență este abuz domestic sau război. Chiar și acele femei, relativ puține, care sunt violente, spune el, sunt de cele mai multe ori violente ca răspuns la violența bărbaților. Într-adevăr, acesta este singurul argument eficient conform căruia nu are sens să le dai femeilor arme pentru a le proteja de bărbații cu arme: pentru că înarmarea unei femei înseamnă a-i cere să se comporte ca un bărbat, să întruchipeze experiențele somatice, psihologice și culturale ale unui bărbat, în același timp reprimând tot ce au fost învățate femeile. Li se transmite femeilor că: *Dacă vrei să te protejezi de bărbații violenți, trebuie să devii la rândul tău violentă.* Pentru Sinclair, aceasta este exact calea greșită spre soluție. Nu femeile sunt cele care trebuie să învețe violența; bărbații sunt cei care trebuie să învețe non-violența.

Dacă bărbații sunt învățați să nu plângă, femeile sunt învățate că plânsul este acceptabil. Dacă bărbații sunt învățați că furia este singura emoție care le e permisă, femeile sunt învățate să nu fie niciodată furioase. Bărbații care zbiară sunt masculini; femeile care zbiară sunt stridente sau regine ale dramei sau isterice. (Mulți înaintea mea au evidențiat faptul că nu există „dramă" mai mare decât un atac armat în masă, dar termenul „regi ai dramelor" nu a ajuns în vocabularul popular, oricât e de adevărat.) Sinclair numește asta „elefantul din cameră".

Că nu spunem, simplu, că bărbații sunt cei violenți. Bărbații sunt cei care își exercită violența asupra unor mase întregi. Atacurile armate în școli sunt executate de bărbați tineri. Criminali în masă. Războaie între bande, crime-suicid, lichidări de familii și matricide, chiar și genocide: toate ale bărbaților. Tot timpul, bărbați. „Orice statistică disponibilă oricui și oficială asupra violenței generale și orice reprezentare anecdotică a violenței domestice și a oricăror alte tipuri de violență de pe întregul teritoriu al Statelor Unite și din lume evidențiază clar faptul că bărbații aproape monopolizează toate sectoarele exercitării violenței", a scris Sinclair. „Descrierile generice ale violenței par a fi o încercare atentă de a nu vedea această dovadă esențială... o cale atentă de a evita dimensiunea de gen a sursei violenței. Această eroare în analiză ne va conduce pe un drum greșit în încercările noastre de a găsi soluțiile problemei."

Cu alte cuvinte, dacă nu putem spune sincer cine sunt făptașii, cum putem găsi soluții?

Sinclair sugerează că frica de a-i numi pe adevărații făptași este, în sine, o formă de meta-violență; refuzând să-i numim pe bărbați, ajutăm și suntem complici la această credință. Dar frica de o reacție violentă este justificată. Trăim într-o lume în care avem lideri care scapă, literalmente, lăudându-se cu acest sistem de credințe, unde agresiunile sexuale din campusurile universitare se află într-un punct critic, unde violența cotidiană este o formă acceptată și încurajată de divertisment, unde fostul procuror general Jeff Sessions nu a considerat că teroarea partenerului intim este o amenințare suficientă pentru ca un imigrant să îndeplinească condițiile pentru azil și unde bărbaților cu istoric de abuzuri, precum Rob Porter, li se oferă locuri de muncă ilustre, alături de comandantul suprem al țării noastre, în ciuda acelui istoric violent. Într-adevăr, însuși comandantul suprem are un istoric de violență știut,

cel puțin față de prima lui soție, Ivana, după cum a fost descris în depoziția de divorț. David Frum, cel care scria discursurile președintelui George W. Bush, într-un editorial din 2018 pentru *Atlantic*, a scris că: „Violența de acasă indică un temperament periculos pentru un înalt oficial, inclusiv vulnerabilitatea de a fi șantajat... Acest președinte a trimis un mesaj oamenilor din jurul lui despre ce este permis sau, în orice caz, ce este scuzabil."[2]

Mă gândeam la o excursie în care am văzut *Camelot* cu cei de la școala fiicei mele, unde am fost însoțitor, acum nu multă vreme. Au participat copii de clasa a patra din tot orașul. După spectacol, actorii au venit pe scenă pentru o sesiune de întrebări și răspunsuri, iar moderatorul care lucra la teatru le-a pus copiilor două întrebări: prima, credeți că Guenevere a greșit când, lăsându-se condusă de sentimentele ei față de Lancelot, l-a trădat pe soțul ei, Regele Arthur? Și a doua: ar fi trebuit Arthur să-l ierte pe Lancelot sau să-l execute? La prima întrebare, copiii au strigat la unison că da, ea a greșit. Ar fi trebuit să-și ignore sentimentele. La a doua, vocile băieților au erupt într-un strigăt prepubescent: „Da! Omoară-l! Omoară-l!" Aceștia erau copii crescuți în enclava liberală din Washington, D.C., copii cu ambii părinți angajați, din familii care deseori sfidează normele de gen din ziua în care s-au născut. Și totuși, audiența a fost întrebată doar despre sentimentele personajului feminin, nu și despre ale bărbatului – ca și cum Lancelot și Arthur erau lipsiți de emoție umană. Și, când alegerea de a ierta sau a răzbuna a apărut, răspunsul a căzut direct în liniile de gen. Băieții au spus „omoară", fără echivoc. Copiii de clasa a IV-a deja au înțeles mesajul, chiar și în ciuda mediului liberal. (A fost o dezamăgire pentru mine că niciunul dintre adulți – nici profesorii, nici actorii, nici însoțitorii – nu au profitat de ocazie ca să abordeze această

perspectivă.[3] Într-adevăr, nu sunt deloc sigură că a observat și altcineva în afară de mine.)

La toate acestea, Sinclair își ridică mâinile și exclamă: „Nu mai spune!" Îmi povestește despre o conferință antiviolență la care a participat acum câțiva ani, unde un prezentator a fost întrebat despre o familie care își încuraja copilul să se întoarcă la agresorul lui și să îl bată. Ținta bătăii era un băiat. Copilul familiei în cauză era un băiat. Părintele care îl îndruma astfel era tatăl. (Se întâmplă rar ca o mamă să-și îndemne fiul „să se întoarcă și să-l bată.") Deci aici vorbim de un tată care susținea că soluția la problema fiului lui în ceea ce privește violența era mai multă violență; soluția lui consolida sistemul de credințe legate de rolul bărbatului, retransmise altui băiat mai tânăr. Violență care naște violență, care naște violență. Dar niciunul dintre participanții la conferință nu a menționat măcar dinamica de gen a acestui scenariu, spunea Sinclair. În schimb, accentul era asupra anecdotei în sine, al rezultatului posibil al luptei, nu asupra îndemnului ca marcă a genului de la început. Sinclair crede că aceasta este „parte din problemă". Acest refuz de a vedea sau a recunoaște dimensiunea de gen a sursei violenței. „Cine-urile", la fel de mult ca „de ce-urile". Violența, spune el, nu e o „problemă în relație". Este o problemă a tendinței partenerului (unei femei) de a fi violent.

– Bărbații violenți sunt conștienți că sunt violenți și chiar se mândresc cu bărbăția actului în fața prietenilor, a spus el. Dar ei vor nega că violența lor este în realitate violentă când sunt întrebați. Negarea lor le permite bărbaților violenți să minimalizeze impactul violenței lor asupra victimelor, să dea vina pe ele și să le ceară familiilor și prietenilor să se alieze cu ei, aprobându-i.

Ce vrea el să spună este că incidentele de violență sunt minimalizate: agresorii tind să folosească fraze precum „nu a fost chiar așa de rău". Acuză victimele că exagerează. Susțin că nu voiau s-o „rănească" atunci când aruncaseră acel obiect casnic în direcția ei sau când trântiseră acea ușă lovind-o, sau când o azvârliseră de un perete. Ca și când obiectele - peretele, ușa - ar fi fost de vină. Acești bărbați fac orice pot pentru a nu-și însuși un act ca fiind violent.

La cinci ani după ce s-a mutat în California, Sinclair a devenit neliniștit, dorindu-și să se întoarcă la munca esențială a sindicalizării. Într-o zi a fost întrebat de o femeie, despre care știa că lucra la Serviciul pentru femei abuzate „Marin" în San Rafael, dacă l-ar interesa să facă un departament pentru bărbați în adăpostul lor. S-a gândit la asta, dar nu se putea obișnui cu ideea. Apoi s-a întors la rădăcinile lui. Nu era administrator, era organizator. Era activist. A pus laolaltă metoda Dalton, pe acei sindicaliști din Detroit care nu voiau femei prin preajmă și psihiatria radicală, care recunoștea lumea în care trăim cu toții, și mintea lui a început să filtreze. I-a spus că nu vrea să conducă un departament de bărbați înăuntrul unui adăpost de femei. În schimb, voia să creeze un nou program de intervenție pentru bărbații violenți.

- Se baza pe urgențele femeilor, a spus el. Femeile voiau un program care aborda experiența lor cu violența *noastră*. Ele îi spuneau violența *voastră*.

Violența bărbaților. Este o temă despre care auzi și azi în intervențiile lui Jimmy cu bărbații violenți de la San Bruno.

Programul lui Sinclair a început în 1980, dar nu a fost denumit până în 1984, când a devenit ManAlive, un program de cincizeci și două de săptămâni, împărțit în trei. În prima parte, de douăzeci de săptămâni, încearcă să-i facă pe bărbați responsabili de violența lor. În a doua sesiune, de șaisprezece

săptămâni, li se oferă un set de comportamente alternative la violență. Iar în a treia, tot de șaisprezece săptămâni, îi învață strategii prin care să creeze un soi de intimitate și de împlinire în viețile lor. În primul deceniu, nu erau foarte mulți tipi care să se înghesuie să ia parte la un program ce ar fi schimbat drastic tot ce credeau ei că trebuie să fie și să facă un bărbat. Apoi, Legea împotriva violenței asupra femeilor a fost adoptată și, dintr-odată, instanțele le trimiteau bărbați - nu doar la ManAlive, ci și la programe de intervenție pentru agresori din toată țara, în Massachusetts, Colorado și Minnesota. În California a fost adoptată o lege care spunea că bărbații violenți trebuie să fie obligați să parcurgă programul sau să meargă la închisoare, iar legea afirma specific că intervenția trebuie să fie bazată pe gen, nu pe terapie. Nu puteau fi trimiși să urmeze programe de control al furiei. Nu puteau avea doar câteva sesiuni cu un terapeut și gata. Trebuiau să învețe despre roluri de gen și așteptări, ca parte din curricula lor; trebuiau să studieze rolul genului în propria aculturație. (Deși Sinclair a fost primul care a spus că mare parte din curricula ManAlive împrumută, de fapt, din terapie.) Inspirația pentru curricula lui erau teoria de gen și programarea neuro-lingvistică (NLP).[4] Curricula ManAlive presupune doar un mod de a le cere bărbaților să-și observe corpul, vocile și răspunsurile celor din jurul lor în timpul unui incident violent, într-un mod în care majoritatea nu a făcut-o niciodată.

Programul ManAlive a devenit lider în domeniu, printre multiplele programe de intervenție pentru agresori care au apărut în urma adoptării Legii împotriva violenței asupra femeilor; a apărut în același timp cu alte programe demne de menționat: Amend în Denver, Emerge în Boston și Proiectul de intervenție pentru abuzuri domestice în Duluth. Și toate acestea au făcut ceva ce nimeni până atunci nu s-a gândit să

facă: să abordeze violența nu prin urmări, cu victimele, ci în centrul ei, cu abuzatorii.

Reputația programului a crescut în întreaga regiune. La sfârșitul anilor '90, a ajuns în atenția unei gardiene inovatoare, pe nume Sunny Schwartz, care devenise frustrată de incapacitatea sistemului de a aborda violența în rândul bărbaților pe care îi vedea an de an, deceniu după deceniu. Schwartz a fost martoră directă, la sursă, a modului în care violența funcționa în cicluri, atât în viețile bărbaților pe care îi supraveghea, cât și generațional. Bărbații pe care îi întâlnise în viața ei, în munca de zi cu zi, comiteau câte un act violent care îi trimitea la închisoare, apoi își ispășeau pedeapsa în cultura violenței, care în America de azi este încarcerarea, iar apoi duceau nivelul crescut de violență înapoi în familiile și comunitățile lor. Schwartz a început să-i vadă pe copiii bărbaților pe care îi știa din primele ei zile din sistemul de corecție. Iar apoi, pe nepoți. Trebuia să existe o cale mai bună, se gândea ea. Violența nu ar trebui să fie genetică. Vedea nivelurile de încarcerare crescând an de an, dar știa că nivelul criminalității nu scădea corespunzător în Statele Unite. Închizând bărbații, nu vei schimba motivele pentru care au ajuns să fie închiși de prima dată.

După ani petrecuți cu acești bărbați, a început să se gândească la faptul că violența era ceva ce ar putea fi redus, dacă închisoarea ar deveni un loc care să-i reformeze, nu să-i dea la o parte și să uite de aceia care nu respectau legea. Erau doi piloni filozofici în programul ei. Primul era curricula ManAlive: o intervenție în ciclul violenței transmis de la bărbat la bărbat, de la tată la fiu, la fiu și la fiu. Dar ea voia mai mult. Al doilea pilon era conceptul de dreptate reparatorie. Dreptatea reparatorie insistă ca agresorul să recunoască durerea și suferința pe care le-a cauzat și să-și „repare" victimele și comunitatea pe cât

de mult se poate. Reconcilierea este obiectivul principal, prin întâlniri ale infractorilor și ale victimelor violenței domestice. Prin dreptate reparatorie, uneori se înțelege că un infractor se întâlnește cu victima lui sau a ei, iar în San Bruno sunt aduse săptămânal victime ale violenței domestice care vorbesc despre experiențele lor și ce înseamnă să trăiești cu și după traumă.

VIOLENȚA ÎNTR-UN ACVARIU

Femeia care vorbește astăzi se numește Victoria[1]. Are cincizeci de ani, iar în ultimii cinci ani a încetat, în cele din urmă, să vadă arma tatălui îndreptată spre capul ei. Auzea frecvent corpul mamei ei lovindu-se de perete, dar o considera slabă și plictisitoare. Tatăl său era carismatic, fermecător. Odată, când mergea cu bicicleta spre casa unui băiat, tatăl Victoriei a urmărit-o cu mașina, a adus-o acasă și a îndreptat o armă spre capul mamei ei, zicându-i:

– Dac-o mai lași să facă asta vreodată, te omor.

Victoria spune că, uneori, dacă ea sau fratele ei făceau ceva greșit, tatăl lor îi amenința că le va omorî animalele de companie. Astăzi sunt, pentru prima dată, în penitenciarul San Bruno, stând împreună cu zeci de bărbați așezați pe scaune albastre, de plastic, ascultând povestea Victoriei. Bărbații poartă salopete de culoare portocalie și pantofi albi, fără șireturi. Unii au bluze cu mâneci lungi pe sub salopetă. Unii au tatuaje pe aproape fiecare centimetru vizibil de piele: pe degete, pe gât, pe față. Pentru majoritatea este prima oară când stau în liniște, ascultând de câteva ore pe cineva care le vorbește despre violența domestică din viața ei.

Într-o zi, când avea șaisprezece ani, spune Victoria, a auzit din nou corpul mamei ei, *tronc*, *tronc*, izbit de perete. Deja încetase să mai sune la poliție. („O, doamna asta e rezistentă", își amintește că a auzit în timpul unuia dintre numeroasele ei apeluri la 911.) Și atunci, mama ei a evadat din dormitor și a fugit spre mașină. Victoria a alergat în urma ei.

– A încercat să mă ucidă, i-a zis mama, cu sufletul la gură. Ai două secunde. Poți să urci în mașină sau nu.

Victoria a înțepenit. Să rămân. Să plec. Să rămân.

Mama ei a pornit motorul. Victoria a rămas.

– Ani de zile am purtat vinovăția faptului că am rămas, le povestește bărbaților. Am devenit anorexică.

Pentru mulți dintre bărbații prezenți, nu a fost doar prima dată când au ascultat cu adevărat o supraviețuitoare a violenței domestice spunându-și povestea, ci a fost și prima dată când au luat în considerare că trauma și violența pot avea un impact pe termen lung asupra cuiva. Mulți dintre ei își șterg lacrimile.

– Tatăl meu coresponda cu bărbați din penitenciar care și-au ucis familiile și le zicea că sunt curajoși, spune Victoria. Tot timpul am avut sentimentul că ceva rău avea să se întâmple.

Ea spune că, în cele din urmă, adult fiind, și-a dat seama cât de nociv a fost tatăl ei și a decis să-l îndepărteze din viața ei. Și-a regăsit mama și s-au împăcat. Mereu își amintea de ea ca fiind gălăgioasă, strigând și țipând, dar a descoperit că, de fapt, mama ei era o persoană liniștită și introvertită. Victoria locuiește acum lângă ea. De Ziua Tatălui, a decis să-și vadă tatăl la Denny's. Trecuseră ani întregi, dar i-a recunoscut imediat privirea sticloasă.

Atunci când, după un mic dejun incomod, ieșea împreună cu fratele și tatăl ei din restaurant, tatăl și-a pus brațul în jurul ei, șoptindu-i:

– Am o armă în ciorap. Voiam să ucid familia, dar m-am uitat la tine și nu am putut s-o fac.

A fost ultima dată când l-a văzut. Își ține fiica departe de el acum.

– Ați auzit zicala „Oamenii răniți rănesc oameni", le spune bărbaților adunați în sală. Ei bine, cred și că oamenii vindecați vindecă oameni.

Ulterior, bărbații au voie să pună întrebări. Sunt sfioși, aproape respectuoși, când se ridică să vorbească. Unii tremură în timp ce ridică mâinile. Este întrebată cum se compară relația pe care o are cu fiica ei acum, față de relația ei cu propria mamă. („E complet diferit", nici măcar nu ridică vocea.) E întrebată dacă își iartă tatăl. („Nu."). E întrebată unde este tatăl ei acum. („Nu am idee. Poate în sudul Californiei.")

E întrebată dacă s-a întâlnit cu bărbați ca tatăl ei. („Narcisiști, da. Și afemeiați.") Și apoi se ridică un tip, un tânăr de aproximativ douăzeci de ani, ținând un caiet uzat în mâinile care-i tremură vizibil, și începe pe jumătate să facă rap, pe jumătate să citească o poezie pe care a scris-o pe moment pentru ea, despre victimizare, despre supraviețuirea ei și despre cât de curajoasă era ea.[2] Când ajunge la final, Victoria începe să plângă și mulți dintre bărbații prezenți au lacrimi în ochi.

După-amiază, bărbații discută povestea ei în grupuri mici, contextualizând aspectele pe care le recunoșteau din curriculă și raportându-le la propriile incidente de violență – Victoria a fost amenințată verbal; tatăl ei a învinovățit-o, și-a negat greșelile, refuzând astfel să-și asume responsabilitatea pentru violență, el fiind violent fizic față de mama ei; Victoria a fost abuzată emoțional; a fost manipulată de tatăl ei; experiența ei a fost banalizată, iar un tip cu codițe împletite, scurte, a menționat că, prin plecarea mamei sale, Victoria a fost privată

de o resursă importantă. Prin „resursă" se referă la ceva ce ar fi putut să-i ofere siguranță.

Bărbații discută despre propriile incidente de violență, situații în care și ei au negat orice greșeală comisă, momente în care și-au manipulat sau amenințat verbal partenerele, cazuri în care au banalizat propria violență. Încep să vadă, unii dintre ei pentru prima dată, efectul pe care propria violență l-ar fi putut avea asupra victimelor. Adică încep să vadă lumea prin ochii altcuiva.

– Acum imaginați-vă, le spune un moderator pe nume Reggie, că în locul Victoriei era copilul vostru. Ce-ar zice copiii voștri despre voi?

Programul din San Bruno se numește „Hotărâți să oprim violența" (RSVP). Sunny Schwartz l-a convins pe fostul șerif din San Francisco, Michael Hennessey, să-i finanțeze viziunea, iar programul a început la sfârșitul anilor '90.[3] ManAlive și impactul Supraviețuitorilor (sau dreptatea reparatorie) sunt pilonii acestui experiment antiviolență, în care violența lui Jimmy Espinoza s-ar opri și viața lui ar începe din nou. Programul a început în penitenciarul San Bruno, la sud de San Francisco, și, surprinzător, în pofida relativului succes, nu s-a răspândit dincolo de San Bruno. San Quentin a avut o versiune similară pentru o perioadă, dar apoi Sinclair a spus că au pierdut finanțarea. S-a vorbit despre crearea unui program similar în Westchester, New York. La înființare, RSVP a fost un program de un an, o imersiune de șase zile pe săptămână, douăsprezece ore pe zi, orientată spre reabilitarea bărbaților violenți și reintegrarea lor în calitate de membri contribuitori, non-violenți în societate. În condițiile în care o mare parte dintre programele de intervenție pentru agresori are loc o dată pe săptămână, timp de douăzeci, patruzeci, poate cincizeci de săptămâni, RSVP a reprezentat o imersiune

totală, o abordare multilaterală. Scopul principal a fost să-i facă pe agresori să-și asume responsabilitatea pentru comportamentul violent și să descopere alternative, însă programul lui Schwartz a abordat și abuzul de substanțe, abuzul asupra copiilor, sănătatea mintală. Începea în fiecare zi cu meditație și se încheia cu yoga. Sfidarea normelor de gen, în special a celor ce vizează modul în care femeile și bărbații sunt influențați de standarde sociale și culturale și modul în care bărbații sunt învățați să-și rezolve problemele prin violență, iar femeile să fie subordonate bărbaților, au stat la baza curriculei.

Pentru mulți dintre bărbați, programul a schimbat radical tot ce credeau despre lumea lor. Schwartz nu voia doar să spere că RSVP a funcționat. Voia să fie sigură. Astfel, i-a chemat pe doi dintre cei mai importanți cercetători în domeniul violenței, James Gilligan și Bandy Lee, pentru a studia programul. Grupul lor de control reprezenta o altă aripă a penitenciarului. Au urmărit multe seturi de date, printre care incidentele violente atât în RSVP, cât și în aripile de control, ratele de recidivă și violența în comunități după eliberarea infractorilor.

Rezultatele, după aproape orice calcul, au fost uimitoare: ratele de recidivă au scăzut cu 80%, iar cei care ajungeau înapoi în detenție o făceau pentru infracțiuni non-violente, cum ar fi cele legate de droguri sau de autovehicule. În anul anterior implementării programului, Gilligan și Lee au notat douăzeci și patru de incidente violente, care ar fi putut fi catalogate drept infracțiuni dacă s-ar fi întâmplat în afara cadrului închisorii. Odată cu începerea programului RSVP, a avut loc un incident violent în primul trimestru al anului și, ulterior, niciun caz în aripa penitenciarului în care se desfășura programul. Totodată, în grupul de control au fost înregistrate douăzeci și opt de incidente de acest fel.[4] Cercetătorii au mai descoperit că, odată eliberați, infractorii care au urmat

programul în întregime au devenit adesea voci ale non-violenței în comunitățile lor. Se referă la oameni ca Jimmy Espinoza.

De asemenea, odată cu implementarea programului, s-au economisit bani. Gilligan și Lee au descoperit că, deși RSVP a crescut costul pe deținut cu 21 de dolari pe zi, pentru fiecare dolar cheltuit în acest fel de programe de reducere a violenței comunitatea a câștigat patru dolari în plus.[5]

Au trecut douăzeci de ani de când a început RSVP și, în ciuda succesului pe care l-a avut, programul a fost adoptat în doar câteva alte penitenciare, majoritatea dintre ele fiind în afara Statelor Unite. Deși își păstrează organizarea de bază, în loc de șase zile pe săptămână, douăsprezece ore pe zi, RSVP se desfășoară acum cinci zile pe săptămână, șase ore pe zi. Acest lucru se datorează, pe de o parte, faptului că finanțarea programelor pentru deținuți variază în funcție de cine câștigă alegerile, de prioritățile care există într-o lume cu resurse limitate și, pe de altă parte, faptului că San Bruno oferă deținuților multe alte programe, printre care cursuri la colegii comunitare, cursuri GED*, terapie prin artă, teatru și programe de reducere a dependenței după modelul „12 pași". (Din acest motiv, San Bruno este cunoscută colocvial drept „închisoarea cu toate programele.") Într-o seară, când am întrebat-o informal pe directoarea de programe de la San Bruno de ce RSVP nu a fost implementat și în alte închisori, aceasta mi-a spus că, spre deosebire de alte tipuri de deținuți, bărbații violenți nu au propriul „campion."[6] Se poate trasa o paralelă cu deținuții veterani de război, care au mult sprijin afară, existând un consens cum că noi, ca țară, trebuie să facem mai mult pentru a răspunde

* *General Educational Development or Diploma* - în orig., în lb. engl. Diplomă care garantează însușirea anumitor noțiuni de bază, echivalentă celei de absolvire a liceului (n. red.).

nevoilor lor, în special în contextul stresului posttraumatic. Cele mai proeminente voci legate de violența în familie sunt supraviețuitorii care, în mod natural, acordă prioritate propriilor nevoi, și nu nevoilor agresorilor.

Sunny Schwartz, care s-a pensionat, se bucură să vadă RSVP încă în desfășurare, dar este dezamăgită din cauza neimplementării programului și în alte penitenciare.

– De ce nu este RSVP o regulă, nu o excepție? întreabă ea. Ce mă înfurie este lipsa de imaginație pe care tindem să le-o arătăm persoanelor care nu au avut aceeași experiență ca noi. Ca și cum viețile ar fi sinonime.

Stăm într-un restaurant din Noe Valley, Schwartz poartă blugi și un tricou, părul ei e castaniu și pe alocuri începe să încărunțească. Înaltă și puternică, are o prezență impunătoare.

O frustrează faptul că există atât de puține resurse disponibile pentru cei care părăsesc programul RSVP și revin în societate. Resurse cum ar fi: programele pentru instruire la locul de muncă, meditația, orele de parenting, cluburile de alcoolici și narcotici anonimi, sprijinul pentru locuințe, programele după modelul „12 pași", terapia prin artă și științe umaniste și oportunitățile educaționale. Acești oameni trec prin RSVP, îmi spune Schwartz, învățând toate aceste lucruri despre gen, despre ei înșiși, despre cultură și societate, despre violență și comunicare, și apoi merg înapoi într-o lume în care toată teoria este din nou reală și toate aceste provocări sunt din nou reale, plus toate amenințările și toată durerea pe care o simt, și sunt iarăși mai mult sau mai puțin pe cont propriu.

SUA cheltuie până la douăzeci și cinci de ori mai mult pentru cercetarea cancerului sau a bolilor de inimă decât pentru prevenirea violenței, în ciuda costurilor enorme pe care violența le are în comunitățile noastre[7]. Un studiu publicat în 2018 în *American Journal of Preventive Medicine* a estimat că

întregul cost al violenței din partea partenerului intim este de aproape 3,6 trilioane de dolari (studiul a examinat 43 milioane de adulți din SUA, deci nu se calculează costurile asociate, de exemplu, cu violența în cuplurile necăsătorite); această estimare poate fi echivalată cu 2 trilioane de dolari în cheltuieli medicale și 73 de miliarde de dolari în cheltuieli de justiție penală, printre alte costuri precum productivitatea pierdută sau pagubele materiale. Costurile violenței din partea partenerului intim sunt de 103 000 dolari pentru femei și 23 000 de dolari pentru bărbați pe parcursul unei vieți.[8] Aceste cifre demonstrează o creștere abruptă față de raportul publicat de Centrul pentru Controlul Bolilor în 2003, care a estimat costul violenței domestice pentru contribuabilii americani la aproape 6 miliarde de dolari pe an.[9] Raportul respectiv nu includea nicio persoană sub 18 ani, costurile justiției penale sau costurile de încarcerare.

Penitenciarele creează mai multă violență în comunitățile noastre, nu mai puțină. Așadar, Schwartz m-a întrebat:

– Care este alternativa noastră?

Mi-a povestit un caz care i-a rămas ani întregi în memorie, o poveste care e în egală măsură un îndemn la acțiune și un motiv de speranță. Era vorba despre un supraviețuitor al Holocaustului care, în timp ce era bătut de un paznic, nu înceta să zâmbească. Acest lucru l-a înfuriat pe paznic. A început să-l lovească din ce în ce mai tare, până când, într-un final, s-a oprit și l-a întrebat pe prizonier de ce zâmbește. El a spus:

– Sunt recunoscător că nu sunt ca tine.

Discuțiile cu Schwartz din acea zi n-au început cu evoluția RSVP, ci cu un bărbat pe nume Tari Ramirez. Povestea lui Ramirez este genul care deraiază activitatea RSVP, care face pe oricine este implicat să se întrebe dacă toate orele investite în aceste activități, dacă șansele oferite acestor bărbați, de

atâtea ori, merită efortul. Poate un bărbat violent să învețe să fie non-violent? La cursurile RSVP, Ramirez părea să fie un participant activ. Era liniștit, rezervat, dar contribuia în timpul orelor și părea să ia subiectele în serios. Abia după patru incidente separate de violență împotriva prietenei sale, Claire Joyce Tempongko, după patru apeluri la poliție, după patru încercări de a solicita un ordin de restricție (care a fost emis, apoi anulat, emis din nou și iarăși anulat), judecătorul a decis să-l trimită pe Ramirez la închisoare, și atunci doar pentru șase luni. Trecuse prin prima etapă a RSVP și abia începuse a doua etapă, când a fost eliberat din San Bruno. La scurt timp după eliberare, Ramirez a înjunghiat-o pe Tempongko, omorând-o în fața celor doi copii mici ai ei. Trecutul lui Ramirez ascundea incidente semnificative de violență împotriva lui Tempongko, care avea doar douăzeci și opt de ani când a fost ucisă. O anchetă condusă după această crimă de procurorul-adjunct al orașului a arătat că Ramirez a tras-o de păr pe Tempongko, încercând s-o scoată în afara apartamentului de nenumărate ori, a amenințat-o cu o sticlă spartă de bere, i-a spus că-i va da foc la casă și-i va răni copiii, a lovit-o de mai mult de optsprezece ori, a strangulat-o și i-a băgat degetele pe gât și a răpit-o în repetate rânduri.[10] Și din nou, pentru toate acestea, a primit o sentință de șase luni. Când o persoană obișnuită, care știe puține lucruri despre violența domestică, consideră că un delict nu este o problemă mare, nu trebuie decât să i se povestească despre cazul Ramirez. Aceste delicte, în lumea violenței domestice, sunt ca niște focuri de avertizare. Și nu sunt luate prea des în seamă.

Schwartz știa că a ignora ceea ce făcuse Ramirez ar fi fost un act intelectual și emoțional nesincer. Mai mult decât atât, știa că, în timp ce impactul generat de infracțiunea comisă de Ramirez asupra victimei, a familiei acesteia și asupra

întregului program RSVP fusese profund devastator, pentru ea nu fusese în totalitate o surpriză.

– Lucrăm cu bărbați cu un comportament de-a dreptul îngrozitor, a spus ea.

Deoarece Ramirez nu a terminat programul, cazul acestuia nu este un exemplu util pentru a studia eficacitatea cursurilor. Totuși, crima i-a devastat pe cei implicați în program, pe moderatori și personalul din pușcărie, ba chiar și pe tipii care stăteau în cerc cu Ramirez, împărtășindu-și cele mai grele momente și cele mai profunde vulnerabilități. În ziua în care au auzit de crima comisă, Schwartz mi-a spus că a intrat în închisoare și toată lumea „plângea isteric, necontrolat". A fost un moment de criză pentru întregul program, dar nu i-a zdruncinat convingerea în lucrul pe care-l face și în caracterul urgent al acestuia.

– Chestia asta e prea delicată și cu prea multe constrângeri pentru a pretinde că avem un singur răspuns la toate întrebările, a spus ea. Mă gândesc la analogia cu cancerul. Sunt oameni care trec prin chimioterapie și apoi unii dintre ei mor. Înseamnă asta că studiul clinic trebuie oprit? Studiul continuă, se modifică, se dezvoltă, se încearcă noi combinații. Asta este, spune ea. Este un studiu clinic.

Pentru a vedea mai mult din RSVP în acțiune, îl întâlnesc pe Jimmy Espinoza într-o dimineață răcoroasă de ianuarie, la intrarea în San Bruno, la aproape un an de la prima mea vizită, atunci când Victoria și-a spus povestea. La sud de San Francisco, San Bruno este amplasat în vârful unui deal din suburbii, înconjurat de case monofamiliale, pastelate. Acum, ușile groase, din metal, se deschid liber pentru el. Glumește cu paznicii și deținuții deopotrivă. Un paznic cu pieptul de dimensiunea unei mașini, și care se întâmplă să fie gay, povestește o întâmplare din weekend care implică o vacanță

recentă, un avans nedorit și o glumă care îl dezavantajează, cum că el ar fi un „Hawaiian zburător", care îl face pe Jimmy să moară de râs. (San Bruno este singura pușcărie în care am văzut vreodată paznici care își recunosc deschis homosexualitatea. Paznicii pot fi stoici, duri, chiar violenți, dar niciodată nu m-am gândit la ei ca fiind și gay, iar această surpriză mi-a amintit încă o dată despre cât de înrădăcinate sunt unele stereotipuri, chiar și la cineva ca mine, implicată activ în acel moment în deconstruirea acestor stereotipuri). Jimmy poartă o cămașă bej, de la Dickies, care se potrivește cu pantalonii lui cu buzunare; hainele lui sunt atât de mari, încât ar încăpea și hawaiianul zburător în ele. Ochelarii de citit îi stau agățați pe frunte. Aripa RSVP a închisorii are o listă de așteptare pe care sunt înscriși uneori peste zece bărbați. Reputația RSVP în toată pușcăria San Bruno este că nimeni nu te înnebunește acolo. Deci băieții vor să se transfere, iar paznicii, la fel. De asemenea, dă bine în instanță dacă îi poți arăta unui judecător că încerci să faci o schimbare. Dar mai este și un alt aspect - atât de evident, încât este rar menționat: oamenii nu vor să fie în situații violente. Când mi s-a spus, așa cum mi se zice de multe ori, că violența este pur și simplu parte din natura umană, mă gândesc la San Bruno și mă întreb: dacă acest lucru este adevărat, atunci de ce, având o alegere, oamenii care sunt considerați atât de violenți, încât trebuie înlăturați din societate încearcă să ajungă într-o secțiune a închisorii cunoscută pentru lipsa violenței? Aripa e ca un acvariu rotund, cu covor, cu biroul semicircular al paznicului în mijloc. Biroul este ceva mai ridicat decât nivelul solului, astfel încât să se vadă în fiecare celulă și în fiecare colț al întregii secțiuni simultan.

Sunt două etaje. O scară mare e amplasată în mijloc. În alte circumstanțe, ar putea fi genul de scară măreață, pe care coboară familia regală. Douăzeci și patru de celule cu fețe din

sticlă găzduiesc patruzeci și opt de bărbați, cu vârstele cuprinse între optsprezece și șaptezeci de ani. Sunt albi, negri, latini, asiatici, din Orientul Mijlociu, toți în uniforme portocalii, cu pantofi albi, fără șireturi. O serie de telefoane cu cartelă pe unul dintre pereți. Plafonul înalt și liniștea din jur ne fac să ne simțim ca într-o bibliotecă când intrăm în sală. Unii dintre bărbați sunt ucigași. Unii sunt dealeri. Unii sunt hoți. Ceea ce au în comun sunt incidentele de violență domestică din trecut. Niciunul dintre ei n-a fost condamnat încă, ceea ce înseamnă că, în acest moment, demonstrează cel mai bun comportament; cel mai nou tip a fost adus aici cu trei zile în urmă. Cea mai lungă perioadă petrecută aici: două sute zece săptămâni. Durata este un indicator al gravității crimei lui. Pentru crime, spre deosebire de delicte, pot trece și ani până ajung să fie procesate de sistemul judiciar. Totuși, fiecare știe că este norocos că se află aici. Unul dintre principiile fondatoare ale acestui program este toleranță zero pentru violență. Jimmy este astăzi aici cu alți doi moderatori: Reggie Daniels și Leo Bruenn. Unii dintre bărbați se ridică și îl salută pe Jimmy cu un soi de strângere de mână a băieților duri, o bătaie pe spate și o jumătate de îmbrățișare sau pur și simplu dând din cap. Îmi aruncă și mie câte o privire și unii dintre ei vin să se prezinte, zicându-mi „doamnă". Grupul lui Reggie intră într-o sală de clasă și grupul lui Leo ocupă zona din fața scărilor. Jimmy și cei paisprezece bărbați din grupul său de azi (împreună cu mine) aduc scaune albastre, din plastic, și formează un cerc mic sub scara arcuită. Băieții se așază într-o ordine stabilită: cei care au fost aduși în secție cel mai recent stau la stânga lui Jimmy, formând cercul în ordinea vechimii, astfel încât tipul care face parte din grup de cel mai mult timp se așază imediat la dreapta lui. Ordinea contează, deoarece programa este condusă după modelul de la egal la egal, unul dintre

elementele prin care RSVP diferă de majoritatea celorlalte programe de intervenție pentru agresori. Sinclair a insistat asupra curriculei bazate pe modelul de la egal la egal, inspirată de experiența lui cu sistemul Dalton, unde elevii participă activ la progresul personal, elaborând un format individualizat al propriei educații în cadrul programei. Simt asupra mea priviri pline de curiozitate.

Unul dintre acordurile pe care le-am făcut pentru a putea fi aici a fost să fac parte din proces pe cât e posibil, și să nu fiu doar o străină care beneficiază de istoriile celor mai grele momente din viețile acelor bărbați. Acest lucru vine în contradicție cu rolul pe care îl ocupă majoritatea jurnaliștilor, dar un aspect important al cursului pentru acești bărbați este ideea că toți facem parte din aceeași comunitate și împărtășim aceeași povară: nevoia de a fi iubit, frica de vulnerabilitate, greutatea sufocantă a rușinii. A participa ca simplă spectatoare ar însemna, într-un fel, crearea acelui gen de ierarhie pe care acest program încearcă să-l distrugă. În alte grupuri din programele de intervenție pentru agresori, sunt o spectatoare tăcută într-un colț, dar aici mă poziționez undeva între participantă și spectatoare. Atunci când ne-am așezat, Jimmy mi-a cerut să încep discuția în grup vorbind despre mine. Am început cu numele meu și unde locuiesc. Le-am povestit despre această carte și universitatea la care sunt profesoară. Le-am spus că petrecem mult mai puțin timp vorbind cu agresorii decât cu victimele acestora. Și apoi le-am spus povestea mai importantă, povestea care probabil m-a făcut să scriu ceea ce scriu: că, la fel ca mulți dintre ei, am abandonat liceul și că, uneori, violența era prezentă în viața mea. Particularitățile vieților noastre diferă, dar fiecare dintre noi, în acea cameră, știe ce înseamnă a doua (sau a treia, sau a patra) șansă și frica imensă de eșec care o însoțește. Ulterior, mulți dintre ei mi-au mulțumit că am împărtășit

puțin din viața mea, lăsându-mă cu un sentiment inconfortabil de vulnerabilitate, în pofida faptului că sunt o persoană care își conștientizează emoțiile, de obicei. Chiar și în acest moment, scriind aceste rânduri, am un sentiment de rușine. Mă întreb cât de dificilă trebuie să fie vulnerabilitatea publică pentru tipii ăștia. În copilărie nu mi s-a spus să nu plâng, să nu fiu lașă, să câștig mereu și, dacă nu câștig, să lupt până voi deveni câștigătoare. Mi s-au spus alte lucruri, cu siguranță. Multe dintre ele de același fel cu ce i s-a spus și lui Michelle Monson Mosure. Despre cum ar trebui să fie fetele, ce ar trebui să facă și cum ar trebui să se comporte. Mi s-a spus că bărbații sunt capul familiei și femeile sunt subordonatele lor. Dar să împărtășesc cele mai rușinoase momentele? Cele mai jenante momente?

James Gilligan, cercetătorul în domeniul violenței care a evaluat programul RSVP inițial, mi-a spus că, pentru mulți dintre acești tipi, nu faptul că pot deveni non-violenți e aspectul care-i uimește în legătură cu ei înșiși; mai degrabă e realizarea faptului că li s-a insuflat cum ar trebui să acționeze și cum ar trebui să fie, ce înseamnă masculinitatea și ce înseamnă să fii bărbat. Li s-a spus că bărbații pot fi autoritari, pot simți furie, dar nu și empatie, bunătate, dragoste, frică, tristețe, îngrijorare sau oricare dintre „trăsăturile" considerate feminine. Înțeleg că au fost manipulați de forțe mai mari decât ei înșiși, de o lume pe care nu au perceput-o niciodată în acest fel, ceea ce este șocant. E o ușurare să afle că au devenit violenți din cauza constrângerilor sociale, nu pentru că s-au născut violenți.

Grupul de dimineață este un fel de check-in pentru băieți. Mai târziu, întreaga secțiune va avea o întâlnire comunitară condusă de Leo, iar Jimmy va conduce un grup de sprijin pentru dependenți după-amiază. Jimmy începe discuția întrebându-i despre abuz emoțional. Oare înțeleg ce înseamnă? Cum este comis? O mare parte din curs are scopul de a-i ajuta

pe bărbați să-și identifice și să-și simtă emoțiile: frică, tristețe, empatie, rușine, chiar mânie. Ideea principală e că nu este greșit să simți, este greșit să simți și apoi să eviți aceste sentimente intenționat. Jimmy îi întreabă:

- De ce dependența de droguri vă poate afecta familia?

- Pentru că nu suntem acolo nici măcar atunci când suntem acolo, spune un bărbat afro-american, de aproximativ cincizeci de ani, cu părul grizonant. Le manipulăm timpul și energia. Ne cheamă și noi nu răspundem... Manipulăm spațiul din inimile lor.

Bărbatul de lângă el, cu părul împletit, legat într-un nod masiv, dă din cap.

- Mă duceam la târfa aia, dar mă duceam *pentru* droguri.

Ceea ce vrea să zică este că era devotat drogurilor, și nu partenerei sale. În loc să-i acorde orice fel de atenție, încerca să mai ia o doză. Ne oferă un exemplu despre cum *obișnuia* să gândească, înainte să descopere tot ce știe acum.

- Am comis multe abuzuri emoționale fără s-o ating, spune un bărbat pe nume Devon.

(Am schimbat toate numele bărbaților, pentru a le proteja intimitatea.)

- Mergeam des la băute și mă îndepărtam mult de ea. Am început să iau droguri și o făceam să plângă. Eram plecat zile întregi. Am minimalizat-o.

În programul ManAlive, drogurile și alcoolul nu sunt scuze pentru violență, spune Jimmy.

- Sunt dependent de droguri. Sunt un agresor. Când nu vin acasă, comit un act de violență împotriva familiei. Nu-i bat, dar îi rănesc în continuare. Întâi de toate, mă îndepărtez de mine însumi.

Pe fundal, îi aud pe băieții din grupul lui Bruenn vorbind, dar cei paisprezece din acest cerc îl ascultă concentrați pe

Jimmy. Este calm și liniștit; e o mare diferență între atmosfera de aici și haosul din pușcăriile reprezentate în filme.

– Pe toți ne leagă rahaturi nerezolvate, rușinea de a-ți părăsi copiii pentru că ai plecat să bei sau pentru că te întorci la închisoare, spune un deținut pe nume Gary.

Face parte din acest program pentru a doua oară; nu a terminat cursurile prima dată. Câțiva dintre tipi își murmură acordul. Unii dintre ei îmi spun că partea cea mai dificilă a unei sentințe este faptul că nu pot fi cu copiii lor. Acest lucru îl aduce pe Jimmy la prima lui poveste. Cel mai rău lucru care i s-a întâmplat vreodată. În această poveste, el are opt, poate nouă ani. Părinții lui sunt căsătoriți încă și nu se rup în bătaie, ceea ce e mare lucru. Familia lui locuiește în același cartier. Bunica lui trăiește puțin mai departe, pe aceeași stradă. Verii sunt în apropiere. Și mai există și acest tip, ruda unui prieten de-al lui. Într-o zi, îi cumpără alcool. Este genul de copil din cartier pe jumătate italian, pe jumătate irlandez, pe jumătate polițist și pe jumătate infractor. Jimmy bea alcoolul. Tipul vrea ceva de la el. Doar i-a dat alcool, nu-i așa? Un cadou. E un tip OK, nu? Asta e clar și pentru micuțul Jimmy, nu? Poate Jimmy ar putea face ceva pentru el acum. Nu va dura mult. Poate că Jimmy l-ar putea lăsa să-l atingă puțin? Și poate atunci micul Jimmy ar putea să-l atingă și el pe acest bărbat? Și micuțul Jimmy o face chiar dacă îi provoacă dezgust, pentru că asta e ceea ce trebuie să facă, nu? Să se supună. Adulții creează regulile, nu? Adulții știu totul. Toate întrebările pe care le ai când ești copil vor găsi răspunsuri atunci când vei deveni adult, nu-i așa? De ce mi se întâmplă acest lucru oribil și dezgustător? Sau poate sunt responsabil pentru acest lucru oribil și dezgustător care mi se întâmplă? Și, în cele din urmă, nu devin și eu un lucru oribil și dezgustător?

S-a întâmplat de două, poate de trei ori. Micuțul Jimmy nu a spus nimănui. A ascuns această oroare în interiorul lui ca pe un pumn de asfalt topit de zeci de ani.

– Mi-e rușine, spune el când povestește cele întâmplate. Nu am opus rezistență.

Aproximativ 12% dintre deținuții bărbați aflați astăzi în închisori precum San Bruno au fost agresați sexual până la vârsta de optsprezece ani. (În închisorile de stat, numărul este mai mare, iar pentru acei băieți care au crescut plasați în asistență parentală profesionistă, numărul este șocant, aproape 50%.)[11] La un moment dat, l-am întrebat pe Jimmy ce ar face dacă l-ar întâlni astăzi pe acel bărbat.

– L-aș omorî, spune el.

Nu știu sigur dacă vorbește serios sau nu.

Cam în aceeași perioadă, o fată din vecini și, în curând, o altă fată care avea grijă uneori de el au început, de asemenea, să-l roage să le atingă. Una dintre ele i-a spus să-și folosească și gura, ceea ce l-a făcut să simtă că vomită. Avea nouă-zece ani. Nu avea nicio idee despre ce făcea, cu excepția faptului că era un act sexual. Știa acest lucru din filme. În filme, oamenii se dezbrăcau și se mișcau împreună ca niște șerpi. Una dintre fete era mereu drogată. Era prea mic pentru a ști ce drog era, dar mai târziu a aflat că era fenciclidină. Molestarea din partea fetelor a continuat doi, poate trei ani. Nu înțelegea dacă ceea ce face e greșit sau corect. Tot ce știa era că nu-i plăcea. Credea că este vina lui. Credea că a făcut ceva greșit. Se gândea la toate lucrurile la care se gândește un copil care a fost violat – fată sau băiat. Când familia lui a aflat, i-au spus că a existat un alt bărbat despre care au crezut că l-a abuzat, pentru că micuțul Jimmy plângea ori de câte ori îl vedea. Jimmy nu-și amintește acest lucru. Poate s-a întâmplat, cine știe. Revine, totuși, la această întâmplare.

– Molestarea din partea bărbatului a fost cea mai rea, spune el. Asta m-a făcut violent. Asta m-a făcut furios, nu? Un mincinos, nu? Toate defectele astea de caracter au început să apară atunci.

Mă uit de jur-împrejur în cameră, la cei paisprezece bărbați care îl privesc din cap până-n picioare, spunându-și povestea. Jumătate dintre ei dau din cap, pe de-o parte din empatie, pe de alta, fiindcă au avut parte de aceleași experiențe.

CLUBUL PRIMEJDIEI FATALE

Când l-am întâlnit prima oară pe Jimmy, supraveghea un intern pe nume Donte Lewis. Donte a parcurs programul RSVP de două ori (prima oară nu l-a terminat, așa că l-a început din nou de la zero) și a fost recent eliberat de la San Bruno, după ce a ispășit mai puțin din sentința lui de patru ani. În timp ce stăteam în Yerba Buena Gardens cu cafea și țigări, mi-a spus despre cum, cu ceva ani în urmă, ieșise din închisoare de nici măcar o săptămână, când el și prietenul lui Mooch au condus până acasă la fosta prietenă a lui Donte. N-ar fi trebuit să fie acolo. Avea un ordin de restricție – rezultatul unei acuzații anterioare de răpire, după ce și-a prins într-o seară prietena, pe Kayla Walker[1], cu un alt bărbat, a învelit-o într-un cearșaf și a târât-o pe scări până la o mașină care îi aștepta. Dar majoritatea hainelor lui erau acasă la Walker, din moment ce locuiau împreună cu pauze de ani de zile și, din punctul lui de vedere, ea era încă a lui, cu sau fără ordin de restricție. O numea „târfa" lui.

Mooch l-a dus pe Donte cu mașina până acolo, el a escaladat balustrada până la al doilea etaj și a deschis ușa glisantă de sticlă a apartamentului lui Walker. Își amintește că l-a auzit pe

Ja Rule dat la maximum din dormitorul ei. Când a năvălit în dormitor, ea era acolo, în pantaloni de pijama cu SpongeBob, și un alt tip era cu ea în cameră, îmbrăcat, stând în colțul opus. Un tip pe care ei l-au numit Casper. Donte a scos un Colt .45, a țintit spre ea, iar Casper a încercat să-l dezarmeze.

– Asta nu-i pentru tine! își amintește Donte că a strigat.

În timpul încăierării, Walker a fugit din dormitor. Casper l-a atacat pe Donte și s-au luat la bătaie pe pat; Donte l-a lovit cu cotul în față pe Casper și s-a eliberat, încă ținând arma. Casper a scăpat din apartament și a fugit în noapte. Donte s-a dus valvârtej după Walker.

A găsit-o în sufragerie, cu telefonul la ureche. Nu voia ca dispecerul să-i înregistreze vocea, așa că i-a șoptit

– Sunt de la poliție?

Ea nu a răspuns, dar ochii ei, își amintește, „erau al naibii de speriați". A lovit-o cu pistolul în cap și ea era pe punctul să cadă. A ridicat-o de păr. Telefonul a căzut la un moment dat, însă Donte nu știe dacă poliția încă era la capătul celălalt sau nu. A lovit-o de trei sau patru ori, până când, crede el, a leșinat; avea spume la gură.

– Știam că trebuia s-o omor, spune el. Sub nicio formă nu mă întorceam la închisoare.

A stat deasupra ei, îndreptând pistolul în jos. La aproape un metru nouăzeci, cu dreaduri cu vârfuri blonde și tatuaje care îi acoperă brațele și picioarele, este o figură intimidantă. El și cu Walker se știau de mai bine de cinci ani, de când el avea paisprezece și ea treisprezece ani. A fost fata lui tot timpul, iar acum trebuia s-o omoare.

Dar Mooch a intervenit, l-a împins spre ușă.

Apoi cei doi au auzit sirenele. Au zburat din apartament și au fugit la colț, unde locuia mătușa lui Donte. Într-un mic petic de pământ din fața apartamentului ei, Donte a îngropat arma.

Apoi a fugit înăuntru, a urcat într-o mansardă și atunci a început o pândă cu poliția care a durat cinci ore. Avea o sticlă de Rémy Martin sus, în manasardă, și o parte dintr-un joint; l-a fumat, apoi a băut din sticlă până a leșinat. S-a trezit cu un girofar în față.

După eliberarea lui din San Bruno în noiembrie 2014, Donte s-a mutat într-un centru de reabilitare, unde l-am întâlnit. A vorbit de trecutul lui cu frică și admirație. În East Oakland, unde a crescut, cultura era „muzică, jante mari, arme și omoruri". Dacă nu aveai un încărcător cu treizeci de cartușe într-un Glock, atunci nu erai bărbat, mi-a spus el. Violența era un mod de viață. Chiar dacă nu voiai să faci parte din asta, era imposibil să rămâi neutru. Nimeni nu avea de ales. Îl numea Bagdad. Spunea că era război tot timpul. Vede asta acum ca parte a „sistemului de credințe centrat pe rolul bărbatului."

Când Donte a întâlnit-o pentru prima dată pe Kayla, foarte rar îi folosea prenumele. Toată lumea îșI numea prietenele „târfă". Ca în „Asta-i târfa mèa". Donte era înalt și deșirat, cu ochi căprui și cu un tatuaj pe gât, pe care scria *Mai bine mort decât fără onoare**. El și Kayla s-au cuplat când erau foarte tineri, cu mult înainte să știe cine erau în lume. Erau practic niște copii, jucându-se de-a relația. Se întâmplă pentru atât de multe relații în care pândește violența – tatonări scurte și oameni foarte tineri – și, deseori, acelea devin modelele care rămân pentru tot restul vieții cuiva. O puteai vedea și în relația lui Michelle și a lui Rocky. Donte și Kayla au fost împreună, cu pauze, ani de zile, totuși el se putea cupla cu oricine voia în afara relației. Nu se gândea niciodată la cum se comportă cu ea, nu s-a gândit niciodată la stereotipurile de gen sau la

* În orig., în lb engl. – *Death over dishonor* (n. red.).

ce rol joacă cultura în acțiunile lui. În închisoare, în timp ce parcurgea programul RSVP, a citit cartea *Emotional Intelligence* și a început să ia cursuri de psihologie și sociologie. Acum avea interdicție după ora șapte seara câtă vreme era eliberat condiționat, dar a spus că nu îl deranjează. Îl ținea departe de străzi noaptea, când tentațiile erau mari. Dar era greu de trăit. Din *internship* câștiga doar vreo 700 de dolari pe lună, după ce plătea taxele, a spus el. Avea un ghips pe un braț, pentru că lovise cu pumnul pe cineva la o fracțiune de secundă după eliberarea lui din închisoare și aproape își pierduse *internship*-ul la Community Works. Susținea că-i pare foarte rău că a făcut-o, iar ghipsul era dovada vizibilă, spunea el, a cât de mare fusese bătălia - el violent versus el *non-violent*, trecut versus prezent, ignorant versus cunoscător. Avea visuri mari. Voia să-și ia diploma de absolvire de la facultatea de stat, apoi poate diploma de licență. Se gândea să se facă psiholog. Cum ar fi? Era oare posibil? Ar putea el, într-un final, să ajute alți tipi ca el?

Mai devreme în aceeași zi, l-am întrebat pe Jimmy câți interni ca Donte a supravegheat el de-a lungul anilor ca lider de grup. Și-a dat ochii peste cap și a spus:

- Rahaaaaaaat! Nu știu.

Prea mulți ca să și-i amintească pe toți. Pe biroul lui, o farfurie de carton avea o *enchilada* aburindă și fasole reîncălzită. Colegii lui de muncă și alții de la biroul șerifului îl necăjeau tot timpul din cauza greutății lui. Slab ca o scobitoare, dar mânca precum un cal. Blugii lui maro erau ținuți de o curea neagră, prinsă în ultima gaură, strânsă în jurul taliei.

Câți au mers mai departe și au devenit lideri de grup? am întrebat. Dintre acei interni pe care i-a supravegheat.

- Niciunul, a spus el. Doar eu.

Sorții erau împotriva lui Donte, iar el știa.

– Vechiul eu a primit mai multă muniție decât noul eu, a spus el.

Simplitatea și adevărul frazei lui mi-au rămas în minte. Și el vorbea ca și când încă ar fi fost în bandă, încă lucrând pe străzi, dar apoi, din când în când, mai scotea câte o frază neașteptată, care îl arăta pe noul el, ca în acea zi când stăteam în holul unui hotel luxos, în centrul orașului San Francisco, împărțind un coș cu căpșuni organice, în timp ce participanții la conferință treceau pe lângă noi, cu tocuri țăcănind pe podeaua din marmură, iar el era în mijlocul poveștii despre cum el și prietenii lui le numeau pe femei „târfe". Iubitele, da, dar chiar și surorile și mamele erau târfe. Uneori, „bătrâna". Nicio femeie nu avea vreo identitate; nicio femeie nu avea un nume.

– Numind-o tot timpul „târfă", a spus el dintr-odată, ce făceam cu adevărat era să-i fur umanitatea.

Atât Jimmy, cât și Donte erau angajați la Community Works, o organizație cu sediul în Oakland, care derula programe antiviolență și de reformă a justiției. Community Works creează de asemenea și diferite inițiative artistice și educaționale prin care se abordează violența și impactul încarcerării asupra prizonierilor și familiilor lor. Într-o seară, stăteam într-un grup condus împreună de Jimmy și Donte, parte din trainingul lui Donte. La fel ca toate cursurile pe care le predă Jimmy și care nu sunt în San Bruno, acesta se predă într-un avanpost al departamentului șerifului din San Francisco. Unii dintre participanții de seară au început cu RSVP în San Bruno, dar vor termina cursul aici, la acest program săptămânal ManAlive. Voluntar, bărbații vin ocazional la ManAlive, dar nu mulți, iar aceia care participă voluntar nu urmează cursul aici, în biroul șerifului, ci în centrele de la biserică sau în centrele comunitare, în grupuri moderate de oameni precum Hamish Sinclair, care încă ține mai multe întâlniri în fiecare săptămână[1]. Dintre cei

opt participanți de noapte, patru sunt hispanici, doi, negri și doi, albi. Toți sunt obligați de instanță să participe. Majoritatea au avut condamnări, dar câțiva au avut contravenții. Majoritatea au mai multe probleme: acuzații de portarmă sau alte acuzații penale, abuz de droguri sau alcool, probleme de sănătate mintală. Ca foști condamnați și foști membri de bandă, Jimmy și Donte au capital social în rândul acestei populații. Ei înțeleg regulile și limbajul de pe străzi, cunosc intim efortul de a fi înconjurat de violență și de a încerca să te eliberezi de acest comportament. Se întâlnesc aici, în grupuri, săptămânal, și, dacă ajung până la capăt, vor să petreacă și un an asupra a ceva ce se reduce la încercarea de a-i învăța pe acești bărbați conștiința de sine: cine au devenit și cum arată când sunt violenți, cum violența lor îi afectează pe cei din jur și răspunsuri alternative la situații stresante.

Mulți dintre noi, fiind în afara unei astfel de lumi, tindem să vedem ceva precum violența partenerului intim ca pe un fenomen izolat, o problemă de sine stătătoare, care trebuie rezolvată separat. Intervențiile serviciilor sociale au avut tendința să trateze și ele astfel de probleme singular. Dar într-o casă unde există violență din partea partenerului intim, poate exista totodată și abuz asupra copilului, alcoolism și instabilitate a locului de muncă sau a locuirii. Traumatism cranio-cerebral sau alte afecțiuni medicale serioase pot fi prezente. Educația s-ar putea să nu fie o prioritate sau s-ar putea să nu fie disponibilă, sau ar putea fi compromisă. Tratând doar una dintre acestea nu poți reduce problemele ce apar de la celelalte. Programele de tratament, ca să nu mai vorbim de cercetare, înțeleg asta din ce în ce mai mult: problemele sunt multidimensionale și, prin urmare, tratamentul trebuie să fie la fel.

Biroul în care suntem se află într-o clădire cu două etaje, ascunsă printre depozite, cu ferestrele spre întinderile de

beton și asfalt și spre zgomotul traficului de la un pasaj din apropiere. Locul arată ca și cum nu a mai avut parte de o renovare din perioada postbelică. Vopseaua e atât de veche, încât în lumina potrivită devine galbenă. Un desen făcut de mână a lui Elmo pupându-l pe Nemo este lipit cu bandă pe un perete. Pe alt perete este un poster: *Cum oprești un tip de treizeci de ani din a-și bate soția? Vorbește cu el când are doisprezece.*

Dante strânge markere și șervețele umede. Participanții intră încet, ca și cum asta ar fi un fel de tortură pentru ei - și poate că este.

- Cine este scribul în această seară? întreabă Donte.

Un bărbat cu ochelari de soare și dinții fațetați spune că el este, scrie pe tablă: *Exerciții din ciclul separării - Negare, minimalizare, blamare, complotare.* Unii dintre bărbați vin direct de la muncă, alții de pe oriunde au umblat toată ziua. Dau din cap unul spre altul, își spun câte o glumă scurtă. Cineva îi șoptește scribului. El spune râzând:

- Rahat, omule!

Apoi se întoarce spre mine

- Îmi cer scuze pentru limbaj, doamnă.

E ca o piesă în care actorul sparge dintr-odată al patrulea zid. Vreau să nu fiu observată; dar sunt o femeie albă, din clasa de mijloc, de vârstă mijlocie, cu un caiet în mână, în mijlocul dread-urilor, al capetelor rase și ciocurilor, al blugilor cu talie joasă, tricourilor sport, adidașilor foarte scumpi. Aș fi putut foarte bine să fi venit de pe platoul de filmare. Sau să fi venit la unul. Spre deosebire de San Bruno, nu mi se cere să particip în această seară.

Altul spune amuzat:

- Fii atent! Clubul primejdiei fatale e chiar aici.

Ei înțeleg prin „primejdie fatală" momentul precis când așteptările unui bărbat sunt cel mai amenințate. Ce îi

datorează lumea, ce îi cere sinele. Ceva îl provoacă - poate partenera lui spune sau face ceva, iar el reacționează. Poate un tip dintr-un bar îl insultă. Poate un coleg de muncă îi spune că a dat-o în bară. E o fracțiune de secundă care schimbă tot. Ochii se îngustează, pieptul pompează, pumnii se încleștează, mușchii se încordează, sângele pulsează. Limbajul corpului este aproape universal, trecând dincolo de rasă, clasă și cultură, uneori și dincolo de specie. Un om, un leu, un urs. Corpul reacționează în același fel. Primejdia fatală. Un moment care, speră Jimmy și Donte că le vor arăta în cele din urmă acestor bărbați, este o decizie. Violența ca un comportament învățat. Nu o știm, dar avem un alt cuvânt pentru primejdie fatală. „Cedare". La știri, vecinul îndoliat, colegul de muncă plângând: „Pur și simplu, a cedat". Dar „cedarea" e o perdea de fum, un clișeu, o ficțiune. Cedarea nu există.

Este săptămâna a douăsprezecea din curricula lor. Se concentrează pe un singur bărbat în seara asta, pe nume Doug, în timp ce povestește singurul eveniment principal, care l-a băgat în belele. Sinclair obișnuia să numească exercițiul ăsta Ciclul Distrugerii, dar l-a redenumit Ciclul Separării, pentru că ideea pedagogică era să arate cum o persoană se separă de ceea ce Sinclair numește „sinele autentic" într-un moment amenințător și cum această separare este cea care face loc violenței.

Doug deschide cercul.

- Am emoții, omule, spune el.

- Prefă-te că ești la intersecția Șaisprezece cu Julian, vorbind cu tovarășii tăi, îi sfătuiește Jimmy.

Unul dintre multele joburi ale lui Jimmy dinainte de RSVP era să conducă un taxi. Deseori se bazează pe valoarea metaforică pe care o oferă o astfel de experiență: ce înseamnă să stai în trafic, cum cunoștințele despre rute te pot ajuta

să eviți ambuteiajele. De fiecare dată când plec de la birou, mă întreabă pe ce rută îi voi spune taximetristului să meargă, apoi își verifică ceasul – e oră de vârf? Oferă apoi o serie de indicații atât de complicate, încât renunț după primele patru, cinci viraje. Faptul că face asta în mod repetat este adorabil. Nu vrea ca cineva să sufere prin trafic. Iar traficul este precum violența: există întotdeauna un alt bulevard pe care s-o iei pentru a o evita.

Jimmy se adresează restului grupului:

– Am nevoie să vă concentrați acum, spune el. Nu vă faceți semne dacă auziți ceva care vi se pare amuzant. El poate descrie cum și-a agresat partenera, iar voi râdeți – și el s-ar putea să tacă. Ceea ce le-am făcut partenerelor noastre nu e amuzant, așa că haideți să fim delicați cu asta! Haideți să tratăm asta într-o manieră matură! Această muncă e serioasă. Nu e amuzant.

Printre multele tatuaje pe care le are Jimmy, este unul pe frunte: *sfânt*. Apoi pe spate: *păcătos*. Blugii atârnă de silueta lui sfrijită și poartă un tricou alb, prea mare, cureaua îi ajunge ca un șarpe până la jumătatea coapsei. Spune că nu-și poate ține greutatea sub control. Nimeni nu știe de ce. Colegii de muncă îl necăjesc. Slăbănog nenorocit. Jimmy are, totuși, un secret. De ce i se văd coastele, de ce îi atârnă blugii.

– Am nevoie de ceva, gen, zece secunde, spune Doug.

Văd cum îi tremură puțin mâinile, pe care le ține între picioare.

– Respiră, omule! spune Jimmy. Felicită-te că ești în viață!

Unul dintre supraveghetori i-a spus lui Donte să vorbească mai mult, să intervină dacă simte nevoia. Dacă trece de *internship*-ul de un an, îi va fi garantat un loc de muncă la Community Works ca mediator, cum este Jimmy. E aici de șase luni deja. Mulți oameni își pun speranțele în el și, nu în ultimul rând, el însuși. Dar încă este foarte mult de muncă pentru el.

Să scape de eliberarea condiționată, să-și transforme *internship*-ul într-un loc de muncă pe bune, cu un salariu adevărat și apoi să își termine facultatea. Atât de mult timp de recuperat. Am simțit, când vorbeam la începutul zilei cu Donte în parc, că până și capacitatea de a se imagina „psiholog" de carieră era ceva complet nou pentru el, că privitul spre viitor mai degrabă decât supraviețuirea în prezent era un mod total nou de a trece prin lume.

– Fata mea a mers la un alt pește o dată, spune Jimmy. Am violat-o. Asta e *groaznic*. Asta e groaznic, frate! Tu ai sentimente. Ăsta nu ești *tu*. Dar *ai fost* tu în ziua aia.

– Ăla sunt și eu, spune altul.

Un al treilea spune:

– Am primit patruzeci și două de săptămâni (în program) și am recidivat. M-am întors la închisoare. Am început programul din nou.

– Am încălcat ordinul de restricție și m-am întors aici, zice altul.

Sunt ca o echipă de fotbal în pauză, în vestiar, când rezultatul jocului e atât de strâns, încât e imprevizibil. Se încurajează unul pe altul, dându-i de știre lui Doug că au fost cu toții unde e el acum, că nimeni de aici nu e nevinovat.

– M-am hrănit cu femei care nu aveau tați, femei care au fost agresate sexual, spune Jimmy, se înclină pe picioarele scaunului pentru un moment și apoi se trântește înapoi. Apoi le-am furat sufletele.

În sfârșit, începe Doug. Fosta lui prietenă, Ashley, era în dormitorul ei, iar Doug era la ea. Doar stăteau. Se despărțiseră cu o săptămână înainte și încercau chestia asta cu prietenia. Ea dădea mesaje, bea Wild Turkey, necăjindu-l un pic. I-a spus cum nu se putea opri să se gândească la un alt tip.

– Mă face să simt acea primejdie fatală când mă gândesc la asta, spune Doug.

– Nu folosi cuvintele din program, îl corectează Jimmy.

Cuvintele din program sunt un context important pentru ca fiecare să-și înțeleagă acțiunile, dar într-un exercițiu din Ciclul de separare, în care un singur moment e deconstruit, pot fi eufemistice, un mod de a nu-ți asuma propriile acțiuni. E diferența dintre, să spunem, *Am avut un moment în care am simțit primejdia fatală* și *Am lovit-o cu pumnul în ochi.* Astfel, importantă este povestea, iar apoi grupul contextualizează povestea prin prisma cadrului pedagogic din program, adăugând anumite elemente dintre cele pe care le-au învățat de-a lungul curriculei. *Fracțiunea de secundă era o amenințare la adresa sistemului tău de credințe legate de rolul bărbatului*, spre exemplu. *Și această fracțiune de secundă a fost momentul în care ai intrat în zona primejdiei fatale. Iar această fracțiune de secundă a fost momentul când te-ai separat de sinele autentic.*

Doug își cere scuze. Încă o respirație profundă, ochii fixați pe pantofi. Se lansează din nou în poveste. Aveau „probleme" de vreo săptămână și asta a fost ultima picătură. A „escaladat". Jimmy atrage atenția asupra acestui cuvânt, spune că e un cuvânt din program, iar Doug reîncepe.

– A mers din rău în mai rău... Îmi amintesc cum ea continua să zâmbească, în timp ce se auzea un cântec, *Friday, I'm in love*. Nu-mi amintesc cine cânta, dar, de fiecare dată când aud melodia, îmi amintesc de ziua aia și mă face să mă simt foarte furios...

– Continuă povestea, îl îndeamnă unul dintre tipi.

Acest imbold, limbajul, îndemnul delicat de a continua povestea e parte din curriculă. Arată că limbajul contează, cât de mult ne putem minți, cum deviem pentru a evita responsabilitatea, cum folosim cuvinte pentru a ne încadra vina

și nevinovăția, cât de ușor este să manipulezi și cât de des acea manipulare începe în mintea noastră, cum minimalizăm impactul nostru asupra celorlalți. Mai târziu, grupul va fi mai dur cu Doug, dar pentru moment îl lasă să vorbească.

– Continua să zâmbească și să-mi râdă în față că este cu alt tip, spune Doug.

Era amețită în acel moment și el i-a smuls sticla și a luat vreo șase sau șapte înghițituri mari.

– Mă simțeam dus de nas, omule... Am invitat-o la violență, i-am spus să mă lovească și ea a făcut-o. Îmi amintesc că am lovit-o cu brațul peste față și cred că aia i-a lăsat o urmă pe nas... Mai târziu, ea a venit la mine, iar din punctul ăsta nu-mi mai amintesc ce s-a întâmplat. Îmi amintesc că eram foarte beat, vreo cinci minute, și mi-am dat seama că eram violent și am ieșit din camera ei și bunica ei a intervenit între mine și ea... Eram semiconștient în punctul ăla.

Se oprește un minut, se gândește, apoi spune:

– Un singur lucru: am lovit ușa și m-am împins direct în ea, am lovit peretele și am lăsat o urmă serioasă.

– Împins sau dat cu pumnul? întreabă Jimmy.

– Am dat cu pumnul. Am dat cu pumnul prin ușă și am lăsat o urmă de pumn sau o zgârietură în rigips.

Doug continua să spună că a amenințat-o că-i „sparge" fața celuilalt tip, iar apoi a plecat din apartamentul ei. Povestea e relatată pe bucăți, doar parțial liniară. Își amintește lucruri și revine la ele. Bunica ei era acolo. A ținut-o pe Ashley cu picioarele înainte s-o lovească. După ce a plecat din apartament, a auzit sirene în depărtare, știa că sunt pentru el și a stat pe bordură să aștepte, ghemuit ca să „mă prefac că sunt cât se poate de neajutorat, ca să nu fiu reținut într-o manieră violentă". Spune că, atunci când a venit poliția, și-au bătut joc de el, l-au întrebat dacă e homosexual, dacă e neajutorat, dacă e rasist.

Îi ia cam zece minute să spună povestea.

– Îți pot pune o întrebare de clarificare? îl întreabă Donte.

O încadrează în acest fel, întrebare „de clarificare", pentru ca participanții să știe că nu e menită să antagonizeze.

Doug dă din cap.

– Când ai spus „am ținut-o cu picioarele", care era poziția? Adică, ce făceai tu?

– Stăteam întins pe patul ei, spune el, și am încercat s-o țin departe. Mi-am folosit piciorul ca s-o țin departe.

– Când îmi pun picioarele pe cineva, e violență fizică, spune Donte.

Doug aprobă din cap.

Jimmy îi mulțumește pentru sinceritatea lui, apoi își freacă mâinile. Când Doug a spus că îi va „sparge fața" celuilalt iubit, a fost amenințare verbală, le spune Jimmy celor din grup.

– Îți pot pune și eu o întrebare de clarificare? îl întreabă pe Doug. I-ai zis vreodată alfel, în afară de numele ei?

– Da.

– Cum?

– Îmi aduc aminte că i-am zis curvă, spune Doug. Sau parașută.

– Aceasta e o componentă importantă. Cea verbală.

Doug intervine, făcând referire la jigniri.

– Ascultă, omule, ca să pot pune mâna pe ea, ea nu mai poate fi Ashley. Ea e o parașută. Trebuie să-i dai alt nume, știi ce zic?

Jimmy îi cere lui Doug să conștientizeze cum i s-a mișcat corpul prin cameră în acea seară. Ce făcea cu mușchii lui?

– Îi încleștam, spune Doug.

Și pulsul lui cum era?

– Creștea.

Jimmy se ridică un minut, îl întreabă pe Doug dacă corpul lui era relaxat sau țeapăn.

– Țeapăn.

Apoi Jimmy ia poziția și le face o demonstrație lui Doug și grupului, ca să vadă cum arăta. Spatele curbat aproape la fel ca al unui boxer, pumnii încleștați, fața încordată. Are un umăr care iese un pic în afară, greutatea pe vârfurile degetelor, ca și cum e pregătit să sară. În contextul camerei, care e relativ relaxat și liniștit, e o juxtapunere surprinzătoare, o epifanie completă pentru unii dintre acești tipi să vadă cum corpul lor comunică un mesaj, chiar dacă nu se rostește niciun cuvânt.

– Asta, spune Jimmy, menținând postura, e ceea ce vede ea.

Acum reconstruiește răspunsul sistemului limbic al corpului la o amenințare, ca și cum ai vedea un animal în sălbăticie, sub asediu. Iar Donte și Jimmy îl presează pe Doug să fie mai convingător. Cum i s-ar părea asta altei persoane din acea cameră? Această persoană cu pumnii încleștați, pulsul accelerat, cu postură țeapănă?

Ar arăta intimidant.

Ar arăta înfricoșător.

Ar arăta rău.

Acesta e începutul: observă-ți corpul.

Apoi urmează limbajul. Unele lucruri devin imediat evidente. Înlocuind numele partenerei cu o insultă, spre exemplu. Dar limbajul, în general, e mult mai subtil de-atât. Lucrează atât la nivel conștient, cât și la nivel inconștient. Dureros, cuvânt cu cuvânt, secundă cu secundă, trec în revistă procesul. Nu îi spune „păsărică". Nu înjura. Nu îi spune „femeia mea". Nu îi spune „curvă", „parașută", „femeie". Folosește nume proprii. Folosește termenul „partener". Menține contactul vizual cu persoana sau grupul cu care vorbești. Stai drept. Nu cocoșat. Când descriu evenimentele care i-au adus în locul în care sunt

acum, trebuie să folosească în propoziții pronumele „eu", pronume posesive. Nu e violența „noastră" sau violența „bărbaților", sau violența „societății". E violența „mea". Asumă-ți violența. Fii responsabil pentru violența ta.

Când fac acest exercițiu la San Bruno, poate dura o dimineață întreagă. Ore pentru a deconstrui un eveniment care în viața reală ar fi durat doar câteva minute. Băieții nu trebuie să aleagă incidentul instigator care i-a băgat la închisoare, cu toate că majoritatea o fac. Li se cere să redea fiecare mic detaliu pe care și-l pot aminti: limbajul corpului, pulsul, respirația, mușchii, tonul vocii, cuvintele, sentimentele, zgomotele și mirosurile. Într-o zi, când stăteau în grupul lui Jimmy de la San Bruno, acesta i-a întrebat cât cred ei că a durat să ajungă de la zbieratul la partenerele lor până pe bancheta din spate a mașinii de poliție? Băieții au intuit douăzeci de minute, douăzeci și cinci de minute, jumătate de oră, poate o oră.

– Nu, le-a spus Jimmy. Zece minute. Bam! Și iată-te aici, frate!

Câteva minute în care treci de la bărbat, la urs, la deținut. Dar în seara asta, cu Doug, fac tot exercițiul în mai puțin de două ore.

Noi constrângem, le spune Jimmy. Se constrâng pe ei înșiși, pe victimele lor, pe copiii lor. Asta îi îndepărtează de ei înșiși. Jimmy spune că trebuie să fie dispuși să ia atitudine. Conștientizare plus acțiune egal schimbare. Îl văd cum se uită la grup, de la un tip la altul.

– O să vorbesc despre asta o nenorocită de secundă, spune Jimmy, ridicându-se. Am fost conștient de rahatul ăsta toată viața mea. Sunt conștient de tot ce am făcut în viața mea. Minciună, înșelat, furt. Am auzit „Nu vinde droguri" toată viața mea. „Nu lua droguri, nu ridica mâna la fete." Am auzit asta toată viața mea, dar am făcut-o oricum.

Un tip care ținea coatele pe genunchi se rezemă de scaun.

– Asta e important, băieți. Cum dobândesc voința de a-mi opri violența?

Așteaptă un pic, dă roată cu privirea.

– Dacă nu privesc distrugerea pe care am cauzat-o, o să mă doară-n fund.

Acel moment e prefața la a doua poveste a lui Jimmy. Care a fost cel mai cumplit lucru pe care l-ai făcut cuiva? Aceea a fost ziua în care a răpit-o pe femeia pe care o iubea. Aproape a omorât-o. Mama unuia dintre cei patru copii ai lui, pe care îi iubește. Fosta lui parteneră, Kelly Graff. Se îndepărtaseră și Jimmy era nervos. Ea era femeia lui. O va lua înapoi. A sunat-o, i-a spus că are 500 de dolari pentru ea și a întrebat-o dacă poate să vină să-i ia. L-a pus să-i promită că nu are de gând să facă nimic, iar el a promis. Asta e coerciția. Apoi spune că a mers și a închiriat o camionetă, după care s-a drogat foarte, foarte tare și a așteptat. A așteptat până i-a văzut mașina la capătul străzii și, când a ajuns acolo, la un pas distanță de camionetă, a băgat în marșarier și a apăsat pe accelerație, s-a izbit de mașina ei cât de tare și de rapid a putut. Ar fi putut s-o omoare dracului. Apoi, ca o panteră, era lângă ușa mașinii ei, scoțând-o în timp ce ea țipa. A aruncat-o în spatele camionetei și a închis ușa, apoi a condus până la ea acasă. Putere și control. *El era terminat; nu dormise de câteva zile. Era un cretin.* Sinele lui actual dă din cap a neîncredere când se gândește la sinele lui trecut. Au ajuns la ea acasă – casa în care locuiseră împreună –, a scos-o din camionetă, a băgat-o înăuntru și spune că de acolo nu-și mai amintește exact. Poate s-au certat un pic. Poate a lovit-o. E destul de sigur că a lovit-o rău de câteva ori. Nu-și amintește, dar spune că s-a pus la somn. A dormit și, când s-a trezit, ea dispăruse și el știa că a dat de dracu'. Complet cretin. Cum a putut să se pună să doarmă? A fugit din casă spre un loc cu taco de la colț, unde mergeau cu toții, și un tip

din acel loc a spus că Kelly fusese acolo mai devreme cu o prietenă, înspăimântată, speriată de moarte, și că mergea la poliție. Iar Jimmy a fugit și a tot fugit. Direct în ascunzătoare.

Kelly își amintește totul foarte diferit. Jimmy a apărut o dată la ea la muncă, spunând că bunica lui a murit. Kelly știa cât de apropiat era de bunica lui, așa că a crezut că spune adevărul. Dar, în secunda în care a ieșit afară cu el, și-a dat seama că mințea. Fuseseră împreună de când ea avea șaisprezece ani și el, douăzeci și șase. Acum aveau o fetiță, iar Kelly avea douăzeci și unu de ani.

Când a văzut că a constrâns-o să iasă afară, a intrat repede înapoi în birou, unde era pază. Jimmy, mi-a spus ea la telefon, i-a găsit mașina în parcare și i-a dat foc. Mașina era nouă-nouță, iar departamentul de pompieri din San Francisco a sunat-o să-i dea vestea. Ea a fost cea care a închiriat camioneta ca să se mute din apartamentul lor, spune ea. După ce Jimmy i-a ars mașina, a împrumutat o mașină de la un prieten de-al mamei ei, dar Jimmy a urmărit-o și a sărit pe locul din dreapta când ea pleca de la muncă. El avea un cuțit și ea își amintește cum el îi spunea: „Mă părăsești, curvo!" Și-a petrecut ani la rând fiind sacul lui de box. El a manipulat-o, a constrâns-o, a speriat-o de moarte. O urmărea constant, nu o lăsa să socializeze, o acuza că îl înșeală. „Nu te părăsesc", îl mințea ea. „Avem nevoie de o pauză." Spune: „Încercam să-l calmez, pentru că nu știam de ce e-n stare." Au luat camioneta împreună, a povestit ea, și au condus până la apartamentul pe care îl împărțeau, un apartament la subsol, pe care el îl descrie ca fiind o „temniță". A reușit să îl convingă că îi e foame și a lăsat-o să plece, iar ea mi-a spus că „am fugit ca și cum era ultima secundă din viața mea."

A mers direct la secția de poliție cu verișoara ei, unde, zice ea, i-au cerut inițial să se întoarcă acasă, să ia cuțitul și să-l aducă.

– Le-am spus: „Sunteți nebuni?"

Spune că nu erau deloc interesați s-o ajute, dar au emis, în cele din urmă, un mandat de arestare. Între timp, Kelly și-a pierdut mașina, casa și, până la urmă, locul de muncă (a fost disponibilizată după 11 septembrie). Era în punctul cel mai jos din viața ei.

Într-o dimineață, la doar câteva zile după incidentul cu camioneta, a mers să-și lase fiica la grădiniță, iar Jimmy se ascundea pe lângă școală. Spune că a pus-o să-și ia fiica de la școală și timp de opt zile le-a ținut pe amândouă într-o cameră de hotel, amenințându-le cu pistolul. Ce s-a întâmplat în acele opt zile e confidențial, la cererile amândurora.

Spune că a reușit, într-un final, să-l manipuleze și să scape.

El spune că s-a predat.

Memoria e schimbătoare în mijlocul traumei.

Când îmi descrie acest moment din viața lui, își amintește că era pe fugă, ascunzându-se, speriat de orice sirenă pe care o auzea, stând cu ochii în patru. Era atât de drogat, încât avea halucinații jumătate din timp, mi-a spus Kelly. Așa că poate nu-și amintește totul atât de bine.

Dar, în cele din urmă, a fost prins, iar amândoi spun că procurorul voia să îl acuze de răpire și atac cu armă letală, însă lui Kelly i-a fost milă de el și și-a retras multe dintre declarații. Când îmi spune asta la telefon, e clar că nu-i vine să creadă că a fost odată acea femeie, cea care a retractat. În cele din urmă, el a pledat vinovat. El afirmă că a fost condamnat la patru ani; ea spune că a ispășit doar unul.

În orice caz, atunci a descoperit RSVP și a învățat despre ce a făcut; lui însuși, lui Kelly și fiicei lor, comunității, celorlalți membri ai familiei. Le spune băieților din grupul lui cum violența presupune o reacție în lanț, cum a rănit-o pe Kelly, cum i-a rănit pe copiii lui, pe părinți, cercul ei de prieteni

și așa mai departe. Violența e o negură care migrează într-o comunitate, o infectează astfel încât să se multiplice. Când Donte vorbește despre East Oakland ca fiind Bagdad, cred că asta vrea să zică, exact ce zice Jimmy. Cum un act violent al unei persoane dă naștere altuia. Cum violența combinată cu mai multă violență nu rezolvă niciodată niciun fel de problemă. Am un fost soț care și-a petrecut întreaga carieră în armată și îmi spunea mereu că problema cu a avea o armă, indiferent cine ești, e că prezența ei te face automat părtaș. Nu mai ești neutru. Violența, mi se pare, face același lucru. Face țăndări persoane individuale, da, dar face țăndări și familii, comunități, orașe, țări. La asta vrea să ajungă și Jimmy cu propria poveste.

Poreclele pe care le are Jimmy pentru el însuși - „escroc", „derbedeu nenorocit" - sunt argou de stradă, un soi de poezie dură, credibilitate de stradă pentru băieții de la curs. Dar aici, haideți să-i spunem cine era cu adevărat în acel moment și în acea zi. Era un terorist domestic. Asta fac teroriștii. Terorizează. Toți bărbații din aripa RSVP a San Bruno și mai departe. Ei sunt teroriștii din mijlocul nostru, furnizorii unei terori pe care mulți oameni astăzi, inclusiv câțiva dintre liderii țării noastre, o consideră doar o chestiune „privată".

Jimmy și-a ispășit pedeapsa și chiar înainte de eliberarea lui spune că a primit o scrisoare de la Kelly. Nu i-a scris în timpul cât a fost închis. Și își amintește că scrisoarea se încheia cu această propoziție: *Te rog să nu mă omori*. (Ea spune că scrisoarea era un răspuns la una primită de la el, în care acesta ar fi refuzat să-i plătească pensia alimentară.)

Spune această poveste clătinând din cap, în timp ce remușcarea îi transpare din limbajul corpului. *Câte femei de-a lungul timpului*? Mă gândesc. Câte au folosit exact această propoziție? Femei de pe toată planeta, în o mie de limbi, de-a lungul secolelor, de-a lungul existenței umane. *Te rog să nu mă omori*.

Vezi cât de politicoase sunt femeile? Spunem „te rog" când implorăm pentru viețile noastre.

– Săraca fată! spune Jimmy clasei, cu Doug încă deschizând cercul.

Vocea lui e practic un murmur acum.

– Săraca, săraca fată! Îmi întreba prietenii dacă credeau c-o s-o omor când ies.

Camera vibrează de povestea lui, acest lucru teribil pe care l-a făcut și care acum se târa înapoi spre umanitatea lui.

– Și fata aia e prietena mea cea mai bună astăzi, spune el. Îmi păzește spatele mereu.

Kelly a refuzat această caracterizare. Ea l-a crezut că s-a schimbat, că „a învățat să accepte ce a făcut și știe că a greșit". A spus că e mai modest astăzi. Probabil se află în cel mai bun moment din viața lui. Totuși:

– Nu voi putea niciodată în viața mea să rămân singură cu Jimmy, a spus ea.

Jimmy așteaptă puțin. Fiecare tip de aici are o poveste asemănătoare și fiecare tip de aici va fi unde este Doug în seara asta. Jimmy se uită la Doug.

– Când ai început să bei Wild Turkey, frate, erai violent cu tine. Acolo a început, nu?

Doug dă din cap, își numără bătăturile din palmă.

– Împingând-o e violență asupra ei, nu? Lovind-o în față de trei ori, de asemenea. Și datul cu pumnul în perete. I-ai spus că îi vei sparge fața tipului, nu? Aceea e violență verbală, e o amenințare.

Doug dă din cap, aprobând contextualizarea acestor acțiuni.

În spatele lui Doug, tipul cu dinții fațetați notează totul pe o tablă, încercuind ce înseamnă momentele. Băutul este

„violență asupra sinelui". Jignirile sunt „violență verbală". Datul cu pumnul în pereți e „violență fizică."

– Pot să îți pun o întrebare de clarificare? rostește Jimmy. Care a fost prima dată când ai simțit primejdia fatală?

Prima data când, cu alte cuvinte, poate identifica faptul că sistemului lui de credințe în ceea ce privește rolul bărbatului a fost provocat.

În pedagogia ManAlive, sistemul de credințe în ceea ce privește rolul bărbatului este ce le spune societatea bărbaților să aștepte. În grup, Jimmy sau Sinclair sau oricine conduce se vor opri deseori să ceară participanților să ofere niște exemple ale sistemului de credințe asupra rolului bărbatului: *bărbatul trebuie să fie respectat. Pe bărbat nu îl minți. Sexualitatea bărbatului nu e pusă la îndoială. Bărbatul este autoritatea. Pe bărbat nu îl respingi. Femeia trebuie să fie docilă, obedientă, să îl încurajeze pe bărbat.* Când sistemul de credințe al unui bărbat e provocat, ajunge în momentul primejdiei fatale și atunci violența devine o alegere. ManAlive folosește o frază trasă de păr pentru acest moment: când „asàsinul interior" al unui bărbat iese la iveală și „sinele lui autentic" dispare. Un asasin acționează în tăcere, singur. Un asasin se amestecă în mulțime, distruge oamenii pe furiș, apoi dispare. Un asasin nu își asumă responsabilitatea. Un asasin nu are niciun principiu moral. Jimmy îi atrage atenția lui Doug că, atunci când este într-un moment de primejdie fatală, Doug nu numai că nu își observă partenerul, nu se mai observă nici pe el însuși, propriile sentimente, propriile nevoi, propriul corp. Reacționează doar provocării la adresa sistemului lui de credințe, și este aici, în nucleul conflictului, unde stă decizia de a deveni violent sau nu. Un bărbat care a participat la program spune că, literalmente, a învățat să facă un pas în spate pentru a încerca să-și recalibreze mintea și corpul într-un astfel de moment. Uneori un reglaj atât

de mic e tot ce trebuie pentru a-și amînti să se oprească, să ia o gură de aer, să nu escaladeze.

Jimmy întreabă din nou când a intrat Doug în starea de primejdie fatală.

– Când mi-a spus că nu poate să-și ia gândul de la celălat tip, a răspuns el.

– Am trecut exact prin același lucru, spune unul dintre tipi.

Donte intervine în discuție.

– Când ai spus că v-ați decis că veți fi prieteni, aia mi s-a părut, de fapt, negare.

Doug dă din cap. O voia înapoi. Își nega propriile sentimente.

– Când spui „Nu am fost în viața mea așa de beat", aia mi se pare că e învinovățire. Și tu ai spus că ea a venit la tine – aia e, din nou, tot învinovățire.

Dai vina pe alcool. Dai vina pe ea. Dai vin pe toți și pe toate, dar nu pe tine însuți. Doug recunoaște că Donte are dreptate.

Continuă așa pentru încă douăzeci de minute. Unul dintre tipi evidențiază limbajul corpului lui când a apărut poliția, cum Doug stătea acolo, pe bordură, așteptându-i, încercând, după cum a spus, „să par cât se poate de neajutorat." Aia părea a fi minimalizare, i-a spus tipul lui Doug.

Deci Doug își nega propriile sentimente și propriul rol în violență. A dat vina pe ea și a dat vina pe celălalt tip și i-a amenințat verbal și fizic, și-a minimalizat rolul lui în toată povestea, dar e totul acolo, în ce a făcut corpul lui și în cuvintele lui.

Probabil cea mai importantă provocare pentru acest program este că bărbații care l-au parcurs – fie RSPV sau ManAlive – încă operează în aceeași lume ca înainte să parcurgă programul. Tipii din San Bruno? Pentru ei e mai ușor

decât pentru tipii care sunt în lumea de-afară, încercând să trăiască o viață non-violentă, când nimic și nimeni din jurul lor nu s-a schimbat. Donte mi-a vorbit despre asta mai devreme, cum mama și bunica lui au văzut schimbarea, dar nu aveau încredere în ea. Nici măcar el nu avea încredere în ea. Și nu avea niciun fel de idee despre cum să echilibreze dezechilibrul din viața lui, în afară de timp.

Înainte să plece, Jimmy aduce în discuție intimitatea. Despre ce înseamnă să fi intim cu cineva. E ceva despre care vor învăța mai mult în altă etapă a curriculei. Doug spune:

– Ascultați și deschideți-vă!

„Ascultați" înseamnă să-și asculte partenerele, dar și să se asculte pe ei înșiși, sentimentele lor, propriile corpuri.

– Nu te judecă nimeni aici, omule, le reamintește Jimmy. Fără sfaturi. Fără judecăți, fără păreri.

Donte îi mulțumește lui Doug pentru curajul de a fi stat acolo, în deschiderea cercului, ore întregi, dezvăluind cele mai grele momente din viața lui în fața unui grup de străini.

– Să-ți văd expresia. Era exact aceeași expresie de pe fața mea, pentru că am rănit o persoană pe care o iubeam – mă înțelegi? Așa că vreau să-ți mulțumesc că ai făcut efortul. Chiar vreau să-ți dai seama de violența cu care ai tratat-o pe cea pe care se presupunea că o iubești. Mersi, frate!

Doug dă din cap, ia o gură mare de aer și o dă afară, apoi râde, pentru că, observându-și corpul în acel moment, recunoaște eliberarea pe care o exprima.

Două luni după întâlnirea grupului cu Doug, Donte a dispărut. Nu mi-a răspuns la mesaje sau e-mailuri. Am încercat să sun la cele două numere pe care le aveam și i-am lăsat mesaj după mesaj. Nimic.

Într-un final, după multe luni de încercări, am luat legătura cu cineva de la Community Works. Donte fusese prins într-o mașină cu o armă deținută de șoferul mașinii, iar poliția l-a arestat din nou. Ca parte din termenii eliberării condiționate, lui Donte i s-a cerut să stea departe de toate tipurile de arme de foc – ale lui, ale altora, ale oricui. Avea și un gram de coca în buzunar în acel moment și s-a întors la închisoare, așteptând procesul. I s-a dat un avocat din oficiu. L-am sunat pe avocat de mai multe ori și i-am scris mai multe e-mailuri, dar nu a răspuns cererilor mele pentru un interviu. Donte avea în față până la paisprezece ani de închisoare, dacă era condamnat. Dacă era foarte norocos, primea doar unul.

Tot timpul pe care voia să-l recupereze, diploma de la universitate, locul de muncă de la Community Works, șansa să-și reconstruiască viața? Mă întrebam ce gândea despre toate astea acum. Donte erau un bărbat de culoare, tânăr, care se confrunta cu un sistem care nu oferea prea des șanse bărbaților negri și tineri, asta dacă o făcea vreodată. Avea antecedente penale serioase. Nu avea niciun ban pentru un avocat decent. Șansele lui, după cum le vedeam eu, erau nule. A ajuns doar un alt bărbat violent, predestinat vieții pe care o știa dintotdeauna, condusă de forțe cu care nu putea lupta singur. Din câte am putut eu să-mi dau seama, Donte a fost sincer cu mine. Nu a pretins că e un băiat bun. Știa că a dat-o în bară. Și mi-a spus și mie cât de greu era să trăiești cu salariul unui intern în San Francisco. Când i se termina perioada de stat la centrul de reabilitare, plănuia să se mute înapoi acasă, la mama lui, direct în mijlocul cartierului care îl dusese pe drumul greșit acum mulți ani, nu pentru că voia, ci pentru că nu avea de ales. *Bineînțeles*, mă gândeam. Bineînțeles că avea un gram de coca în buzunar. Ce altceva să facă? Avea un loc de muncă și o interdicție după ora șapte. Community Works, Jimmy Espinoza,

RSVP, toți au făcut tot ce au putut pentru Donte Lewis, dar ei luptau, de asemenea, cu aceleași sisteme, aveau alte priorități, și cu rasismul și discriminarea socială integrate în arhitectura lor, cu resurse limitate și nevoi nelimitate.

Voiam să vorbesc cu Donte, dar nu avem numerele de telefon ale mamei sau bunicii lui și nu exista nicio cale să iau legătura cu el prin telefon, bineînțeles. Apoi, într-o seară, am primit un apel. Unitatea de Corecție Atwater. Un deținut era în așteptare, cerându-mi să accept taxa inversă. În fragmente de câte cincisprezece minute, am obținut povestea lui Donte.

Era aproape miezul nopții, iar el căuta ceva cu care să meargă acasă. Se mutase de la centrul de reabilitare și locuia cu mama și bunica lui în East Oakland. „Tatăl copilului" surorii lui l-a luat în mașină. Tipul era băut, dar Donte nu s-a gândit că n-ar fi bine să meargă cu el. În ultimul timp, noua lui prietenă făcea presiuni asupra lui pentru că încă locuia cu mama lui, dar ce putea să facă? Salariul nu-i ajungea ca să trăiască într-o minimă decență, în zona San Francisco. Dar a încercat să nu mai consume, să rămână în program, să se mențină pe linia de plutire și să se concentreze. Șeful lui l-a avertizat să nu iasă cu nimeni care l-ar putea băga în belele, iar el a spus că era în regulă. Avea grijă de asta.

S-a gândit că face doar câteva mici încasări cu niște coca și că va prinde un pic de cheag. Nu mare lucru. Nimic care să-l scoată din programul de antiviolență. În acea noapte, avea un pliculeț în buzunar. Așa cum vedea el lucrurile, nu exista alt mod prin care putea să spere că va pleca de-acasă de la mama lui pentru mult timp. Avea deja douăzeci și opt de ani, era puțin cam mare ca să locuiască încă acasă.

Șoferul avea niște iarbă la el. Imediat după ce Donte a urcat în mașină, sirenele au apărut în spatele lor, dar, în loc să tragă pe dreapta, șoferul s-a întors brusc, a condus două străzi și s-a

izbit într-un zid. Donte susține că nu-și amintește nimic după aceea. S-a trezit în spital, cu buza și fața lovite. Era aproape sigur că airbag-ul nu se declanșase. Polițiștii au găsit un Glock ascuns în compartimentul pentru airbag. Nu era al lui Donte. Susținea că nici măcar nu știa de el. Pe podeaua mașinii erau un încărcător pentru Glock și câteva cartușe uzate, care se rostogoliseră când au intrat în zid. Sângele lui Donte a țâșnit. Nu știa unde, dar probabil prin toată mașina, pentru că i se scursese de pe tricoul îmbibat, a văzut el mai târziu.

Accidentul nu conta aproape deloc. Drogurile contau un pic, dar nici pe departe la fel de mult ca pistolul. Simplul fapt că era aproape de o armă însemna că încălcase termenii eliberării condiționate - o acuzație care aducea automat doi ani de închisoare. Dacă ADN-ul lui era găsit pe armă, pe încărcător, pe oricare dintre cartușele uzate - de la, să spunem, sângele împrăștiat -, se putea aștepta, în cel mai bun caz, la patru ani, iar în cel mai rău, la mult, mult mai mulți, depinzând de jurații de la proces. Șeful lui de la Community Works i-a scris o scrisoare de recomandare. Voia să dea de unii dintre băieții din grupul lui ca să-i scrie și ei. Dar avocatul lui i-a spus să nu se deranjeze; asta doar îl va înfuria pe judecător.

- Chestia e că, mi-a spus Donte la telefon în acea seară, deja mă știu. Toți mă știu deja.

Judecătorul îl știa, oamenii de la eliberare condiționată, poate chiar și poliția. Și chiar dacă nu-l știau, cazierul lui îl preceda.

- Mă știu de dinainte, cine eram atunci. Nimic nu le va schimba părerea.

Cazul lui Donte nu a ajuns la proces niciodată. A pledat vinovat, la fel ca mulți alții înaintea lui. Tânăr. Negru. Sărac. Antecedente penale. A mai primit șase ani, dar de data asta nu era pușcăria locală, comodă, cu programe de la facultatea

de stat, dreptate reparatorie și terapie prin artă. De data aceasta era federală, prima dată la Atwater, iar apoi, în mijlocul sentinței, l-au transferat în celălalt capăt al țării, într-un penitenciar federal la granița dintre Pennsylvania și New York, la mii și mii de kilometri de orice om cunoscut sau de oriunde fusese vreodată.

Apoi am încercat să dau de Jimmy, dar și el părea că dispăruse.

GRUPAȚI LA VÂRF

Cam în aceeași perioadă în care Hamish Sinclair punea întrebarea fundamentală cu privire la motivul pentru care bărbații se bat între ei, un organizator comunitar din Boston, pe nume David Adams, conducea o reuniune lunară, pe care o descrie ca fiind „foarte anii '70" – înțelegând prin asta creșterea gradului de conștientizare, ținutul de mână și kumbaya –, la Boston Men's Center. Într-o zi, Adams a fost abordat de un grup de femei, prietene de-ale lui din comunitate, care inițiaseră un grup pentru femei agresate. Femeile i-au cerut ajutorul lui Adams. Una era, spuneau ele, să ajuți victimele după ce au fost agresate, să le acorzi sprijin prin comunitate, dar ce se întâmplă cu bărbații care au comis agresiunea? De ce nu putea fi oprită din capul locului? Femeile nu simțeau că este în sfera lor de competență să ajute agresorii, așa că i-au cerut lui Adams să intervină. Mai erau câțiva ani până la formarea ManAlive al lui Sinclair. Nu exista nicio cercetare reală care să abordeze agresivitatea bărbaților. Adams și femeile erau cu mult înaintea restului țării; Legea împotriva agresiunii asupra femeilor era la decenii distanță.

Primele întâlniri s-au ținut în apartamentul lui Adams și erau invitate femei agresate, ca să vorbească despre cum le-a afectat abuzul pe ele și pe copiii lor. Adams nu a știut

la vremea respectivă să le clasifice ca program de intervenție în cazurile de agresiune, dar ceea ce făcea era cu adevărat un act de dreptate reparatorie. Nu exista, însă, niciun plan de urmat, niciun protocol, niciun ghid de bune practici. Adams și colegele lui învățau făcând.

– Eram așa de naivi! Credeam că e suficient să le spunem că e greșit [ca ei să se oprească].

Munca din acele zile de început l-a convins să scrie o teză care încerca să analizeze ce se întâmpla în gospodăriile abuzive și nu se întâmpla în gospodăriile în care nu exista abuz. Adams a crescut cu un tată violent, a văzut și a simțit pe pielea lui cum tipul acesta de violență ascunsă poate devasta o familie. În teza lui de doctorat, a analizat îngrijirea copiilor și munca domestică în locuințele în care exista abuz, comparativ cu cele în care abuzul nu era prezent. A presupus că cercetarea îi va susține teoria conform căreia abuzatorii se implicau mult mai puțin în munca domestică și în creșterea copiilor. Adams, însă, a fost șocat să descopere că în ambele cazuri bărbații se implicau cam în aceeași măsură: 21%.[1] Cele două grupuri tindeau să difere prin faptul că non-abuzatorii conștientizau că sunt avantajați, apreciau și recunoșteau existența zilelor duble de muncă ale soțiilor lor, în timp ce abuzatorii spuneau lucruri de genul: „Fac mai multe decât majoritatea bărbaților, dar ea apreciază asta?" Cercetarea lui Adams a demonstrat că perspectiva abuzatorilor era că „ei nu erau apreciați pentru tot ce făceau, mai degrabă decât să conteze ce făceau soțiile lor". Non-abuzatorii, pe de altă parte, „spuneau lucruri ca «Sunt norocos. Soția mea face o grămadă.» Și această recunoaștere însemna mult pentru soțiile lor". Abuzatorii aveau, de asemenea, tendința de a fi mai critici cu privire la munca domestică depusă de soțiile lor.

Ce a constatat Adams atunci a fost că narcisismul clinic al acestor bărbați îi împiedica să vadă felul în care comportamentul lor afectează victimele.

– Narcisismul filtrează modul în care se raportează la tot, mi-a spus Adams.

David Adams, la fel ca Hamish Sinclair, pare că întruchipează geografia și cultura în care locuiește. Este mai rigid, vorbește mai prudent. E serios, mai puțin vioi în confruntările cu bărbații din grup, tăcut. Are părul cărunt și creț, mustață și, ca mulți alții care lucrează în domeniul serviciilor sociale, are propria poveste despre violența din copilărie. Un tată abuziv, pipernicit emoțional. O mamă care închidea ochii. Cea mai veche amintire pe care o are e de când avea patru ani și bunica din partea mamei l-a dus la cariera de granit unde muncea tatăl lui. Spune că bunică-sa îl ura pe taică-su și viceversa. În ziua aceea, aflându-se pe marginea carierei, ea a arătat cu degetul spre punctele minuscule – bărbați care lucrau în adâncul gropii – și i-a spus:

– Uite-l pe tăticul tău acolo!

Adams i-a spus că nu, tăticul lui era mult mai mare. Era imposibil să fie el, acea urmă de persoană, care, văzută de pe marginea carierei, nu era mai mare decât o furnică. Dar a înțeles, până la urmă. Cât de mic era tatăl lui, cum putea să fie diferit de tatăl lui ca bărbat. A fost cea mai de durată și profundă lecție din viața lui, pe care azi o consideră cel mai mare dar pe care i l-a făcut bunica lui. Crescând, și-a făcut o misiune din a fi cât mai diferit de tatăl lui, care desconsidera educația și credea că băieții trebuie să fie duri. Adams a stat cu nasul în cărți două decenii, până când educația aia, atât de disprețuită de tatăl lui, i-a oferit o scăpare.

– Copiii iau lucrurile literal, mi-a zis Adams, și a fost o revelație că nu trebuia să fiu ca el.

În cele din urmă, Adams a înființat ceea ce a ajuns să fie recunoscut ca primul program de intervenție în cazurile de agresiune din țară: Emerge, un program pentru controlul comportamentului abuziv. Alături de programul Duluth, Emerge este probabil cel mai reprodus la nivel național. Programul durează patruzeci de săptămâni și acoperă subiecte care variază de la efectele abuzurilor asupra membrilor familiei, până la gelozie și comunicare sănătoasă. Acum câțiva ani, Emerge a început să ofere și cursuri de parenting. Nimeni nu vrea să se identifice ca „agresor", spune Adams, astfel încât Emerge a reformulat modul în care discută despre ce fac. În jur de 30% dintre participanți vin de bunăvoie acum, iar restul sunt sub ordin judecătoresc. (La nivel național, cele mai multe programe de intervenție în cazuri de agresiune reunesc 5% voluntari.)

Hamish și Adams împărtășesc o poveste originară, fundamentală, în sensul că femeile i-au motivat pe amândoi să acționeze, feministe care le-au evidențiat nevoia de bărbați aliați. Și-au dorit ca bărbații să li se alăture în luptă.

Într-o zi, la început, Adams mi-a povestit despre o femeie care a adus în cadrul grupului o înregistrare cu soțul ei abuziv. Pe înregistrare se auzea cum soțul îi spunea lucruri ca: „Nu aș fi atât de nervos și furios, dacă nu aș fi îndrăgostit nebunește de tine." A fost prima dată când a auzit și înțeles cu adevărat cât de manipulatori pot fi abuzatorii. Cum romantizează atât abuzul, cât și gelozia. Scuza aia: „Te iubesc atât de mult, încât mă faci să fiu așa". Raționalizarea aia: „Nu aș face X, dacă nici tu nu ai face Y". Blamare și negare. Adams și alți cercetători subliniază cadrul acestor tipuri de sentimente. Minimalizează violența, raționalizând comportamentul abuziv și blamând victima. Și funcționează. Cei trei factori sunt ciclici: minimalizare, raționalizare, blamare. Și după vine remușcarea. Scuzele profunde și înduioșătoare,

promisiunea unui comportament mai bun, adularea și afirmarea iubirii. Scenariul e izbitor de asemănător, indiferent de cine povestește.

Într-o dimineață, am asistat la o serie de cazuri de violență judecate într-un tribunal din Cleveland și, într-unul dintre cazuri, agresorul încălcase ordinul care interzicea contactul, sunând victima în mod repetat. Mai exact, o sunase de patru sute de ori în decursul a trei săptămâni. I-a răspuns cam la 20% din apeluri. Procurorul, Joan Bascone, a redat pentru instanță doar o mică parte din apelurile înregistrate, în timp ce agresorul, ras în cap, într-o uniformă de deținut verde-închis, stătea rânjind în fața judecătorului Michelle Earley. Iată o mica mostră din ce îi spunea:

„Mai dă-mi o șansă. Încă una. Nu merită închisoarea. Rahatul ăsta nu merită!"

„Exagerezi. Făceam doar mișto de tine. Nu încercam să te omor... De ce continui să mi te-mpotrivești în loc să mă ajuți să ies de-aici? De ce nu-ți ceri și tu scuze că ai stat în oraș toată noaptea?"

„Sunt îndrăgostit de tine, târfo, și mi-aș dori să nu fiu, că mă faci să trec prin suferința asta nenorocită. De ce-mi faci asta?"

„Nu am de ce să-ți dau explicații... Nu ai făcut nimic altceva decât să mă bagi la-nchisoare. Nu mi-ai trimis scrisori sau poze. Nu mă interesează dacă vii în instanță. Nu te mai sun."

„Nu trebuie să vii în instanță. Dacă vorbesc despre mine, să le spui să tacă dracu' din gură. Te mint. Spune-le doar că vrei ca procesul să fie anulat. Nu-l lăsa pe procuror să-ți mai dea ocazia să vii în instanță."

„N-o să semnezi. Nu deschide ușa... Am încredere în tine. Nu cred că faci ceva. Nu ești suficient de tâmpită."

„Hai să oficializăm. Cred în căsătorie. E un angajament pe viață, frate... Așteaptă-mă până ies. Am oameni cu ochii pe tine."

Blamare, minimalizare, raționalizare, scuze și promisiuni: toate acolo, expuse în cuvinte. Constrângerea, manipularea, abuzul verbal și emoțional, amenințările, dezumanizarea. Încercările lui de a o convinge că e mai puternic decât sistemul, că știe mai multe decât sistemul. Înregistrările au continuat mai mult de o oră în instanță în acea zi, mult mai mult decât ce am inclus aici, și atunci am mai observat ceva: nu i-a spus numele nici măcar o dată.

Grupurile de intervenție în cazurile de agresiune, ca Emerge și ManAlive, s-au înmulțit în ultimele două decenii; astăzi sunt, la nivel național, mai mult de o mie cinci sute. Deși au ca scop stoparea abuzului fizic și a intimidării, programele mai nuanțate depun eforturi pentru a ajuta abuzatorul să recunoască tiparele distructive, să înțeleagă răul pe care îl provoacă, să dezvolte empatie pentru partenera lor și îi cultivă inteligența emoțională. Metodele și filozofia acestor programe sunt foarte variate. Există o părere larg răspândită, în special în rândul forțelor de ordine, cum că ar fi o pierdere de timp și bani, lucru pe care Adams îl consideră mereu frustrant. Certificările variază de la stat la stat. Ordinele judecătorești variază. Curricula variază. Calitatea liderului de grup variază. Durata timpului petrecut în program variază. Iar în termeni de impact social, e un domeniu nou, care abia acum își găsește calea. Judecătorii, de asemenea, sunt adesea neinstruiți să facă diferența între, să zicem, intervenția în cazurile de agresiune și gestionarea furiei, astfel încât s-ar putea să ai un judecător care să dispună gestionarea furiei pentru un agresor, chiar și în jurisdicții în care grupurile de intervenție în caz de agresiune sunt răspândite. Faptul că doar 55% dintre bărbații care trec prin Emerge termină programul e un semn al rigorii și al eficienței.[2]

– Nu am încredere în programele în care termină un număr mare. Sunt ca școlile slabe. Trec pe toată lumea.

Dacă victima obișnuită are nevoie de șapte sau opt încercări înainte de a părăsi un abuzator, de ce ne așteptăm ca agresorul să înțeleagă din prima? O mulțime de studii privind eficacitatea iau în considerare în mod egal toți agresorii, adică atât pe cei care renunță la program, cât și pe cei care termină. Bineînțeles că cei care termină vor avea rezultate diferite. Cu cât petrec mai mult timp în program, cu atât mai probabilă e și schimbarea de durată.

– Nu e ceva de genul: totul sau nimic, spune Adams.

O cercetare vastă de Edward W. Gondolf, care analizează stadiul actual al intervenției în caz de agresiune, *The Future of Batterer Programs*, afirmă în esență că suntem încă în faza incipientă a acestui tratament și avertizează să nu ne punem prea multe speranțe în ideea unei evaluări predictive a riscului: „Întrebarea dificilă cu care se confruntă programele de intervenție în caz de agresiune și sistemul de justiție în general este cum pot fi identificați bărbații extrem de periculoși... Prin urmare, trecerea a fost de la predicție la gestionarea continuă a riscurilor, care presupune evaluări repetate, monitorizarea conformității și revizuirea intervențiilor pe parcurs."[3]

Gestionarea furiei este adesea confundată cu intervenția în cazuri de agresiune, ca și cum ar fi echivalente – într-adevăr, instanțele din toată țara insistă deseori ca abuzatorii să treacă prin cursuri de gestionare a furiei, așa cum s-a întâmplat cu Ray Rice în 2014. După ce, într-un lift, a lovit-o pe iubita – acum soția – lui atât de tare, încât a lăsat-o inconștientă, un judecător din New Jersey a respins acuzațiile de violență domestică și l-a trimis la consiliere pentru gestionarea furiei.[4] Astfel de decizii vorbesc despre o neînțelegere profundă a

naturii abuzului. (NFL*, contrar promisiunilor publice, nu a progresat aproape deloc în ceea ce privește violența domestică. În toamna anului 2017, cel puțin șase noi jucători au fost acuzați de violență domestică, dar au fost oricum selecționați, iar în momentul în care scriu despre asta, NFL nu a reușit să implementeze nicio reformă recomandată de comisia formată în urma scandalului Ray Rice, potrivit lui Deborah Epstein, profesoară de drept la Universitatea Georgetown, care a demisionat din comisie în 2018, în semn de protest față de eșecul NFL de a lua în serios problema violenței domestice.[5]) O evaluare a 190 de programe de intervenție în caz de agresiune din 2008 demonstra, de fapt, că cei mai mulți participanți nu aveau niveluri ridicate de furie și că doar un mic procent se încadra în categoria cu nivel foarte ridicat.[6]

Grupul lui Adams și altele similare oferă, de regulă, instanțelor informații cu privire la conformarea și autenticitatea dorinței de schimbare a abuzatorului. Depun un raport lunar către ofițerii de probațiune cu privire la fiecare abuzator și informează periodic victimele cu privire la participarea agresorului în cadrul grupului. Acesta e unul dintre cele mai utile elemente ale oricărui grup de intervenție în cazuri de agresiune, sincer. Răspunderea în fața ofițerilor de eliberare condiționată, instanță și victime.

– Noi putem fi ochii și urechile instanței, susține Adams. Victimele încearcă să ia decizia de a rămâne sau de a pleca; este important să afle de la noi dacă ei le învinovățesc în continuare.

Într-o seară, am participat la o sesiune la Emerge. Sesiunile se desfășurau într-o sală de conferințe, la subsol, într-o clădire obișnuită din Cambridge, în afara Bostonului. Nu în

* *National Football League* – în orig., în lb. engl. (n. red.).

Cambridge-ul înfrunzit și cărămiziu al Universității Harvard, ci mai degrabă în Cambridge-ul mai puțin rarefiat, industrial, scund și cenușiu al clasei muncitoare.

Șapte bărbați se prezintă și stau pe scaune rabatabile, glumind stânjeniți unii cu alții. Caracteristicile demografice cuprind toate vârstele, rasele și spectrele economice, deși nu reprezintă cultura defavorizată din cartierele sărace pe care am întâlnit-o ulterior în San Bruno. Unul poartă costum și cravată și miroase a loțiune după ras. Altul e plin de var pe blugi. A fost prima dată când m-am alăturat unui grup de agresori. Nu știam încă nimic despre ManAlive sau Hamish Sinclair. Vorbisem mulți ani cu victimele, dar nu petrecusem deloc timp cu abuzatorii. Încă aveam în minte imaginea abuzatorului furios, a unui monstru, a unei persoane vizibil și incontrolabil nervoase. Cineva ușor identificabil drept „personaj negativ". Probabil că funcționasem și după ideea că instinctul m-ar avertiza în legătură cu un astfel de bărbat. Și atunci m-a lovit brusc - de fapt, m-a neliniștit profund într-un anume fel - cât de *normali* par toți. Ca niște tipi cu care aș ieși la o bere. Sunt fermecători. Sunt amuzanți, sociabili, timizi, exaltați. Atrăgători sau nu, bine îmbrăcați sau nu. Sunt niște tipi obișnuiți. Adams mi-a spus că una dintre mărcile violenței domestice este această idee falsă, conform căreia abuzatorii sunt cumva nervoși în general; mai degrabă, furia lor este direcționată - către un partener sau către familia imediată a partenerului. Drept urmare, prietenii și cunoștințele abuzatorilor sunt adeseori surprinse când află de agresiune.

- Cel mai surprinzător lucru e că [abuzatorii] par niște tipi normali, spune Adams. Agresorul obișnuit e destul de agreabil.

Pentru Adams, asta e ideea: ne uităm după gheare și cozi și vedem, în schimb, șarm și amabilitate. Așa își atrag abuzatorii victimele de la bun început.

– Ne uităm după furios, spune Adams.

Doar un sfert din agresori, însă, se încadrează în definiție. Ce vede el, în schimb, este o personalitate inflexibilă.

– Cel mai mult îmi imaginez o gândire rigidă, de tipul totul este alb sau negru, spune Adams.

În seara în care am participat, Adams explora ce simțeau participanții în legătură cu părinții și cu tații lor, în mod special. Unul dintre bărbați provenea dintr-o familie în care tatăl conducea un prestigios program universitar. Altul avea un tată pe care l-a descris ca prădător sexual și toxicoman. Cel puțin cinci dintre acești șapte bărbați asistaseră la un episod în care tații abuzau femei. Spre deosebire de RSVP și multe alte programe de intervenție în caz de agresiune (probabil majoritatea), Emerge are tot timpul o femeie co-moderator. Din două motive: în primul rând, o echipă formată dintr-un bărbat și o femeie care acționează ca egali dă un exemplu membrilor grupului cu privire la ce înseamnă asta. De asemenea, la începuturile Emerge, Adams a descoperit că participanții bărbați rareori manifestau comportamente care să reflecte atitudinea lor generală față de femei, precum întreruperea femeilor, punerea la îndoială a ideilor acestora sau ignorarea lor, iar în grup atrag rapid atenția asupra acestui gen de atitudine. Adams le-a cerut celor șapte participanți să evalueze dacă tații lor sunt „buni", „răi" sau „între". Dintre cei șapte, doar unul își consideră tatăl „rău". Cu toate astea, vorbesc despre tați dependenți de alcool, despre tați care le băteau mamele până la sânge, despre lovituri cu cureaua pe care le-au încasat de-a lungul copilăriei. Stăteam și ascultam uluită de faptul că nu reușesc să se vadă pe ei sau să-și vadă mamele ca victime ale taților. În acel moment, mi-am dat seama cât de diferit înțeleg și decodează lumea bărbații și femeile. Bineînțeles, trecusem și eu prin asta în viața personală, în anumite momente cu soțul

meu de atunci - îmi amintesc cum îi spuneam că realmente îl ascult de fiecare dată când el îmi spunea că nu o fac. Ce făceam eu era *să nu fiu de acord*. Stând acolo, în acea seară, ilustrarea concretă a acestei idei abstracte m-a făcut să mă liniștesc într-un fel, probabil pentru că eram în afara acestor vieți, ascultând, în loc să încerc să impun un punct de vedere din interiorul propriei vieți. Îmi amintesc că mi-am spus că e un miracol să rămâi căsătorit pe termen lung.

În câteva rânduri, Adams le-a reamintit că își pot iubi tatăl și, în același timp, să fie critici față de el. În repetate rânduri, bărbații povestesc despre cum mamele îi provocau pe tați.

Mai târziu, când am vorbit cu Adams despre asta, nu părea surprins că bărbații își scuzau tații sau că le contextualizau comportamentul negativ, în timp ce-și demonizau mamele.

- E parte din ce se întâmplă, mi-a zis Adams după. Au internalizat un tată egoist, narcisist... Dar nu le poți ține prelegeri. Le dai informația și, cu puțin noroc, în timp, va face diferența.

Următoarea zi, am luat prânzul cu un participant din grupul lui Adams. Ne-am dus cu mașina lui la un fast-food din Cambridge; mi-a deschis ușa, mi-a spus să comand prima, s-a asigurat că-mi place restaurantul. Cu alte cuvinte, era politicos, șarmant. Purta o șapcă de baseball cu cozorocul tras peste fața pistruiată. Deși știam că avea cam 30 de ani, avea înfățișarea unui copilandru care părea că se bărbierise pentru prima oară abia cu o săptămână în urmă. Instanța dăduse dispoziție să participe în cadrul programului lui Adams și mi-a mărturist că în seara anterioară mințise în cadrul grupului în legătură cu consumul de alcool - o încălcare a probațiunii. A minimalizat abuzul comis împotriva fostei partenere, spunându-mi că e adevărat că o strânsese de gât până aproape își pierduse cunoștința, însă o făcuse *doar* o dată,

după ce *ea* îl zgâriase. Părerea lui era că amândoi erau responsabili de violență, dar că doar el plătește prețul. Îi scăpa din vedere faptul că zgârieturile nu aveau potențialul letal al strangulării, astfel încât își înțelegea comportamentul ca *quid pro quo*. Se pare că acest bărbat nu a finalizat niciodată programul; s-a mutat în vest și, probabil, a luat cu el comportamentul greșit. Poate mă înșel, totuși. Poate i-a rămas ceva din acele săptămâni în care a participat, chiar dacă nu a finalizat programul. Chiar înainte de a termina de mâncat, îmi mărturisise că, după ce a depășit ostilitatea inițială față de grup, programul a avut un impact asupra lui.

– Când ajungi la un curs ca ăsta, nu poți să te minți pe tine însuți cu privire la deciziile pe care le-ai luat, mi-a zis. Viața m-a adus într-un punct în care nu-mi pot spune că nu sunt chiar așa de rău.

Când Adams începuse să studieze cum să schimbe comportamentul bărbaților abuzivi, înainte de a face legătura cu narcisismul, aproape toate cercetările din anii '60–'70 descriau violența domestică drept rezultat al manipulării femeilor care își incitau soții. Și astăzi persistă viziunea conform căreia victimele provoacă abuzul. La începutul anilor '80, Ellen Pence, activistă împotriva violenței domestice din Minnesota, a creat Power and Control Wheel[7]. The Wheel evidențiază cele opt moduri prin care un agresor păstrează puterea și controlul: frica, abuzul emoțional, izolarea, negarea și vina, folosirea copiilor, intimidarea, controlul financiar, forța brută și amenințările verbale. Activiștii subliniază că abuzatorii nu urmăresc conștient să obțină puterea și controlul. În schimb, spun lucruri ca: „Vreau doar să fie drăguță [obedientă și servilă] și să aibă masa gata la șase." Sau: „Vreau doar să țină casa curată și să culce copiii." Sau: „Am împins-o doar puțin. Exagerează." Sau: „Nu aș

fi spart farfuria, dacă nu țipa." Toate astea sunt variațiuni pe aceeași temă. (Mai târziu, l-am auzit pe Jimmy Espinoza cum spunea unui grup de bărbați să fie atenți la cuvintele „doar", „dacă" și „dar" - un rezumat decent, consider eu.)

Asemenea lui Sinclair, Adams crede că bărbații aleg să fie violenți. Într-o lucrare din 2002, pe care a scris-o împreună cu Susan Cayouette, director asociat al programului Emerge, cu privire la intervenția și prevenția abuzurilor, scria: „Mulți sau chiar majoritatea agresorilor au un comportament respectuos în unele dintre relațiile non-familiare, ceea ce înseamnă că știu deja cum să-i trateze cu respect pe ceilalți, atunci când *decid* s-o facă."

Adams consideră că narcisismul acesta extrem stă la baza gândirii agresorilor și că, în timp ce ne imaginăm narcisiștii ca fiind niște inadaptați care vorbesc permanent despre ei, aceștia sunt adesea foarte energici, carismatici și plini de succes profesional. Narcisiștii „se ascund printre noi", spune Adams, „și sunt grupați la vârf". Astfel de oameni nu sunt ușor de identificat, în parte pentru că au abilități de relaționare amplificate și în parte pentru că:

- Trăim într-o lume din ce în ce mai narcisistă. Glorificăm succesul mai mult decât glorificăm orice altceva, spune el.

Adams subliniază genul de „narcisist carismatic care este venerat de alții".

Acesta e tipul de agresor cu guler alb*, care - prin intermediul banilor și al conexiunilor - reușește să se sustragă sistemelor judiciare și de aplicare a legii. Un bărbat pentru care statutul și reputația sunt totul. El și alți cercetători cu care am discutat vorbesc adesea despre viziunea noastră comună

* Un lucrător cu guler alb aparține unei clase de angajați cunoscuți pentru câștiguri salariale medii sau mari, lucrează în birou sau are funcție de conducere, nu-și murdărește mâinile (n. red.).

despre infractori, în special criminali; cum tindem să ni-i imaginăm furioși, când realitatea e că sunt imposibil de deosebit în populația generală.

Agresorul tipic, mi-a spus Adams:

- Este mult mai plăcut decât victima, pentru că violența domestică afectează victima mult mai mult decât afectează agresorul. Agresorii nu sunt nedormiți ca victimele. Ei nu-și pierd locul de muncă; nu-și pierd copiii.

De fapt, agresorii se văd deseori ca un fel de salvatori.

- Ei simt că salvează o femeie aflată în pericol. E un alt aspect al narcisismului... Și există dorința de a fi etern apreciat pentru asta. În schimb, spune el, o mulțime de victime par răvășite. Pentru că exact acesta e scopul: „O să fac astfel încât nimeni să nu te vrea. „

Viața victimelor este dezordonată. Adesea sunt toxicomane sau trăiesc în sărăcie extremă. Multe au avut copilării traumatizante, abuzive. Astfel de cazuri sunt cel mai dificil de judecat, nu în ultimul rând pentru că victimele pot fi martori nesiguri.

- Acesta este motivul pentru care agresorii sunt atât de des capabili să păcălească sistemul, mi-a spus un militant împotriva violenței domestice. Ei sunt atât de fermecători, iar victima pare a fi foarte pesimistă.

Chiar și în instanță - un detectiv pe nume Robert Wile mi-a spus, în urmă cu câțiva ani, cum a ajuns să înțeleagă că:

- Majoritatea [victimelor] aduse în instanță sunt persoane care au multe probleme de sănătate mintală și trebuie să le portretizăm ca persoane bune, pentru a putea să-l închidem pe idiotul care le-a bătut. Și cine ajunge să nu spună niciun cuvânt? El. El doar stă acolo.

Comentariul lui Wile mi-a amintit de o femeie pe care am întâlnit-o o singură dată, tocmai când încerca să-și pună la punct viața, după ani de abuz. Unul dintre lucrurile atât de

dificil de explicat este modul în care abuzul erodează lent o persoană, e frapant cât de des vorbesc supraviețuitoarele despre faptul că abuzul emoțional este mult mai rău decât abuzul fizic. Într-adevăr, în cartea lui Gondolf, violența în familie este definită ca un proces, mai degrabă decât ca un singur incident - și, totuși, întregul nostru sistem de justiție penală este creat pentru a aborda incidentele, nu procesele. Această femeie anume avea pregătire în asistență socială și am petrecut multe ore cu ea, în vreme ce încerca să-mi explice cum a erodat-o abuzul fostului ei soț. Prima dată, mi-a zis, a fost atât de brusc și de ciudat, încât a presupus că a fost un eveniment unic. Mergeau pe o stradă aglomerată din Manhattan, certându-se, când el s-a aplecat brusc și a mușcat-o de obraz atât de tare, încât jumătate din față i s-a învinețit și a avut urme de dinți zile întregi. Când a văzut ce a făcut, a dus-o să-i cumpere machiaj pentru a le acoperi. Ca atâția alții, pretindea că este plin de remușcări. Îngrozit de ceea ce făcuse. A plâns. Și-a cerut scuze. A făcut promisiuni.

- Încă îmi ziceam că e inacceptabil, mi-a spus, înainte să ajung atât de dărâmată și să fie vorba doar de supraviețuire.

Și totuși, el a continuat s-o abuzeze, din ce în ce mai grav, an după an. Îi arunca mingi de golf în față în timp ce ea conducea pe autostradă sau îi punea o pătură peste cap și o sugruma. În momentul în care lucrurile au ajuns în punctul în care se temea pentru viața ei, el ajunsese să meargă singur la magazin, să-i cumpere machiajul de care avea nevoie pentru a-i acoperi agresiunea și să i-l aducă fără să-și ceară scuze. În acel moment, spune, era atât de înfrântă ca persoană, încât simțea că nu a mai rămas nimic din ea, o coajă de piele și oase fără spirit, fără organe proprii, doar un drum lent și dureros către pierderea conștiinței. Și totuși, în același timp, simțea că, dacă l-ar putea ajuta să se vadă prin ochii ei, el s-ar schimba, ar deveni

persoana care, considera ea, era capabilă să devină. E o poveste obișnuită. Nouă, femeilor, ne este mereu transmis mesajul că suntem titularele vieții emoționale și ale sănătății familiei, că responsabilitatea unui bărbat de a se schimba ne revine, de fapt, nouă.

– Singurul mod prin care pot să descriu cu adevărat ce mi s-a întâmplat este că mă gândeam cum o parte din mine a murit și apoi o parte din mine s-a aprins în termeni de, îmi ziceam, „iubirea mea ne va vindeca", a spus ea. Dar a trebuit să încetez să mă iubesc pe mine și să-l iubesc doar pe el.

Cu alte cuvinte, narcisismul lui nu-i lăsa nici măcar spațiu să aibă grijă de ea.

A fost rușinată de întorsătura pe care o luaseră viața și căsnicia ei, atât de mult, încât nu a recunoscut-o nimănui multă vreme. Până la urmă, și-a spus că are o carieră promițătoare și o diplomă; fusese crescută să „știe mai bine" de o feministă. Nu era săracă. Nu era needucată. Era liberală, din clasa de mijloc, albă. Avea părul lung și blond, un zâmbet alb, californian. Și totuși, era aici, cu acest bărbat care cumva erodase umanitatea din ea. Abuzul trebuia să se fi petrecut cumva parțial și din vina ei, se gândea. El avea tulburare de stres posttraumatic. Trebuia să fie mai răbdătoare. El luptase pentru țara lui, servind în războaiele de peste mări. Îi era datoare, își spunea. Nu renunțase toată lumea la el? Nu era ea singura persoană din lume pe care el o avea? Nu era oare asta promisiunea pe care i-o făcuse? Iubire, onoare, boală, sănătate, sărăcie, bogăție. Era datoria ei să rămână, să-l ajute să vadă mai clar, până să-și remedieze propria durere. Nu-și putea imagina prin ce trecuse el. Unde îi era empatia? Răbdarea? Într-o zi, într-un fel, credea că se va face bine și abuzurile se vor termina, și totul va fi în regulă.

Și apoi, într-o zi, s-a trezit și a fugit. Și cazul ei a fost atât de extrem, încât s-a calificat pentru un program de protecție a martorilor care i-a păstrat adresa confidențială, care îi trimitea corespondența prin curier privat, care i-a instalat camere de securitate la uși și la ferestre. I-a luat ani până să se întoarcă la ea însăși. Ani în care el a purtat o brățară cu GPS la gleznă, a primit un ordin de restricție pe viață și i s-a interzis să intre în districtul, nu doar în orașul în care ea trăia și lucra. El a făcut închisoare. Și, în cele din urmă, la câțiva ani după ce l-a părăsit, ea a făcut un lucru pe care cândva îl iubea și de care în tot acest timp uitase: a mers la jogging. Afară. În aer liber. Și atunci și-a dat seama că e cu adevărat liberă.

PREZENȚA OBSEDANTĂ A INEXPLICABILULUI

Într-o noapte, Patrick O'Hanlon și soția lui, Dawn, au stat treji până la primele ore ale dimineții. Fiica lor, April, mersese la culcare cu câteva ore mai devreme. O'Hanlon suferea de insomnie cronică de luni de zile, astfel încât, uneori, mergea să doarmă în camera lui April, în timp ce ea dormea cu mama ei. Considera acest lucru umilitor, dar orice îl trezea: sforăitul lui Dawn, condițiile înghesuite de locuire, stresul de la muncă. Făcea o navetă lungă și era deseori atât de extenuat, încât adormea în tren. O dată, Dawn l-a găsit dormind într-un dulap.

Se pensionase cu un an mai devreme, iar tranziția fusese dificilă. Doar câțiva oameni știau prin ce trece - Dawn, April, mama lui, șeful lui. Dar nimeni nu și-a dat seama cât de mult se înrăutățiseră lucrurile. Suferea de depresie severă - „tulburare depresivă majoră", cum a fost numită mai târziu - și începuse să audă voci care îi spuneau că nu era „nicio cale de ieșire" și că ar trebui „să pună capăt la tot."[1] Evita orice loc în care se putea întâlni cu străini - lifturi, spre exemplu. Cerceta frecvent balustradele din complexul de apartamente unde locuia temporar familia lui, ca să evalueze dacă i-ar suporta greutatea, în cazul în care s-ar spânzura. Își imagina că

sărea din locuri înalte, că intra cu mașina în ziduri, că vira în traficul din sens opus. Își aduna medicamentele. Săptămâni întregi, Dawn și-a sunat soacra spunându-i că era îngrijorată pentru soțul ei; Alice O'Hanlon a început să-și sune fiul din ce în ce mai des, îngrijorată că ar putea să-și facă rău singur.

Sinuciderea era grija principală a tuturor. Nimeni nu bănuia amploarea angoasei lui, până în seara în care Patrick O'Hanlon a mers în camera fiicei lui, unde, în timp ce o sugruma, îi spunea că o „trimite la Iisus". Ea nu a ripostat. De acolo, a mers în propriul dormitor și a bătut-o pe Dawn, înainte s-o sugrume și pe ea. Apoi a condus prin preajmă câteva ore; a oprit la un minimarket. S-a oprit să cumpere o funie. S-a oprit să sune un pastor și să-i spună ce-a făcut.

Din punct de vedere juridic, uciderea sau anihilarea familiei include uciderea unui partener intim și cel puțin a unui copil. (Unii cercetători o definesc ca uciderea întregii familii.) Denumirea de crimă e indiscutabil rară, deși este rară doar ca domeniu de cercetare în sociologie. Am găsit doar câțiva cercetători care o menționau în lucrările publicate. Unul a numit-o o biată „notă de subsol" în studiile despre violență.

Prima anihilare cunoscută datează din mijlocul secolului al XVIII-lea. Pe durata următoarelor două secole, astfel de cazuri au înregistrat o medie de trei pe deceniu. Apoi, în anii 1990, au fost treizeci și șase de cazuri, între 2000 și 2007 – șaizeci de cazuri, iar din 2008 până în 2013, într-o cercetare făcută de Institutul privind Violența în Familie, s-au înregistrat 163 de cazuri, care cuantificau un total de 435 de victime. Aici nu erau incluse cazurile în care copiii și-au omorât părinții (patricid) sau cele în care un părinte și-a omorât doar copiii (filicid). Din perioada prăbușirii economice din 2008, am început să avem o medie de, spune Neil Websdale,

directorul Institutului privind Violența în Familie și autorul cărții *Familicidal Hearts*, trei cazuri pe lună. Cu alte cuvinte, în timp ce aproape toate celelalte forme de omucidere au scăzut în mod constant de-a lungul ultimelor decenii în Statele Unite, aceste cazuri se pare că sunt în creștere.

Dacă programele de intervenție pentru agresori sunt de cele mai multe ori populate de bărbați albi, din clasa muncitoare și minorități, iar în închisori sunt, într-o majoritate covârșitoare, oameni albi săraci și oameni de culoare, în cazurile de ucidere a întregii familii domină bărbații albi din clasa de mijloc și mijlocie-superioară. Disparitatea dintre minorități și albi este, bineînțeles, cel mai vizibilă în închisorile din țară, unde minoritățile sunt disproporționat încarcerate cu acuzații de care bărbații caucazieni scapă tot timpul, pentru că au bani, conexiuni sau educație. Gândiți-vă la Rob Porter, Eric Schneider, Donald Trump și veți vedea privilegiul bărbatului alb și poziția economică în funcțiune. Dar, când vorbim de cazurile de ucidere a familiilor, opusul este adevărat: majoritatea covârșitoare a bărbaților care își ucid întreaga familie *sunt* albi, din clasele de mijloc sau mijlocie-superioară, de cele mai multe ori educați, de cele mai multe ori înstăriți ori înstăriți până înainte de crime. Unele dintre cele mai cunoscute incidente, ca cel al lui Scott Peterson, condamnat la moarte pentru că și-a omorât soția și copilul nenăscut, sau Chris Watts, condamnat la închisoare pe viață în noiembrie 2018 pentru că și-a omorât soția, cele două fiice și fiul nenăscut, au ținut primele pagini ale ziarelor naționale luni de zile.[2] Acesta este singurul segment al omuciderilor cauzate de violența domestică care, deseori, nu pare că urmărește niciun tipar cunoscut. Și, probabil, pentru că este o crimă atât de greu de imaginat și atât de întunecată, iar făptașii se

sinucid aproape tot timpul, încât este foarte rar studiată de cercetători. Websdale, de fapt, care este și director la Inițiativa națională de revizuire a fatalității domestice* (NDVFRI), este probabil singurul cerecetător din Statele Unite care își concentrează atenția academică pe acest act, în mod specific.

Poate e evident, dar acestea se numără printre cazurile cel mai dificil de relatat. Cu întunecimea care le caracterizează și tăria de caracter necesară pentru astfel de raportări, nu e de mirare că aceste povești sunt mai puțin prezente în media. Dar provocarea e pur și simplu de ordin practic: majoritatea făptașilor se sinucid. Iar aceia care *trăiesc* tind să nu vrea să discute cu reporteri.

Patrick O'Hanlon a fost o descoperire rară: cineva care a supraviețuit faptei și care era și dispus să stea de vorbă cu mine. Cred că se gândea inițial la interviurile noastre ca la o cale spre iertarea păcatelor, un mod de a încerca să se explice lumii. Se încadra perfect în definiția despre narcisism a lui David Adams, chiar spunând în anumite momente cum credea că lumea așteaptă cuvintele lui. Dar, la un moment dat, trebuie să fi devenit clar pentru el că iertarea păcatelor prin mine era imposibilă. A decis, după luni de interviuri, că nu mai vrea să participe. A fost un du-te vino. Ca jurnalist, etica și practica sunt clare: nu poți fi neoficial după ce ai fost oficial, cum s-a întâmplat în acest caz, unde totul era finalizat. Aveam vreo paisprezece ore de interviu cu el, însumând câteva agende. Aveam dreptul să-i public povestea. În același timp, trăiesc și relatez într-o țară în care presa e considerată „dușmanul poporului" de către comandantul suprem. Suntem insultați, amenințați, dați în judecată (și da, chiar și omorâți) pentru munca pe care o facem și, deci, astfel de decizii nu pot

* În orig., în lb. engl. - *National Domestic Fatality Review Initiative* (n. red.).

fi luate cu ușurință. Evident, nimeni nu vrea să intre în conflict cu o persoană care și-a omorât întreaga familie.

Așa că, în final, am simțit că singura mea opțiune de a explora întrebarea de ce numărul acestor crime crește era prin povestea lui, dar foarte cenzurată. Numele lui și numele membrilor familiei lui au fost schimbate, iar alte informații de identificare au fost ascunse. Mare parte dintre informațiile pe care le-am inclus sunt din stenogramele din timpul procesului, dosarele poliției sau alte documente publice.

Patrick O'Hanlon este un bărbat care stă drept, tensionat, cu părul grizonant; poartă blugi, o bluză cu mâneci scurte și bocanci - uniforma de deținut. Ochelarii lui sunt lipiți cu bandă adezivă. E proaspăt bărbierit și cu bluza în pantaloni. Vocea lui O'Hanlon e liniștită. Discuțiile noastre au loc într-o sală de conferințe, fără ferestre, la închisoarea în care pereții sunt plini de postere inspiraționale cu vulturi care planează, apusuri de soare fucsia și cascade cu mesaje de „încredere" în posibilitatea schimbării și îndemnuri de a nu renunța la speranță. Artă cumpărată de la Costco. O'Hanlon nu poartă cătușe, dar e însoțit de un gardian, care rămâne cu noi în sală tot timpul, împreună cu purtătorul de cuvânt al închisorii și un cameraman, care înregistrează fiecare conversație. L-am intervievat pe O'Hanlon în reprize de cinci și șase ore, în locul în care ispășește două condamnări consecutive pentru uciderile lui Dawn și April. O'Hanlon descrie un spațiu mic, un fel de terasă a închisorii, unde poate uneori să simtă mirosul de țară, iar ocazional să vadă vârfurile copacilor.

- Închisoarea nu e așa de rea, spune el.

În comparație cu ce? mă întreb.

Tatăl lui O'Hanlon a avut o afacere mică și a dat faliment, așa că mama lui a întreținut familia.

– Trebuia să ia bani de la maică-mea, spune O'Hanlon. Era umilitor.

În consecință, tatăl lui O'Hanlon bea și zbiera și, uneori, își îngrozea familia cu ieșirile lui. O dată și-a amenințat familia cu un cuțit și a țipat că-l va folosi pe pielea oricui făcea un pas spre el. O'Hanlon își amintește că la un moment dat și-a înfruntat tatăl, până a venit un vecin și l-a scos pe tatăl lui afară. (Mama lui O'Hanlon susține că nu-și amintește incidentul cu cuțitul și spune că soțul ei doar țipa și arunca uneori cu lucruri.) Totuși, spune O'Hanlon:

– Nu mi-aș caracteriza tatăl ca fiind abuziv, ci iubitor.

Ca mulți copii care au crescut în case unde violența domestică era prezentă – verbal sau fizic –, O'Hanlon nu și-a descris tatăl ca fiind violent. O'Hanlon se încadra în tiparul bărbaților pe care l-am văzut în grupul lui David Adams, în seara în care discutau despre tații lor. Minimaliza violența tatălui lui și vorbea mai mult despre comportamentul mamei lui.

– Mama mea nu era un înger, mi-a spus el. Dacă ar fi fost mai puțin provocatoare, mai respectuoasă față de poziția lui de soț...

L-am întrebat o dată pe O'Hanlon cum arată violența pentru el. A descris urletele și țipetele, aruncatul cu piesele de mobilier, ca să audă toți vecinii larma. Menționează incidentul cu cuțitul ca o dovadă că tatăl lui nu era abuziv.

– Un alt bărbat (mai) violent ar fi folosit cuțitul ăla, spune el.

O'Hanlon părea să nu-și dea seama că ce se întâmpla la ei acasă, pentru oricine din afară, era întocmai descrierea pe care o făcea el violenței.

Institutul privind violența în familie se află într-o clădire înghesuită, cu un etaj, pe care o împarte cu ROTC și cu un depozit pentru aprovizionare de mobilă de birou, la mâna a doua,

în campusul Flagstaff al Universității din Arizona de Nord. Ușa stă încuiată, sunt camere de luat vederi afară, pentru că Neil Websdale a primit amenințări cu moartea în trecut, în mare parte de la agresorii din cazurile de violență domestică pe care le-a documentat în calitate de criminolog.

Cu ani în urmă, a început să scotocească prin arhivele cu cazuri de ucidere a întregii familii din America pentru un curs pe care îl preda, când a dat de un caz al unui bărbat pe nume William Beadle. În 1782, Beadle fusese un om de afaceri respectat, dar ajunsese în pragul falimentului și, prin urmare, și-a omorât soția și cei patru copii cu o secure. I-a captat interesul lui Websdale, așa că a început să scotocească prin arhive, găsind din ce în ce mai multe cazuri similare.

– Părea că exista o legătură în acest șir de cazuri din anii 1780 și până azi, a spus Websdale.

Incidente în care un bărbat, altminteri integru, ajunge în dificultate economică extremă și singura cale de scăpare pe care o poate concepe e să-și omoare familia și apoi pe el însuși. Într-adevăr, Beadle a scris despre umilința falimentului: „Dacă un bărbat care a trăit la un moment dat bine, a vrut binele și a făcut binele cade printr-un accident inevitabil în sărăcie, iar apoi se arată și se face de râs... trebuie să devină mai rău decât răutatea însăși."

Websdale a început să strângă date istorice, pe mai multe secole, despre aceste cazuri din toată țara, cercetare care a culminat cu cartea lui din 2010, *Familicidal Hearts,* în care identifică două tipuri majore de ucigași ai propriilor familii: constrângătorii furioși sau aceia cu istorii lungi de violență domestică și respectabilii civilizați, în care făptașii sunt membri de vază ai societății – ca William Beadle –, cu niciun fel de istorii evidente de violență domestică și care ucid dintr-un simț al altruismului deformat. Există suprapuneri între cele

două, dar al doilea tip este cel care îi lasă perplecși pe cercetători. (Jacquelyn Campbell respinge aceste categorii într-o oarecare măsură, susținând că violența domestică este întotdeauna un fundal obscur în aceste cazuri, chiar dacă nu există dovezi. Între ea și Websdale există o rivalitate prietenoasă și deseori se contrazic unul pe altul în cel mai politicos mod posibil.) Respectabilul civilizat este categoria cea mai afectată, spre exemplu, de o recesiune economică. E cu siguranță categoria căreia îi aparține Patrick O'Hanlon, genul foarte respectat, cetățeanul model, care pare că a „cedat" într-o zi.

– Ce ratăm în teoria „pur și simplu a cedat" e acumularea de refulare emoțională, spune Websdale.

Respectabilii civilizați sunt, în general, din clasa de mijloc sau mijlocie-superioară. Foarte des sunt caucazieni. (Bărbații reprezintă 95% din totalul făptașilor de crime familiale în Statele Unite; studiul lui Websdale a arătat un raport de 154 de bărbați făptași versus 7 femei făptașe între 2008 și 2013.) Familiile lor tind să fie separate tradițional pe genuri, ceea ce înseamnă că bărbatul este principalul sprijin, în timp ce femeia are grijă de familie și de casă. (Asta nu înseamnă că femeile nu lucrează, ci că mai degrabă au grijă de nevoile emoționale ale familiei.) Rocky Mosure este un astfel de exemplu. Sunt de cele mai multe ori religioși comparativ cu populația de rând, au o viziune fundamentalistă și pot fi constrânși în mod rigid în gama lor emoțională, iar toate acestea i se potrivesc și lui Patrick O'Hanlon. Deseori sunt extrem de izolați social. Economia – pierderea locului de muncă, a unui rang sau statut, un faliment în așteptare – poate fi un catalizator pentru actul final al uciderii.

Altruismul se materializează în ideea că familia este salvată de la un destin mai tragic decât crima în sine. Un caz faimos din Florida din 2010, spre exemplu, implica un

broker de credit ipotecar, șomer, pe nume Neal Jacobson, care și-a omorât soția și fiii gemeni în ziua în care împlineau șapte ani; familia locuia într-o comunitate cu acces controlat în Wellington, Florida, și era pe punctul de a-și pierde casa din cauza falimentului. Într-un alt caz faimos, din Wales, Robert Mochrie și-a omorât soția și cei patru copii, când se afla în pragul falimentului. Se pare că în ambele cazuri – și în multe altele – soțiile nu aveau nicio idee despre ruina financiară cu care se confrunta familia lor. Astfel de secrete sunt un alt semn distinctiv al acestor ucigași, a spus Websdale.

– Sunt șocat de nivelul de secretomanie din viețile acestor bărbați.

David Adams refuză într-o oarecare măsură aceste categorisiri ale lui Websdale, în mare parte pentru că el crede că îl încadrează pe criminal ca „victimă". Pentru Adams, categoriile sunt mai puțin relevante decât teoria lui referitoare la narcisism.

– Dacă ai o imagine de sine supradimensionată și dacă narcisismul îți este lezat, te vei dezlănțui, spune Adams.

El vorbește aici nu de cineva cu un sentiment colosal al încrederii în sine, ci de cineva cu o tulburare de personalitate recunoscută. Astfel de narcisiști, spune Adam:

– Trăiesc și mor după propria imagine.

Când acea imagine e compromisă, să spunem că au descoperit că au fost mințiți sau un secret pe care îl aveau a fost scos la iveală, cedează și își „impun" soluția asupra partenerelor lor și asupra copiilor. Soluția, în cazurile extreme, este omuciderea.

Situațiile financiare ale multora din categoria de respectabili civilizați a lui Websdale sugerează o legătură între ceea ce percep făptașii ca fiind o catastrofă economică și uciderea familiilor lor. Într-adevăr, dintre cele 161 de cazuri

identificate de echipa lui Websdale între 2008 și 2013, 81 s-au întâmplat în 2009 și 2010. Criminologul Jack Levin de la Northeastern University s-a uitat la cazurile din primele patru luni ale lui 2008 – șapte cazuri – și a descoperit că aproape s-au dublat comparativ cu primele patru luni din 2009 – la doisprezece. (Deși discutăm de cifre mici, vorbim și despre fapte extreme.) În acel moment, rata șomajului aproape se dublase și ea, după recesiune.

– Cred cu siguranță că există o relație între șomaj, indicele bursier și rata acestor cazuri, în mod special în cazul criminalilor respectabili civilizați, spune Websdale. Aș defini-o drept relație de decalaj invers.

James Gilligan, autorul cărții *Violence: Reflections on a National Epidemic* și evaluatorul de la început al RSVP, adună în cercetarea lui dovezi ale creșterii ratelor atât pentru omucideri, cât și pentru sinucideri în perioade de presiune economică.

– E o linie clară, a spus el. Dacă un bărbat își pierde locul de muncă, se poate simți castrat, emasculat și predispus la suicid, omucidere sau ambele... E o mentalitate apocaliptică.

Richard Gelles, directorul Centrului de Cercetare pentru Tineret și Politici Sociale de la Universitatea din Pennsylvania, indică și factorii de stres economici, dar avertizează că, în condițiile sociale și politice actuale, e posibil ca lucrurile să se înrăutățească.

– Poți în continuare să joci după reguli și să-ți pierzi pensia, să-ți pierzi locul de muncă, să-ți pierzi casa și să ai 50 000 datorie de la împrumuturile pentru studii, iar când declari faliment, tot va trebui să plătești acele împrumuturi, a spus el. Chiar este perioda perfectă în care să i-o tragi unui segment al populației.

Dizolvarea clasei de mijloc americane, mi-a spus el, este ca „un canar într-o mină de cărbune."*

Sunt alții care consideră unghiul economic ceva mai discutabil. Marieke Liem, o cercetătoare post-doc la Harvard, care studiază violența în familie, a găsit o corelație puternică între rata șomajului și uciderile familiilor între 1976 și 2007; dar o a doua analiză care acoperea perioada 2000-2009 a arătat o legătură slabă între cei doi factori. Jacquelyn Campbell crede că economia și lipsa locurilor de muncă sunt factori de stres în toate formele violenței domestice, dar nu cauze de sine stătătoare.

După ce a absolvit liceul, O'Hanlon a aplicat la o universitate prestigioasă. Era convins că nimeni nu credea că este în stare. Frații lui nu îi luau în serios aspirațiile și uneori îl ridiculizau.

– Am crezut în Dumnezeu. Am spus: „Dacă exiști, ajută-mă."

Iar Dumnezeu, spune el, i-a răspuns la rugăciuni. A fost acceptat și și-a început viața cu tot respectul care i se cuvenea.

Patrick O'Hanlon și-a întâlnit soția, Dawn, imediat după ce a absolvit. El spune că l-a impresionat. Era ambițioasă, lucra full-time în timp ce mergea la cursuri noaptea și era absolut falită. O'Hanlon a spus că a fost dragoste la prima vedere; era îngrijorat că ea nu-și putea plăti chiria și a simțit că era de datoria lui s-o ajute. Așa că s-a întrebat: „Ce-ar face Iisus?" Iar răspunsul pe care l-a auzit a fost să o salveze. Cei doi s-au căsătorit la puțin timp după ce s-au cunoscut. O'Hanlon spune că Dawn a fost întotdeauna ambițioasă; a absolvit în cele din urmă și a obținut o slujbă. După câțiva ani, au avut o fiică pe nume April.

* Semn rău prevestitor (n. tr.).

Pe vremea când ieșeau împreună, O'Hanlon și-a adus aminte cum Dawn era deseori prea ocupată ca să iasă în oraș. Într-o săptămână, ea avea de scris o lucrare, iar O'Hanlon a preluat tema și a scris lucrarea pentru ea. Voia s-o vadă, a explicat el, iar lucrarea aia îi „stătea în cale." Cum rămâne cu înșelătoria? l-am întrebat eu. A încercat deseori să insiste că el era un bărbat onorabil.

– Din punctul meu de vedere, a spus el, evitându-mi întrebarea, nu eu sunt cel care a înșelat comisia.

Apoi a urmat 11 septembrie 2001, accidentul de la Pentagon. Din momentul în care a aflat despre el, până mai târziu, în aceeași dimineață, când a sunat-o pe Dawn, spune că nu își mai amintește nimic. A mers vreun kilometru și jumătate, dar nu își amintește plimbarea. Invocă asta drept momentul în care „Patrick O'Hanlon a început să-și piardă mințile."

Neil Websdale indică mai mulți posibili factori de creștere a acestui tip de crimă. Spune că masculinitatea impune o povară grea bărbaților, care nu pot accepta feminismul. Teoria violenței domestice punctează spre nevoia de putere și control a unui abuzator și întreabă de ce victima nu pleacă, pur și simplu. Dar Websdale susține că abuzatorii sunt la fel de vulnerabili, în sensul incapacității lor de a trăi fără acea victimă.

– Întrebarea mea nu este „de ce *ea* nu pleacă?", spune el, ci e „*el* de ce stă?" Mulți dintre acești bărbați sunt teribil de dependenți de partenerele lor femei. Le văd ca pe un drum spre o lume a sentimentelor în care ei, în general, nu locuiesc. Deseori acești bărbați au un sentiment rudimentar de rușine legat de masculinitatea lor, pe care nu o înțeleg.

Websdale îl numește marele paradox al violenței domestice, modul în care un abuzator vrea să-și controleze partenera/ul, în vreme ce e, simultan, incapabil să-și controleze dependența.

Gilligan e de acord cu analiza lui Websdale legată de schimbarea rolurilor de gen.

– De fiecare dată când o schimbare socială majoră are loc – cum s-a întâmplat cu lupta pentru drepturile civile, când segregarea legală s-a încheiat –, se produce un val de reacții și aș spune că și schimbarea moravurilor sexuale și a rolurilor de gen produce un val de reacții. (Auzim) unele dintre cele mai bigote, sexiste, homofobe atitudini, chiar în timp ce publicul, în general, devine mai tolerant.

Gilligan crede că violența ar trebui abordată ca o problemă de sănătate publică, care, crede el, în cea mai radicală formă a ei, poate fi prevenită.

– Discutăm de parcă, odată ce oamenii sunt adulți, ar trebui să fie în stare să facă față la orice, a spus el, dar adevărul este că ființele umane sunt mult mai vulnerabile și fragile decât recunoaștem. Apoi suntem surprinși când vedem că sunt atât de vulnerabile și fragile, încât se frâng.

Cu siguranță trăim într-o perioadă în care progresul și reacțiile inerente la care Gilligan face referire sunt extreme. Destui bărbați scuipă retorică bigotă, rasistă, misogină în manifeste înainte să omoare – Dylann Roof, Elliot Rodger, Alek Minassian. În unele momente, liderii noștri cei mai mari, aflați în funcție, par că normalizează marca acestor criminali de vitriol sexist și rasist, simțul lor de îndreptățire. Nu este un secret că președinți ca Thomas Jefferson, Ronald Reagan și Bill Clinton au fost cu toții acuzați de viol (în cazul lui Jefferson, bineînțeles, acuzațiile fuseseră confirmate de multă vreme). Diferența pentru mine, în comparație cu toate aceste momente – de la violul sistemic, pre-sufragiu, al lui Jefferson, până la John Kennedy și destrăbălarea în serie a lui Bill Clinton și chiar până la behăitul misogin al lui Donald Trump –, nu este doar că retorica aprinsă de azi declanșează, în viziunea mea,

violența extremă, în mare parte sub forma împușcăturilor în masă, ci și că acest tip de violență se petrece în același timp în care majoritatea femeilor cer public și în gura mare o viață mai bună. Presupunem că nu vom îndura hărțuire la locul de muncă sau agresiuni în campus, sau tendința partenerilor noștri de a umbla la nesfârșit după alte femei. Femeile luptă pentru legi mai multe și mai bune de la decidenții noștri, pentru tratament mai mult și mai bun din partea sistemului juridic și a forțelor de ordine. În timp ce scriu asta, mii de femei mărșăluiesc pe treptele Curții Supreme, după ce un bărbat alb, din clasa de sus, acuzat de tentativă de viol, tocmai a fost promovat la cea mai mare instanță din țară. Mii de femei candidează pentru funcții publice, mai multe ca niciodată, iar în Congres este acum un număr istoric de femei. Deci, trăim vremuri în care progresul va prevala, cum s-a întâmplat cu alte mișcări moderne, culturale și sociale? Întrebați-mă peste douăzeci de ani. Dar sper că teoria lui James Gilligan – că progresul urmează după momente de revolte sociale majore – e corectă.

Mulți cercetători, inclusiv Websdale și Adams, discută și despre posibilitățile incendiare ale rușinii extreme. Într-o conferință TED Talk devenită faimoasă, numită „Listening to Shame", Brené Brown, care se autointitulează „cercetătoare a vulnerabilității", a vorbit despre legătura dintre rușine și violență, dintre despresie și agresivitate, printre altele. A spus că rușinea e „organizată în funcție de gen". Pentru femei este vorba despre un set de așteptări concurente în jurul familiei, al locului de muncă, al relațiilor; pentru bărbați e doar „a nu fi perceput ca... slab". Numind rușinea „o epidemie în cultura noastră", Brown citează studiul lui James Mahalik de la Boston College, care a studiat istoria normelor de gen în societatea americană. Pentru femei, aceste norme includ: „drăguță, slabă, modestă și să-și folosească toate resursele disponibile pentru aspect".

Pentru bărbați, normele includ: „arată control emoțional, munca este pe primul loc, urmărește statutul, violența".

L-am sunat pe Mahalik pentru un context mai amplu și mi-a spus că nu este vorba atât de mult despre bărbați individuali care susțin violența, cât despre o cultură generală a ripostei în Statele Unite. A făcut referire la politica externă și la nesupunerea civică și cum primul nostru răspuns colectiv virează spre violență: poliția în echipament de intervenție în Ferguson, spre exemplu, sau acțiunea militară în Orientul Mijlociu. Chiar și în portretizarea bărbaților de la Hollywood, violența este o:

– Parte importantă a ieșitului la film, a spus el. Cumva, am echivalat violența cu rezolvarea problemelor.

În dosarele psihiatrice ale lui O'Hanlon, rușinea apare din nou și din nou. Îi era rușine că nu a fost promovat, îi era rușine că a fost transferat la un loc de muncă pe care se simțea prost echipat să-l gestioneze, îi era rușine că nu putea să se scuture singur de propria disperare. Într-una dintre ședințele de terapie dinainte să se pensioneze, psihologul care îl trata a scris: „A învățat că a fi umil, într-o oarecare măsură, te întărește, nu te slăbește... Risc scăzut de autovătămare sau vătămare a celorlalți."

Dacă îl întrebi pe O'Hanlon de ce a făcut-o, va spune că nu știe. Dacă îl întrebi ce sfaturi ar oferi în termeni de prevenție, răspunsurile lui variază. Și l-am întrebat, de fiecare dată când am vorbit cu el. Iată o compilație a ce a spus pe durata interviurilor noastre: „Nu îți asuma prea multe. Nu fi arogant. Nu fi ahtiat după promovare, după câștiguri financiare. Nu munci atât de mult. Scade așteptările. Nu fi prea ambițios. 11 septembrie. Trebuie să abordăm modul în care tratăm bolile psihice în această țară. Trebuie să ne uităm la medicația pe care o luăm. Vinovăția supraviețuitorului. Ar fi trebuit să

citesc *Cartea lui Iov*. Nu știi cât de mult conduc ca să fac naveta, nu știi cum e viața mea. Insomnie. Când ai cancer, îi poți cere ajutorul unui prieten. Nu e la fel cu depresia."

Chestia e că nu se înșală cu niciuna dintre cele de mai sus.

După 11 septembrie, O'Hanlon a jucat un rol secundar într-o organizație federală. A început să aibă și probleme cu somnul. O'Hanlon a spus că imaginile cu sacii[3] cu cadavre și sicriele învelite în drapel îl bântuiau. L-am întrebat o dată de ce nu a plecat în străinătate cu munca, iar comportamentul lui pașnic în mod obișnuit s-a schimbat brusc:

– Mulți oameni îmi spun: „Ești un fricos. De ce nu mergi în Irak? În Afganistan?" a zis el, cu vocea dintr-odată puternică răsunând în sala de conferințe. Aveam nouăsprezece ani și erau arme îndreptate spre noi. Am fost voluntar. Zidul Berlinului încă era sus. Eram acolo cu obuze, cu tancuri îndreptate spre noi, în Germania. Nu-mi spune că am fost un fricos. După 9/11 am fost pus de pază la cel mai înalt nivel de securitate. Și toți oamenii din trupele de infanterie? Au fost susținuți de biroul *meu*.

Răspunsul lui O'Hanlon arată clar că am atins o zonă sensibilă. Mai târziu, când e presat, O'Hanlon spune că nimeni nu l-a făcut fricos în față, dar a simțit-o.

– Un general cu patru stele ar zice: „Nu califica un soldat în funcție de proximitatea față de câmpul de luptă", mi-a spus O'Hanlon, adăugând: „Nu-mi spune că nu sunt curajos. Nu sunt un patriot."

Cu cât insomnia lui O'Hanlon se înrăutățea, la fel se întâmpla și cu depresia lui. A continuat să meargă la psihiatru, care i-a prescris mai multe tipuri de medicamente în doze care, crede O'Hanlon, ar fi contribuit la stresul lui. Avea și sesiuni de terapie cognitiv-comportamentală și a participat

la terapie generală, cu pauze, până s-a pensionat. Pe fișele de evaluare din această perioadă, când era întrebat dacă avea gânduri suicidale, O'Hanlon tot timpul bifa căsuța cu „Nu", dar spune că nu era adevărat. *Avea* gânduri suicidale. Dar nu voia să bifeze căsuța aceea, pentru că și-ar fi pierdut certificatul de securitate și probabil locul de muncă. Nu știa cum și-ar fi putut întreține familia fără un loc de muncă. Știa că era bolnav, foarte bolnav, dar știa și că, în orice sens practic, nu putea să admită.

Cu cât pensionarea lui se apropia, spune că stresul a început să-l apese. În același timp, April a început să se răzvrătească. Se simțea sufocată de părinții ei, mult prea controlată, tot timpul împinsă să aibă note mari; nu avea voie să doarmă acasă la prieteni sau viceversa. O dată, părinții ei au prins-o copiind și au pălmuit-o. La puțin timp după, familia s-a mutat într-un apartament mic, temporar, și a plătit un avans pentru o casă care era încă în construcție.

Apoi O'Hanlon s-a pensionat.

Uneori, locul faptei în cazul acestor crime denotă un nivel de grijă care îți dă fiori și oferă indicii despre motivația criminalului. William Beadle a adunat sângele familiei într-un recipient ca să nu facă mizerie, iar apoi a întins cadavrele celor trei fiice pe podea, acoperindu-le cu o pătură. Copiii lui Jacobson și a lui Mochrie au fost lăsați întinși pe pat, înveliți; Mochrie a spălat sângele de pe peretele fiicei lui și a ingerat erbicid înainte să se spânzure. Altul a lăsat monede de aur pe pleoapele membrilor familiei, pesemne pentru a-i ajuta în călătoria lor pe lumea cealaltă. Websdale numește acest tip de simbolism arhitectura emoțională a unui caz.

– La nivel metaforic, vorbește despre înțelegerea eronată a situației lor critice. Aceasta sfidează înțelegerea științelor sociale; are nevoie de o perspectivă literară.

Cazurile în care se folosește o halteră ca armă a crimei, spre exemplu, îi sugerează lui Websdale că făptuitorul:

– Omoară cu masculinitatea lui. S-ar putea să nu o vrea. Ar putea fi neintenționat... o înțelegere nedezvoltată a ce înseamnă să-ți fie rușine.

În interpretarea creștină de azi, Dumnezeu își sacrifică, literalmente, propriul fiu, infanticidul suprem, pentru ca lumea să poată fi mântuită. Romanii poate că au comis actul de a-l pune pe Iisus pe cruce, dar asta era parte din planul măreț al lui Dumnezeu. Exemplele abundă în Biblie. Avraam și-a adus fiul, pe Isaac, la altar, pregătit să-l sacrifice, dar Dumnezeu l-a oprit în al doisprezecelea ceas, când cuțitul era la gâtul lui Isaac, iar brațele și picioarele îi erau legate. Dumnezeu a spus că Avraam a trecut testul, și-a dovedit iubirea. O'Hanlon menționează citatul din Isaia 53:8-9: „El a fost luat din închisoare și de la judecată, dar cine din cei de pe vremea Lui a crezut că El fusese șters de pe pământul celor vii și lovit de moarte pentru păcatele poporului meu? Groapa Lui a fost pusă între cei răi, și mormântul Lui, la un loc cu cel bogat, măcar că nu săvârșise nicio nelegiuire și nu se găsise niciun vicleșug în gura Lui." Într-o religie în care omorârea familiei nu este doar raționalizată, ci și sărbătorită ca formă supremă de iubire, devotament și credință, probabil conexiunea nu e o exagerare azi. O'Hanlon însuși spune că au fost necesare trei vieți pentru a o salva pe a lui: a lui Iisus Christos, a lui Dawn O'Hanlon și a lui April O'Hanlon.

A fost, după cum recunoaște, un creștin „temperat" până în momentul crimelor:

– Îl întreb pe Domnul: „De ce? De ce? Nu ar fi fost *nicio altă* cale?"

În interpretarea lui, crimele par a fi modul prin care Dumnezeu îi atrage atenția lui O'Hanlon, să se îndrepte, să-și recapete credința, să-l servească. A spus că Dumnezeu face minuni prin el, salvând alți prizonieri. De mai multe ori mi-a sugerat să intitulez acest capitol „Triumf asupra tragediei". Unde este triumful? îl întreb eu. Pentru că partea cu tragedia e clară. Spune că încă nu a venit, dar va veni. Îmi spune să studiez cazul pastorului Rick Warren și sinuciderea fiului lui, sau al lui Creigh Deeds, fostul membru al Congresului, al cărui fiu l-a înjunghiat înainte să se omoare. O'Hanlon vede boala psihică și transformarea unui eveniment negativ într-unul pozitiv ca legătura dintre el și acești alții. Dar îi și vede pe toți, inclusiv pe el însuși, drept victime.

De ce? întreb eu. Îl întreb asta din nou și din nou. De ce ai făcut-o? Se întreabă și el, completează spațiile libere pentru mine uneori. Cum ai putut? Întreb chiar dacă nu mă aștept ca O'Hanlon să fie vreodată capabil să îmi răspundă cu adevărat.

– Dumnezeu nu a răspuns niciunei întrebări de-ale lui Iov. A spus: „Unde erai tu când am creat lumea?" Dumnezeu îi redirecționa perspectiva lui Iov spre Dumnezeul suveran pe care noi nu îl putem înțelege, spune O'Hanlon. Îmi spune același lucru pe care i L-a spus lui Iov. Nu te concentra pe ce s-a întâmplat; concentrează-te pe ce poți face pentru Mine.

O'Hanlon spune că insomnia lui s-a înrăutățit după ce s-a pensionat și a început să aibă gânduri suicidale și criminale. Într-un jurnal pe care îl ținea din această perioadă, notițele lui devin disperate. Cu două luni înainte de omucidere, a scris: „Te rog, ajută-mă" de cinci ori. Două săptămâni mai târziu: „Te rog, cruță-mi viața! Te rog, ajută-mă! Doamne, ajută-mă! Cruță-le pe Dawn și April." Într-o evaluare psihiatrică după crimă,

un psiholog legist a scris: „A descris gânduri persistente, intruzive de a se omorî pe el, pe soția și pe fiica lui pentru a le cruța de orice poveri și suferințe viitoare. Domnul O'Hanlon credea că poate depăși aceste gânduri de unul singur și nu voia să le spună cu voce tare, altfel ar deveni realitate."

Pentru mulți bărbați și femei, pensionarea e o tranziție dureroasă, dificilă. Iar O'Hanlon își luase o slujbă dezonorantă după ce se pensionase, care, simțea el, era sub nivelul lui. O'Hanlon însuși mi-a trimis o listă cu posibile domenii de cercetare - vinovăția supraviețuitorului era unul, sinuciderea, al doilea -, iar subiectele lui păreau să vorbească mai puțin despre manipulare, cât despre un bărbat în căutare de răspunsuri. Cercetătorii folosesc termenul „multideterminat" pentru a explica o situație în care sunt posibile mai multe cauze pentru un eveniment sau o acțiune. Depresie, insomnie, rușine, pierderea statutului. Dar Websdale respinge acest termen.

- Oamenii cred că, dacă găsesc destule variabile, pot face ca riscul să devină relativ; sau că, dacă le pun într-o formulă, pot extrage cazurile în care e un risc foarte, foarte ridicat, și cred că asta calcă în picioare complexitatea condiției umane, spune el. La un anumit nivel, vorbim despre prezența obsedantă a inexplicabilului.

O'Hanlon luase în considerare sinuciderea, dar ideea îl umplea de rușine și nu-și putea imagina să le lase pe Dawn și April să trăiască în umilința unui astfel de gest. De-a lungul anilor, i s-a prescris medicație: Ambien, Zoloft, Klonopin, Wellbutrin, Oleptro, Remeron, Paxil, Ativan, Lunesta. A recunoscut că uneori micșora dozele și păstra jumătate într-un coș din baie, de care Dawn nu știa. Nu putea suporta ceața mentală pe care o simțea când lua medicamentele - dar și pentru că, spunea el:

- Știam că o să am nevoie de ele într-o zi.

Începuse să creadă că lumea râdea de el. Nu ieșea. Stătea într-un scaun acasă și se holba la tavan, cu capul dat pe spate, cu corpul moale. April îl vedea și îi spunea lucruri ca: „Fruntea sus, tati!" Mama lui O'Hanlon i-a spus să-l facă pe tatăl ei să se simtă mai bine, iar ea a încercat. Dar, de fiecare dată când încerca, el se simțea mai rău, vinovat că făcea din problemele lui – iluziile lui –, responsabilitatea ei. Ar fi trebuit să fie suficient de puternic; era bărbatul din casă. Ce era *în neregulă* cu el?

Presiunea creștea. Erau revolta fiicei lui, naveta lui teribilă până la un loc de muncă pe care îl ura, familia lui înghesuită într-un spațiu mic, lipsa unui statut profesional; apartamentul pe care el și Dawn îl dețineau era sub nivelul pieței, din cauza recesiunii. În același timp, constructorul de la noua lor casă le făcea probleme, nu urma planul, spunea O'Hanlon. S-au certat din cauza construcției, iar O'Hanlon spune că dezvoltatorul le-a permis să se retragă din înțelegere. Deși O'Hanlon spune că ei erau solvabili din punct de vedere financiar și constructorul le-a înapoiat avansul, dosarele tribunalului susțin că era dator cu zeci de mii de dolari. În zilele dinaintea crimelor, Dawn a returnat toată mobila pe care o cumpăraseră pentru noua lor casă.

– Era ca și cum, spune O'Hanlon, eram cu toții blestemați.

O'Hanlon spune că-și iubea familia. O iubea și le iubea.

– Nu le uram, spune el. Nu am simțit niciun pic de ură pentru familia mea în noaptea de dinainte. Niciun sentiment negativ, *nada*, nimic. Nu am niciun motiv.

După crime, O'Hanlon a condus prin împrejurimi cu acea funie, căutând un loc în care să se spânzure, până să-și dea seama că trebuia să aștepte până la căderea nopții. A înghițit mai mult de douăsprezece pastile de Ambien înainte să îl sune pe pastor, care a sunat poliția. O'Hanlon a fost interogat în

timp ce era atât de drogat de la Ambien, încât nu-și mai amintește. (I s-au citit drepturile Miranda cât era sub influența pastilelor și susține că drepturile i-au fost încălcate.) După arest, a încercat să se sinucidă, aruncându-se cu capul în cadrul metalic al ușii celulei sale. A leșinat în balta propriului sânge, cu o tăietură adâncă de cincisprezece centimetri pe cap și o leziune a coloanei care ar fi trebuit să-l lase paralizat. Realitatea supraviețuirii lui – a avut nevoie de multiple operații –, faptul că se poate mișca, este o dovadă pentru O'Hanlon că Dumnezeu l-a ținut în viață cu un motiv. Într-un consult psihiatric de la acea vreme se declara că O'Hanlon s-a izbit atât de tare în rama ușii, încât nu poate exista niciun dubiu despre intenția lui. „Dacă aceasta nu e o boală psihică, nu știu ce este", a scris doctorul.

De fiecare dată când l-am vizitat pe O'Hanlon, stătea acolo și sublinia din nou și din nou că el nu era bărbatul, criminalul pe care îl portretizaseră.

– În ceea ce mă privește, spunea, am fost corectat. Iată-mă în această unitate de *corecție*. Și am fost corectat.

Are un radio în celula lui. Are voie să aibă treisprezece cărți, iar livrările de la Amazon sunt aprobate de închisoare. Există o pistă mică pe unde a început să alerge recent, după ce o gleznă scrântită i s-a vindecat, într-un final. Îi ia trei minute pe tură; face douăsprezece ture. Se autointitulează prizonier-model și ce vrea să spună prin asta e că nu se ia la bătaie și nu agresează ofițerii de corecție. Conduce un grup de studiu al Bibliei pentru colegii lui prizonieri și îi ajută deseori să scrie scrisori pe care le trimite prietenilor și familiei. Încalcă regulile cu convorbirile lui în trei, dar asta nu pare să conteze pentru el.

În cazul lui O'Hanlon, mai mulți experți indică faptul că sănătatea mintală a jucat un rol în crima lui, deși un complet

de judecată a respins apărarea lui de „nevinovat pe motiv de nebunie". (Echipa lui Websdale mi-a spus că în toate cazurile de acest gen pe care le-a întâlnit foloseau foarte des această strategie de apărare, atunci când făptașul trăia, și că nu a funcționat aproape niciodată; o membră a unui grup de analiză a deceselor mi-a spus că încă nu a dat de vreo investigație în care să nu existe „nevoi de sănătate mintală nesatisfăcute.") Oare acest refuz de a considera acțiunile lui O'Hanlon un rezultat al sănătății mintale ar putea să provină din prejudecățile pe care le avem în această țară în legătură cu asta? Tindem să arătăm foarte repede empatie pentru oamenii care suferă de probleme de sănătate mintală când sunt universal îndrăgiți și când acțiunile lor îi afectează doar pe ei (un Robin Williams, să spunem), dar empatia noastră oscilează, poate pe bună dreptate, când acele acțiuni afectează viețile altora, cum s-a întâmplat cu O'Hanlon.

James Gilligan spune că trebuie să vedem în oameni precum O'Hanlon subiecte de cercetare. „Trebuie să privim oroarea în față, dacă vom ajunge vreodată să înțelegem cauzele predilecției umane spre violență atât de bine, încât să-i prevenim manifestările cele mai distructive", a scris el în *Violence*. „Sinuciderea nu este o soluție după uciderea unei familii; ambele forme de violență sunt la fel de letale."

Una dintre primele întrebări pe care i-am pus-o lui O'Hanlon era dacă el credea sau nu că va merge în rai.

– Absolut, a spus el.

Dawn și April, bineînțeles, erau deja acolo.

Apoi mi-a spus cum Dumnezeu ține un borcan pentru toate momentele când am plâns în viața noastră; toate lacrimile noastre adunate și ținute de El. A făcut o pauză un moment, apoi a spus:

– Cred că, atunci când voi merge în rai, voi fi primit cu brațele deschise.

Deși mai crede și că propria suferință nu se va sfârși niciodată. Zice că încă nu se poate uita la poze cu April. Pe vremea asta, a menționat, ar fi absolvit liceul.

– În timp ce alerg prin curte sau mănânc, mă rog să pot sta cu familia mea, îmi mărturisește el, apoi începe să plângă un pic, se foiește pe scaun și încearcă să revină la mantra lui. Am de făcut o alegere. Pot merge înainte sau înapoi; pot fi negativ sau pozitiv și aleg...

Nu poate termina. Își dă capul pe spate violent, apoi suspină, cu brațele îndreptate în față, cu mâinile încleștate ca pentru rugăciune sau pentru un pumn, nu-mi pot da seama. Nu-l întrerup, dar este un sunet insuportabil, un sunet pe care nu l-am auzit niciodată de la o altă ființă umană. Urlă și iar urlă, deși încearcă să țină în el, să recâștige controlul, iar corpul lui e într-un război absolut vizibil cu el însuși. Când interviul nostru se termină în acea zi, rămân tăcută un minut alături de ofițerul de legătură din închisoare și de cameraman, și niciunul dintre noi nu vorbește; e ca și cum am fost atrași într-un loc atât de întunecat și atât de plin de suferință, încât va fi nevoie de un efort considerabil să ne facem din nou drum, cu ghearele, spre lumina soarelui.

Și îmi dau seama că de asta a fost O'Hanlon de acord să discute cu mine, de fapt, a încercat să găsească o cale să se suporte în lumea asta. Mentoratul, scrisul scrisorilor, studiul Bibliei. Croindu-și calea spre ieșire din întuneric doar cât să treacă prin fiecare oră a fiecărei zile. Aceasta este starea de purgatoriu în care va trăi: încercând să se desprindă de suferința din acel moment colosal, îngrozitor, printr-o mie de gesturi mici, fapte bune și rugăciuni.

E o poveste care s-a născut în jurul lui Patrick O'Hanlon, aceea de a nu te lăsa bătut, o poveste despre motivare și persistență. E o poveste americană neobișnuită, despre trudă

și sfidarea respingerii și, într-un final, despre obținerea succesului inevitabil, care a fost promis de la început. Dar dacă soluția la toate acestea nu e truda sau o motivare tenace, ci mai degrabă reziliența în propriul eșec, grația de a accepta înfrângerea și continuarea drumului? Ce s-ar fi putut întâmpla dacă Patrick O'Hanlon ar fi ales altă cale? Să fi ales domeniul imobiliar? Să devină inginer software? Sunt genul de întrebări pe care majoritatea ni le punem când ne gândim la propriile vieți. Cum decizia X a dus la acțiunea Y. O întâlnire întâmplătoare. O decizie de moment. Stânga în loc de dreapta – și totul s-ar fi desfășurat atât, atât de diferit.

ROTULELE UNUI SUPEREROU

Vocea unui bărbat se aude din difuzorul unui telefon negru, care e așezat în centrul unei mese din imitație de lemn. Pe un perete sunt table de scris, iar pe celălalt, ferestre. Mai multe mese sunt dispuse haotic înăuntrul acestei săli de conferințe, care are culorile generice ale birourilor din țară: gri-maroniu, crem, bej. Doisprezece polițiști în haine civile stau pregătiți în jurul telefonului, ascultând în liniște.

– Lăsați-ne dracului în pace! spune vocea. Doar lăsați-ne dracului în pace!

Apoi apelul se întrerupe.

Doi ofițeri de poliție stau înghesuiți lângă telefon. Au la dispoziție doar câteva secunde să ia o decizie despre ce să zică atunci când îl vor suna pe bărbat înapoi. Să-i spună că niște ofițeri au înconjurat casa – o echipă SWAT? Să-i spună să iasă cu mâinile sus? Unul dintre ofițeri îl apelează. Bărbatul răspunde:

– Ce naiba vrei?

– Ascultă, Ronnie, rostește ofițerul, cea mai rapidă modalitate de a ne face să plecăm este ca tu și Melissa să ieșiți.

Melissa e iubita lui Ronnie. S-a baricadat în casă cu ea.

– Nu am făcut niciun căcat greșit, se apără Ronnie. Eu și Melissa trebuie doar să rezolvăm rahatul ăsta. Mi s-au deschis dracului ochii în legătură cu ce se petrece.

– Nu vreau ca cineva să fie rănit, spune ofițerul. Numele lui e Matt. Dar am auzit un foc de armă...

– Nu a fost niciun foc de armă, răspunde Ronnie, a fost doar o împușcătură în tavan.

– Vreau să știu că Melissa e bine.

– E al dracului de bine! Ce face, nu e treaba voastră. Nu vă băgați nasu-n treaba mea și nici eu nu mi-l bag în a voastră.

Ronnie închide. Suntem la periferia orașului San Diego, într-o după-amiază obișnuită, însorită, de iulie.

Lângă ofițerul de lângă Matt – numele lui e Chris – sunt alți câțiva. Unul ține evidența secundă cu secundă, de fiecare dată când Ronnie închide telefonul sau când furia lui se intensifică. 1:00 PM. 1:01 PM. 1:03 PM. 1:08 PM. 1:09 PM. 1:15 PM. Orele vor începe să se adune și vor vedea dacă sunt anumite momente sau subiecte care îi declanșează această stare. Altul, supraveghetorul, le oferă informații lui Matt și celorlalți bazându-se pe interviuri în timp real, care au loc altundeva și care sunt făcute de alți ofițeri de poliție sau detectivi – cu prieteni, membri ai familiei, cunoștințe de-ale lui Ronnie și Melissa. Află despre relații anterioare, incidente de violență în familie, poate lupte de stradă sau altercații cu legea și istoric de muncă. Mai multe foi mari, care conțin informații despre Ronnie și Melissa, sunt prinse pe table, trecutul lor, membrii familiei, ce poate fi relevant despre dinamica relației lor. Mai mulți ofițeri scriu cu disperare, în timp ce informația vine, date despre relație și locurile de muncă. Alte incidente de violență. Suferințe din copilăria lui Ronnie. Informația e incoerentă, fragmentată, dar ajunge în timp real, în speranța că pot potrivi personalitatea și trecutul lui Ronnie cu ce se întâmplă astăzi. Au aflat că în această dimineață o colegă a mers să o ia pe Melissa la muncă și, când a ajuns la ușă, aceasta avea o buză însângerată, părea agitată și speriată, și a spus că nu va fi în stare să meargă la

serviciu. Acea colegă de muncă, Denise, a sunat la poliție; se consideră că spusele lui Denise sunt o parte importantă a mărturiilor. Ofițerii au vorbit cu sora și cu fratele lui Ronnie. Au aflat că tatăl lor era uneori abuziv, drept care Ronnie avea o relație tensionată cu el. Au aflat și că Ronnie a înșelat-o pe Melissa cu una dintre prietenele ei și că de-atunci Melissa nu prea a mai ieșit cu prietenii lor comuni. Merge la muncă, apoi acasă; o văd rar. Una dintre fostele iubite ale lui Ronnie spune că nu i s-a părut niciodată că ar fi violent; mai spune și că ea crede că el încă o iubește, iar ei suspectează că fata încă are sentimente pentru Ronnie, așa că informația e irelevantă.

Se ocupă de asta de mai multe ore deja. Ofițerii din jurul lui Matt încearcă în tăcere să pună cap la cap toate informațiile care vin și măsoară gradul de periculozitate a situației. Dintre toți, presiunea cea mai mare e pe umerii lui Matt, care trebuie să-l țină pe Ronnie de vorbă, să-l calmeze, să-l convingă s-o lase pe Melissa afară nevătămată. Deși se simte o energie explozivă în sală, e și straniu de liniștită, parcă un grup de copii șoptesc-urlând în colțul bibliotecii. Telefonul care sună și vocile lui Ronnie și Matt sunt zgomotele principale, în ciuda frenezieii activității. Un cuvânt sau un sunet greșit l-ar putea porni pe Ronnie. O singură frază potrivită și Matt se va conecta cu el. În argoul forțelor de ordine, se numesc cârlige și ghimpi. Cârligele îl atrag pe Ronnie, îl calmează; ghimpii îl fac să explodeze. Matt a călcat deja într-un ghimpe cu Ronnie acum câteva minute, când l-a menționat pe colegul de muncă al Melissei, Mack. Ronnie, se pare, crede că Mack și Melissa au o aventură.

– Îl las să defuleze un pic, să ardă energia aia, spune Matt. Măcar e nervos pe mine, și nu pe ea.

– Va obosi, spune un alt ofițer.

Dar e speculație, pentru că Ronnie continuă să le închidă nervos și nu dă niciun semn că o va elibera pe Melissa.

După câte știu ei, ar putea fi și moartă deja. Sau casa ar putea fi un teren minat. Ar putea avea la el mai multe arme, arme de calibru mare. A blocat deja ușile, ca ea să nu poată pleca.

Matt sună înapoi.

– Hei, Ronnie, mi-ai închis. Vreau doar să mă asigur că suntem în regulă.

– Toată lumea e bine, spune Ronnie, care nu pare deloc în regulă.

– OK, OK, spune Matt. Vocea îi tremură puțin. E tânăr, abia are undeva spre treizeci de ani. Hei, spune-mi, ce lucrezi?

Imediat, e clar că asta a fost o greșeală.

– Nu sunt aici să-ți înșir povestea vieții mele, nenorocitule! Știi totul despre mine. Ești mai alunecos ca o canistră cu ulei. Ce dracu' e-n neregulă cu tine? Crezi că sunt idiot?

Bum.

Matt dă din cap. Știe c-a dat-o-n bară. Colegul lui, Chris, stă lângă el și-i spune că e în regulă. Greșeală de începător. Dar e evident că Matt a pierdut ocazia să se conecteze cu Ronnie și decid să i-l predea lui Chris. Predarea într-o situație în care sunt implicați și ostatici e un punct critic. Nu trebuie să arate ca o predare. Iar Chris și echipa lui nu pot minți. Nu le pot spune acestor oameni că nu vor fi condamnați, că totul va fi în regulă dacă ies afară cu mâinile sus. Și totuși, trebuie să-i constrângă, practic, să iasă din casa aia și să intre direct într-o celulă de închisoare.

Au numai câteva secunde între apeluri să discute strategia. Spre deosebire de alte situații de criză, în care un infractor ia ostatici persoane străine, iar timpul poate ajuta deseori ca situația să fie aplanată, într-o situație de violență domestică timpul nu e de partea lor. Cu cât durează mai mult, cu atât e mai probabil să escaladeze și să sfârșească prin violență. Trebuie să fie prietenoși, dar fermi, încrezători, dar empatici.

Au la dispoziție numai cuvintele. E o îndepărtare totală de felul în care operează în mod normal ofițerii, unde există o linie clară de demarcație între cel cu putere și cel fără putere. Folosind instrumentele pe care Hamish Sinclair le-ar încadra în sfera „intimității", ei trebuie să constrângă un infractor să renunțe la control. Nu pot da ordine. Nu pot avea pretenții. Nu-i pot pune cătușele și nu pot trânti la pământ un infractor care nu respectă regulile. Tot ce au în acest moment sunt cuvintele. Iar unii ofițeri, la drept vorbind, se descurcă mai bine cu cuvintele decât alții.

Decid să facă predarea astfel: Matt îi va spune lui Ronnie că vrea să discute situația cu Mack, îl va intervieva un pic pe Mack în ceea ce privește relația cu Melissa și, între timp, Matt îi va da telefonul partenerului lui, Chris.

Sună din nou.

– Ronnie, e adevărat. Avem o mulțime de informații despre tine, spune Matt.

– Du-te dracu', mincinos nenorocit! țipă Ronnie. Mincinosul Matt!

Matt îl lasă să scuipe, apoi încearcă planul, îi spune că-l cercetează pe tipul ăsta, Mack, apoi că i-l va transfera pe Ronnie lui Chris. Ronnie continuă să vorbească la celălalt capăt, îl face pe Matt mincinos, spunându-i că nu e interesat să fie prieteni. Continuă. Ronnie închide. Matt sună înapoi din nou și din nou.

– Ascultă, spune Matt într-un moment rar, când Ronnie tace, acest Mack e un tip în vârstă. Gen șaizeci și cinci, șaptezeci de ani. Știai asta?

Aluzia e evidentă. Melissa e tânără, are vreo douăzeci de ani. În niciun caz nu se va culca cu cineva atât de în vârstă. (Mă întreb dacă ofițerii ăștia au văzut vreodată filme de Hollywood.) Ronnie reacționează.

– Cunoști bine chimia modernă, retardatule? spune el. Au scos o pastilă albastră, care îți face scula mai tare decât rotulele unui supererou.

Click.

Când Matt sună înapoi, îi spune lui Ronnie că va vorbi cu Mack, iar Chris va prelua apelul.

– E și Chris un mincinos? întreabă Ronnie. Când dai pe cineva la telefon, te asiguri că e un muist onest, OK?

Chris preia și spune asta:

– Hei, Ronnie, sunt Chris. Ce se petrece?

Greșeală instantanee. Pentru că, bineînțeles, Matt, Ronnie, Chris... cu toții știu „ce se petrece." Dar nu poți da vina pe Chris. E o urare generică atunci când vorbești la telefon. E modul prin care fiecare dintre noi ar începe o conversație, probabil. Dar orice cuvânt este crucial când sunt implicați ostatici, fiecare secundă contează, și nu e vorba numai de cuvintele în sine, ci și de modul în care sunt livrate, de contextul emoțional în care sunt oferite. Autenticitatea. Iar Ronnie e isteț, obișnuit cu toate astea. Răspunsul lui e următorul:

– Ești și tu un muist mincinos?

Urmează un schimb de replici, Chris sunând, încercând să găsească o cale de a intra, un cârlig, un mod de a se conecta, iar Ronnie închizându-i în nas. Sună de trei, patru, cinci, șapte, cincisprezece ori.

– Pot să-mi imaginez că ești supărat, spune Chris.

– Nu mai spune, Sherlock! Trebuie să fii un detectiv pe cinste, spune Ronnie. De ce nu mă lași în pace? Nu ajungeți nicăieri.

– Vrem să ajungem undeva, Ronnie, dar trebuie mai întâi să ne asigurăm că toată lumea e bine, îi spune Chris. Pot să vorbesc cu Melissa? E bine?

– O vrei pe panaramă la telefon, ți-o dau pe panaramă la telefon! O arunc pe panaramă pe fereastră, dacă o vrei.

Ronnie întoarce capul de la receptor și strigă în gol:

– Curvo, polițiștii ăștia vor să-ți vorbească!

Dar nu o dă la telefon. În schimb, se oferă din nou s-o arunce pe fereastră, spune că va fi rapid, nici nu va simți.

– Ronnie, Ronnie, spune Chris, îmi fac griji când vorbești așa. Nu vreau să fie nimeni rănit.

– Vai de mine, o, Iisuse Christoase! exclamă Ronnie. O, vai de sufletul meu! Ce dracu' vrei să fac? De ce nu plecați naibii cu toții de-aici?

Închide.

Chris se consultă cu supraveghetorul lui un moment, iar acesta îl sfătuiește să se folosească de ce știe până acum despre Ronnie.

– Spune: „Hei, asta știm noi. Denise a venit s-o ia pe Melissa. Cineva a auzit împușcături, sau poate că nu."

– Deci vrei să minimalizez toată chestia? întreabă Chris.

– Spune-i doar ce știi, de ce nu putem pleca. Că prietena ei a venit să o ia și a văzut un pic de sânge. Că împușcătura e îngrijorătoare. Nu spun s-o minimalizezi complet, dar nu o face să pară nici ca Al Capone.

Chris dă din cap. Apasă butonul de apelare.

Decid să merg în capătul holului, să-l văd pe Ronnie cu ochii mei.

Ronnie e, de fapt, ofițerul pensionat Lou Johns. Suntem în San Diego, la un training pentru negocierea situațiilor de criză pentru ofițerii de poliție, cu accent specific pe situațiile de violență domestică. Când le-am spus prietenilor că merg la o negociere de ostatici și o sesiune de training, și-au imaginat imediat bănci și o gașcă mică de bărbați cu măști de schi.

Deși cifrele nu sunt înregistrate în mod constant, aproximativ 80% din toate cazurile cu ostatici din această țară sunt rezultatul violenței domestice, a spus William Kidd, care conduce trainingul din această săptămână. FBI-ul a început recent să înregistreze cazurile cu ostatici, dar doar atunci când instanțele trimit voluntar cifrele lor. În acest moment, sunt mai mult de 7 000 în bazele lor de date. Și, deși sunt traininguri de negociere a situațiilor de criză în toată țara, pentru FBI, pentru polițiști, pentru orice fel de organizații similare, acesta din San Diego este singurul care pune terorismul din partea partenerului intim în centrul trainingului lor.

Scopul final al unei situații cu ostatici care are în centru violența domestică, versus cea în care sunt străini, schimbă întregul scenariu și arată o situație tensionată, cu o încărcătură emoțională extrem de periculoasă. Gary Gregson, un alt moderator din această săptămână și un manager de divizie la DPREP, o firmă de consultanță și training pentru forțele de ordine, spune că, într-o situație clasică cu persoane străine drept ostatici, aceștia sunt o monedă de schimb.

– Un spărgător de bancă își va folosi ostaticii ca să poată scăpa.

Dar în violența domestică se întâmplă exact opusul. Răpitorul vrea să stea exact acolo unde este. Scopul lui final nu este să scape; nu e neapărat nici să rămână în viață. Este să mențină controlul.

– Abuzatorul vrea ca ea să retracteze, să-și ceară scuze, spune Gregson. Sau să plătească o penalizare pentru că nu a fost de acord cu el.

Acestă diferență crucială contează pentru fiecare aspect al negocierii. Relația dintre abuzator și victimă, pentru că e una încărcată emoțional, intensifică nivelul de periculozitate. Violența poate continua pe parcursul negocierii. Și coerciția. Gregson le reamintește participanților că au de-a face cu

persoane manipulatoare, că nu trebuie să le ofere prietenie și încredere. Le reamintește că soțiile sau copiii agresați vor da dovadă frecvent de sindromul Stockholm, identificându-se sau aliindu-se cu propriul atacator, chiar și după ce sunt luați ostatici. (Se numește uneori *trauma bonding**.)

Gregson spune că, pentru un ofițer de poliție, cel mai dificil aspect în orice negociere este să „își dea jos șapca de polițist și să o pună pe cea de negociator". Într-un training anterior, unul dintre ofițeri a fost delegat s-o intervieveze pe sora lui „Ronnie". A devenit evident faptul că nu făcea diferența dintre un interviu și un interogatoriu.

– Nu vrem să se simtă forțată, a spus Gregson mai târziu. Vrem ca ea să se simtă invitată, în largul ei. Gândește-te la el ca la un eveniment social, nu ca la un interogatoriu.

Forțele de ordine, e drept s-o spunem, au o relație problematică cu violența domestică. Polițiștii sunt deseori, deși nu întotdeauna, primii care răspund de o situație violentă din casă. Iar studiile au arătat că, și dacă nu are loc nicio arestare, răspunsul poliției poate fi o piedică semnificativă pentru un nou abuz, la fel cum poate să crească șansele ca o victimă să acceseze serviciile locale pentru violența domestică, precum ordinele de restricție.[1] Dar polițiștii pot fi ei înșiși agresori – ratele violenței domestice printre polițiști sunt de două până la patru ori mai mari decât cele ale populației generale. Într-o înregistrare recentă, am văzut niște ofițeri de poliție într-o intervenție la fosta soție a unui coleg de-al lor. Ea a descris cum acesta a intrat peste ea în casă, a amenințat-o că-i va omorî pe ea și pe prietenul ei și a povestit cum a îndurat ani de abuzuri când era căsătorită cu el.

* În orig., în lb. engl. – o legătură afectivă puternică între abuzat și abuzator (n. red.).

Câteva secunde mai târziu, în înregistrările de pe camerele ofițerilor, aceiași ofițeri stau pe marginea aleei din fața casei, glumind cu agresorul - colegul lor de muncă. Nu ignoră complet incidentul, dar îi spun s-o lase mai moale. El se jură că nu i-a dărâmat ușa. Minimalizează. Câteva zile mai târziu, atât ea, cât și noul ei prieten sunt omorâți de fostul ei soț, înainte să îndrepte arma spre el însuși. Într-un scenariu de mai devreme din San Diego, am ascultat cum William Kidd juca rolul unui fost comandat SWAT, pe nume David Powell. În viața reală, Powell încălcase un ordin de restricție și a fost chemat la sediul poliției de către superiorul lui. Când a refuzat să apară, spunând că are ostatici, echipajul SWAT pe care îl comanda cândva i-a înconjurat casa. A urmat o înfruntare de șapte ore, după care Powell a ieșit pe verandă și a deschis focul asupra foștilor colegi. Au tras și ei și l-au omorât.

Într-un articol local din New Jersey care povestea incidentul, șeful poliției a spus că incidentul a fost rezultatul unui „caz de violență domestică".[2] Și aceasta reprezintă o parte din problemă. Limbajul pe carè îl folosim ca să descriem ceva care, din orice punct de vedere, este o crimă. Dispute domestice, violență domestică, conflicte private, relații volatile, eradicând responsabilitatea nu numai din partea abuzatorului, dar și din partea forțelor de ordine. Faptul că violența domestică este un delict nu ar trebui ascuns, îndeosebi de aceia care sunt responsabili cu protejarea populației. În viziunea mea, deși folosesc termenul „violență domestică" în această carte, pentru că e cea mai comună referință pentru ce investighez, un termen mult mai precis, și unul care surprinde dinamicile specifice psihologice, emoționale și fizice, este „terorism din partea partenerului intim".

Trainingul din San Diego aborda direct prejudecățile posibile ale polițiștilor care arestează sau negociază cu alți polițiști

într-o situație de criză, de tipul scenariului David Powell. Gregson i-a întrebat ce impact ar putea avea asupra lor să știe că negociază cu un alt ofițer. Cei care participau la training au recunoscut că un astfel de scenariu ar fi dificil, dar au insistat că ar urma procedurile, cum ar face-o în orice altă negociere de criză.

Și, cu toate acestea, departamentele de poliție din țară eșuează în mod curent să disciplineze ofițeri pentru plângeri de violență domestică. Într-un studiu făcut în Los Angeles, din 91 de cazuri de violență domestică care implicau ofițeri, trei sferturi dintre plângeri nu erau incluse nici măcar în rapoartele de performanță.[3] Și o situație precum cea cu David Powell, în care acțiunile unui ofițer nu sunt soluționate imediat, nu este, sincer, excepția.[4] Departamentele de poliție din țară eșuează în a disciplina ofițerii pentru aceleași delicte pentru care civilii sunt arestați în fiecare zi. Un studiu din Florida a remarcat că, între 2008 și 2012, în timp ce numai 1% dintre ofițeri au rămas pe post ca urmare a unui test antidrog picat, și 7% au rămas după un furt, aproape 30% din ofițerii care aveau plângeri de violență domestică erau încă angajați în aceeași poziție, un an mai târziu.[5] Victimele sunt reticente în a raporta violența domestică, fiindu-le frică de răzbunare. Și nu doar că polițiștii au acces la arme, dar cunosc și legea și au relații cu procurori, judecători, administratori. Partenera unui ofițer de poliție știe, cu siguranță, că orice apel care vine la 911 va apărea pe computerele din mașinile forțelor de ordine dintr-o jurisdicție, arătând adresa de unde vine apelul, numele făptașului, incidentul care se raportează și orice altă informație care îi poate avertiza instantaneu pe prietenii sau colegii unui ofițer. Și, chiar când vine vorba de training specializat pentru forțele de ordine, cel puțin un sfert din departamentele din țară nu au proceduri scrise pentru cum să gestioneze apelurile de violență domestică.[6]

Dar codul tăcerii care îi oprește pe ofițeri din a-și pârî colegii pe care îi știu sau îi suspectează că sunt violenți nu reprezintă doar o loialitate de grup: un „noi contra ei", o filozofie polițist-versus-civil (deși majoritatea polițiștilor pe care i-am întâlnit simt asta într-o oarecare măsură). Acuzațiile de violență domestică aduse împotriva ofițerilor legii pot avea consecințe supradimensionate pentru agresor; se echivalează deseori cu pierderea locului de muncă, din moment ce agresorii condamnați nu mai au dreptul să dețină arme de foc. În același timp, când avem un caz de violență domestică, stresul la locul de muncă capătă proporții mai mari și se poate ajunge mai ușor la alcoolism, divorț și suicid. Lecțiile despre sistemul de credințe pe care le-am învățat participând la cursurile lui Jimmy Espinoza, cele referitoare la rolul bărbatului, operează la fel de puternic în orice departament de poliție cum o fac și în închisoarea din San Bruno.

Lou Johns, care îl juca azi pe Ronnie în San Diego, a fost cel mai longeviv negociator în situații de criză din istoria San Diego. Glumește că în ultima vreme petrece prea mult timp pe terenul de golf. Adică, atunci când nu e aici să ajute la instruirea noilor recruți, cum sunt cei douăzeci și unu de participanți veniți săptămâna asta din diverse jurisdicții din întreaga Californie. Johns e cunoscut mai ales pentru reputația lui, „are darul cuvintelor", cum ar spune colegii lui mediatori. („Ai auzit-o pe-aia cu rotulele supereroului?" a întrebat el când am intrat în biroul în care îl juca pe Ronnie. A râs un pic. Avea telefonul pe silențios. Puteam să-l aud pe Chris la celălalt capăt, încercând să se conecteze, încercând să găsească un „cârlig". Johns a înghițit un bob de fistic.)

Prima oară când Johns a fost chemat la o negociere, avea de-a face cu un suicid. Un bărbat pe un pod. Johns simțea

o anxietate electrică. Era frig, o ploaie rece cădea pe ei, vântul bătea cu aproape 30 de kilometri pe oră, la trei dimineața. Prietena tipului se culcase cu fratele lui. Johns i-a spus că asta era de căcat. E de căcat, dar nu e un motiv să te sinucizi. Tipul i-a cerut un motiv pentru care să trăiască, o scuză, ceva ce nu auzise până atunci.

- Te referi la o glumă? l-a întrebat Johns.

- Da, a spus el. Spune-mi o glumă pe care nu am auzit-o niciodată.

Johns a spus:

- Te vei da jos de pe podul ăsta dacă îți spun ceva ce nu ai auzit până acum?

Tipul a spus că da.

Așa că Johns începe:

- OK, ce zici de asta: Stau aici și-mi îngheață fundul negru. Dacă-mi înfigi un par în fund, te alegi cu o Fudgsicle.*

Tipul a coborât de pe pod.

Johns are multe astfel de povești, despre neprevăzut, despre ridicol. Odată a mers la locul faptei, unde echipajul SWAT era complet pregătit, înconjurând clădirea. Erau acolo de câteva ore. Nimeni nu intrase în contact cu agresorul. Johns i-a dat telefon și i-a spus:

- Hei, omule! De ce nu vii afară?

Și bărbatul a făcut-o. Pur și simplu. Despre poveștile fără final fericit, în care acea persoană nu a coborât de pe pod, în care acel soț nu i-a dat drumul soției, Johns vorbește mai puțin. Acelea sunt poveștile care circulă prin întreaga secție, care sunt cunoscute de aproape fiecare participant de aici, din această săptămână.

---

* Fudgsicle - înghețată cu ciocolată (n. tr.).

Johns și-a petrecut douăzeci de ani ca negociator pentru San Diego. În vremurile de început, adică sfârșitul anilor '90, nimeni nu vorbea cu adevărat despre violența domestică, mi-a spus el.

– Era: „OK, nenorocitule, mergi la închisoare." Apoi, dacă femeia spunea tot felul de rahaturi, ziceai: „Nu-mi pasă dacă trebuie să mă întorc și să vă bag pe amândoi la închisoare."

Îi închide lui Chris. Telefonul sună o secundă mai târziu.

– Ronnie, spune Chris, chiar mă frustrează când îmi tot închizi.

– Hei, dobitocule, știi ceva? Nu dau doi bani că te simți tu frustrat, spune Lou/Ronnie.

Unu, doi, trei. Închide.

Click.

Johns se întoarce spre mine.

– De când chestia cu violența domestică a intrat în vigoare, am văzut cu adevărat totul mai clar, spune el. Conducea lucrurile spre ce se întâmpla, de fapt.

Trainingurile și campaniile de conștientizare a violenței domestice de la începutul anilor 2000 au început să le ofere ofițerilor de poliție un context care să le explice de ce și cum abuzatorii erau violenți, modurile specifice prin care abuzatorii manipulau, cum poliția uneori retraumatiza victimele, de ce victimele păreau uneori că vor să rămână în aceste relații abuzive. Mai devreme, în timpul trainingului, Kit Gruelle, unul dintre moderatori, a arătat o situație nu foarte diferită de cea a lui Michelle Monson Mosure, care le ilustra cum o victimă putea să-și ia copiii de la școală, să meargă la magazin, să facă treburi, să pară „liberă", dar cu toate astea să fie în continuare un ostatic pasiv, sub controlul unui partener care a convins-o că nu va pleca de lângă el vie.

Scenariul continuă pentru încă o oră. În ciuda modului în care poate fi interpretat, Johns are un scenariu în fața lui. Nu știe cum vor răspunde ofițerii de la telefon, dar se folosește de anumiți indicatori legați de tonul emoțional pe care vrea ca ofițerii să-l perceapă, iar acei indicatori îi dictează ce să zică. Știe, spre exemplu, că trebuie să îi aducă într-un punct de frustrare, închizându-le și înjurând. Știe că răspunsurile lui trebuie să evidențieze o greșeală pe care ei o comit – ca atunci când fac prea multe transferuri. Știe și că nu poate fi în întregime neîngăduitor. Trebuie să le permită atât cârlige, cât și ghimpi. În scenariu, va apărea mai târziu și suicidul și va spune lucruri precum:

– Nu știu, omule! Ducă-se dracului tot! E un rahat. Niciunu' din căcaturile astea nu contează cu adevărat. Melissa oricum nu mă mai iubește.

Ofițerii de la celălalt capăt ar trebui să perceapă acea schimbare a tonului, s-o încadreze ca semn de pericol ridicat. Dacă un agresor crede că nu mai are pentru ce să trăiască, o situație periculoasă se poate transforma într-una fatală. Nu e o întâmplare că încercarea de suicid este unul dintre factorii de risc identificați de Jacquelyn Campbell.

În alte camere, la capătul holului, un alt ofițer pensionat îl joacă pe „Ronnie" cu un alt rând de participanți. E dificil de privit cum poliția încearcă această primă negociere. Poți simți deseori emoția din vocile lor, iar scenariul este înfiorător de autentic, și pentru ei, și pentru mine. Nu contează că suntem într-o clădire de birouri obișnuită, din cărămizi, lângă o șosea din San Diego. Majoritatea negocierilor se întâmplă la telefon, între oameni care nu dau ochii cu ceilalți până nu se termină (sau, în multe cazuri, niciodată). În timp ce ne aflăm în a doua zi de training, Kit Gruelle trimite e-mailuri cu articole de știri. Un fost locotenent din Georgia și-a omorât fosta soție

și pe prietenul ei. Înregistrările de pe camerele video, purtate de ofițeri la un incident de mai devreme, îl arată la trei dimineața năpustindu-se asupra ei chiar cu poliția de față. O amenință în fața lor, spunându-i:

– Știi ce urmează să se întâmple.

Și totuși, nu a fost arestat în noaptea aia. I s-a ordonat să-și predea toate armele. Tot a reușit să pună mâna pe una. Alt caz, doar cu câteva săptămâni înainte să înceapă acest curs, s-a petrecut în Orlando. Un fost iubit, cu un trecut plin de bătăi, a terminat o confruntare de douăzeci și una de ore omorându-și cei patru ostatici – toți copii – înainte să se omoare și el.

Poveștile din viața reală își fac loc pe durata întregii sesiuni. Povești de la mediatori și anii lor pe teren (majoritatea sunt pensionați acum). Povești care se întâmplă în timp real, în vreme ce participanții stau în clasă și învață. Povești din apropiere și din țară. Povești zilnice cu bărbați furioși, femei speriate, copii vulnerabili. Fluxul constant de povești le oferă acestor scenarii autenticitate, greutatea vieții reale. Iar ofițerilor care vorbesc le poți auzi vocile prin difuzorul telefonului, nesiguranța și teama de a da greș, încercările disperate de a găsi acea frază nestemată care să fie podul lor.

Toate scenariile pe care le derulează în acest training provin de la cazuri din viața reală. Ronnie și Melissa au fost un cuplu real la un moment dat, exact în aceeași situație pe care au interpretat-o ofițerii săptămâna asta. În următoarea zi, Gruelle le trimite e-mailuri cu o altă situație de violență domestică și luare de ostatici. Iar din aeroport, în acea seară, când ne aflam cu toții la diferite porți, așteptând să zburăm acasă, altul. Și, când ajung după zborul meu de noapte, încă două mă așteaptă în inbox.

În aproape fiecare loc pe care l-am vizitat pe durata scrierii acestei cărți, am dat și o tură împreună cu poliția locală. Am încercat să fac asta în nopțile de weekend, cât de des posibil. (E probabil de la sine înțeles că aproape tot timpul eram repartizată celui mai deschis și sociabil ofițer, deși, o dată – în Washington, D.C. – am fost repartizată unei femei ofițer, care era abia la a patra ei noapte pe străzi și părea că o ia razna din cauza neliniștii, ca și când mă aflam acolo s-o spionez pentru un superior. Am devenit un pic agitată când m-a întrebat dacă mi-am adus vesta antiglonț.) Am discutat cu toți despre cazurile de violență domestică în care erau implicați ofițeri, despre arme și despre apelurile care vizează violență domestică, în general. Din California până în Massachusetts, au răspuns că nu ar face nimic diferit cu un coleg față de un abuzator civil.

Nu l-am crezut pe niciunul.

Despre arme, cu toții au zis că și-ar dori ca civilii să nu dețină atât de multe.

Iar pe asta am crezut-o.

Armele le făceau treaba exponențial mai periculoasă, mai puțin predictibilă și, spre deosebire de mulți civili pro-arme, erau cu toții foarte conștienți de cât de haotic și de alambicat poate deveni un scenariu care implică arme. Fostul meu soț obișnuia să spună:

– Nu poți negocia cu o armă.

Diplomația, credea el, le oferea tuturor mai multe șanse să rămână în viață, nu doar agresorului.

Ideea că o armă poate „salva" pe toată lumea în orice situație mi s-a părut întotdeauna suspectă. Arma e un instrument pasiv; face ce îi spune un om să facă. Iar oamenii fac greșeli. Îmi imaginez o intrare prin efracție, cineva în pat, dormind, care se trezește dintr-odată și găsește un străin în întuneric, cocoțat

deasupra patului. Cum ajunge arma în mâinile proprietarului casei? Cum dispare siguranța? Cum își găsește glonțul calea spre țintă în acele secunde? Poate e o casă liniștită; proprietarul e treaz, scoate încet arma de sub saltea, apasă silențios siguranța, coboară tiptil. Îl poate auzi pe hoț, dar hoțul nu-l poate auzi pe el. În tăcere, îl găsește pe hoț ținând plasma TV și trage. Poate e o sală de cinema. Un tip intră în întuneric, începe să tragă. Undeva, în public, e un alt tip, un tip de treabă. Trage și el. Poate e o cameră de hotel. Un tip începe să tragă. Mai mulți oameni din mulțime au și ei arme, dar sunt de treabă. Armele oamenilor buni. Încep să tragă înapoi. Cum distingi binele de rău? Actul intenționat de cel accidental? Poate e un lunetist la benzinărie. Cineva cu o Toyota are o armă. E un băiat de treabă. Trage și el. Poate e un copil, iar un alt copil are o armă. Un copil bun cu o armă. Un profesor bun cu o armă. Cum îți dai seama, cum îmi dau eu seama, cum își dă oricine seama cine-i cine, și care armă e care, în acele milisecunde de panică? Unde să fugi, cum să te ascunzi? Cum ar putea oprï un scaun de plastic, tapițat, un glonț? O ușă de mașină? O ușă de vestiar? Un difuzor? Un birou construit din plăci suprapuse? Nu contează cine e bun și cine nu. Gloanțele nu au nicio preferință morală. Toate scenariile de violență domestică pe care le-am întâlnit aveau acest lucru în comun, când armele erau prezente: nu ai absolut niciodată timp să gândești. Un cuțit îți dă o secundă să fugi. Un glonț, nu. Armele supraalimentează periculozitatea pentru toate părțile implicate. Mă gândesc tot timpul la acea femeie din Montana, de la grupul de analiză a deceselor, asistenta pensionată, cu andrelele ei, spunând:

– Scăpați dracului de arme!

Spune asta într-o sală în care, știe, mai mult de jumătate dintre oamenii din jurul ei au arme. *Scăpați dracului de arme.*

Timp de mai multe decenii, atât cercetătorii, cât și forțele de ordine au spus că apelurile care vizează violența domestică sunt printre cele mai periculoase pe care le primește poliția. Și, cu siguranță, sunt printre cele mai puțin previzibile. Este, de asemenea, adevărat că o mulțime de polițiști din țară au fost omorâți sau răniți în urma apelurilor legate de violența domestică. Într-un studiu pe paisprezece ani, din 771 de ofițeri de poliție uciși (un pic peste cincizeci pe an, în medie), în jur de 14% sunt uciși în urma apelurilor de violență domestică - 97% din cauza armelor de foc.[7] În primii ani în care puneam întrebări ofițerilor de pe tură, polițiștii răspundeau, aproape fără echivoc, că apelurile de violență domestică erau cele mai periculoase (ocazional, unii mai includeau și opririle în trafic). Dar, în ultimii doi sau trei ani, ofițerii au început să-mi spună, anecdotic, că acum cei mai periculoși sunt trăgătorii activi. Acesta e scenariul de care le este cel mai teamă. Într-un raport al forțelor de ordine care a studiat datele FBI despre incidentele cu trăgători activi între 2008 și 2012, autorii au descoperit că, în 40% din cazuri, infractorul se oprea din tras când ajungea poliția; din acele incidente care au continuat, chiar și după ce a venit poliția, forțele de ordine era împușcate aproape în 15% din cazuri. Acțiunile cu trăgători activi, numite ASE-uri* în argoul forțelor de ordine, erau și în creștere, și printre cele mortale pentru poliție, a concluzionat studiul.[8] Ideea că multe dintre cazurile în care erau implicați trăgători activi *au început* ca rezultat al violenței domestice, cazuri pe care ofițerii erau predispuși să le întâlnească, nu era menționată nicăieri în raport.

Ofițerii nu sunt singurii cărora le-ar plăcea să vadă mai puține arme printre civili. Astăzi, o treime dintre femeile din Statele Unite stau cu arme în casă, dar mai puțin de 20% spun

* Prescurtare de la *Active Shooters Events* (n. red.).

că acele arme le fac să se simtă în siguranță, iar mai mult de jumătate vor legi de portarmă mult mai stricte în țară.[9] Riscul de omucidere într-un caz de abuz crește de opt ori atunci când sunt prezente arme[10]. O interdicție veche de zeci de ani, numită Amendamentul Lautenberg, care a fost adoptată în 1996, avea scopul de a le interzice abuzatorilor condamnați pentru delicte de violență domestică să posede sau să cumpere arme de foc, dar studiile au demonstrat că aceasta e foarte rar aplicată[11]. Delictele, e important de menționat, au o gamă largă de definiții, de la o simplă palmă până la o strangulare aproape fatală, depinde de stat. Statele trebuie să promulge propriile legi, cerându-le abuzatorilor să își predea armele și, la momentul în care scriu asta, numai șaisprezece state au un astfel de statut în legile lor.[12] Legea federală nu se aplică, de obicei, acelora care nu sunt recunoscuți legal ca fiind căsătoriți[13] (ceea ce se numește deseori „portița de scăpare a iubitului"). Urmărirea nu e nici ea inclusă în Amendamentul Lautenberg, ceea ce înseamnă că zeci de mii de hărțuitori din America posedă astăzi, legal, arme de foc.[14]

Într-un studiu făcut de April Zeoli, una dintre cele mai importante experte în arme și violență domestică din țară și profesor asociat la Universitatea Michigan, ea și colegul ei, Daniel Webster, au analizat cele mai mari patruzeci și șase de orașe din America ca să vadă ce efecte, dacă exista vreunul, aveau aceste restricții cu privire la arme asupra omuciderilor partenerului intim. Surprinzător, au descoperit că interdicția federală a delictului de portarmă, în cazurile de violență domestică, nu implica niciun fel de reducere a numărului de omoruri.[15] Zeoli spune că sunt, probabil, mai multe motive pentru asta, inclusiv o lipsă de aplicare, o lipsă de cunoaștere a restricțiilor de către jurisdicțiile locale și de judecătorii din unele state cu o mare libertate de acțiune când vine vorba de a pune în aplicare interdicția. Legile pot fi de asemenea ambigue.

– Dacă ai o lege care spune că această persoană nu poate deține o armă de foc, dar nu spune cine ar trebui s-o ia, cum trebuie îndepărtată, unde e depozitată și cine suportă costul... lași la latitudinea jurisdicțiilor să vadă ce pot face... Asta le oferă oamenilor care nu ar vrea să pună legea în aplicare multă libertate de acțiune.

Acolo unde legile pare că au totuși un impact semnificativ sunt cele douăzeci și patru de state care au restricții de deținere a armelor de foc pentru aceia care au ordine de restricție, temporare sau altfel. În acest moment, optsprezece state au și ele legi care permit poliției să confișteze armele de foc la locul unui incident de violență domestică.[16] Studiul lui Zeoli a descoperit că omuciderile cauzate de partenerul intim au scăzut cu 25% în orașele în care legile pentru ordinele de restricție erau clare și puse în aplicare.

– Nu e întotdeauna o problemă care se termină cu o împușcătură, spune Teresa Garvey, fost procuror și procuror-consilier pentru Aequitas (un atu pentru procurori în ceea ce privește legea violenței domestice). Armele sunt folosite ca să amenințe, să susțină amenințările sau să sporească intimidarea.[17]

Sunt folosite ca instrumente de forță brută și ca memento-uri pentru cine deține puterea. Precum Donte Lewis, care și-a lovit atât de tare iubita cu arma, încât avea spume la gură. Treizeci și trei de mii de incidente de violență domestică în care sunt implicate armele de foc se petrec anual în Statele Unite – depășind cu mult numărul omuciderilor cauzate de partnerul intim.[18] Armele înlătură orice putere de negociere pe care ar putea-o avea la un moment dat o victimă.

Argumentul cel mai des folosit în favoarea deținerii de arme este că le face pe femei să fie mai în siguranță. Că nu

contează dacă le interzici abuzatorilor să cumpere sau să posede arme de foc; dacă vor să-i facă rău unei alte persoane, vor găsi o cale să o facă. Dar Zeoli spune:

– Asta nu-i adevărat... (Așa-zișii) abuzatori nu înlocuiesc armele cu alte lucruri.[19]

Într-o mărturie înfiorătoare în fața Comitetului mixt pentru securitate publică și securitate internă, David Adams a spus că și el a decis să testeze această teorie, printre cei paisprezece criminali pe care i-a intervievat.

– Unsprezece dintre cei paisprezece bărbați care au folosit o armă pentru omor au spus că nu ar fi ucis dacă arma nu era disponibilă, a comunicat Adams comisiei. Mulți abuzatori serioși au deja motiv să-și ucidă partenera intimă sau fosta parteneră; haideți să ne oprim din a le ușura calea să găsească mijloacele să o facă.[20]

Kit Gruelle mi-a spus că aceasta era cea mai semnificativă neînțelegere despre arme și violența domestică.

– Armele cresc exponențial riscul pentru femei, mi-a spus ea. Până când o armă ajunge în relație, ea încă simte că mai are capacitatea să facă față la ce se întâmplă, fie că e vorba să fugă, să încuie ușa dormitorului sau orice altceva.[21]

Argumentul pro-arme, care le cere femeilor să se înarmeze, le cere, de fapt, să se comporte cum se comportă abuzatorii lor, subliniază Gruelle. Astfel de viziuni au schimbat povestea, învinovățind victimele pentru că nu au făcut tot ce ar fi putut ca să se protejeze.

– Nu este vorba despre slăbiciune de caracter dacă (femeile) nu au tendința firească să se întoarcă și să îl împuște pe tatăl copiilor lor, a spus ea.

Gruelle mi-a zis că, dacă ea ar fi îndreptat vreodată arma spre soțul ei abuziv, „el ar fi luat-o și i-ar fi râs în față."

Din patrulările mele, am învățat că, indiferent cât de des le vorbesc superiorii polițiștilor despre violența domestică, cele care vor dicta ce se întâmplă pe străzi sunt cultura fiecărui departament și sistemul de credințe al fiecărui ofițer. Într-o sâmbătă noapte, în Montana, eram pe drum cu un tip care era în poliție de mai bine de zece ani.[22] Puțin după miezul nopții, a primit un apel pentru o „domestică". Am ajuns la o rulotă, eram al treilea echipaj care se înfățișase acolo. O femeie cu un coc desfăcut plângea lângă camionetă, în timp ce soțul ei se afla în capătul aleii, vorbind cu mai mulți ofițeri. Bărbatul cu care eram – îl voi numi Dan – și-a făcut loc pe lângă femeie și a ajuns la ușa rulotei lor. Doi copii cu ochii măriți de uimire, care aveau mai puțin de cinci ani, se tot plimbau înăuntru și afară. Un alt ofițer era pe un câmp de lângă casă, căutând un cuțit. Bărbatul a sunat la poliție după ce femeia îl amenințase cu un cuțit. După ce el a sunat, ea a fugit din rulotă și a aruncat cuțitul pe câmp. Amândoi băuseră.

Erau deja opt polițiști la locul faptei. Toți, bărbați albi. Femeia era într-un tricou negru, larg și colanți. Privea cum ofițerii cotrobăiau prin rulotă și afară, pe câmp și prin curte. Trei vorbeau cu soțul ei; niciunul nu vorbea cu ea.

– El m-a lovit primul, a spus ea, ștergându-și obrajii.

Eu stăteam lângă rulotă, luând notițe.

M-am uitat la ea ca să-i dau de înțeles că am auzit, dar nu voiam să zic nimic. Ea credea cu siguranță că eram în echipa lor, cumva.

A spus că a luat cuțitul ca să se apere, pentru că el s-a repezit la ea după ce s-au întors de la o petrecere. Chiar atunci, o fată mai mare, o adolescentă, a apărut în prag și i-a luat pe cei doi copii mai mici și i-a dus în casă. Femeia purta Crocs verzi.

– Ai spus poliției? am întrebat-o.

A dat din cap.

– Te-a mai lovit înainte?

A dat din cap din nou și ochii i s-au umplut de lacrimi. Am așteptat să văd dacă vreunul dintre ofițeri va veni să-i pună întrebări, poate să facă o evaluare a pericolului, dar niciunul nu a băgat-o în seamă. I-am pus unele dintre întrebările pe care le știam din Evaluarea Pericolului. A fost strangulată? (Da.) Erau toți copiii lui? (Nu.) El avea o armă? (Da.) El avea o slujbă? (Da.) Dar apoi a venit un ofițer și i-a spus că va trebui să meargă cu el. M-am dus la Dan, tovarășul meu de drum, și i-am spus că femeia susținea că avea o întreagă istorie de abuz alături de acel tip. Dan a încuviințat din cap.

– Din păcate, el e cel care a dat telefonul. Așa că trebuie s-o arestăm pe ea.

Adolescenta a ieșit chiar atunci și a început să zbiere la poliție.

– O arestați pe ea? *Pe ea?*

Ofițerul de pe câmp a găsit cuțitul și l-a ridicat.

– Ar trebui să-l arestați pe el!

– El e cel care ne-a sunat, a spus Dan.

Cei doi copii au ieșit afară. Era evident că emoțiile creșteau. Femeia era acum pe bancheta din spate, privind pe geam cu ochii larg deschiși.

– Puteți măcar să n-o arestați în fața copiilor? a spus adolescenta. Îi duc eu undeva.

– Unde poți să-i duci? a întrebat Dan.

– Îi duc în parc.

Era aproape unu dimineața.

– Îi duci în parc la miezul nopții? a întrebat Dan.

Ea a dat din cap ca și cum ar fi fost o idee rezonabilă.

– Haideți să mergem înăuntru! a rostit Dan, conducând-o spre intrarea casei.

I-am urmat și, când am intrat în mica rulotă, dezordinea era șocantă. Bucătăria-sufragerie era mizerabilă. Pe rafturi se aflau teancuri de vase, oale, farfurii de carton, care aveau crustă de mâncare pe ele. O grămadă de muște. Plasele de la geamuri erau rupte. Locul duhnea a țigări, mirosuri intime, mucegai, mâncare învechită. Un pat supraetajat avea doar o saltea. Un balon făcut dintr-un prezervativ vechi zăcea pe podea. Vreo șase polițiști stăteau înșirați umăr lângă umăr în camera înghesuită.

– Nu vreau ca el să rămână aici, a spus fata. Dacă o arestați pe ea, trebuie să-l arestați și pe el.

Dan a întrebat-o pe fată dacă îi e frică să stea cu el în casă. Tipic adolescentin, și-a dat ochii peste cap.

– Te-a lovit în trecut?

A dat din cap.

– Cu un umeraș.

În cameră trona un televizor mare, unde rulau desene animate. Celor doi copii mici le sticleau ochii de oboseală. Nu arătau niciun fel de emoție. Nici frică, nici bucurie, nici curiozitate, nici surprindere. Adolescenta era agresivă cu ofițerii și mă întrebam oare cum arată totul din punctul ei de vedere, cu șase bărbați masivi stând în sufrageria ei, profilându-se amenințător în timp ce ea stătea pe canapea. Doi sau trei au mers la capătul holului și au aprins o lanternă în cămăruțe mizere. Ea nu oferea nicio informație și mi-a zburat gândul la ora de negociere. *Nu e un interogatoriu; e un interviu.* Niciunul dintre ofițeri nu părea capabil să facă un pas în spate și să înțeleagă emoțiile și sentimentele din încăpere, să se aplece la nivelul ei, să-i ofere o simplă frază de încurajare, să întrebe, spre exemplu, cum o pot ajuta. Era cineva pe care ar putea suna? Avea nevoie de mâncare? În schimb, stăteau acolo toți, mult mai înalți decât ea, cu vestele lor antiglonț, și armele

lor, și echipamentul lor, și stațiile lor șuierând. O lăsau într-o casă dezastruoasă, unde un bărbat adult, care îi abuzase, se va întoarce probabil în câteva ore, iar o femeie adultă, care ar fi putut fi la fel de abuzivă, dar cel puțin părea o prezență protectoare, s-ar putea sau nu să se întoarcă. Într-un fel, era șocant pentru mine. Niciunul dintre acești ofițeri nu era nepoliticos. Știau legea. Dar erau și extrem de prost pregătiți să acționeze sau să gândească, astfel încât să sugereze că recunoșteau complicațiile psihologice care erau la mijloc, implicațiile despre cum arăta totul din perspectiva unui copil. Aceasta era o traumă care se petrecea în timp real. Nu erau interesați de amalgamul emoțiilor umane sau de orice altă consecință a acestui moment. În același timp, munca lor îi pregătise doar pentru bine și rău, penal și civil.

În Massachusetts am fost la o intervenție fiindcă un frate își agresase sora. Ea a intrat în secție plângând, ca să depună reclamație. Ofițerul i-a luat reclamația, apoi i-a oferit o apă sau o ceașcă de cafea și a întrebat-o dacă vrea să stea la secție o vreme, doar ca să-și revină (a fost de-acord). Apoi el a vorbit cu ea un minut sau două despre violența familială, despre cât de greu le este oamenilor, spunându-i că a făcut bine că a venit aici. Doar chestii generale. Nu a făcut mare lucru – i-a oferit ceva de băut, un minut să se adune, o dovadă de empatie. Dar cam asta e ideea. A făcut atât de *puțin*, și totuși era un semn de umanitate care, într-un final, avea să însemne atât de mult pentru ea.

Când ne întoarcem la mașina de poliție, Dan spune că vor suna la departamentul pentru protecția copilului și a familiei, iar cei doi copii vor trebui plasați undeva, cel puțin temporar, dar foarte probabil permanent, dacă femeia nu va putea dovedi că era o mamă bună. Și, cu casa atât de mizerabilă, nu reușesc să-mi imaginez cum ar fi posbil.

- Am fi putut gestiona mai bine, mi-a spus-el.

Măcar asta însemna ceva, constatarea lui. Nu l-am contrazis. Și totuși, multe luni mai târziu, mi-am dat seama singură cât de dificil poate fi să acționezi în interesul cuiva, când am avut propria mini-confruntare cu un reprezentant al legii.

ÎN ANOTIMPUL DESCOPERIRII TOTALE

Conduc prin ținutul cărbunelui, la granița dintre Pennsylvania și New York. Vara lui 2018. Ploioasă. Cu câteva luni mai devreme, am primit un mesaj de la un număr pe care nu-l știam. (*Hei, Ray, nu intru în belele! Mă calmez imediat.*) Era Donte Lewis, ieșind la suprafață în Pennsylvania, la penitenciarul federal Canaan.

După câteva luni de du-te vino, mi s-a permis să-l vizitez. Aș fi putut face o vizită de presă, dar am încercat la Atwater în California și nu a mers defel. Apoi a fost transferat, așa că ne-am decis să facem o vizită la fel cum face toată lumea, care s-a dovedit a fi atât instructivă, cât și prostească din partea mea și s-ar fi putut termina foarte rău pentru amândoi.

Ce vreau să știu, deși suspectez că nu există vreo cale, este dacă Donte poate rămâne non-violent într-un loc precum Canaan și dacă poate supraviețui. E violența ceva ce se poate declanșa atunci când trebuie să rămână în viață, să spunem, într-o închisoare federală, și ceva ce poate fi oprit când revine afară? Voi vedea direct de la sursă cum micile nedreptăți te zdrobesc aici. Automatele cu mâncare, spre exemplu. E un semn care spune: folosiți-le pe propriul risc. Și, într-adevăr,

pierd cel puțin cinci dolari, văd un suc care atârnă ca un soldat beat, pe jumătate afară din inelul lui de plastic, sprijinindu-se de sticlă fără să cadă. E un lucru atât, atât de mic să ai un tonomat care funcționează, care nu șterpelește bancnote prețioase de la oameni care abia au câteva de cheltuială.

Dar totul aici inspiră autoritate, fie că are sens sau nu, fie că pare logic sau doar stabilește cine are puterea și cine nu. Asta e valabil pentru vizitatori și prizonieri deopotrivă. Sunt linii pe podea peste care nu poți să pășești, curele retractabile ca cele pe care le poți vedea la aeroport, menite să țină oamenii îngrădiți într-un loc sau altul. Zona de așteptare pentru vizitatori, înainte să trecem prin securitate, e la fel de tăcută ca o biserică în timpul rugăciunii. Dar se simte și o tensiune. Ca și când un strănut prea puternic ar putea distruge echilibrul fragil. Aceasta este o zonă fără emoții. Fără râs. Fără pălăvrăgeală. Fără contact vizual direct. Gardianul din față e serios, tânăr, poate nou la locul de muncă. Nu are severitatea altor gardieni pe care i-am întâlnit, expresia ostenită și atitudinea încordată ale cuiva care este responsabil pentru o perioadă foarte lungă de alți oameni și, în special, alți bărbați. Numesc asta postura „știu eu mai bine". Știu mai bine decât tine cum funcționează sistemul ăsta. Știu mai bine decât tine cât de răi sunt bărbații ăștia. Știu mai bine decât tine întregul spectru al depravării umane.

Ajung la închisoare la două minute după ora nouă dimineața. La fel ca toate închisorile în care am fost, asta e în mijlocul pustietății, deasupra unor dealuri verzi, unduitoare, cu un cartier de familii din clasa muncitoare în jur. Una dintre case are o verandă uzată, de lemn, și dă pe dinafară de jucării de plastic, decolorate, și ghivece ciobite, iar pe un semn de pe verandă scrie: „Shangri-La."

– Ați întârziat două minute, îmi spune gardianul de la recepție.

Pe site, orele de vizită sunt de la opt dimineața la trei după-amiaza.

– La zece se face numărătoarea. Întoarceți-vă atunci.

Mă duc și stau în mașină. Ascult NPR. Citesc *Times*. Mă joc un joc prostesc pe telefon, care se numește *Township*. Merg înapoi la zece.

– Abia au început numărătoarea. Durează cam o oră.

Mă întorc înapoi la mașină. NPR. *Times*. *Township*. Merg înapoi la unsprezece. E o coadă de vreo zece oameni, care par să fi apărut de nicăieri. Sunt una dintre cei trei albi, din câte pot să-mi dau seama. Dezechilibrul nedreptății rasiale în ceea ce privește încarcerarea vorbea cu voce tare în demografia anecdotică a sălii de așteptare. Sunt aproape numai femei.

Gardianul îmi dă o cheie pentru un vestiar și îmi spune să-mi închid cheia de la mașină acolo.

– Deci iau cheia asta – țin în mână cheia mică de la vestiar – ca să închid cealaltă cheie.

Țin în mână brelocul de la mașină. El dă din cap.

Nu știu de ce spun lucrurile astea cu voce tare. Prietenul meu cel mai bun mi-a spus timp de douăzeci și cinci de ani că am probleme cu autoritatea. Încui brelocul în dulăpior.

Am voie doar cu o pungută transparentă, în care am cheia de la vestiar, niște bani, un luciu de buze, un carnețel cu post-it-uri și un pix. Trei din acestea cinci sunt contrabandă, se pare.

Într-un final, puțin după miezul zilei, suntem duși în camera principală de întâlnire, o încăpere pătrată dintr-un bloc de ciment fără ferestre, cu bandă albastră pe podea care marchează liniile pe care prizonierii și vizitatorii nu le pot trece. Un grup mic de gardieni musculoși, ce par a fi îndopați cu steroizi, stau la o stație la mijlocul unui perete. Totul în acest moment este un clișeu. În special gardienii „fără rahaturi",

care urlă la noi pentru că sunt prea mulți oameni în zona tonomatelor și care arată spre un mic semn pe care scrie că nu au voie mai mult de două persoane odată. Încerc să decodez logica asta. Ni s-au luat toate accesoriile, așa că ce contează dacă patru sau cinci suntem deodată la tonomate? (Sunt șase tonomate... toate vor fi stricate până la finalul vizitei mele.) Mă consider o cititoare decentă și, totuși, semnul ăsta nu era în niciun loc vizibil. Suntem insultați, umiliți.

– Știi să citești, nu? spune gardianul.

Egoul meu vrea să țipe la el că sunt o nenorocită de profesoară titulară. Pot probabil să îl citesc și sub piatra de unde s-a târât afară. În schimb, mă uit la el în timp ce țin un teanc de bancnote de dolari și îi spun:

– Mi s-a spus că va fi un bufet.

E luat prin surprindere pentru un moment. Știu că e un privilegiu dublu sau poate triplu. Sunt un vizitator, nu un prizonier. Sunt albă. Sunt educată. Nu sunt mândră că uneori mă port așa, inserez umor unde, cu siguranță, nu ar trebui să fie. Mi-aș dori să nu-mi ignor editorul interior atât de des pe cât o fac. (De fapt, mi-aș dori să am un editor interior.) În schimb, el se uită la mine un moment, apoi pleacă. Mai târziu aveam să aflu că în această închisoare un gardian a fost omorât de un prizonier în 2013. Acești gardieni își pun viața în pericol în fiecare zi. Sunt probabil prost plătiți, suprasolicitați, extenuați. E un lux al vieții mele faptul că nu a trebuit să aflu pe pielea mea.

Mă întreb dacă îl voi recunoaște pe Donte; au trecut aproape trei ani. În jur de ora douăsprezece și jumătate, îl văd venind dinspre coridorul închis, îmbrăcat în uniforma galben-muștar, cu sandale de caciuc, bej. E atât, atât de îmbătrânit. Fața lui e anostă și mată. S-a îngrășat destul de mult. Arată ca el, dar și ca cineva complet diferit. Ca un frate mai mare al lui însuși.

Părul lui încă mai are vârfurile blonde, dar acum dread-urile sunt prinse la spate într-o coadă lungă. Un tatuaj mic iese în evidență pe un colț al frunții, ca o buclă. Are un ochi vânăt.

Baschet. De-acolo a căpătat vânătaia. Nu-i nimic, spune el îmbrățișându-mă.

Mi-aș dori să nu simtă nevoia să mă mintă.

Canaan e împărțită pe zone, îmi explică el. Rămâi loial zonei tale. Bandele din afară care erau rivale se unesc aici, cum sunt Crips și The Bloods, care au o alianță.

– Sunt cam o sută de tipi din New York, îmi spune el, și numai patru suntem din Cali.

Trebuie să stea împreună. În timp ce așteptam să intru, unele dintre femei mi-au spus că asta era o închisoare dură. Sună înainte să vii sau vei ajunge aici ca să afli că sunt la izolare. Aici sunt încarcerați un pirat somalez, un simpatizant Al-Qaeda și membrii unui cartel de droguri notoriu din Tijuana. Un asociat al familiei mafiote Gambino și-a omorât colegul de celulă aici, în 2010, la doar cinci ani după ce s-a înființat închisoarea. Lângă Canaan este o închisoare-satelit de minimă siguranță care, îmi spune un gardian, are în mare parte delincvenți non-violenți sau cu gulere albe. Ei au mai multă libertate. Pot vedea soarele.

Donte este aici într-un program împotriva drogurilor, deși drogurile nu erau o problemă pentru el cum erau pentru Jimmy. Dacă parcurge acest program, spune că va fi eligibil să iasă un pic mai devreme. În momentul în care cartea asta va fi publicată, el va mai avea de ispășit mai puțin de un an.

Donte îmi spune că încă folosește curricula ManAlive, dar, uneori, ce învață aici pare că îl contrazice și asta îl derutează.

– Am internalizat lecțiile, știi? Dar nimeni de aici nu a făcut-o.

Când convoacă întâlnirea de dimineață, unul sau altul dintre tipi trebuie să conducă grupul și, atunci când e rândul lui, îi spun că vorbește ca un alb.

- Nu pot să nu zic ce știu, înțelegi? spune el. Lucrurile pe care le-am învățat de la Jimmy și Leo. Spun rahaturi cum ar fi „Simt asta" și „Simt cealaltă" și tipii de-aici nu vor să devină „intimi" cu mine. Nu sunt interesați.

Așa că e singur. Psihic, e singur. Bunica lui a murit acum aproape un an și i-a frânt inima. Nu vorbește prea mult cu mama lui. E puțin supărat pe sora lui, care încă e cu fostul ei iubit, tipul care conducea mașina în noaptea arestului lui Donte. Spune că revine din când în când, atunci când are nevoie de ele, la lecțiile pe care le-a primit în California; spune că e mult mai matur acum. Uneori vrea să-și ajute câte un prieten de-aici și vorbește despre inteligență emoțională și așteptări ale masculinității. Alteori are înțelegeri cu alți tipi pentru protecție, ocolind sistemul cum poate, știind foarte bine că e în primejdie fatală, dar trebuie să apeleze la asta pentru propria supraviețuire. Spune că încearcă să fie „relaxat".

Așa că îl întreb: cum te-ai ales cu ochiul vânăt?

Își dă capul pe spate și râde. Îi lipsește un dinte din față. Își ține un biceps cu palma.

- Daaaaaa... spune el, scoțând aerul afară. Am avut o altercație, s-ar putea spune.

Dau din cap și zic:

- Nu mai spune!

- Chiar nu a fost nimic, spune el.

Colegul lui de celulă s-a enervat pe el, voia să se bată. Donte i-a spus:

- Omule, nu vreau să mă bat cu tine. Suntem amândoi din Cali. Trebuie să stăm împreună.

În plus, Donte crede că probabil l-ar fi snopit pe tip. Nu e foarte mare. Donte are cam un metru nouăzeci și aproape nouăzeci de kilograme. Știe să se bată. Dar nu asta cred toți bărbații? îi spun eu. Că sunt ăia care ar putea, dacă ar vrea, să câștige lupta, dar devin dintr-odată altruiști, salvându-l pe celălalt tip de furia pe care ar putea să o elibereze, dar nu o fac. Câtă generozitate!

Donte râde, dă din cap, îmi spune că nu greșesc.

– Serios, crede-mă! Nu e un tip masiv, știi ce zic?

Dar colegul de celulă a venit și i-a dat un pumn oricum. Donte a spus că n-a fost mare lucru, dar era supărat că urma să se vadă cu mine și arăta nasol. Și da, cam arată.

În spatele meu, pe perete, e o poză cu o scenă din parc, unde se află o bancă care pare desenată de un copil de școală generală sau liceu. Din când în când, un prizonier merge cu o femeie și un copil și fac o poză cu parcul fals în fundal. O fetiță de șase ani, poate, are o bluză mov, cu sclipici, pe care scrie „Cea mai bună zi".

Donte speră că cei de la Community Works vor avea un loc de muncă pentru el când iese. Vrea să-și termine *internship*-ul din nou. Nu știe. Jimmy, Leo, nimeni nu a ținut legătura cu el, dar el încă speră. Și atunci, poate, spune el, poate o să vină pe Coasta de Est. Patterson, New Jersey. Sau Jersey City. Are ceva rude. Ar fi departe de familiaritatea din Oakland. Crede că au nevoie de ManAlive acolo. Poate ar putea începe ceva.

Colegul lui de celulă a primit un răspuns la o scrisoare, când Donte încă era în Atwater, de la o fată pe care o știa, Kayla Walker, fosta iubire a vieții lui. Scrisoarea, se presupune, susținea că Kayla a lovit-o în față pe o altă tipă cu o sticlă de Remy Martin. Și primul gând al lui Donte a fost că poate el e vinovat că i-a distrus viața.

– Mă întreb dacă eu am învățat-o așa, spune el, cu remușcarea citindu-i-se pe chip.

Mai târziu, când părăsesc închisoarea, unul dintre gardieni îmi ia agenda cu post-it-uri, în care am scris timp de trei ore. Știam că nu am voie, dar mă gândeam că mi-o vor lua când trec prin securitate. La fel și cu luciul de buze. La fel și cu sutienul meu cu sârmă. La fel ca la TSA.* O scoți la lumină, apoi o arunci la gunoi. Supraveghetorul îmi spune că ar putea să sune FBI-ul având în vedere prima pagină a notițelor mele, în care descriu sala în care ne întâlnim cu prizonierii, banda albastră de pe podea. Râd cu voce tare (ceea ce, merită subliniat, este exact răspunsul greșit). Știm amândoi că FBI-ul nu ar vrea să fie deranjat cu așa ceva duminică după-amiaza, dar, totodată, știm amândoi și că nu ar trebui să râd cu voce tare în fața unui gardian care tocmai îmi face observații. Apoi îi spun că nu contează, pentru că imaginea sălii e acum în mintea mea.

Îmi spune că agenda e contrabandă. Iau luciul de buze și i-l dau lui. E și asta contrabandă, nu? Îmi pun mâinile la spate și încep să-mi desfac sutienul.

– Îl vreți și pe ăsta? îl întreb eu.

Zâmbesc. Șase gardieni stau în spatele lui. Pot să-mi văd agenda puțin ieșită în afară din buzunarul pantalonilor lui de militar.

– Nu scrie nimic pe site despre post-it-uri, îi spun eu.

Are regulile chiar acolo, în celălalt buzunar. Le scoate și începe să mi le citească. Nu scrie, de fapt, nimic despre agendă.

– Vezi? spun eu. Vezi?

– Dacă nu scrie înseamnă că nu e permis.

---

* *Transportation Security Administration* – în orig., în lb. engl. (n. red.).

Aduc în discuție un tampon. Care nu e nici el menționat. Deci nu e permis? Femeilor le va curge pur și simplu sângele pe podea?

Chestia e că știu că în acest moment nu îmi voi primi agenda înapoi. Că, în timp ce îmi vârs nervii aici, și el o face – iar el are o audiență în spatele lui, din cauza căreia nu va bate în retragere. Ca să folosesc cuvintele din program: sunt în primejdie fatală și la fel este și el, iar lângă el se află colegii lui – și numai unul dintre noi are putere cu adevărat aici. În plus, recunosc simțul dreptății în acest moment. Sunt jurnalistă. Sunt albă. Sunt educată. Dar care e ideea, de ce îl provoc? Ce fac? Nu am învățat nimic de la Jimmy Espinoza, Donte Lewis, Hamish Sinclair, David Adams și Neil Websdale și de la toți ceilalți bărbați pe care i-am intervievat în toți acești ani? Ce fac?

Și știu, atunci, pentru că sunt dintr-odată cuprinsă de rușine. Mă întorc și plec din închisoare spre mașina care mă așteaptă, unde îmi iau computerul și scriu tot ce pot să-mi amintesc din întâlnirea mea de trei ore cu Donte. Ochiul lui vânăt, aliațele din închisoare, fetița cu bluza mov, tonomatele, remușcarea pe care o simte față de Kayla. Acolo, stând în mașină, în parcare, ajung să înțeleg că nu faptul că am încălcat regulile mă deranjează. Și nici măcar faptul că am eșuat în a-mi recunoaște privilegiul permis prin faptul că am încercat să le încalc regulile. (Imaginați-vă unul dintre vizitatorii obișnuiți, femeia neagră care vine în fiecare duminică, încercând să scape cu ce-am încercat eu.) Ceea ce contează e că știu mai bine. În acel moment, îmi doresc să fi făcut exact opusul. Îmi doresc ca, atunci când supraveghetorul a venit cu agenda mea în buzunar și mi-a spus că e contrabandă, să fi spus:

– Ai dreptate. Îmi pare foarte rău.

Înainte de a pleca de la Donte, după o promisiune că mă voi întoarce să-l văd și că-i voi trimite niște cărți, l-am

întrebat cum se gândește la timpul petrecut la Community Works, în acele luni când lucra cu Jimmy în biroul șerifului, alături de bărbați violenți, fără să fie unul dintre ei. Acel scurt răgaz. Viața lui, timp de un deceniu, a fost închisoarea, a fost înconjurat de violență, în afară de acele câteva luni. Era prima dată de care își amintește când se simțea înconjurat de oameni care credeau în el, a spus. Și l-au făcut să creadă în el. A rezumat-o într-un singur cuvânt:

– Descoperire.

Așa a văzut-o. O perioadă a descoperirii totale.

Poate într-o zi se va întoarce acolo.

CEI CARE ÎNCALCĂ

Când l-am revăzut pe Jimmy Espinoza, trecuseră deja ceva ani. Fusese oare în stare în toate acele luni să-și mențină greutatea? După toate prânzurile alea cu *burritos* și fasole prăjită, el tot sfrijit ca un băț de chibrit rămăsese? Se pare că a recidivat. S-a reapucat de droguri. A căzut în același rahat de situație din care se zbătuse să iasă. S-a dus la un centru de asistență, nu departe de avanpostul șerifului unde predase ManAlive. M-a sunat pe mobil sâmbătă seara. Fusese un drum greu, zicea el, dar de data asta era hotărât să continue. Să rămână non-violent. Să dea cu piciorul băuturii. Să-și păstreze locul de muncă. Să fie mai bun, mai puternic, mai rezistent la tot, să-și recunoască slăbiciunile, ca astfel, prin recunoașterea lor, prin lupta cu viața grea, să devină mai puternic. Community Works i-au ținut postul. Când l-am întrebat ce crede despre carte, dacă încă vrea să scriu despre el, a tăcut câteva clipe la telefon. Apoi a zis:

– La naiba, da! E un rahat al dracului de adevărat! Viața mea e o luptă în fiecare zi. Fiecare zi nenorocită!

A stat un an întreg la reabilitare și apoi s-a întors la biroul șerifului, unde predă curricula. E mai sănătos decât a fost vreodată. A pus câteva kilograme pe el, își începe zilele cu flotări și le termină cu vizite la sala de forță. Ne comparăm bicepșii.

A stat câteva luni într-un centru de reabilitare pentru dependenții de droguri și apoi și-a luat propriul apartament. E primul care ridică mâna dacă cineva întreabă cine de aici e un ratat; trebuie să reamintească la fiecare oră că și el e unul dintre ei. El conduce nu doar curricula pentru ManAlive la San Bruno, ci și un grup de narcotici anonimi pentru niște tipi, și apoi vorbește pe la biserici și centre comunitare de prin zonă, fără să pretindă că e ceva ușor.

Asta înseamnă luptă pentru el și pentru toți cei cu care lucrează, această atracție față de viața anterioară. Față de droguri, de străzi, de viața pe care obișnuia să o aibă. O simte în stomac și în creier. Numește heroina și cocaina prințese, femei din basme; Albă ca Zăpada și Cenușăreasa, le zice el. Comparația mă face să mă simt stânjenită, dar nu-i zic nimic despre potențialul misoginism, pentru că pare nedrept să-i menționez asta acum, când în sfârșit are tăria să se ducă la reabilitare și chiar încearcă. Drogurile sunt femei frumoase, sexy, atrăgătoare, femei întinse pe așternuturi albe, în lumini calde, chemându-l, seducându-l. Nu femei tridimensionale, reale, ci iubiri temporare. Ispite teribile, asupritoare. Știe că i-ar oferi un moment de extaz în schimbul cunoașterii aceleia pline de spaimă, până în stomac, care vine odată cu eșecul, cu comiterea violenței împotriva propriului corp, cum ar spune-o el.

I s-a oferit o a doua șansă. Și o a treia. Și o a patra. A trăit o viață, două, trei, șapte. Crede că e la ultima viață. Le face jurăminte tipilor din grupurile lui, familiei lui, bărbaților și femeilor care locuiesc împreună cu el la centrul de tratament, agresorilor și alcoolicilor și dependenților și celor care consumă droguri, bărbatului care îi ia chiria în fiecare lună, copiilor lui și femeilor pe care le-a și iubit, le-a și abuzat, și colegilor de muncă, cum sunt Reggie și Leo. Jură și jură, și jură, și ajunge

la finalul zilei, și, în majoritatea timpului, simte un fel de ușurare, adâncă până-n oase, că a mai reușit o dată. Dintre toate jurămintele pe care le oferă tuturor oamenilor, cel mai profund jurământ, spune el, este față de el însuși.

Scrie pe o pagină personală de Facebook despre luptă. Seducția celor două. Albă ca Zăpada și Cenușăreasa. Cât de frumoase sunt pentru el. Cât de ispititoare. Dar nu va cădea pradă. Nu în seara asta. Și, să sperăm, nici în următoarea. Dincolo de asta, nu vede sau nu se uită. Nu hibernează, spune el. Nu se mai ascunde. Doar stă departe de locurile care îl înghit, amintiri viscerale, asociate cu anumite colțuri din Haight, anumite ferestre prin care poate să privească și să vadă universuri întregi:

– Fata asta stătea acolo, în apartamentul ăla, mi-a spus într-o după-amiază, arătând cu degetul deasupra unui magazin care vindea îmbrăcăminte scumpă pentru bărbați, și eu obișnuiam să stau acolo sus și să mă uit la fetele mele.

Fetele *lui* sunt în imaginea asta. Bărbat. Fereastră. Mușchi încordați. Sistem de reacție la alertă maximă. Mi-l pot imagina ca fiind un urs.

Mergea altundeva să se drogheze. Să țină rahatul ăla pentru el. Un pește drogat e un pește vulnerabil. Un pește încordat pierde fete, pierde teritoriu. Nimeni nu a știut mult timp că se droga. Se injecta în vreo cameră de motel, se întindea pe diagonală în pat și se simțea ca dracu'. Se autopedepsea în mintea lui pentru că era un ratat. Dar asta nu l-a oprit. Nimic din toate astea nu l-a oprit.

O cicatrice deasupra ochiului lui drept, aproape ascunsă de o sprânceană, șase dinți lipsă. Râde de cum arată. Ca un gangster. Ca un huligan. Ca genul de tip pe care nu l-ai duce niciodată să-l cunoască pe tatăl tău.

Dar vorbește despre dragoste. Bunica lui a murit la nouăzeci și șapte de ani, fapt care l-a devastat, și a scris despre cât de mult îl iubea ea. Cum vedea zece, douăsprezece mașini de poliție târându-se pe stradă noaptea și se ruga să nu vină după nepotul ei, Jimmy. Știa că el era pește. Își aducea uneori fetele acasă, iar ea pregătea ceva de mâncare pentru toți. Se uita la fetele alea și zicea:

– Știți că lucrați la circ, și ăsta de-aici e circarul, și arăta spre Jimmy.

Merg cu el la biroul de personal al șerifului, ca să văd una dintre noile lui clase. E locul pe care l-am vizitat cu ani în urmă, pe când Donte încă era internul lui, numai că în seara asta e într-o sală de la etaj. Cam o treime din clasă e formată din nou-veniți, ceea ce înseamnă că nu vor fi băgați în seamă. Stau în cercul lor, al seniorilor. Poartă tricouri sport, supradimensionate, blugi prea mari, tricouri împroșcate cu vopsea. Simți extenuare în expresia acestor bărbați, mulți dintre ei au muncit toată ziua, iar acum sunt obligați de o instanță să fie aici. Câțiva dintre ei au început programul la San Bruno și îl termină aici, asta făcând parte din eliberarea lor condiționată. Simt ostilitate pe față, și nu o dată. Un calendar de anul trecut e blocat în iunie. Câteva mese sunt împinse într-o parte a sălii.

Traficul șuieră afară. Închisoarea districtuală e pe-aproape și sediul Airbnb e dincolo de închisoare. Așa e San Francisco pentru oamenii ca Jimmy, care nu trăiesc de pe urma belșugului din Silicon Valley: e un loc al diviziunii. Garduri de sârmă, cu sticle sparte pe un trotuar, și, pe o stradă mai jos, o berărie locală vinde hipsterilor bere cu cincisprezece dolari halba.

Jimmy începe cu primul punct al curriculei. Responsabilitatea, spune el. Ce înseamnă?

– Primul pas este să-mi opresc violența, spune un bărbat.

În San Bruno, toți bărbații din programul lui sunt în perioada de dinaintea sentinței, fapt care se transpune în comportamentele lor cele mai bune. Să stea drepți ca cei mai buni copii din clasă. Au fost smulși de lângă toți factorii declanșatori din lumea exterioară - relații, droguri, alcool, găști, arme, orice. În închisoare sunt doar ei, poveștile lor și timpul. Și să fie clar: Jimmy e inclus în asta. Locul lui de muncă îl ajută enorm. Nu se minte suficient cât să creadă că hotărârea lui de a duce o viață lipsită de droguri, fără violență, nu e susținută și de simplul fapt că are parte de sprijin, inclusiv de un salariu. Dar aici, în societatea civilă, toți acei factori declanșatori și vechile moduri de viață îi ațâță pe tipii ăștia. Prietenii lor, agitația, femeile lor. Jumătate din sală arată ca și cum ar fi la o suflare distanță de tărâmul viselor. Unul dintre tipi își ține coatele pe genunchi, holbându-se la covor. Pleoapele altuia fâlfâie. Trei dintre bărbații de aici, din seara asta, poartă brățări electronice la glezne, pe sub pantaloni. Unul are câte o brățară pe fiecare picior.

Dar Jimmy nu e un doctorand de la vreo universitate pretențioasă. E unul dintre ei. Le înțelege bătălia interioară. Nu dintr-o carte, nu dintr-o cercetare - nu, sincer, nu cum înțelege cineva ca mine, la nivel intelectual -, ci din instinct. Și am văzut suficiente sesiuni cu el ca să-mi dau seama că el chiar îi vede pe acei tipi care se cred invizibili. Ăia care vin băuți. Ăia care adorm. Ăia care cad brusc. Care se uită fix atunci când vorbește. Îi vede. Știe. Câteodată, va trebui să „salte" pe cineva din clasă, pe cineva care vine drogat sau care nu vrea să participe, apoi instanțele află, după care, spune Jimmy, tipul sfârșește înapoi în clasa de unde a fost săltat.

- Responsabilitate, spune Jimmy.

Patru moduri prin care ajung într-un moment de primejdie fatală. Primul este negarea. „Nu am făcut-o. Nu am fost eu." Următorul este minimalizarea.

– Să micșorez impactul violenței mele, le spune el.

Cuvinte precum „dar" și „doar" sunt indicii. „Am lovit-o *doar* o dată. Am împins-o *doar* un pic. *Dar* ea a venit spre mine prima." Vina și complicitatea sunt celelalte două moduri.

– *Ea* m-a lovit prima, spune el.

„*Ea* era în fața mea." Asta e vină. Complicitatea este atunci când un alt tip stă lângă tine.

– Ah, javra, o lași să-ți vorbească așa? Dac-aș fi în locul tău, i-aș arăta eu!

Jimmy le spune că, dacă stau departe de acele patru comportamente, nu vor mai vedea niciodată primejdia fatală.

– ...doar dacă sunteți în parc și vă uitați la The Giants.

Râd. Jimmy le reamintește de povestea cu Kelly, cum a răpit-o. A doua poveste din cele trei povești definitorii ale lui; majoritatea au mai auzit-o înainte.

– Tot ce se afla în raportul poliției era 125% adevărat. Tot ce a spus ea era complet adevărat, spune el.

Coboară tonul vocii și face un pas spre ei, corpul lui e îndoit într-un arc, înclinat spre ei, atrăgându-i în acest moment. Și funcționează. Încep să se îndrepte pe scaune și să fie atenți la el.

– Și știți ceva? Fiecare raport al poliției care mă implica... e adevărat. Nu mi s-a întâmplat să fiu arestat pe nedrept. Nu mi s-a întâmplat ca cineva să mintă. Și asta încerc să vă fac și pe voi să vedeți. Știu asta și nu mă face special, dar știu că nimeni nu a mințit. Totul e adevărat. Și asta mă ține aici. Nu vreau să fiu nevoit să trăiesc uitându-mă peste umăr. Nu vreau să trăiesc cu partenera mea și, de fiecare dată când intru în casă, ea să fie speriată din cauza mea.

Face un pas în spate, spre tablă, se îndreaptă, își freacă mâinile. Poartă pantaloni bej și adidași.

– Mă urmăriți un pic? întreabă el.

Un tip spune:

- Nu.

Jimmy zâmbește și spune:

- Ei bine, o s-o auzi în fiecare săptămână, javră. Nu-ți face griji. Treaba începe de la primejdia fatală. Împărțiți-o în două. „Fatal" înseamnă moarte, nu? Primejdie. Pericol de moarte. Știi, conduci pe șosea și cineva îți taie calea, și tu zici ceva de genul: „Futu-i!" Ridici mâinile - arată cu mâinile lui o postură defensivă.

Unul dintre bărbați spune:

- Bărbăția ți-a fost atacată.

Jimmy dă din cap. Le spune că le crește pulsul, mușchii li se întăresc, pe fața lor apare o grimasă. E totul inconștient. Nu vor ști, dar e reacția sistemului limbic la amenințare. Le arată exagerând, făcând pe clovnul, iar ei râd.

Le spune cum au învățat cu toții de mici că băieții nu plâng.

- Mama sau tata ne ziceau: „Nu mai plânge acum. Revino-ți", nu-i așa? De ce nu?! Doare. De ce să nu plângi? Ce e greșit în a plânge? Băieții nu au putut să plângă pentru că sufereau, că au căzut pe pietriș, dar fiica mea? Omule! A fost ridicată și ținută și pupată, iar fiului meu i s-a zis să nu mai plângă.

Clatină din cap.

- Acum, cu educația pe care am primit-o, sunt ceva de genul: „Vino aici, omulețule! Îmi vine să plâng cu tine. Știu că a durut. E-n regulă. Plângi."

Vorbește despre cum a crescut crezând că femeile îi servesc pe bărbați, pentru că și-a văzut bunica și verișoarele punând masa și strângând masa, în vreme ce băieții stăteau și se uitau la meci. Ce erau învățați? Acum e adult și știe, pentru că a trebuit să învețe cum să-și facă de mâncare, cum să-și facă singur omleta.

– Nu aveam nicio noțiune despre ce înseamnă aprecierea, spune despre fosta lui iubită, Kelly. Nu am avut niciodată o parteneră rea. Am avut o atitudine rea.

– Cu siguranță, da, spune unul dintre tipi.

Jimmy râde.

– Mă iubeau o grămadă de oameni, spune el, dar în perioada aia, mărturisește, nu își făcea griji din cauza lor.

Cât de ridicol i se pare acum. Își făcea griji pentru cum să impresioneze alți bărbați, alți pești, alți gangsteri punk de pe stradă, așa cum era și el.

– Mă preocupă niște ratați pe care nu-i cunosc. Vreau să fiu un personaj masculin dat dracu'! Și, când mă interesează să impresionez persoane pe care nu le cunosc, îi rănesc pe oamenii care mă iubesc.

Spune că ăsta era asasinul lui interior. Constrângerea interioară care le spune bărbaților să fie violenți, care îi ține pe bărbați departe de sentimente autentice, care le întărește acest sistem masculin de credințe.

– Asasin este numele imaginii noastre. De ce? Pentru că asasinul se mișcă în liniște. Asasinul nu iese afară pe străzi. Nu conduce un Cadillac vechi, cu muzica la maximum, fumând un joint. Nenorocitu' e în suburbie, deține o companie de construcții, știi ce zic? Trei copii la școli catolice.

Se mișcă prin sală acum, face salturi înainte și înapoi ca și cum ar boxa. Fiecare asasin e diferit. Depinde de minciunile interioare pe care te face să le crezi. Jimmy spune că al lui e „nenorocitul ăla manipulator, afemeiat, agresiv." Nu se mai mișcă.

– Fiecare cuvânt devine profund atunci când vorbești despre un delict împotriva fiicelor tale.

E ca atunci când bărbații vor ca fetele lor să fie în siguranță, să se țină departe de bărbații ca ei, dar atitudinea asta nu le vizează și pe partenerele lor. Am avut tot timpul o problemă

cu perspectiva asta; trebuie mereu să ne vedem pe noi, să ne recunoaștem propriile povești pentru a o face pe a altcuiva să însemne ceva? Nu putem să credem că toate persoanele ar trebui să fie în siguranță, nu doar acelea care seamănă cu mamele și fiicele noastre? E *asemănarea* necesară pentru a avea *empatie*? Și mai era și altceva legat de Jimmy. Când i-am spus că trebuie să vorbesc cu Kelly, să aflu și partea ei de poveste, să vorbesc, poate, cu copiii sau părinții lui, a tăcut. Am vorbit cu tatăl lui o dată, dar tatăl lui nu părea prea încântat să-l vadă vorbind cu un reporter. I-a spus chiar în fața mea:

– O să-i spui totul despre tine? a zis el, gesticulând spre mine.

Jimmy l-a asigurat că e-n regulă, dar tatăl lui a dat un pic din cap. Apoi Jimmy a devenit mai reținut, când îi propuneam să vorbesc cu cei din familia lui. Spunea că nu vrea ca ei să fie traumatizați din nou, ceea ce am înțeles. Cu toții vrem să ne protejăm familiile. Dar iată altă întrebare pe care i-am pus-o:

– De ce ești tu cel care decide în numele unor femei adulte – fiică, mamă, fostă prietenă – cu cine pot vorbi și cu cine nu?

Acela a fost momentul când Jimmy a încetat să mai vorbească cu mine.

În cele din urmă, am vorbit cu Kelly, fosta lui prietenă. A fost de acord să fie înregistrată. Toți prietenii lor comuni, membrii familiei, toată lumea știa deja povestea lui Jimmy și a lui Kelly, mi-a spus ea. Kelly își zicea „povestea principală" a lui Jimmy. A înțeles că trecutul ei era parte din misiunea lui spre non-violență și spre propria recuperare. Nu îi plăcea în mod special că a trebuit să-și sacrifice propria intimitate pentru redresarea lui și a altor bărbați pe care nu i-a cunoscut niciodată. Dar s-a împăcat cu Jimmy, și-a refăcut viața și a spus că a învățat destul, încât să nu mai accepte niciun rahat de la niciun bărbat vreodată.

Mi-a spus că Jimmy a fost prima persoană care, după cum a simțit ea, a tratat-o bine, cel puțin la început. Avea o grămadă de bani și era drăguț, deși adaugă și că era un „prădător". Ani mai târziu, când și-a făcut în sfârșit curaj să-l părăsească, a spus că oamenii îi ziceau că „renunță" la el. S-a simțit foarte vinovată, dar nu s-a întors niciodată. Fiica ei, povestește ea, are o relație extraordinară cu tatăl ei, dar asta nu are nimic de-a face cu Kelly. Ea și Jimmy sunt co-părinți, nimic mai mult pentru ea. Când am întrebat-o dacă într-adevăr credea că el s-a schimbat, a spus că da, dar a completat cu faptul că e de părere că ea l-ar putea „declanșa" în orice moment. Asta o ținea la distanță de el.

Chiar înainte să închidem, am întrebat-o dacă ea crede că un bărbat violent ar putea cu adevărat să devină non-violent. S-a gândit pentru un moment.

– Cred că nouăzeci la sută pot deveni non-violenți. Dar e o mică parte din ei pe care nu poți niciodată s-o repari.

Pentru partea lui din poveste, Jimmy nu mi-a mai răspuns niciodată.

Jimmy mi-a povestit odată despre cum femeile vor să „îl repare". Că recunoaște un soi de fetiș pe care îl au femeile legat de povestea unui supraviețuitor – un bărbat care a fost violent, care a renăscut ca bărbat, care nu se teme de propriile vulnerabilități și sentimente. Nimic mai sexy decât un bărbat conectat la emoțiile lui, nu? Când mă uit pe pagina lui de Facebook, văd că nu minte. La fiecare postare, femeile năvălesc cu platitudini inspirate din povestea lui de supraviețuire. A spus că o dată o femeie a zburat din cealaltă parte a țării ca să-l întâlnească.

Și asta mă face să mă simt puțin inconfortabil. Poate chiar mă și enervează puțin. Bărbații ca Jimmy nu sunt remarcabili.

Nu sunt notabili. Fac ce ar trebui să facă - adică nu bat femei. Dacă e vreun triumf, acela e exact normalitatea lor. David Adams e și el sceptic față de această posibilă fetișizare pe care o are cultura noastră pentru o poveste bună de supraviețuire. E vorba de narcisismul lor din nou, de carisma pe care se pare că o au cu toții în mod natural, în primă fază.

- Pot deveni bombe cu ceas carismatice, mi-a spus el odată, care nu-și asumă niciodată cu adevărat responsabilitatea pentru abuzul lor.

Jimmy se sprijină de tablă, vocea lui având din nou acel aer șoptit, grav:

- Am fost născut și crescut într-o gașcă de pe stradă, spune el. M-aș putea întoarce direct la aceeași viață chiar acum. Chiar acum. Am avut o recidivă de patru luni în 2014. M-am întors în aprilie 2015. Știți ce, oameni buni? Am o viață frumoasă. Stau în preajma oamenilor pozitivi. Mă duc la sală după asta, apoi o să mănânc ceva. Fac un duș și apoi mă bag în pat.

- Asta e o viață bună, intervine unul dintre tipi.

- Este, dă el din cap. Poate trec și pe la o întâlnire cu alcoolici anonimi. Sunt un dezastru. Mai am de lucrat cu mine. Nu trebuie să vă repar pe voi. Trebuie să mă repar pe mine, pentru că eu sunt problema. Și vreau ca toți să reușiți, dar știți ce? Realitatea este că tipul din dreapta nu va reuși, dar ăla din stânga, da. Zece la sută dintre voi veți reuși. Am stat pe locurile alea doi ani. Nu am înțeles. Nu voiam să renunț la droguri, să termin cu relațiile mele nesănătoase, cu străzile. Am rămas așa, distrus. Și nu o să stau treaz din cauza voastră. Ăsta e adevărul dur. Nu sunt un mediator și nu sunt o dădacă. Așa că, dacă vreți să veniți aici în fiecare săptămână să dormiți, mă simt prost, frate! Pentru că orice v-a adus aici, exact aceeași situație se va întâmpla din nou, de nenumărate ori, și dacă nu cunoașteți chestiile astea, veți face exact ca data trecută...

Și eu voi sta aici ca un ornitolog cu un binoclu nenorocit. Închisoarea e ca Lacul Tahoe, omule. E tot timpul deschisă. Fiți aici, fiți prezenți!

Iar asta îl duce pe Jimmy la a treia sa poveste, cea pe care am auzit-o o singură dată și pe care nu am putut s-o verific niciodată cu nimeni din familia lui. Cea care îl doare cel mai tare. Nu e o poveste lungă sau neobișnuită. Dar el o numește cea mai dureroasă zi din viața lui.

– Doisprezece ani, spune el.

Fiica lui a fost molestată sexual de cineva pe care îl știau cu toții.

– A trebuit să iau niște decizii serioase, le spune el. Fie mă duc și îi rup capul nenorocitului, pentru că aveam toate motivele, înțelegi? Stau în închisoare vreo treizeci de ani, dar nu e mare lucru. Sunt un mafiot oricum. Stau confortabil în fiecare unitate, orice unitate. Îl omor pe nenorocit sau nu fac nimic?

Asta *credea* el că era decizia pe care trebuia s-o ia în momentul când a primit vestea. Să-l omoare pe tip sau nu. Dar pe bune, spune el, și-a dat seama că aia nu era deloc decizia lui. De fapt, decizia era:

– Atrag atenția asupra mea și merg să-l omor pe nenorocit? Sau o atrag spre fiica mea și rămân alături de ea?

Dacă îl omoară pe tip, iese din viața fiicei lui în momentul când ea are cea mai mare nevoie de el.

– Căcat! șoptește un bărbat.

– O să mă asigur că, în cazul fiecăruia din voi, partenerelor voastre nu le va fi frică atunci când mergeți acasă, spune Jimmy încet. Lucrez în prima linie pentru victime și vreau să văd cum vă îmbunătățiți viețile, pentru că asta înseamnă încă o femeie în siguranță pe lume.

Partea a treia

MIJLOCUL

PRIN CRĂPĂTURI

Cam în aceeași perioadă în care Rocky i-a omorât pe Michelle și pe copiii lor, în cealaltă parte a țării, o femeie pe nume Dorothy Giunta-Cotter fugea de soțul ei abuziv, William. A zburat la un adăpost în Maine cu fiica ei cea mai mică, Kristen, și tocmai i se refuzase un ordin temporar de restricție de către un judecător local. Judecătorul susținea că nu are jurisdicție să elibereze un ordin de protecție, din moment ce Dorothy era rezidentă în Massachusetts.

Așa că Dorothy a sunat la o linie de urgență de la un centru de violență domestică din orașul ei natal, Amesbury, Massachusetts. Nu sunase niciodată până atunci la Centrul de criză Jeanne Geiger și nimeni de acolo nu-i știa istoria. Dar a vorbit cu o consilieră pe nume Kelly Dunne. Dunne nu lucra în mod normal duminica, dar în ziua aceea a făcut-o, și ceva din vocea lui Dorothy i-a sugerat, instinctiv, că are de-a face cu o situație neobișnuit de volatilă. Dunne a găsit un loc pentru Dorothy și Kristen într-un adăpost din Salem. S-a întâlnit cu ele mai târziu, în aceeași zi, și a ascultat-o pe Dorothy povestind o situație cumplită, de neimaginat.

Au vorbit timp de patru ore. Dunne își amintește răbdarea anormală a lui Kristen, care a stat de partea cealaltă a ușii în tot timpul ăsta, în vreme ce mama ei povestea despre

decenii întregi de abuz extrem, ale cărui amănunte Dunne nu le va împărtăși nici acum (o promisiune pe care i-a făcut-o lui Dorothy în acea zi și pe care a păstrat-o). William a împins-o pe Dorothy pe scări, i-a învinețit ochii, a răpit-o și a ținut-o peste noapte într-un depozit, a bătut-o când era însărcinată și a amenințat-o că o va omorî și îi va duce cadavrul atât de departe, în mijlocul pustietății, încât nimeni nu îl va găsi vreodată. În rarele ocazii când Dorothy vizita camera de gardă, William îi arunca uneori medicamentele împotriva durerii. Nu o lăsa să lucreze, iar ea nu făcea altceva decât să aibă grijă de cele două fiice ale lor. Pentru că William era instalator de cabluri, a convins-o că știa toate adresele adăposturilor din New England.

Dorothy știa și că, sub incidența legii, tații aveau dreptul să-și vadă copiii. Orice înțelegere legată de custodie sau program de vizită ar necesita o negociere constantă cu William. Deci, și dacă ar putea dovedi abuzul - ceea ce nu putea, din moment ce nu sunase niciodată la poliție -, William tot avea drepturi în ochii legii. Măcar dacă erau în aceeași casă, s-a gândit ea, era o șansă de a-și proteja fiicele. Așa că s-a întors, din nou și din nou.

Dar de data asta, i-a jurat lui Dunne, îi ajunsese. De data asta el a întrecut limita: William a abuzat-o pentru prima dată pe Kristen, care avea unsprezece ani. A stat pe pieptul ei până când fata nu a mai putut respira - și asta a îndemnat-o pe Dorothy să acționeze. Pe multe victime abuzate asta le impulsionează, într-un final, când copilul lor ajunge să fie rănit. Una e ca un adult să abuzeze un alt adult, dar un copil? Acesta este deseori momentul în care victimele decid că totul are o limită.

Ca mulți abuzatori, William era destul de priceput să se sustragă sistemului. După această ultimă escapadă în Maine, William a trimis o scrisoare la școala lui Kristen, spunând că

soția lui era instabilă mintal și că luase copilul fără consimțământul lui; a spus școlii că, dacă Dorothy încerca să ia dosarele lui Kristen – de care ar avea nevoie să o înscrie pe Kristen oriunde altundeva –, să-l contacteze imediat. A menționat în scrisoarea lui că situația de față nu era un rezultat al vreunui abuz în casa Cotter, o remarcă ce li s-a părut suficient de bizară, încât au contactat poliția locală să vină la școală și să discute despre situație. În același timp, William Cotter a mers la departamentul de poliție din Amesbury și a completat un raport pentru dispariție de persoană, cu un ofițer pe nume Rick Poulin. Poulin mi-a spus că bărbatul era îngrijorat că soția lui va folosi cardurile de credit:

– Avea o atitudine foarte defensivă pentru cineva care raportează o persoană dispărută, a spus Poulin. Mi-a declanșat sistemul de alarmă.

Poulin a fost, de asemenea, și ofițerul care a vorbit cu reprezentanții școlii și a mers chiar și în josul străzii, la Centrul de criză Jeanne Geiger, și a vorbit cu un consilier de acolo. Cazul era ciudat, dar, din ce puteau să-și dea seama, nimeni nu încălcase nicio lege. Nu era vreo evidență de abuz, niciun antecedent penal pentru nimeni din familie și niciun motiv pentru care William să fie pus pe radarul forțelor de ordine. Dorothy încă nu sunase la linia de urgență din Maine, iar William părea să fie un cetățean model.

Dunne spune că William avea comportamentul tipic unui abuzator. Vor să le arate victimelor că ei știu cum să manipuleze sistemul în avantajul lor. Dorothy era în Maine și, cu acea scrisoare pentru școală, William, a spus ea, „încerca să o scoată la iveală".

Dunne i-a spus lui Dorothy să rămână la adăpost, că va vorbi ea cu procurorul de la centrul de situații de criză și vor veni cu o strategie, după ce solicită un ordin de restricție,

plănuiau să fie primul lucru pe care să-l facă în dimineața următoare. Apoi Dorothy i-a spus ceva lui Dunne care a șocat-o: *Sunt sătulă de adăposturi.*

Dorothy fusese prin toate adăposturile din New England; mersese chiar și până în Pennsylvania. Și de fiecare dată se întorsese într-un final, pentru că nu putea să se ascundă pentru totdeauna. William nu ar fi lăsat-o niciodată să plece, pur și simplu. Nu ar fi fost niciodată de acord să divorțeze. Copiii ei trebuiau să fie înscriși la o școală, indiferent unde era sau de ce fugea. Propria ei familie locuia în Massachusetts. Cum ar fi putut să-și părăsească mama și sora? Sprijinul ei cel mai apropiat? Va trebui într-o bună zi să aibă un loc de muncă din care să acopere cheltuielile ei și ale fiicelor ei.

Dorothy i-a spus lui Dunne că ea nu a făcut nimic greșit și se întreba de ce era ea cea care trebuia să plece tot timpul. Credea că William știa toate adresele adăposturilor oricum, așa că nu avea niciun rost să se ascundă de el. Nu va pleca. Nu de data asta – și niciodată de acum încolo. Dunne a spus mai târziu, că ăsta a fost momentul lor de „O, fir-ar să fie!"

– Nu aveam niciun plan pentru o femeie care refuza adăpostul, mi-a spus ea. Adăpostul *era* planul nostru.

Dorothy și Kristen și-au petrecut acea duminică noapte în adăpostul Salem și au mers la tribunal în următoarea zi, cu Dunne și avocatul de la centru. Instanța i-a oferit un ordin de restricție – cu o singură precizare: William i-a spus judecătorului că avea nevoie să aibă acces la garaj, altfel nu ar putea să-și ia uneltele pentru muncă. Așa că judecătorul i-a permis lui William să-și ia uneltele de acasă dimineață și să le înapoieze seara. A fost o decizie neobișnuită, dar William nu avea vreo consemnare de abuz și se presupune că avea

nevoie să își păstreze locul de muncă în timp ce el și Dorothy își rezolvau problemele maritale.

După instanță, William a părăsit casa. Iar Dorothy și Kristen s-au mutat înapoi.

Casa lui Dorothy avea două etaje construite deasupra unui garaj de la nivelul solului. Era așezată lângă o mică parcare a vecinilor; casele lor erau atât de înghesuite, încât abia puteai să bagi mâna între ele. Casa închiriată a lui Dorothy avea șindrila albă, cu margini verzi; un nivel de scări șubrede, din lemn, ducea înspre o verandă îngustă, cu două uși de intrare. Centrul pentru situații de criză a schimbat încuietorile, a instalat o cameră de securitate și le-au dat telefoane mobile lui Dorothy și fetelor ei. I-au dat și un colier pentru situații de urgență. Dar, într-o seară, când gătea, a apăsat din greșeală butonul și au apărut vreo șase mașini de poliție. A fost atât de rușinată, încât și-a dat colierul jos și l-a agățat în dormitorul ei.

La zece zile după ce s-a mutat înapoi, Dorothy s-a dus în garaj să intre în mașină. Avea un interviu la supermarketul Shaw's. Dintr-odată, William – pentru care avea un ordin de restricție – a prins-o pe la spate și i-a acoperit gura cu mâna.

– Nu mai țipa sau te împușc, a avertizat-o el.

Kaitlyn, fata lor mai mare, a auzit cum se zbătea și a fugit jos, unde și-a găsit mama ținută ostatică de tatăl ei. „Gura îi sângera... și părea înspăimântată", a scris Kaitlyn mai târziu într-o declarație. „Am... stat cu mama și tatăl meu să mă asigur că nu se va întâmpla nimic." După două ore și jumătate, William a plecat; în următoarea zi, Dorothy a mers la secția de poliție și a depus o plângere pentru că William încălcase ordinul de restricție. Acolo l-a întâlnit pe detectivul Robert Wile. Ea și Wile au vorbit mult timp. I-a povestit despre soțul ei:

– De fiecare dată când vorbesc cu el, mă sperie.

Dorothy era calmă, rațională, a spus el. I-a zis că într-un adăpost ar trebui să împartă camera cu cele două fiice ale ei, crescând astfel șansele să le omoare pe toate trei dacă William le-ar găsi. În propria casă, își amintește el că i-a spus, erau șanse mai mari „să fiu doar eu". Wile a amuțit.

– Îmi spunea, de fapt: „Mă pregătesc pentru propria moarte – și ce-ai de gând să faci?" mi-a mărturisit Wile.

Iar eu am rămas fără cuvinte.

În momentul în care Wile, căruia i se zice Bobby, a întâlnit-o pe Dorothy, lucra pentru forțele de ordine de aproape două decenii, depunând eforturi mari să devină detectiv. Era deseori primul chemat la locul faptei unora dintre cele mai macabre crime din zonă – copii omorâți de părinți, soții omorâte de soți. În Amesbury, Massachusetts, nu se petreceau crime la întâmplare, să spunem, cum ar fi un schimb de focuri din mașini sau jaf transformat accidental în omucidere. Dar în Boston, doar la o oră distanță, existau, iar Amesbury era unul dintre acele orașe muncitorești din Massachusetts cu piețe centrale, mici, cu trotuare din cărămidă roșie și estetică colonială în stil New England. Totuși, într-un mod bizar, ieșea în evidență prin cea mai mare rată a violenței domestice din districtul Essex. Crimele de care aveau parte erau acelea în care agresorul și victima se știau, altfel spus, erau aproape întotdeauna violență domestică. Pentru Wile, cazurile „domestice" erau frustrante. Ca practic toată lumea din rândul forțelor de ordine, nu intrase în poliție ca să rezolve o dispută între soți și soții legată de unt. În principiu, atitudinea lui era:

– Faci mișto de mine? Mă cheamă *din nou* la casa aia?

Și, deși cazul lui Dorothy și viziunea ei fatalistă asupra viitorului ei ieșeau în evidență prin gravitate, așa interpreta el pe atunci situațiile „domestice".

Wile a eliberat un mandat pentru arestarea lui Cotter. Pe 21 martie 2002, William, însoțit de avocatul lui, s-a prezentat la Tribunalul districtual Newburyport. Dunne spune că Cotter știa ce face. Cunoștea sistemul, a apărut la sfârșitul zilei, într-o vineri, cu tot cu avocat. Cazierul lui avea doar câteva încălcări ale regulilor de circulație și cecuri fără acoperire. Avea un loc de muncă stabil, ca instalator de cabluri, și antrena echipa locală de sport. Judecătorul din ziua respectivă nu știa de anii de abuz la care o supusese pe Dorothy, nu știa particularitățile modului în care încălcase ordinul de restricție, nu știa că își urmărise soția, apoi o răpise. Nu știa că William a împins-o pe scări o dată, când era însărcinată, sau cum a strangulat-o cu un cablu de telefon. Procurorul din instanță, în acea zi, nu avea nici declarația lui Dorothy, care consemna cele două decenii de abuz. Poate, dacă Wile ar fi știut că în instanță, în acea după-amiază, va fi Cotter, ar fi putut merge să-i ofere mai multe informații judecătorului. Poate ar fi putut suna la judecătorie să-i avertizeze în legătură cu Cotter, dar Wile avea numai declarația lui Dorothy din ziua în care ea mersese să-l vadă. El știa că era speriată de soțul ei, dar nu știa proporțiile abuzului. Dunne știa, dar ea și Wile nu au comunicat niciodată. Dunne a aflat despre abuzul îndurat de ea abia în ultimele săptămâni de viață ale lui Dorothy, dar nu a vorbit niciodată cu poliția despre ea. La acea vreme, detectivul Wile nu o știa pe niciuna dintre consilierele de la organizația pentru violență domestică, nici pe Kelly Dunne, nici pe Suzanne Dubus, ambele urmând să devină esențiale pentru Wile în anii care vor urma. Nimeni de la judecătorie nu știa suficient cât să-l aibă pe Cotter pe radar.

Toate aceste lacune critice din sistem fac deseori cea mai mare diferență dintre cineva care trăiește și cineva care moare – inclusiv lipsa de comunicare dintre curțile penale și civile –, și

încă persistă, nu doar în acest district din Massachusetts, dar și în alte state și districte din țară. Simplul fapt că violența din partea partenerului intim este atât de des tratată în instanțele civile, și nu în instanțele penale oferă o perspectivă despre modul în care noi, ca societate, o vedem încă. Prima „instanță de familie" (după cum a fost numită) din țară a fost înființată în Buffalo, New York. La acea vreme, părea o mare invenție juridică să ai un loc unde familiile pot să-și rezolve problemele care nu necesită o vizită la o instanță penală, probleme legate de divorț și de custodia copilului. Cu toate acestea, în deceniile care au urmat, a însemnat că violența domestică a fost pusă în aceeași oală cu alte chestiuni legate de familie, precum custodia și divorțul, în loc să fie o chestiune penală. Imaginați-vă un bărbat, un străin, strangulând un alt bărbat cu un cablu de telefon, împingând un alt bărbat pe scări, lovind cu pumnul un alt bărbat atât de tare, încât să-i distrugă globul ocular. Astfel de agresiuni se petrec zilnic în cazurile de violență domestică, dar încă trebuie să vorbesc cu un procuror care tratează la fel de serios aceste delicte și atunci când se petrec în contextul violenței domestice.

– M-au șocat lucrurile pe care cineva i le-ar putea face unui membru al familiei, dar pe care nu le-ar face pe stradă sau într-o încăierare într-un bar, mi-a spus o fostă procuroare din Ohio, pe nume Anne Tamashasky.

În ziua în care William Cotter s-a prezentat în fața instanței, a plătit 500 de dolari și a ieșit pe cauțiune la câteva minute după ce se înfățișase.

Cinci zile mai târziu, William a ajuns acasă la Dorothy, purtând o vestă tactică, înarmat cu spray lacrimogen, cătușe, centuri cu muniție și o pușcă cu țeava retezată. Kaitlyn era acasă la o prietenă; Kristen a deschis ușa din față fără să vrea. De îndată ce i-a auzit vocea, Dorothy s-a baricadat în dormitor.

William a împins-o pe Kristen și a spart ușa dormitorului lui Dorothy, scoțând-o afară în câteva secunde. Kristen a fugit sus și a sunat un vecin, care a sunat la 911 – un aranjament pe care Dunne l-a făcut pentru ca Kristen să nu simtă presiunea psihologică de a suna la poliție împotriva tatălui ei. Poliția a venit în câteva minute.

Pun o pauză uneori în acest moment crucial: Dorothy era încă în viață, ținută ostatică de soțul ei abuziv, și poliția acolo – păreau jumătate din forțele de poliție ale statului –, cu armele scoase și pregătite. Familia era cunoscută acum în departament, atât datorită ofițerului Poulin, cât și datorită detectivului Wile, din ziua în care Dorothy mersese să-l vadă. Wile înțelesese atunci cât de periculos era Cotter, poate mai periculos decât majoritatea, și dăduse de veste prin secție să fie cu ochii-n patru. Și ăsta e momentul: William e în viață. Dorothy e în viață. Dispecerul e la telefon. Poliția e acolo.

Era ăsta un scenariu pe care și-l imaginase, stând acolo cu detectivul Wile, spunându-i cum va muri în propria casă? Avea treizeci și doi de ani, nu trăise nici măcar jumătate din viață. Avea înfățișarea plină de farmec a unei actrițe din anii 1940, o Hedy Lamarr sau Loretta Young din vecini.

A avut Dorothy timp să-și amintească acea zi plină de speranță, când avea cincisprezece ani și a întâlnit un băiat care îi zicea că s-a îndrăgostit de ea la prima vedere? A dat vina pe versiunea ei mai tânără? A luat în considerare cum tradiția le împinge pe fetițe spre iubire, cum le spune că dragostea învinge totul? S-a întrebat vreodată de ce nu spunem mai multe povești despre cum dragostea este înfrântă? Nu cred că dragostea învinge totul. Atât de multe lucruri din lumea asta par mai puternice decât iubirea. Datoria. Furia. Frica. Violența.

Mi-o imaginez pe Kristen, unsprezece ani, ascunzându-se sub pat, oarbă la ce se întâmplă. Greutatea de nesuportat

de a ști că și-a lăsat tatăl să intre. Se gândea că era prietena ei la ușă. Mi-am pierdut mama când eram cam de vârsta lui Kristen. A avut cancer, o moarte civilizată, dacă există așa ceva. Dar înțeleg numai o parte din disperarea furioasă pe care Kristen presupun că a simțit-o, promisiunea pe care o făcea oricărui zeu invizibil și disponibil, în căldura arzătoare a acelui moment, pentru a-i proteja mama. Și înțeleg și asta: că, indiferent cât de teribil este momentul unic al morții, indiferent cât te bântuie acele ultime secunde firave, pierderea va ajunge să fie definită de anii care vor urma. Amploarea, cruzimea veșnică, o poartă de oțel, de mărimea lumii, închizându-se înainte să ai timp să clipești.

Scena repornește. Când dispecerul a sunat-o pe Kristen înapoi să confirme venirea poliției, William a răspuns la telefonul de jos. I-a spus dispecerului să anuleze venirea poliției sau „cineva va fi rănit foarte tare". Vocea lui era aspră, dar neobișnuit de monotonă, ca și cum credea că încă avea totul sub control, ca și cum credea că asta era doar o neînțelegere colosală, o problemă personală pe care trebuia s-o gestioneze. Ofițerul David Noyes a fost primul ajuns la ușa lor. A putut s-o audă pe Dorothy țipând: „Mă omoară! Mă omoară!" Noyes avea și el arma încărcată și vesta antiglonț. Ploua. Erau cu toții îmbrăcați în uniformă de ploaie. Vesta antiglonț, echipamentul legat la centură și poncho-ul pentru ploaie făceau manevra mai dificilă. Dispecerul, bineînțeles, nu a anulat venirea poliției. Noyes a dărâmat ușa în același moment în care William a împușcat-o pe Dorothy; Noyes a spus că focul de la gura țevii a fost atât de puternic, încât l-a orbit o clipă, îndeajuns ca William să întoarcă arma spre el însuși. Întregul episod a fost înregistrat de dispecer. Dorothy țipând pe fundal, un bum și întreruperea instantanee a vocii ei, apoi voci

de bărbați urlând tot felul de ordine. În zgomotul acela haotic, poți auzi un singur bocet: „Nuuuuuuu!", țipat în receptor de o fată de unsprezece ani.

Odată ce vestea despre uciderea lui Dorothy s-a răspândit prin secția de poliție, apoi la vecini, familie, prieteni, media, prin comunitățile de violență domestică, la judecătoria și judecătorul care l-a văzut pe William și i-a permis să iasă pe cauțiune, întregul oraș părea să fi intrat în doliu. Aceia care nu o cunoscuseră erau la fel de zdruncinați ca aceia care o știau. Moartea lui Dorothy a devenit crima de cel mai înalt nivel care se petrecuse în Amesbury. Kaitlyn și Kristen își pierduseră ambii părinți dintr-odată. Mama lui Dorothy și sora ei, toată familia ei, erau distruși. Iar pentru Dunne și Dubus a fost ca Ziua Judecății.

– Am picat într-o tristețe fără margini după uciderea lui Dorothy, mi-a spus Dubus.

Faptul că ei știau că Dorothy era într-o situație periculoasă, în care ar putea fi oricine, un fel de campare în prima linie într-o zonă de război, nu le-a atenuat sentimentele de angoasă și de vină. De fapt, părea că le-a înrăutățit.

Când i-am cerut lui Dunne să-mi explice de ce, nu am simțit nicio ezitare în răspunsul ei: pentru că moartea lui Dorothy părea că putea fi prevenită. Dacă nu putea salva cazurile cele mai evidente, cum fusese cel al lui Dorothy, pe cele care își preziceau propriile morți, pe cele care știau cu siguranță că sunt într-un pericol grav, atunci, care mai era rostul oricărei munci pe care o făceau? Adăpostul era și el parte din asta: De ce singurul lor răspuns era să ia o victimă nevinovată și să o închidă? După aceea, editorialele din ziare au pus la foc mic poliția locală și pe judecătorul care l-a eliberat pe cauțiune pe William Cotter; unii comentatori de știri

cereau demisia judecătorului. Dubus, pe atunci directorul executiv al Centrului de criză Jeanne Geiger, a aranjat o întâlnire între procurorul districtual și membrii departamentului de poliție, inclusiv detectivul Wile, ca să analizeze de ce procedurile de răspuns standard au eșuat. Părea că toată lumea și-a făcut treaba corect. Singura digresiune reală de la protocol venea de la însăși Dorothy, când refuzase să se întoarcă la adăpost. Pentru Dunne, asta a însemnat că protocolul lor era greșit.

În mijlocul acestei analize, în 2003, Dunne a zburat la San Diego și a participat la o conferință pe tema violenței domestice. Principalul vorbitor era Jacquelyn Campbell. Campbell a vorbit despre Evaluarea Pericolului. În timp ce asculta, Dunne a fost uimită de informațiile pe care Campbell le împărtășea, dar și de felul în care Campbell oferea un mod complet nou de a cuantifica informația pentru a ilustra periculozitatea în creștere. Singurul și cel mai mare indicator pentru omuciderea domestică era un incident precedent de violență fizică, a spus Campbell. Părea evident. Dar deseori ratau escaladarea. Iar evaluarea ei arăta unde să clasifice comportamentul periculos, cum sunt amenințările cu sinuciderea sau accesul la o armă. Dunne o asculta pe Campbell care spunea că jumătate dintre femeile omorâte de partenerii lor ceruseră ajutor de la poliție sau de la sistemul de justiție, cel puțin o dată. Acestea erau oportunități să catalogheze indicatorii de risc. Riscul de omucidere se desfășoară cronologic, spunea Campbell, adăugând, spre exemplu, cazul când o victimă încearcă să părăsească un abuzator sau când situația de acasă se schimbă – o sarcină, un nou loc de muncă, o schimbare de domiciliu. Pericolul rămâne ridicat timp de trei luni după ce un cuplu se desparte, coboară ușor în următoarele nouă și scade semnificativ după un an.

Erau și alți indicatori de risc noi pentru Dunne. Cum strangularea e într-o altă categorie de violență față de, să spunem, un pumn în față. Sau cum abuzatorii tind să se împartă în două categorii, când vine vorba de partenerele lor însărcinate: cei al căror abuz escaladează sau cei care o lasă în pace timp de nouă luni. Sexul forțat e un indicator de risc, la fel cum e și controlarea majorității activităților partenerei. Dunne stătea în public, devenind din ce în ce mai agitată în timp ce Campbell continua. În mintea ei, rula o poveste total diferită, ceva de genul: Dorothy avea aia. Dorothy o avea pe aia. Dorothy, din nou. Da. Dorothy. Dorothy, Dorothy, Dorothy.

Era prima dată când afla de Evaluarea Pericolului – despre care Campbell credea că va fi folosit doar în camera de gardă. Dunne a făcut o Evaluare a Pericolului post-mortem pentru Dorothy și a văzut că obținea optsprezece puncte, aproape la fel ca Michelle Monson Mosure. Dorothy fusese în cea mai gravă categorie de risc și nimeni nu știa. De asta moartea ei părea ușor de prevenit, Dunne și-a dat seama. Pentru că *era*. Era protocol în devenire. Pentru prima oară de când Dorothy fusese omorâtă, Dunne începuse să aibă un strop de speranță.

Când Dunne s-a întors din California, ea și Dubus au început imediat să se gândească la cum ar putea folosi munca lui Campbell ca să prezică ce cazuri de abuz domestic aveau șanse mai mari să se sfârșească prin omucidere. Obiectivul lui Dunne avea două direcții: primul, să identifice și să creeze planuri de acțiune pentru cazurile cu risc ridicat; și al doilea, să țină victimele afară din adăposturi cât mai mult posibil. Știau că trebuie să conceapă un program care ar identifica cazurile potențial letale, Dorothy-urile în așteptare. Iar dacă aceste victime puteau fi identificate și clasificate, atunci, poate, protecțiile pe care le-ar construi în jurul lor ar putea opera pe aceeași cronologie de periculozitate pe care o identificase Campbell.

Dacă le puteau prezice, era logic că le puteau și preveni. Au adus-o pe Campbell în Massachusetts de la ea de-acasă, din Baltimore, să lucreze cu ei la proiectarea și implementarea a ceea ce aveau în minte. Pe durata anului următor, Dunne și echipa ei s-au întâlnit cu ofițeri de poliție în Amesbury și Newburyport, procurori districtuali, ofițeri de eliberare condiționată și de probațiune, consilieri pentru agresori și reprezentanți din spitale. Știau că e vorba de fluxul de informație, să dărâme bariere de comunicare. Dacă toată lumea din diverse birouri din oraș – judecătorul de la judecătorie, detectivul din departamentul de poliție, consilierul din centrul de criză, asistentul social de la școală, asistenta de la camera de gardă etc. – ar fi avut toate informațiile despre William și Dorothy, în loc ca fiecare birou să aibă informații fragmentate, exista o șansă foarte mare ca Dorothy să fi rămas în viață. Lui William poate nu i s-ar fi permis să iasă pe cauțiune. Poate i s-ar fi cerut să-și predea armele. Poate ar fi purtat o brățară cu GPS. Existau toate aceste lacune pe care Dunne și Dubus trebuiau să-și dea seama cum să le umple. Au văzut ce servicii ar putea încerca să incorporeze în planul de siguranță al oricărui scenariu dat. Putea biroul pentru eliberare condiționată să se asigure ca judecătorii să fie mai informați? Putea poliția să identifice factorii de risc la telefon? Puteau camerele de gardă să ajute la identificarea posibilelor victime ale violenței domestice? Putea poliția să împărtășească informațiile cu consilierii de la centrele de sprijin? Puteau grupurile de intervenție pentru agresori să-și împărtășească informațiile cu centrele de criză? Pentru fiecare pas au discutat practicile, problemele legale, standardele de confidențialitate, dar, cel mai important, cum ar putea să împărtășească informații pe cale birocratică. Au scotocit statuturile și legile de confidențialitate, au învățat ce fel de informații puteau împărtăși legal cu alte birouri și ce nu.

Să împărtășească informațiile însemna că departamentele care fuseseră izolate comunicau. Probabil cea mai semnificativă barieră culturală exista între departamentul de poliție și centrul pentru situații de criză. Fiecare stereotip de gen posibil care exista între aceste două entități trebuia abordat la un nivel personal. Biroul lui Dunne era format în mare parte din femei, iar departamentul de poliție, din bărbați. Wile mi-a spus o dată că, înainte de formarea Grupului de Mare Risc, ofițerii poliției locale o vedeau pe Dunne și pe celelalte activiste din centrele pentru situații de criză ca pe Clubul „Bărbații ne urăsc".

– Nu aveam treabă cu ele, a spus el, pentru că sentimentul comun în rândul polițiștilor era că femeile care lucrau în locuri precum centrele pentru situații de criză, ei bine, nu ne plac.

Dunne a râs când a auzit asta.

– Noi eram *feminaziste*, iar ei erau dobitocii cărora le păsa doar de orele suplimentare, mi-a spus ea.

Dar, cum au început să vorbească unii cu ceilalți, consilierii cu polițiștii, au aflat despre setul unic de probleme și bariere cu care se confruntau fiecare. Vorbind cu Wile, Dunne a început să înțeleagă cum ofițerii puteau să devină frustrați fiindcă mergeau la aceeași casă din nou și din nou. Iar ofițerii ca Wile au început să înțeleagă circumstanțele greu de rezolvat care le țin pe victime pe loc. Dunne a reușit să explice cum victimele care par ostile și arată solidaritate față de abuzatorii lor, atunci când apare poliția, își iau deseori măsuri de siguranță, trimițând un mesaj nu poliției, ci abuzatorilor lor. *Ești convins de loialitatea mea? Te rog să nu mă omori când pleacă polițiștii.*

În noul sistem, centrul pentru situații de criză va servi ca centru principal de comunicare. Au format o echipă, cu câte un reprezentant de la fiecare organizație posibilă, care ar

putea fi implicată - de la camerele de gardă la sistemul judiciar, la închisoare, la poliție, la activiști și la alți câțiva. Au decis să se întâlnească lunar, să discute cazurile considerate ca având un risc ridicat, și, în cadrul granițelor încălcite ale acordurilor de confidențialitate și legile HIPAA, să pună în comun cât de mult știu despre fiecare omucidere posibilă. Birourile care lucrează în izolare nu vor mai fi *modus operandi*.

- În golurile sistemului se întâmplă crimele, va spune Dunne mai târziu.

La începutul lui 2005, prima echipă de mare risc pentru violența domestică a început să accepte cazuri. Mandatul lor? Să umple golurile.

ÎN LOC DE ADĂPOST

Pe vremea când mișcările feministe au adus violența domestică în conștiința națională, adăpostul părea cel mai viabil răspuns la problemă. Să iei victima din calea pericolului. Multe state încă nu aveau legi care te împiedicau să-ți bați soția. Violența partenerului intim era văzută ca o chestiune privată a familiei, iar studiile care existau pe tema violenței domestice încă purtau reziduurile faptului că astfel de incidente se petrec din vina victimelor care își provoacă abuzatorii. Vor trece decenii până când ideea că bărbații ar trebui să fie trași la răspundere va deveni parte din conversațiile naționale. Crearea de adăposturi a fost prima încercare coordonată la nivel național pentru a răspunde la violența partenerului intim, iar pe parcursul anilor '60, '70, '80, chiar și în '90, a fost mai mult sau mai puțin singura soluție oferită femeilor aflate în situații periculoase. În 1964, California a deschis un adăpost pentru femeile victime ale partenerilor alcoolici, care erau și abuzate, totuși Maine și Minnesota sunt considerate, în general, ca având primele adăposturi destinate în mod special femeilor bătute. Adăposturile au salvat, fără îndoială, viețile multor mii de femei și continuă să o facă și azi. Pe parcursul a patru decenii, mișcarea pentru adăposturi a crescut, iar astăzi sunt mai mult de trei mii.[1]

Definiția adăpostului variază mult; poate însemna un pat într-o cameră de hotel pentru o noapte sau o casă de grup, cu câteva zeci de familii. Orașele cu populații dense au uneori clădiri cu apartamente mici sau camere *single* în rezidențe tip motel. În afara orașelor mari, adăposturile tind să fie case pentru familii monoparentale în zone rezidențiale, în care victimelor și copiilor lor le sunt alocate câte o cameră și o bucătărie comună, băi și sufragerii cu alte cinci până la opt familii. Există reguli care reglementează interdicțiile și sarcinile în casă. Istoric, băieților peste doisprezece ani și animalelor de companie nu li s-a permis accesul în adăposturi, iar contactarea prietenilor sau a familiei, inclusiv a angajatorului victimei, au fost descurajate de dragul siguranței. (New York creează în acest moment ceea ce se numește primul adăpost din țară 100% prietenos cu animalele; Arkansas, între timp, a deschis în 2015 primul adăpost din țară pentru bărbați.) Adăpostul nu înseamnă doar un loc sigur unde să dormi; înseamnă să îți abandonezi complet viața, punându-i și pe copii să și le abandoneze pe ale lor complet. Înseamnă a dispărea din vizor.

Lui Kelly Dunne i-a atras atenția faptul că Dorothy a refuzat adăpostul. Mi-a spus odată că „micul secret murdar" al adăpostului era că e un „bilet spre bunăstare". Dacă o femeie avea nevoie de adăpost, iar cel mai apropiat pat era în cealaltă parte a statului, trebuia să-l ia imediat, chiar dacă asta însemna să-și lase în urmă locul de muncă, școala copilului sau prietenii. Dunne spune că imaginile care o bântuie cel mai tare din cei douăzeci și cinci de ani sunt și cele în care le vede pe femei stând pe trotuar cu bagaje și copii, așteptând un autobuz care să le ducă în cealaltă parte a statului, spre singurul pat disponibil în acea noapte dintr-un adăpost. E profund devastator. Necesar uneori, desigur, dar sfâșietor.

Din ce în ce mai multe femei opun rezistență când vine vorba să stea în adăposturi, a spus Dunne. Se întreabă dacă își pot continua munca sau dacă pot avea grijă în continuare de părinții lor în vârstă; dacă vor mai putea să își facă programări la doctor sau să aibă întâlniri la cină, cu prietenii; dacă copiii lor vor mai putea juca în piesa școlii; dacă ar putea să își aducă bijuteriile de familie; dacă ar putea posta pe Facebook sau Instagram.

– Răspunsul la toate aceste întrebări este nu, a spus Dunne. Adăpostul era o cale de a scăpa de hachițele sistemului de justiție penală. Ei spuneau: „Dacă îi e chiar așa frică, să meargă la un adăpost", iar atunci când femeile nu mergeau, presupuneau că nu le e atât de frică.

Dorothy a învățat-o cât de periculoasă poate fi o astfel de presupunere.

În ultimii ani, adăposturile și furnizorii de tratament clinic au lucrat să îmbunătățească nevoile de găzduire ale victimelor abuzate. Locurile de muncă sunt deseori încurajate; sisteme de securitate sofisticate au fost instalate în adăposturile care își permit. Unele adăposturi le permit băieților adolescenți să stea cu mamele și familiile lor, să își aducă animalele de companie. Într-o după-amiază, Candance Waldron, fosta directoare executivă de la Healing Abuse Working for Change, o organizație pentru situații de criză din Salem, Massachusetts, a aranjat să vizitez noul lor adăpost ultramodern. L-a înlocuit pe cel în care stătuseră Dorothy și Kristen, care fusese o casă mică, pe o stradă lăturalnică, suficient de aproape de ocean, încât nisipul zbura de colo până colo pe trotuarele înguste. Situat într-o casă în stil victorian, renovată elegant, pe un bulevard larg, cu camere de securitate discret ascunse pe toată suprafața, noul adăpost avea spațiu pentru opt familii, cu trei zone de gătit separate. Avea un lift și o cameră de joacă plină

de jucării pentru copii; holurile și scările erau vopsite în culori luminoase și aveau agățate tablouri cu flori. O mică ladă cu nisip era pusă în curtea din spate. Era, atât cât poate fi un adăpost, mare și aerisit, dar și lipsit de genul de accente personale pe care majoritatea dintre noi le avem în case: poze cu familia, să spunem, sau postere, desenele copiilor, bibelouri, jucării, cărți, CD-uri.

Asta înseamnă ultramodern: sunt oferite locuri de joacă, paza e strictă, condițiile sunt decente. Și totuși, chiar și în versiunea lor cea mai bună, adăposturile reprezintă o ruptură totală. Totuși, discuțiile împotriva adăposturilor au scos activiste precum Dunne în afara curentului popular.

– Nu e o opinie cunoscută, care să fie propusă în lumea violenței domestice, a spus ea.

Asta în ciuda faptului că majoritatea adăposturilor rămân subfinanțate cronic, deschizându-se și închizându-se în funcție de toanele bugetelor statelor sau ale districtelor și de dovezi care sugerează că adăposturile nu le oferă victimelor și familiilor lor vreun răgaz sau vreo soluție pe termen lung.

Ca răspuns la un articol din *New Yorker*, în care am acoperit multe dintre aceste puncte, un cititor a comentat:

> „Ca fondator al unuia dintre primele adăposturi din țară, resping afirmația... că adăposturile sunt, de fapt, un „bilet spre bunăstare." Echipele de mare risc sunt o inovație importantă, dar ele ajung doar la o mică parte dintre victime, cele care le sunt deja cunoscute forțelor de ordine sau furnizorilor de servicii. Modelul e mai eficient ca parte a unei abordări complexe de a preveni violența domestică care include adăpostul. Adăposturile le oferă condiții de locuire sigure și sprijin pentru trauma suferită indivizilor și familiilor; dintre care majoritatea au îndurat abuz cronic, sărăcie și lipsa unui

adăpost. Este locul în care supraviețuitorii susțin că se simt în siguranță pentru prima dată în viața lor. Serviciile de sprijin pun accentul pe educație, locuri de muncă și o cale spre o locuință stabilă, accesibilă. Într-adevăr, Echipa de mare risc, un parteneriat format din mai mult de douăzeci și cinci de agenții locale, a trimis familii la adăpost de multe ori, atunci când adăpostul era cu adevărat singura lor opțiune."[2]

Nu pot contrazice această declarație a comentatorului. Așa că trebuie să admit că aceste două realități coexistă incomod: că adăpostul este necesar și salvează vieți, dar este și o soluție înspăimântătoare.

Și Dunne admite că adăpostul este uneori necesar. A descris un caz în desfășurare, în care atacatorul fusese obligat de instanță să poarte o brățară cu GPS, pentru ca mișcările să-i fie monitorizate. Nu s-a prezentat la departamentul de eliberare condiționată pentru a-i fi montat dispozitivul și era, practic, fugar și sub urmărire; pentru victima lui, adăpostul era cea mai sigură opțiune. Deseori, adăpostul poate ajuta fie și pentru o noapte sau două, să lase spiritele să se calmeze. Dar Dunne descrie adăposturile ca fiind închisori pentru femei, cu reguli stricte și interdicții, și spune că deseori copiii, scoși din familiaritatea casei și a prieteniilor, pot ieși de acolo traumatizați. Chiar și în cele mai bune adăposturi, ca acela pe care l-am văzut în Massachusetts, cazezi persoane traumatizate împreună cu alte persoane traumatizate. Familiilor li se alocă de cele mai multe ori un singur dormitor mare.

Imaginați-vă oricare altă crimă în care impulsul pentru schimbare și pierderea libertăților civile aparțin victimei, a spus Dunne.

– Adăposturile au salvat viețile femeilor bătute, a spus ea. Dar mi se pare profund nedrept că acesta a fost răspunsul nostru.

În ultima vreme, tendința e ca victimele să fie ținute în comunitățile lor și în afara adăposturilor, să se construiască un fel de zid de siguranță în jurul victimei. Una dintre metode se numește casă de tranzit. Casele de tranzit diferă de adăpost prin faptul că oferă găzduire pe termen mai lung și, în majoritatea cazurilor, mai multă autonomie. Multe orașe au câte o versiune de casă de tranzit, așa că, pentru a afla cum arată cu adevărat casa de tranzit și în ce fel e diferită de adăpost, am mers să mă întâlnesc într-o după-amiază cu o femeie pe nume Peg Hacskaylo. Hacskaylo e fosta directoare a Alianței districtuale pentru locuințe sigure* din Washington, D.C., și fondatoarea unui program pentru case de tranzit propus la nivel național ca model de urmat.

Am mers în vizită într-o după-amiază de vară. Clădirea nu avea niciun indicator în față sau vreun alt semn care să indice ce ar putea fi. Un mic loc de joacă pentru copii era construit într-o curte laterală, în spatele unui gard care cuprindea perimetrul clădirii. Mi s-a spus în avans că va trebui să fiu lăsată să intru - o cameră era fixată la intrare, alături de alte camere din alte locații-cheie din cartierul în care se află clădirea. Gardul înalt de fier - aproape imposibil de urcat - însoțea ambele părți ale aleii.

Clădirea propriu-zisă e într-unul dintre cartierele rău famate din D.C., pentru că locuințele la prețuri accesibile - D.C. este al cincilea cel mai scump oraș din țară - au devenit și mai dificil de găsit. În timp ce scriu asta, chiria medie pentru un apartament cu un singur dormitor e mai mult de 2 200 de dolari pe lună.[3] Este o problemă cu care se confruntă fiecare oraș din America, dar în special acelea cu locuințe la prețuri

* În orig., în lb. engl. - *District Alliance for Safe Housing* (n. red.).

accesibile care dispar rapid: San Francisco, New York, Boston, Washington, D.C., Chicago, Los Angeles și multe altele.

– Istoric vorbind, dacă o victimă a violenței domestice mergea la serviciile din oraș să primească ajutor și arăta că a rămas fără locuință din cauza asta, i s-ar fi spus: „Ar trebui să mergi la un adăpost special pentru victimele violenței domestice; noi nu ne ocupăm de asta", mi-a zis Hacskaylo. Iar sistemul de adăposturi pentru victimele violenței domestice era atât de redus, încât... Ceea ce se întâmpla era că victimele mergeau la adăposturile pentru violență domestică și, când ieșeau din acele adăposturi, se întorceau la sistemul de admitere pentru familii ca să spună: „OK, am nevoie de locuință." Iar cei de la sistemul de admitere întrebau: „Ești la un adăpost?" Iar victimele spuneau: „Da". Așa că oamenii de la admitere răspundeau: „Bun, atunci nu ești o persoană fără locuință."

Hacskaylo spune că, pentru a ocoli problema asta, programele aveau o practică prin care trebuiau să le facă pe supraviețuitoare să rămână fără adăpost, evacuându-le practic din orice program prin care erau cazate, pentru a putea să spună, în mod legitim, că acum erau fără adăpost și aveau nevoie de locuințe.

Pentru mulți, acest lucru părea o nesfârșită buclă de: lipsa unei locuințe, adăpost, violență și adăpost, lipsa unei locuințe, violență și adăpost. Chiar și astăzi, un grup operativ condus de Coaliția împotriva violenței domestice din D.C. a raportat că o treime din femeile fără adăpost din acest district se aflau în această situație din cauza violenței din casa lor.

Biroul lui Hacskaylo avea pereții mov și tavanul roșu. Ea era îmbrăcată într-o rochie din in, de culoare măslinie, care o făcea să pară că plutește. În părul împletit avea o eșarfă colorată. Hacskaylo mi-a spus că, în 2006, orașul avea doar două

adăposturi, care împreună ofereau patruzeci și opt de paturi numai pentru femei și copii (fără bărbați). În același timp, secția de poliție primea peste 31 000 de apeluri pe an, care raportau cazuri de violență domestică. (Violența domestică nu a fost considerată delict în Washington, D.C., până în 1991.[4]) Prin intermediul celor două organizații principale din D.C. - Casa lui Ruth și Acasă la Sora Mea* - 1700 de victime primeau asistență anual. Decalajul dintre nevoi și servicii era uriaș și copleșitor.

La vremea respectivă, Hacskaylo abandonase poziția de directoare-adjunctă la adăpostul Acasă la Sora Mea și acceptase un loc de muncă la Biroul de Violență Împotriva Familiei (OVW)**. După ce o coaliție de grupuri împotriva violenței domestice a convins consiliul municipal din D.C. de nevoia copleșitoare a districtului pentru adăposturi, consiliul a alocat un milion de dolari oricui era dispus să creeze locuințe sigure, suplimentare. Dacă finanțarea este cea mai semnificativă provocare pe care o are orice organizație non-profit, atunci, părea la mintea cocoșului; aici era practic un cont bancar care aștepta să fie folosit de cineva care să soluționeze o nevoie socială evidentă și imensă. Rețeta era toată acolo: nevoie plus finanțare.

Dar nimeni nu s-a prezentat să aplice pentru fonduri.

Era o situație neobișnuită, să ai fonduri imense și niciun aplicant.

Hacskaylo, care cunoștea comunitatea de violență domestică din D.C., a fost însărcinată să afle de ce. A organizat o serie de grupuri de lucru și, timp de patru luni, a încercat să afle care era problema. S-a dovedit a fi enervant de simplă: organizațiile împotriva violenței domestice existente erau atât

* În orig., în lb. engl. - *House of Ruth și My Sister's Place* (n. red.).

** În orig., în lb. engl. - *Office of Violence Against Women* (n. red.).

de copleșite, zi de zi și oră de oră, nevoia de ele era atât de mare, încât nimeni nu era în postura să poată implementa un program nou atât de vast. Nu era neapărat o lipsă de viziune; mai degrabă, aceste organizații sufereau toate, individual și colectiv, de lipsa personalului. Așa că Hacskaylo s-a dus la șeful ei, la Biroul de Servicii pentru Victime, și i-a spus:

– Uite, asta e pasiun'ea mea. Dacă nu te superi, voi forma un' ONG și o voi face de una singură.

Hacskaylo râde și azi când își amintește asta.

– A fost cu adevărat un început cu stângul pentru un ONG.

Dar în șase luni a alcătuit un comitet de directori, a completat toată hârțogăraia pentru statutul ONG-ului, a găsit un sponsor finanțator, a scris propunerea pentru împrumut și a găsit o clădire pe care să o cumpere. Nu e o persoană religioasă, mi-a spus ea, dar faptul că atâtea lucruri s-au aranjat atât de repede i-a sugerat că „se întâmpla ceva mai mare decât mine."

În iulie 2007, noua organizație împotriva violenței domestică a lui Hacskaylo – DASH – a cumpărat clădirea în care am întâlnit-o în vara lui 2017. L-au numit Cornerstone* Housing Program. A mai durat trei ani până când renovarea clădirii, angajările de personal și planificarea programului le-au permis să înceapă să le primească pe supraviețuitoare și pe copiii lor. Între timp, Hacskaylo a format mai multe grupuri de lucru, care au confirmat ce știa deja: că multe supraviețuitoare fie sfârșeau în sistemul pentru persoanele fără adăpost, fie se întorceau înapoi la abuzatori, din cauza lipsei de alternative în ceea ce privește o locuință. Orice procent între 25% și 80% dintre femeile fără adăpost, în funcție de ce studiu e citat, au istorii de violență domestică. Și situația se înrăutățește.

* În orig., în lb. engl. – *Piatră de temelie* (n. red.).

În orașele în care poliția poate da citații pentru tulburarea ordinii publice, violența ajunge să fie o cauză majoră pentru evacuări. Matthew Desmond scrie în cartea lui, *Evicted*, cum tulburările ordinii publice legate de violența domestică depășeau toate celelalte citații de tulburare a ordinii publice combinate (lucruri precum huliganism și acuzații de posesie de droguri) în Milwaukee, iar acei 83% dintre proprietari cărora li se întocmeau astfel de citații fie îi evacuau pe acei chiriași, fie îi amenințau că îi evacuează, ceea ce însemna că victimele care erau abuzate nu doar că aveau șanse mai mici să sune la poliție data următoare, dar erau și deseori persecutate a doua oară fiind evacuate. Mai târziu, Desmond povestește cum șeful poliției din Milwaukee a rămas uimit atunci când ratele omuciderilor cauzate de violența domestică au crescut și, după cum scrie Desmond, „propriile reguli ale departamentului său le ofereau femeilor bătute un pact cu diavolul: păstrează liniștea și confruntă-te cu abuzul sau sună poliția și confruntă-te cu evacuarea."[5]

Odată ce Cornerstone s-a deschis, Hacskaylo a fost surprinsă să afle că DASH primea la fel de multe apeluri din partea consilierilor de la alte organizații de violență domestică sau servicii sociale câte primea de la femei în situații de abuz, care aveau nevoie de o locuință. Spuneau:

– Am o victimă a violenței domestice chiar aici și nu știu ce să fac.

Hacskaylo a început să-și dea seama cât de izolate sunt serviciile pentru persoanele fără adăpost versus cele pentru violența domestică, cât de puțin au tendința să comunice aceste grupuri între ele și să lucreze împreună.

– Ce se întâmplă este că victimele cad printre crăpături, a spus ea, invocând un fel de infern circular în care atât de multe victime se regăsesc.

În timp ce Hacskaylo era ocupată să organizeze Cornerstone, a început să caute și locuințe tranzitorii dispersate; locuințele dispersate sunt practic unități pentru care DASH a negociat cu proprietarii să le închrieze clientelor lor. În piața imobiliară hiperscumpă din Washington, D.C., aceste locuințe dispersate sunt o nevoie continuă, iar DASH a trebuit să meargă din ce în ce mai departe, spre marginea orașului, pentru a găsi locuințe ieftine și parteneri disponibili. În același timp, cu casele de tranzit din toată țara, care oferă supraviețuitoarelor o cale spre stabilitate, Hacskaylo spune că Agenția pentru Locuințe și Dezvoltare Urbană (HUD)* se îndepărtează de locuințele de tranzit, susținând că sunt mult prea scumpe pentru ce oferă. În schimb, HUD se îndreaptă spre ceea ce se numește „relocuire rapidă", aducând și scoțând supraviețuitoarele violenței domestice dintr-o situație de locuire subvenționată în doar patru sau șase luni.

Hacskaylo spune că, pentru majoritatea persoanelor, nu este timp suficient. De cele mai multe ori, au datorii semnificative sau au fost ruinate de abuzatorul lor, sau nu au mai avut un loc de muncă de foarte multă vreme. Uneori, vor să termine facultatea sau cursurile de formare profesională. La DASH, chiria le este acoperită doi ani de zile. Pot aplica uneori să extindă acea perioadă pentru încă șase luni și, după aceea, DASH are un proiect să le ajute pentru încă doi ani cu o locuință parțial subvenționată. Și chiar și atunci, spune Hacskaylo, nu este uneori suficient timp. Mă gândesc la Michelle Monson Mosure și perspectiva pe termen lung pe care o avea pentru propria supraviețuire. Mergea la școală, aranja lucrurile ca să poată cumpăra casa de la tatăl ei și treptat să facă un credit pe numele ei, iar apoi urma să-și ia

* În orig., în lb. engl. – *Housing and Urban Development Agency* (n. red.).

o slujbă ca asistentă. Ar fi ajutat-o cu ceva acele patru până la șase luni?

Frustrarea lui Hacskaylo e evidentă, dar știe că trebuie să lucreze în această lume, nu în lumea pe care și-o dorește. Oriunde poate, o va crea. Astăzi lucrează la un model național, bazându-se pe ce a creat la DASH. Mi-a spus că în 2013 a început un nou program-pilot care i-a schimbat complet modul de gândire în ceea ce privește supraviețuirea după violență domestică. Se numește Fondul de Ajutor Financiar pentru Supraviețuitoare* și exact asta este: o mulțime de bani pentru a ajuta supraviețuitoarele.

– Soluția convențională este că, dacă o victimă vrea să iasă dintr-o situație, atunci trebuie să-și părăsească domiciliul, să se desprindă de familie și să ia totul de la capăt, iar asta în general înseamnă să mergi la un adăpost, apoi să iei o altă locuință subvenționată pe termen lung, să găsești un nou loc de muncă, școli noi, să-ți refaci viața complet, mi-a spus ea.

E întocmai genul de situație cu care cineva ca Dorothy Giunta-Cotter s-a confruntat. Dar ce a aflat Hacskaylo din acest proiect-pilot este că sunt o mulțime de supraviețuitoare care au capacitatea să-și susțină propria locuință, dar care se confruntă cu o criză financiară de scurtă durată. Poate că nu au suficienți bani adunați pentru o garanție și chiria pe prima lună; poate nu au o modalitate prin care să-și mobileze un loc în care s-au mutat. Poate au un abuzator care a adunat datorii pe cardul de credit luat pe numele lor. Oricare ar fi situația, acest fond de ajutor financiar este doar un mijloc de a le face să treacă peste acel prim obstacol financiar și să le țină în comunitățile lor.

---

* În orig., în lb. engl. – *Survivor Resilience Fund* (n. red.).

– Pentru mine, a spus Hacskaylo, a fost o schimbare totală de paradigmă, pentru că am lucrat toată cariera mea în locuințe de tranzit și adăposturi.

Spune că, practic, banii pe care ei îi pot oferi ajută o supraviețuitoare să nu ajungă în situația în care să nu aibă un adăpost ca rezultat al violenței în familie. Dar fondul de ajutor i-a dovedit lui Hacskaylo că înțelepciunea convențională nu este întotdeauna neapărat adevărată, că supraviețuitoarele nu vor să-și lase în urmă comunitățile, iar multe nici nu vor să le fie întreruptă legătura cu abuzatorii. Vor să fie în siguranță, dar vor și ca ambii părinți să fie prezenți în viețile copiilor lor, așa că fondul le oferă o cale de a avea o casă în propria comunitate și, în multe cazuri, ține sistemul de justiție penală în afara peisajului.

– Când supraviețuitoarele au acces la un venit, a spus Hacskaylo, sunt, în mod inevitabil, într-o poziție mai bună ca să ceară siguranță și dreptate pentru ele.

Înainte să terminăm, Hacskaylo mă duce într-un scurt tur la Cornerstone. S-a deschis pentru clienți în 2010, iar astăzi are patruzeci și trei de apartamente tip studio și unități cu un singur dormitor; DASH acoperă chiria timp de doi ani – suficient de mult, spune Hacskaylo, ca supraviețuitoarele să își aranjeze finanțele, să își plătească datoriile și, cu puțin noroc, să adune niște bani, să rezolve alte probleme pe care le-ar putea avea, cum ar fi abuzul de substanțe, și să își trimită copiii la școală. E o mică sală de fitness într-una dintre unități și două zone comune de joacă pentru copii – una pentru copii mai mici și una pentru cei mai mari, plus locul de joacă de afară. De două ori pe săptămână, câțiva voluntari instruiți în probleme de traumă a copiilor vin să se joace cu ei, iar doi foști studenți de la Școala de Arte și Design Corcoran au un ONG și fac terapie prin artă cu copiii. Subsolul are pereții

căptușiți cu desenele copiilor, înrămate profesionist, și spune că fac în mod frecvent spectacole de artă comunitară în care copiii sunt ghizi. Unitățile au podele din lemn masiv, cu bucătării nou renovate și ferestre mari, cu vedere spre cartier, unde lumina soarelui pătrunde în această zi înăbușitoare de vară.

Ce oferă Cornerstone e evident: nu e un loc frumos de trăit, dar e un loc autonom de trăit. Hacskaylo spune că e ca un prim apartament după facultate. Dar nu este deloc un loc care arată ca un adăpost, unde totul este împărțit, unde totul presupune o negociere cu altcineva. Familiile au intimitate; majoritatea celor aproape șaizeci de copii care locuiesc aici nici nu știu că fac parte dintr-un program de violență domestică. Unitățile sunt un fel de simbol vizual al speranței. Că un viitor fără violență poate exista, pentru ele și pentru copiii lor. Un alt mod de a te gândi la asta poate fi acesta: emanciparea vine odată cu suveranitatea.

ÎN MIJLOCUL FOCULUI

Stau într-o sală de conferințe cu mobilă verde-pal, în jurul unei mese mari, ovale, în centrul orașului Newburyport. Kelly Dunne e în stânga mea, în capul mesei, îmbrăcată într-o fustă neagră și balerini, cu părul în șuvițe blonde. Are în față un teanc de dosare. Detectivul Wile, în pantaloni scurți, kaki, și adidași, stă vizavi de Howie Adams, un sergent de poliție din Newburyport; tocmai s-a întors din vacanță. Wile are un bronz puternic, de sfârșit de vară. Chiar afară, râul Merrimack se varsă în Oceanul Atlantic, iar bărcuțe albe plutesc pe apa albastră într-o scenă de vară specifică zonei New England. Câteva anunțuri fac reclamă la tururi de privit balenele și la excursii la Plum Island. Newburyport în sine, care a fost la un moment dat un oraș decăzut, al muncitorilor de la morile din jur, e renovat, iar acum buticurile, restaurantele organice și galeriile locale au proliferat. Ofițerii de eliberare condiționată, ofițerii de eliberare pe cauțiune, departamentul de poliție din Merrimack, programele de intervenție pentru agresori, toți au reprezentanți care stau la masă cu noi. Dunne și colega ei, Kate Johnson, conduc întâlnirea.

Am venit în Newburyport pentru că una este să înțelegi în abstract cum comunicarea poate îmbunătăți un sistem, dar voiam să văd cum poate, mai precis, o Echipă de Mare Risc

să facă o strategie la fața locului pentru a scoate victimele în afara pericolului. Am fost de acord să nu identific pe nimeni din cazurile lui Dunne și să nu citez niciun membru al echipei din sistemul medical, pentru că ei sunt limitați în comunicare prin confidențialitatea HIPAA. Dacă un detaliu făcea parte dintr-un dosar public, să spunem un raport al poliției, atunci îl puteam folosi, dar altfel, modalitatea principală prin care am putut să includ detalii specifice din orice caz era doar dacă acestea se regăseau în mai multe cazuri; spre exemplu, e un caz în care un abuzator a amenințat că va rupe CD-uri și îi va spinteca gâtul soției cu ele. Pare incredibil de specific, identificabil la un anumit cuplu, dar s-a dovedit că Dunne vede această amenințare frecvent (deși putem presupune că mai puțin, odată cu apariția *streaming*-ului... care îmi dau seama că sună un pic ridicol, dar este probabil și adevărat. Spotify salvează vieți). Așa ne-am înțeles să menținem siguranța victimelor, găsind totodată o formă care să-mi permită să văd direct de la sursă cum funcționează totul.

Cazurile sunt menționate în mare parte de echipa lui Dunne sau de unul dintre departamentele poliției, iar echipa votează care cazuri rămân pe lista lor. (Cazurile pot rămâne active ani de zile.) Cam 10% dintre toate cazurile de violență domestică sunt de mare risc. Examinează fiecare caz ca să vadă schimbări – o nouă sarcină, o tentativă de plecare, un abuzator care a fost eliberat condiționat sau pe cauțiune, încălcarea unui ordin de restricție, pierderea unui loc de muncă, o postare incendiară pe Facebook. Se uită la istoriile cazurilor și la modelele de comportament al agresorului prin lentilele indicatorilor de risc ai lui Campbell. Cu o zi înainte, în timp ce stăteam în biroul ei, Dunne mi-a dat o grămadă de rapoarte ale poliției, cu numele redactate, ca să-mi fac o idee cu ce are ea de-a face zilnic. M-am așezat pe o canapea moale, într-o

cameră nefolosită de la centrul pentru situații de criză, unde mașinării albe zumzăiau simultan prin tot holul (astfel încât clienții să aibă intimitate când se întâlnesc cu avocații). Mi-a amintit de un studio de yoga, totul în culori neutre și lumini calde, și părea opusul șocant al ororii a ceea ce citeam:

„Nu e clar cum am ajuns pe podeaua bucătăriei, dar următorul lucru pe care mi-l amintesc este că (X) era deasupra mea, sugrumându-mă cu ambele mâini.“„(X) mă amenințase cu moartea în trecut, că mă va pune în congelator, apoi îmi va lua cadavrul în barca lui ca să-l transforme în momeală pentru peștii din ocean. Mi-a mai zis și că el ar putea să mă omoare și să-mi arunce cadravul în fosa septică.“ „(X) a ținut-o de mai multe ori legată de țevile de încălzire.“ „(El) ar... eviscera-o și ar agăța-o ca pe un cerb, lăsând-o să sângereze.“ „Dacă decid să aduc altă femeie acasă cu mine, vei face ce îți zic eu să faci cu ea. Eu sunt stăpânul tău, tu ești sclava mea. Dacă nu faci ce-ți spun, să mă faci fericit, o să te omor.“ „(X) o amenință frecvent cu moartea, inclusiv că-i va rupe CD-urile în mașină... și că-i va tăia gâtul cu ele în timp ce conduce.“ „(X) a ținut-o ostatică cu o pușcă... și i-a spus că o va împușca de la un kilometru distanță.“

Mai devreme am vorbit cu o clientă a cărui abuzator, fostul ei soț, fusese pus sub monitorizare GPS de echipă. (Ea a petrecut mai bine de un an sub protecție, ca parte a Commonwealth of Massachusetts Address Confidentiality Program*.) Mi-a spus:

– El nu gândește ca cineva care are ceva de pierdut.

* Programul de Confidențialitate al *Commonwealth* din Massachusetts (n. red.).

Mi-a amintit de *The Fire Next Time* a lui James Baldwin. „Cea mai periculoasă creație a oricărei societăți este omul care nu are nimic de pierdut."

În ziua în care particip, Dunne și Johnson au paisprezece cazuri de discutat. Una dintre primele probleme pe care le întâmpină este confidențialitatea informațiilor medicale. Era un caz de strangulare extremă de către fostul soț. Femeia sunase la centrul pentru situații de criză, obținuse un ordin de restricție activ împotriva lui și fusese pusă pe lista cu risc ridicat. El, în schimb, a fost eliberat condiționat. Dar în ultima săptămână o suna și amenința că se sinucide. Ea a sunat la salvare, iar el a fost dus la spital. După aceea, a fost închis pentru încălcarea termenilor eliberării condiționate, iar acum era reținut. Echipa trebuie să facă o strategie legată de ce s-ar putea întâmpla după eliberarea lui. Poate fi recomandat fără acord unei secții de psihiatrie? Reprezentanta spitalului, Moe Lord, e tăcută în mare parte a timpului, deși se prea poate să fi fost acolo când el a mers la spital și i-a recunoscut numele de la o întâlnire precedentă cu echipa pentru situații de risc; legile HIPAA o împiedică să spună aproape orice. Îi zice lui Dunne că nu poate vorbi despre comportamentul lui. Spune că, în general, vede tipi care vin la spital și poartă brățări de gleznă cu GPS și știe că cel mai probabil sunt abuzatori eliberați condiționat. Spune că vede și femei cu leziuni care ridică suspiciuni, dar cu excepția cazului în care o pacientă discută situația cu ea, nu poate nici măcar să sune la poliție pentru încălcarea ordinului de restricție. Totuși, este aici, pentru că-și poate face o idee despre aceste cazuri, îi permite să încerce să intervină în cazurile victimelor cunoscute, care ar putea apărea în camera de gardă unde lucrează. Va putea cel puțin să împărtășească informații despre organizația lui Dunne și să aibă o idee despre cum acea victimă poate primi ajutor specializat.

– Există vreun mecanism prin care poliția să fie sunată atunci când abuzatorii sunt externați? o întreabă Dunne pe Lord.

– Dacă știm asta și el ne dă permisiunea să vorbim, spune Lord.

– Deci el ar putea pleca direct de-acolo? întreabă Dunne, făcând referire la spital.

Acesta e un scenariu periculos. El și-a încălcat ordinul de restricție, iar victima a sunat poliția, ceea ce crește șansele ca situația să escaladeze și să îl înfurie și mai tare.

Lord dă din cap.

Pe fața lui Dunne se citește tulburarea din cauza frustrării. Se uită la dosarul de pe masă, cu fruntea încruntată de concentrare. Tot timpul mi s-a părut imperturbabilă, fermă, indiferent de situațiile stresante.

Un ofițer de eliberare condiționată care participă spune că victima a fost să-l vadă după ce a sunat la poliție, iar detectivul Wile, se pare, îl știe pe abuzator. Oferă un istoric de acuzații de la alte victime (pe care nu am voie să îl includ aici). Wile a trăit prin părțile astea ale țării întreaga viață. Pare că știe fiecare familie din fiecare orășel din zonă, iar în timpul întâlnirilor tot vorbește despre familia asta și cealaltă și toți anii în care au tot intrat și ieșit din belele, sau ani întregi de abuz, de droguri, sau care frate s-a căsătorit cu o soră, dintr-o familie aflată la două străzi distanță, iar acum îi urmărește pe copiii acelor copii cum încep să intre în belele.

Îi place mult cuvântul „prostănac".

– Cred că excepția ar putea fi avertismentul Tarasoff, spune Dunne într-un final.

Se referă la un avertisment cerut de profesioniștii din domeniul sănătății mintale, când există un pericol credibil pentru o victimă. E numit uneori, simplu, „datoria de a avertiza."

Lord se gândește la asta, dă din cap și spune:

– Dacă știe de el.

Dacă știe, cu alte cuvinte, că un abuzator pe care îl recunoaște din cazurile lor ar putea fi un pericol credibil pentru o victimă, după ce este eliberat.

– Cred că tocmai am descoperit o rezolvare, îi spune Dunne lui Lord. Dacă în viitor vom avea un caz mai periculos, dacă ai auzi de la ofițerii de eliberare condiționată că e doar un avertisment, nu poți face nimic. Dar dacă ai auzi informația un pic diferit... că a amenințat-o cu moartea, ăsta e un Tarasoff.

Lord aprobă din cap această posibilitate.

Echipa întocmește un plan coordonat pentru fiecare caz. Uneori, poliția face câteva verificări în plus și vizite la domiciliu. Vor lua notițe despre mașinile din fața casei sau luminile care se aprind și se sting neobișnuit. Îmi amintesc o poveste a unui ofițer care a văzut o lumină la o fereastră de la etajul unei case pe care trebuia s-o urmărească. S-a oprit și a întrebat-o pe victimă dacă totul era în regulă. S-a dovedit că fiul ei aprinsese lumina din pod. Ofițerul a plecat, apoi s-a întors – e o tactică obișnuită de urmărire a abuzatorilor, să se uite cum mașina poliției face o verificare, iar apoi să apară imediat ce ofițerul virează la colț. Dar, în această parte a țării, poliția știe tactica asta de la Echipa de Mare Risc. Așa că ofițerul a condus prin cartier, s-a întors la casă peste două minute de la plecare și l-a găsit pe abuzator acolo, tocmai ieșind din mașină.

Alteori, un abuzator s-ar putea să fie urmărit prin GPS sau să aibă zone de excludere – de obicei, orașe întregi –, unde îi este interzis să intre. Programul ar putea plasa o victimă în locuințe tranzitorii sau s-o ajute cu taxele de judecată și reprezentare, sau să-i ofere training pentru siguranță. Ar putea să schimbe încuietori sau să le ofere telefoane noi copiilor și victimei.

– Dacă îți pasă de sănătatea pe termen lung a unei victime, să nu fie ucisă nu este de ajuns, spune Dunne. Când abuzatorul merge la închisoare, siguranța ei fizică ar putea fi în regulă, dar viața ei s-ar putea să fie „descoperită", fără sprijin. Trebuie să readuci victima la stilul de viață pe care îl avea înainte ca violența să apară.

Pentru Dunne, ăsta e un punct critic. Victimele vin deseori cu propriile probleme. Dependențe, sărăcie, lipsa locului de muncă. Dunne nu încearcă să repare fiecare aspect al vieții cuiva. Încearcă să le scoată în afara pericolului, într-un spațiu în care se pot gândi la soluții pentru probleme sistemice – cum ar fi locurile de muncă sau dependențele. Le poate oferi spațiul emoțional, fizic și mental ca să rezolve unele dintre aceste probleme.

– Cheia cu violența domestică, spune Dunne, e să fie abordată în faza de infracțiune.

Unul dintre aspectele cele mai provocatoare în ceea ce privește violența domestică este că, ideal, vrei ca abuzul să se oprească din a escalada. Dar, pentru ca asta să se întâmple, infracțiunile trebuie luate mult mai în serios decât sunt luate în general, în cazuri de violență din partea partenerului intim. Precum cazul din San Francisco cu Tari Ramirez și Claire Joyce Tempongko. Unele dintre cele mai mari violențe în cazuri ca acestea sunt infracțiunile, pentru care abuzatorilor li se dau pedepse șocant de ușoare. Lui Ramirez, din ce îmi amintesc, i s-au dat numai șase luni. Chiar și lui Donte Lewis i s-au dat numai patru ani pentru că și-a răpit iubita și a lovit-o atât de tare în cap, încât avea spume la gură și a leșinat. Iar mulți agresori precum Ramirez trec direct de la infracțiune la crimă. Dar, pentru sistemul judiciar, provocarea este pentru ce anume să îl condamni pe un agresor și cât poate sau vrea instanța să răspundă printr-o încercare de a opri comportamentul.

Unul dintre cele mai eficiente instrumente pentru Echipa de Mare Risc este o lege de cauțiune din Massachusetts, numită 58A sau audierea periculozității. O audiere standard pentru cauțiune e menită să identifice riscul ca un agresor să fugă, în timp ce un 58A poate fi cerut de procurorul districtual și permite reținerea inculpaților, chiar și a acelora cu cazier curat, în faza de infracțiune, fără cauțiune până la proces, dacă sunt considerați o amenințare pentru un individ sau o comunitate. Legea ar fi putut preveni eliberarea lui William Cotter și i-ar fi salvat viața lui Dorothy, dar era rareori folosită pentru cazurile de violență domestică la acea vreme, așa că nu era pe radarul lui Dunne, iar detaliile situației familiei Cotter erau risipite printre organizații. În Massachusetts, agresorii pot fi închiși pentru 180 de zile.

– Multă violență se petrece între trimiterea în judecată și dispunere, spune Dunne. Controlăm abuzatorul pentru ca victima să nu fie controlată.

Puține state au un statut atât de clar al periculozității, iar acum, în trainingurile ei, Dunne îi încurajează pe avocați să caute ceva similar în statutele de eliberare pe cauțiune din statele lor. Mulți avocați pur și simplu nu știu unde să se uite: chiar și atunci când se întorc și cercetează statutele de eliberare pe cauțiune, sunt aproape siguri că vor fi dezamăgiți. În aprilie 2018, Pennsylvania a devenit al doilea stat care a aprobat un astfel de statut, permițându-i unui judecător să ia în considerare, în mod specific, gradul de periculozitate a unui abuzator al violenței domestice.[1]

58A aparține unei categorii de statute de eliberare pe cauțiune cunoscute ca detenție preventivă, iar Dunne spune în trainingurile ei din țară că nu întâlnește aproape niciodată alți avocați care să aibă ceva asemănător cu 58A. Majoritatea,

de fapt, o întreabă cum pot face să treacă un-astfel de statut în jurisdicțiile lor.

- Multe state au statute de detenție preventivă, a spus Cherise Fanno Burdeen, directorul executiv al Institutului de Justiție Pre-proces, un grup de consiliere care lucrează cu comunități pentru practici eficiente de cauțiune. Dar sunt extrem de puțin folosite. Sistemele folosesc soluții care, din păcate, nu funcționează întotdeauna, ceea ce înseamnă că persoane periculoase părăsesc închisoarea zilnic, nesupravegheate.

Statutele de detenție preventivă au apărut din legislația federală numită „Legea privind reforma cauțiunii", din 1984, ce permite ca un acuzat să fie reținut înainte de proces, dacă el sau ea e considerat/ă suficient de periculos/periculoasă pentru o altă persoană sau comunitate. O constatare a periculozității include factori precum natura crimei, dovezile împotriva inculpatului și cazierul, printre altele; cel mai adesesa, aceste statute au fost folosite în cazuri care implicau bande sau droguri, deși Massachusetts a cunoscut o creștere semnificativă a folosirii lor în cazuri de violență domestică.

Deși nimeni nu urmărește cât de des sunt ținute astfel de audieri - în Massachusetts sau pe plan național -, fiecare stat diferă oarecum prin modul în care sunt implementate și sub ce acuzații. O capcană comună sunt, totuși, controversele care se nasc în jurul noțiunii de arestare preventivă, dacă este sau nu necesară.

- Constituția tinde să nu vadă cu ochi buni pedepsirea comportamentului potențial, mi-a spus Ronald S. Sullivan Jr., directorul Institutului de Justiție Penală de la Harvard. Pedepsim comportamentul trecut, care a fost dovedit. Altfel, am ține oamenii în închisoare crezând că vor fi periculoși.

Dar Viktoria Kristiansson, o procuroare consilier pentru Aequitas, a subliniat importanța audierii periculozității,

susținând că „oferă automat unui judecător un context diferit în analizarea dovezilor."

Prin închiderea unui abuzator înainte de proces, victimele pot fi ținute în afara adăposturilor; le oferă timp să-și găsească o locuință alternativă, să adune bani, să găsească consiliere și, poate, să găsească un loc de muncă.

– Știm că arestul în sine e preventiv, mi-a spus Dunne. Încerci să rupi acel ciclu al violenței care escaladează.

Ținerea unui abuzator în închisoare înaintea unei decizii a curții le oferă victimelor timp să se adune, să-și pună viețile în ordine înaintea procesului, când nivelul pericolului crește din nou. Dunne spune că a fost un aspect hotărâtor pentru succesul lor. Iar dintre agresorii monitorizați de brățările cu GPS, niciunul dintre ei nu a mai agresat din nou și aproape 60% au fost închiși înainte de proces, folosindu-se o audiere a periculozității în jurisdicția ei. Deși nimeni nu a urmărit cât de mult a fost folosit 58A înaintea creării Echipei De Mare Risc, anecdotic, Dunne spune că a văzut „poate cinci, în trei ani" înaintea uciderii lui Dòrothy. Acum vedem două pe lună.

Ultimul caz al zilei este cel al unei femei imigrante și al partenerului ei abuziv. El se află în acest moment în închisoare pentru atacuri violente – care îi compromit statutul de imigrant –, dar cuplul are un copil mic, care locuiește momentan în afara țării, cu familia abuzatorului. Familia a amenințat că, dacă acuzațiile împotriva abuzatorului nu sunt retrase, e posibil ca tânăra mamă să nu-și mai vadă niciodată copilul, iar dacă partenerul ei e deportat înainte să-și ia copilul înapoi, s-ar putea, la fel, să nu-și mai vadă copilul niciodată. Ce înseamnă asta este că ea nu poate depune mărturie fără să existe posibilitatea de a-și pierde copilul; nu poate, de fapt, să fie de partea procurorilor. E genul de situație de nerezolvat,

în care se regăsesc atât procurorii, cât și ambele victime. Deși nu a făcut-o încă, echipa se așteaptă ca ea să retracteze. Sergentul Adams descrie trecutul cuplului din declarația din noaptea arestului, dar mare parte din informații nu poate fi redactată aici. Pot doar să spun că a izolat-o, astfel încât nu-i permitea să dea telefoane de pe telefonul ei nimănui în afară de el și a pus camere în casa lor, ca s-o aibă constant sub supraveghere.

Wile sugerează un amendament la plângere, ce va adăuga mai multe acuzații care, spune el, „vor oferi biroului de procuratură ceva cu care să lucreze. Dacă poți scoate opt sau nouă acuzații dintr-un incident, e o șansă mai mare ca ea să nu trebuiască să ia o poziție, iar el va pleda pentru una dintre ele." Wile se referă la mai multe elemente diferite aici. Primul este să încerci să-i aduci unui abuzator cât mai multe acuzații posibile, pentru a putea negocia un fel de înțelegere, chiar dincolo de incidentul violent. Există posibilitatea emiterii unor acuzații legate de droguri? Există vreo armă ilegală sau vreo armă de foc în casă? Asta oferă o șansă mai mare ca măcar *unele* acuzații să rămână. Celălalt element la care se referă Wile se numește acuzare bazată pe dovezi. Adică bazată mai degrabă pe „dovezi" decât pe „martori". Un procuror poate oferi suficiente dovezi în instanță, astfel încât un martor nu va trebui să meargă și să depună mărturie în fața abuzatorului. Astfel de dovezi pot include fotografii, declarații, mărturii ale martorilor, înregistrări anterioare sau înregistrări de la 911.

Acesta este modul prin care, spre exemplu, Stacy Tenney și familia lui Michelle ar fi putut să îl acuze pe Rocky Mosure cu sau fără mărturia lui Michelle, dacă ar fi găsit vreodată șarpele ăla. Ar fi putut combina asta cu o declarație de când Rocky i-a amenințat pe toți cu pușca bunicului lui Michelle sau, dacă ar fi știut, cu multele dăți în care a urmărit-o pe Michelle în drumul ei spre și dinspre școală, sau când îi răpea

pe copii doar ca s-o șantajeze. Dacă ar fi putut să-l țină închis înainte de proces din cauza gradului de periculozitate, ar fi aflat că avea și nu avea loc de muncă, că se apuca și se lăsa de droguri. Ar fi putut ști toate acestea, ar fi acționat conform și, poate mai mult, dacă ar fi avut în 2001 o Echipă de Mare Risc care să împărtășească informația, să creeze o imagine mai clară a situației printre barierele birocratice.

Acuzările bazate pe dovezi existau și când Michelle a retractat. Ellen Pence, avocata din Duluth, Minnesota, care crease Power and Control Wheel, pleda pentru acestea încă din 1980. Dar abia când Casey Gwinn, pe atunci procuror în San Diego, i-a observat eforturile și a început să aducă astfel de cazuri unul după altul la proces, în jurisdicția lui, mișcarea bazată pe dovezi în violența domestică a luat avânt. Gwinn a călătorit până la Duluth și s-a întâlnit cu Pence, a aflat de strategia ei și s-a întors la San Diego la timp ca să-și încerce primul caz bazat pe dovezi în violența domestică - împotriva unui judecător în funcție, pe nume Joe Davis. Prietena lui Davis a retractat, apoi a dispărut. Dar Gwinn a depus acuzațiile oricum.

Și, în fața presei locale și a camerelor de televiziune, a pierdut cazul. A fost o înfrângere umilitoare. Întregul proces fusese urmărit intens în regiune, având în vedere că era împotriva unui judecător, iar Gwinn mi-a spus că s-a „făcut de rușine... Nu știam ce fac."

Dar, după procesul Davis, procurorul orașului de la acea vreme, John Witt, l-a chemat pe Gwinn la el în birou și i-a spus că va fi dificil pentru amândoi, pentru întregul birou, o vreme, dar că el credea în ceea ce încercase Gwinn să facă.

- Mi-a spus să ies și să găsesc o cale să câștig cazurile astea, a spus Gwinn.

Gwinn a început să ceară înregistrări de la 911 ale tuturor cazurilor de violență domestică - ceva ce nu făcuse

înainte de Davis. Și a cerut poliției să facă poze la tot: la locul faptei, victimelor, chiar și abuzatorilor, dacă aceștia erau furioși în spatele vehiculelor de poliție. Orice fărâmă de informație posibilă care exista, Gwinn o voia. A început să lanseze apeluri la departamentele locale de poliție, cerându-le să adune din ce în ce mai multe dovezi. Când un sergent i-a spus că întreaga lui misiune e un rahat, că Gwinn nu va ajunge niciodată să urmărească penal aceste cazuri, Gwinn a creat un sistem de mesagerie care să anunțe poliția cum erau rezolvate cazurile lor.

Gwinn a încercat douăzeci și unu de cazuri la rând, toate delicte de violență domestică. Toate fără ca victima să fi depus mărturie.

A câștigat șaptesprezece dintre ele.

Când VAWA a fost adoptată în 1994, Gwinn deja pregătise procurori din întreaga țară pentru acuzări bazate pe dovezi în cazurile de violență domestică. (E puțin impropriu să le numești bazate pe dovezi, din moment ce toate procesele se bazează, tehnic, pe dovezi.) A început să creadă cu ardoare că, dacă putem acuza criminalii fără cooperarea victimei, putem acuza și agresorii. În 1996, Gwinn a fost ales procurorul orașului San Diego și s-a ținut de promisiunea din campanie, anume să aloce 10% din întregul lui birou unei unități pentru violență domestică. În momentul acela, jurisdicții din țară veneau deja la el pentru instruire. Gwinn spune că au ajuns să pună sub acuzare de la mai puțin de 5% din cazurile de violență domestică în anii 1980, până la 80% din astfel de cazuri în unele jurisdicții la sfârșitul anilor 1990.[2]

Apoi, în 2004, a apărut Crawford.

În Crawford vs. Washington, Curtea Supremă a decis că interogatoriul are nevoie de martori la proces, cu excepția cazurilor în care un martor era indisponibil (spre exemplu,

bolnav sau mort). Curtea a spus că un inculpat avea dreptul constituțional să își înfrunte martorii, că declarațiile testimoniale ale martorilor care nu apăreau la proces erau „din auzite". Iar „din auzite" nu era admisibil.[3] Asta însemna că victimele care erau prea îngrozite să apară în instanță, dar care, altfel, erau sănătoase, nu le mai puteau permite procurorilor să le folosească declarațiile.

Post-Crawford încă mai e un loc pentru instanțele statale care să poată stabili probe admisibile, pe care să le utilizeze folosindu-se de propria libertate de acțiune, dar, în general, Crawford a avut un efect profund asupra cazurilor bazate pe dovezi în violența domestică din țară. În prezent, declarațiile victimei sunt de cele mai multe ori inadmisibile în acțiunile din instanță, dacă un martor nu este cooperant (după cum se întâmplă în 70% dintre cazuri).[4]

– Obstacolul în acuzațiile bazate pe dovezi nu se leagă de dovezi, a spus Gwinn. Nu e despre viabilitatea câștigării acestor cazuri. E vorba despre norme culturale și valori. Iar în centrul lor există o cantitate incredibilă de misoginism.

Una dintre criticile aplicate modelului Newburyport este că extinderea lui la un cadru urban aglomerat, unde resursele sunt limitate, iar apelurile de violență domestică nesfârșite, s-ar dovedi dificil. Mark Gagnon, fostul șef al poliției din Amesbury, respinge această critică.

– O comunitate mai mare va avea mai multe resurse, spune el. Se poate face, dar la un nivel diferit.

Dunne recunoaște provocarea extinderii lui, dar spune că ar trebui avută în vedere fragmentarea teritoriului în jurisdicții care pot fi gestionate. Zonele urbane din Massachusetts, precum Framingham, Lynn și Cambridge, au parcurs trainingurile lui Dunne și Wile și au dezvoltat Echipe de Mare Risc.

– Cred că unul dintre beneficiile modelului este că nu schimbă lucrurile doar pentru victime, ci schimbă lucrurile pentru *toată* lumea, a spus Mary Gianakis, fosta directoare a Voci împotriva Violenței din Framingham și conducătoarea Echipei lor de Mare Risc. Schimbă modul prin care fiecare spiță de la roată abordează violența domestică. Cred că le trimite și un mesaj clar abuzatorilor. Că noi, comunitatea, nu vom tolera acest tip de violență. E un mesaj important pentru că schimbă cultura.

Până în momentul actual, Kelly Dunne și Robert Wile au instruit zeci de mii de persoane din întreaga țară. Și grupuri din California până în Louisiana, din Florida în Illinois au cerut traininguri. Campbell a făcut cercetarea, dar Dubus și Dunne au pus teoria în practică, a spus ea.

– S-au informat în legătură cu munca mea, iar acum eu mă informez în legătură cu a lor, mi-a spus Campbell. Fostul vicepreședinte, Joseph Biden, a promovat programul Amesbury în octombrie 2010, când a onorat-o pe Suzanne Dubus la un eveniment de la Casa Albă, eveniment care marca Luna Conștientizării Violenței Domestice.

– Trebuie să înlocuim ce am făcut și să reproducem acest tip de succes, le-a spus el celor adunați.

Pentru Dunne, succesul lor demonstrează cum o problemă aparent de nerezolvat poate fi rezolvată cu costuri relativ mici, prin coordonare, împărtășirea informației și vigilență pură.

– În cazul lui Dorothy căutam o alarmă de incendiu în timp ce mă aflam în mijlocul focului, a spus Dunne. Și nu poți face asta. Avem nevoie de un sistem deja instituit.

Înainte de formarea echipei în 2005, orașul Amesbury avea singur, în medie, câte o omucidere pe an cauzată de violența domestică. De când au început, Dubus și Dunne nu au avut nici măcar un caz de omucidere. Ce este la fel de important

pentru Dunne, totuși, este că a trebuit să pună mai puțin de 10% dintre supraviețuitoare în adăpost; înainte de 2005, numărul acela ar fi fost peste 90%. Lui Dubus i se pare mai potrivit să creeze un model în care victimele sunt mai degrabă protejate decât alungate.

– Aici e indignarea, mi-a spus ea. E foarte ieftin să faci ce facem noi. E mult mai ieftin decât investigațiile pentru crimă, judecata și timpul petrecut la închisoare.

La sfârșitul anului 2012, Biroul pentru Violența Împotriva Femeilor din cadrul Departamentului de Justiție din Washington, D.C., a alocat jumătate de milion de dolari pentru reproducerea Programului de Mare Risc, alături de altul din Maryland, numit Programul de Evaluare a Letalității. Au fost inițial luate în considerare douăsprezece locuri din țară, inclusiv Rutland-Vermont, Brooklyn-New York și Miami-Florida. La final, doar un singur loc a primit undă verde de la OVW să reproducă programul lui Dunne: Cleveland, Ohio.[5]

În statul Ohio, între 1 iulie 2016 și 30 iunie 2017, erau 115 de omucideri cauzate de violența domestică.[6] Numai anul 2016 a avut singur mai mult de șaptezeci de mii de incidente de violență domestică (doar în puțin peste jumătate existau acuzații depuse).[7]

– Șaptezeci de mii de apeluri, a spus Tim Boehnlein de la Centrul Districtual pentru Serviciile Victimelor Martor din Cuyahoga, care este și unul dintre cei doi lideri ai Echipei de Mare Risc din Cleveland. (Celălalt este Centrul de Consiliere pentru Violență în Familie și Copii.)

Sunt o mulțime de oameni ale căror vieți sunt afectate de violența domestică, o mulțime de familii.

Orașul Cleveland este împărțit în cinci districte, în cadrul departamentului de poliție; cele trei districte din interior aveau

ofițeri pentru violența domestică, dar nici primul și nici al cincelea district – partea de est și partea de vest ale orașului – nu aveau capacitatea să se ocupe de numărul copleșitor de apeluri zilnice pentru violență domestică. Așa că orașul și-a orientat într-acolo noul experiment de mare risc, începând din octombrie 2016.

Dunne m-a sunat acasă într-o după-amiază, imediat după ce se întorsese dintr-una din sesiunile ei de training din Cleveland.

– E o persoană pe care trebuie să mergi s-o vezi, mi-a spus ea. Nu mă întreba nimic. Doar mergi.

GRACE SUB PRESIUNE

Într-un apartament întunecat, plin de fum și de canapele maro-ciocolatii, cu arcuri, un copil desculț bocește. Copilul, pe care îl voi numi Joey, are cârlionții ciufuliți și dărâmă un scaun de bucătărie, din metal. Un alt băiat îl ridică. Îl dărâmă din nou și sare peste spătar de câteva ori. E un televizor pornit în bucătărie. Pe masă, un bol cu Cheerios cam fleșcăite, pe care nu le mănâncă nimeni. În fața mea stă un adolescent cu piele palidă, care este înfricoșător de tăcut. Îl voi numi Mark. E obișnuit cu gălăgia pe care o face fratele lui mai mic, care are autism. Are și alți frați, cu alte nevoi speciale. Copilul mărșăluiește spre sufragerie și aleargă spre genunchii mamei lui, apoi ia o carte de vizită pe care ea a pus-o la capătul mesei.

– Joey, spune detectiva așezată lângă mama lui. Joey, nu lua cartonașul ăla!

Detectiva Martina Latessa vorbește cu un soi de accent urban. Bronx, poate. Coasta de Est, limbaj de cartier interlop. Doar că nu a locuit niciodată în afara orașului Cleveland, unde suntem noi acum. Joey o ignoră; nu e clar dacă înțelege. Îi zâmbește băiatului.

– Yo, spune ea, mă auzi, Joey? Nu lua cartonașul ăla.

Joey sare desculț înapoi în bucătărie, cu cartea de vizită în mână. Alunecă pe podea, cade în fund, apoi dispare și nu-l

mai văd. În clipa în care Joey iese pe ușă, fața detectivei Latessa e din nou serioasă și se întoarce spre mamă:

– Motivul pentru care cazul tău mi-a fost repartizat mie este că am plecat de la unitatea pentru violență domestică. Nu am plecat din al cincilea district (unde se află casa). Sunt la ceea ce se numește Unitatea de Reducere a Omuciderilor, un grup operativ.

Lasă cuvintele să vibreze în atmosferă.

Omucidere.

Reducere.

Unitate.

În acest moment, femeia este atentă la ea. O voi numi Grace. Își trage în jos, peste mâini, puloverul prea mare și se afundă în canapea. Se concentrează la ce spune Martina. Mark se află de cealaltă parte a Martinei, frecându-și mâinile între genunchii noduroși, se uită la fața mamei lui. E palid ca o piatră.

– Dacă mă ocup de cazul tău, spune Martina, ești în cel mai mare risc de a fi omorâtă, OK? Înțelegi?

Pe fața lui Grace curg lacrimi.

– Ți-e greu să auzi asta?

Dă din cap.

În bucătărie, Joey țipă. Țipete care îți sfâșie urechile, enervante. Stăm pe canapelele moi, arcurile sunt uzate, iar un porcușor de Guineea se agită într-o cușcă de pe un raft din apropiere.

– Am nevoie să mă lași să-mi fac treaba, îi spune Martina, să vă pot proteja pe tine și pe copiii tăi, OK?

Grace își șterge nasul cu mâneca, dând din cap. Părul ei e prins la spate într-o coadă. Cineva îl duce pe Joey într-un dormitor din spate, de unde țipătul lui nu se mai aude, și e o

ușurare de moment. Dar apoi, în câteva secunde, se întoarce și sare din nou pe spătarul scaunului.

– Va fi greu, spune Martina, pe care Joey nu doar că o lasă impasibilă, ba mai mult, pare că nu-l aude deloc. Iar asta nu va dispărea. Îți vei relua viața și vei începe de azi, în regulă?

Grace dă din cap, dă din cap, dă din cap.

Martina se întoarce brusc spre Mark:

– Ai grijă de ăla?

Inițial sunt nedumerită. Apoi înțeleg ce vrea să zică: porcul de Guineea furios.

– Mda, șoptește Mark pe jumătate întrebător.

– Ai face bine să nu fii rău cu animalul, spune ea.

Îi zâmbește băiatului, arătând cu pixul spre porcul de Guineea. Durează un moment să înțeleg cât de naturală a fost această trecere, descifrarea emoțională a camerei. Tocmai i-a spus unui băiat că mama lui e în pragul de a fi ucisă, iar mama suspină. Aproape nimic nu e mai înspăimântător pentru un copil decât să vadă un adult – care se presupune că deține controlul, care se presupune că are toate răspunsurile – că suspină necontrolat. Martina are un talent natural de a-i citi pe cei din jurul ei, jonglând în jurul marginilor emoționale delicate. Destinde atmosfera. Și dacă tocmai ți s-a spus în fața fiului tău adolescent că ești următoarea victimă a unei crime din oraș – acum poți lua o pauză să te aduni.

– Ar fi bine să aibă de mâncare și apă tot timpul, spune Martina, cu vocea ei Foarte Oficială a „polițistei care poate glumi cu un copil".

Mark rânjește. Își trage genunchii spre bărbie și își așază capul pe ei, privind-o cu un amestec de admirație și timiditate.

Apoi ea se întoarce spre Grace, ținând în mână o poză:

– El e?

Pentru a înțelege cât de eficientă e Martina Latessa în meseria ei, ar trebui să te gândești la micul animal de plastic pe care îl are pe birou. Din față, are corpul unei broaște, din spate, al unui cameleon, și e atât de colorat, încât e inutil să cauți indicii pentru a-l identifica. Nu seamănă cu nimic din ceea ce poți găsi în natură. Arată ca ceva dintr-un unghi, ca altceva din alt unghi și, când e privit ca un întreg, pare că face parte dintr-o categorie unică. E dezarmant, amuzant și un pic ridicol.

Nu trebuie să mergi prea departe ca să găsești metafore în lumea Martinei.

Ea este unul dintre cei doi detectivi pentru violența domestică dedicați cazurilor de mare risc din Cleveland. O detectivă a cazurilor de mare risc de violență domestică, dacă vreți, deși titlul e stângaci. Poziția - într-o zonă urbană, solicitantă, cu volum mare de muncă - e nouă-nouță. Ea și colegul ei, Greg Williams, s-ar putea să fie chiar singurii din țară. (Sunt multe locuri care au detectivi sau ofițeri de poliție dedicați violenței domestice, dar încă nu am întâlnit unul care se ocupă de cazurile de mare risc dintr-un oraș mare. Kelly Dunne nu a putut confirma că Martina și Greg sunt singurii, dar nu a dat niciodată de alții.) Așa că și titlul e unic.

Martina e extraordinar de potrivită la locul ei de muncă, probabil cel mai eficient polițist pe care l-am întâlnit într-un caz de violență domestică. Când îi spun asta, răspunde:

- Minți!

Dar roșeața din obraji o dă de gol. (Când mă prezintă în departament spune: „Aceasta e Rachel-urăsc-poliția-din-Cleveland Snyder." Mai târziu, voi afla că cea mai bună apărare pe care o am este să o numesc „fană Steelers".) E vorba de capacitatea cameleonică pe care o are - în câteva clipe poate comunica pericolul de neimaginat în care se află Grace, apoi glumește cu Mark

ca și cum ar fi o zi oarecare din viața unui adolescent și a animalului lui, după care îi spune lui Joey cum că ar fi bine să fie atent la ce face. Când li se prezintă un copil cu autism, majoritatea oamenilor, inclusiv eu, cel mai probabil ignoră copilul. Poate ar cere să aibă cineva grijă de el o clipă. Martina îl aduce în mijlocul acțiunii. E un mod subtil de a-i spune lui Grace:

– Știu cât de complicată este viața ta, iar asta nu mă va descuraja.

Mai târziu, îmi va spune că și-a dat seama că are autism din secunda în care a intrat pe ușă.

Faptul că Martina e femeie, sincer, pare foarte important pentru mine, deși supraveghetorul ei, Shamode Wimberly, nu e de acord. Genul nu contează, crede Wimberly, dacă cineva e bun la ce face. Iar Martina pare că face munca a trei oameni. Dar, din perspectiva mea, faptul că ea este o femeie care vorbește în mare parte cu femei e important. Că le întâlnește pe victime în propriile case sau în casa prietenilor sau a familiei, în loc să le forțeze să treacă printr-un labirint birocratic de departamente, judecătorii și centre pentru situații de criză, e relevant. Că glumește, îi întreabă și de alte aspecte ale vieții lor, petrece cu ei câte ore este nevoie, e relevant. Că e o singură persoană, o resursă extrem de limitată, este, de asemenea, relevant.

Martina a crescut în partea de vest a orașului Cleveland, într-o familie cu treisprezece copii, un singur set de părinți. Are atât de multe nepoate și nepoți, încât rotunjește numărul (la patruzeci). Prima dată când o întâlnesc, îmi spune că a crescut într-o casă a cărei priveliște dădea în curtea din spate a lui Ariel Castro, unde i-a ținut pe Michelle Knight, Amanda Berry și Gina DeJesus timp de un deceniu. Nimănui nu i-a venit să creadă când a auzit veștile. O casă suficient de aproape, încât să tragi o săgeată. Acel cartier era ca un orășel; toată lumea știa

pe cineva care le cunoștea pe fetele alea. Discuția despre ele, cum au dispărut, pur și simplu, revenea des pe parcursul anilor.

Trecem cu mașina pe lângă casa unde a crescut Martina, o casă cu două etaje, postbelică, cu margini de lemn, acoperiș cu frontoane. Conduce o mașină de serviciu albastru-închis, cu scaune din acelea tapițate, tip V8, cu arcuri flexibile, un radio în față din care se aude ocazional un cod de poliție. Părul ei creț e prins la spate într-o coadă la fel de strânsă ca a unei gimnaste de la Jocurile Olimpice. Încetinește mașina și face un semn peste stradă, spre fosta curte a lui Castro. Casa a fost demolată de-atunci. Martina, care e în poliția din Cleveland de optsprezece ani, era deja detectiv când au fost găsiți, în 2013.

În copilărie, Martina a avut un vecin care a fost ucis chiar alături. Un bărbat pe nume Nick, care obișnuia să mănânce porumbei și să arunce oasele în curtea familiei ei. Nu își amintește numele lui de familie. Ucigașii s-au dovedit a fi prietenul surorii mai mari a Martinei și amicii lui. („Și-au executat cei douăzeci și cinci de ani. Au ieșit acum", mi-a spus ea.) Crima a speriat-o de moarte. Strada era blocată de poliție, ambulanțieri și medicul legist, toți erau acolo. Apoi, dintr-odată, au plecat și ea a început să plângă. A numărat casele: a lui Nick era prima de pe stradă, apoi a doua era a ei. Credea că familia ei e următoarea. Că mâine, oricine l-a omorât pe Nick va veni și îi va omorî pe ea și pe cei din familie. Un detectiv criminalist a văzut-o plângând și a venit și s-a așezat cu ea pe veranda din fața casei. I-a promis că va reveni să o verifice. Spune că exact în ziua aceea, exact în acel moment, s-a hotărât nu doar că vrea să fie agent de poliție, ci că vrea să devină criminalist.

Acesta este visul ei vechi de trei decenii. Pare apocrif. Puțin cam artificial pentru o audiență formată dintr-un reporter.

Doar că mă întorc din nou și din nou în Cleveland, petrec zile întregi cu Martina Latessa și devine clar că uciderea vecinului ei este un lucru la care se gândește adesea. A încercat de-a lungul anilor să caute cazul, să afle numele detectivului criminalist. Dar documentele despre omucideri în anii 1980 se aflau într-un sistem complet diferit și necomputerizat și nu a găsit nimic niciodată. Uneori trece pe hol pe lângă cineva pe care îl cunoaște - un ofițer din echipa specială, un polițist de patrulă, un nou-venit în training - și uciderea vecinului de vizavi își face loc în conversația lor. M-a dus odată jos, la omucideri, a intrat pe ușă și a spus întregii săli:

- Aveți un loc și pentru mine? Aceasta e Rachel Urăsc-poliția-din-Cleveland Snyder.

E o glumă, despre cât de mult vrea ea să se mute la departamentul pentru omucideri. Un detectiv o strigă și o întreabă dacă a găsit vreodată dosarul cazului ăluia despre care vorbește tot timpul. Spune că nu, dar îl va găsi într-o bună zi, când va coborî la subsol, unde sunt ținute dosarele vechi, scrise de mână. Într-o zi, înainte să se prezinte în instanță, se întâlnește cu unul dintre foștii ei mentori. E pensionat acum și lucrează la securitatea judecătoriei uneori. Îl întreabă care sunt șansele ei să ajungă la omucideri, dacă crede că va prinde următorul post vacant.

- De ce vrei să lucrezi acolo? o întreabă el. Nu e nimic de rezolvat. Toată lumea e moartă.

Îmi spune că are un tricou pe care scrie „Ziua mea începe când a ta se termină". (După câteva luni îi povestesc unui ofițer pensionat din San Diego, iar el răspunde: „Da, cred că fiecare departament de poliție are tricoul ăla.")

Lynn Nesbitt, o avocată pe violența domestică, cu biroul chiar vizavi de al Martinei, spune că nu prea pot suporta să se gândească că Martina va pleca. Și chiar și Martina pare răvășită din cauza asta. Nu o spune, dar suspectez că știe că

e unică. Roșește la complimente, le deviază cu sarcasm. („Ești un mare mincinos" e una dintre favoritele ei. Alta: „E la fel de absurd ca rahatul de pisică.") Ea a fost tot timpul genul de femeie care a operat într-o lume a bărbaților, iar acum, probabil pentru prima oară din istoria ei în forțele de ordine, faptul că e femeie e un beneficiu. Le face pe victime să vorbească într-un fel cum nu am văzut niciodată un bărbat să o facă. Chiar și unii dintre detectivii din unitatea ei, oricât de buni sunt, e puțin probabil că vor primi genul de cooperare din partea victimei pe care ea reușește s-o aibă. Sunt statistici care sugerează că cooperarea victimei în cazurile de violență domestică e doar 20% în unele jurisdicții. Și sunt o mulțime de polițiști în țară care cred că, dacă o victimă nu cooperează, atunci nu are niciun sens să scrie un raport, darămite ca un procuror să depună acuzații.

Martina a crescut mergând la o școală catolică, a purtat uniformă și tot tacâmul. O fată bună. Dar cartierul ei era dur, periculos. Se întorcea de la școală țopăind printre ace folosite. Știa vag ce erau. Alți copii o întrebau dacă vrea să fumeze iarbă, dacă vrea să bea bere, dacă vrea să încerce drogul ăsta și pe celălalt, iar răspunsul ei era întotdeauna același: nu. Nu, nu, nu. Pentru că, de când avea nouă ani, voia să devină criminalist și nu a șovăit nicio zi asupra acestei idei. Nu a consumat niciodată. A trăit în ghetou, dar nu era din ghetou. Părinții ei se certau, dar în familia lor nu a existat niciodată violență. Spune că tatăl ei era cel care purta pantalonii în familie, dar mama ei îi alegea pe cei pe care să-i poarte.

Într-o seară, când avea zece sau unsprezece ani, era acasă la o rudă mai în vârstă, când soțul femeii a venit acasă și a început s-o bată. A speriat-o de moarte pe Martina. A fugit afară din casă, la capătul străzii, la telefonul public. L-a sunat pe fratele ei mai mare și i-a spus ce se întâmplă.

– Nici nu mi-a trecut prin cap să sun la poliție, a spus ea.

Fratele ei a venit și au mers înapoi, dar soțul plecase deja, iar ruda Martinei a spus că totul era în regulă și că nu a fost mare lucru, doar să uite incidentul.

Singurul element definitoriu din viața Martinei, dincolo de munca de polițist, este sportul. În ultimul an de liceu, a luat vina asupra ei pentru ceva ce făcuse o prietenă de-ale ei (nu a vrut să-mi povestească despre ce a fost vorba) și a fost dată afară din echipa de baschet. Atunci a fost devastată. Baschetul fusese interesul ei principal de la începutul liceului. În familia ei cu treisprezece copii, era fără îndoială cel mai înzestrat atlet, un talent natural la orice, de la softball, la golf, dar pe-atunci baschetul era iubirea ei. A ajuns să afle de la un prieten despre o ligă locală organizată de centrele de recreere publică din Cleveland. Fiind atât de talentată, și-a petrecut ultimul an de liceu jucând în acea ligă prin tot orașul, iar pentru ea – o fată cu o viață destul de liniștită, de la o școală catolică – a fost ca un curs intensiv de școala vieții. Dintr-odată, vecinii care locuiseră lângă ea toată viața, dar care îi fuseseră întotdeauna străini, au devenit prietenii ei. S-a împrietenit cu niște surori dintr-o familie de pe acolo, pe nume Koziol – toate fiind la fel de serioase ca ea în privința sportului –, iar una dintre ele, Maryanne Koziol, i-a oferit o slujbă la Cudell Recreation ca să îi antreneze pe copii – același loc în care un băiețel pe nume Tamir Rice va fi omorât într-o zi.

– Surorile alea, Koziol, m-au întărit, spune ea.

A antrenat copii de șase și șapte ani, ligile de juniori, și conducea programul de vară T-ball. Mai târziu, a antrenat fete tinere și adolescente. Softball, volei, oriunde era nevoie de ea. A întâlnit copii care erau abuzați, copii ai căror părinți erau dependenți de droguri, copii de la orfelinat. Copii prinși într-un sistem nesfârșit de sărăcie și violență. A auzit pentru

prima oară argoul de stradă, a văzut traficanții de droguri din cartier plimbându-se, încheind afaceri.

– Lucrul cu surorile Koziol m-a pregătit pentru toate lucrurile cu care urma să mă confrunt în poliție, spune ea. La dracu'! Fără toată acea tărie pe care mi-au insuflat-o, nu aș fi reușit niciodată.

Una dintre surori, Sue Koziol, juca *flag football** pentru femei și a încurajat-o pe Martina să încerce. A ajuns în echipă fără niciun efort și au reușit să câștige unsprezece campionate naționale, jucând prin toată țara pentru următorul deceniu din viața ei. De acolo a fost recrutată să joace pentru Cleveland Fusion, o echipă din Liga Națională de Fotbal Feminin. Fotbal american. Prima dată când am căutat-o pe Google, am găsit un articol despre cariera ei în cadrul Fusion și nu știam, până în acel moment, că există o ligă feminină de fotbal. (S-a retras din fotbal acum, dar încă antrenează.) Lecțiile pe care le-a învățat jucând sport în cadru organizat – nu meciuri amicale sau sporturi în curtea din spate, ci în echipe formale – au devenit esențiale în munca ei de la poliție.

– Pentru a putea face sport, trebuie să fii antrenat, spune ea.

Vorbim în biroul ei, care are genul ăla de mobilier gri, industrial și scaune maro, cu roți, de pe vremea administrației Nixon. Se lasă pe spate în timp ce vorbim. Sunt „campată" pe un scaun cu rotile, pe jumătate rupt, stând ciudat între biroul ei și al lui Williams, care se află în spatele ei și care odată aproape că și-a scos ochii din orbite și apoi i-a băgat înapoi, doar ca să-mi arate că o poate face.

---

* O versiune a fotbalului american, în care regulile de bază ale jocului sunt similare cu cele ale jocului inițial, dar în loc să atace jucătorii pe teren, echipa aflată în apărare trebuie să înlăture un steag aflat la centura celui care are mingea, iar contactul nu este permis între jucători (n. red.).

– Trebuie să înveți să accepți sfatului cuiva, criticile. Doar taci dracului și lasă-i să te învețe, spune ea.

Acesta este unul dintre instrumentele ei, pe care îl folosește în relația cu supraviețuitorii. Martina nu le tratează pe victime ca fiind slabe sau lipsite de putere. Nu le întreabă de ce au rămas, de ce s-au măritat, de ce au rămas însărcinate. Le spune în ce situație sunt atât ele, cât și copiii lor, dar, în cele din urmă, cel mai important lucru pe care îl poate face e să le asculte.

– Aceste victime ale abuzurilor domestice nu au niciodată o voce. Nu pot avea o părere acasă. Abuzatorii le spun să tacă; să nu vorbească. Deci, dacă stai cu ele, le vezi cum se chinuie să scoată povestea afară, ceea ce s-a întâmplat și cu Grace, care a plâns și s-a chinuit, dar uneori e bine să îți dai jos povara de pe umeri. Încerc să le dau acea oportunitate.

Pe biroul din fața ei e așezat cameleonul-broască-șopârlă, alături de un morman de dosare cu cazuri în diferite stadii ale investigației. Telefoanele bej din biroul lor sunt atât de vechi, încât datează din era *Barney Miller**. („Îi punem pe oameni în așteptare, dar nu putem transfera apelurile", mi-a spus ea mai devreme. „Lumea crede că suntem doar leneși.") Unul dintre colegii ei de muncă a adus niște hummus, despre care Martina crede că e prea pretențios pentru un fel de mâncare. Trăiește cu Mountain Dew și cereale, și în toate dățile când am fost împreună, ne-am oprit doar o singură dată să mâncăm – și atunci pentru că îmi era atât de foame, încât suspectez că mi se scursese toată viața din ochi.

– După mine, un bun investigator e cel care are răbdare, spune ea.

Apoi adaugă, probabil în favoarea mea:

---

* Serial de televiziune american. Acțiunea se desfășoară într-o secție de poliție. Serialul a fost difuzat din 1975 până în 1982 (n. red.).

– O să înjur acum; mă vei auzi înjurând pentru prima oară (prin „prima" vrea să zică „a cincizecea"), dar uneori polițiștii și detectivii trebuie doar să tacă dracu' și să asculte.

Pe peretele din spatele biroului ei e un citat din Calvin Coolidge: „Nu te aștepta să-l ridici pe cel slab trăgându-l în jos pe cel puternic." Lângă, e lipit un poster al unui jucător de la Cleveland Cavaliers, iar corpul lui are capul Martinei pus în Photoshop. Dacă îi insulți pe Cavs, Martina te va distruge. Posterul a fost creat de un coleg detectiv, pe nume TJ, care a editat postere similare pentru toată lumea din birou. TJ s-a oferit odată să îmi arate dosarele lui cu cazuri pentru un singur an – 2016. Am mers într-un birou separat, a scos niște dosare dintr-un sertar, apoi din al doilea, apoi s-a întors în biroul lui și a arătat spre o cutie de sub o masă de conferință. În primul lor an de operațiuni, au scanat o mie șase sute de cazuri ca să vadă nivelul de periculozitate, dintre care aproape jumătate erau considerate de mare risc. Înainte de formarea echipei, au estimat că au avut aproape treizeci de cazuri de mare risc pe lună. De fapt, în prima lună de operațiuni, în octombrie 2016, au avut mai mult de optzeci, ceea ce i-a șocat pe toți[1]. Acum au o medie de aproximativ cincisprezece în fiecare lună. Violența în Cleveland înseamnă multe lucruri – bande, droguri, tâlhărie. Dar, mai presus de toate, violența din Cleveland înseamnă violență domestică.

UN GLONȚ PE ȚEAVĂ

Acasă la Grace, Martina îi arată poza de identificare. Lynn Nesbitt, avocata pentru violență domestică, stă vizavi de Grace. Grace confirmă că acela este el, partenerul ei, pe care îl voi numi Byron. Semnează hârtia din fața ei – hârtia pe care Martina o va folosi în raportul ei despre Byron și Grace.

– Mi se face greață doar când mă uit, spune Grace.

– OK, spune Martina, apoi pune hârtia deoparte, într-o mapă pe care o ține în poală. Nu trebuie să te mai uiți la el niciodată.

Scoate un raport în alb, ignorând scâncetul constant al lui Joey, televizorul și chiar și lacrimile lui Grace. Îi cere femeii să-și spună povestea.

– Toată, sau... întreabă Grace.

– Toată, spune Martina.

Martina este cunoscută pentru rapoartele ei detaliate. În lumea violenței domestice, un raport al poliției este un prim pas în ceea ce poate fi numit un sistem nesfârșit și de neînțeles. Dar e crucial. Un raport incomplet înseamnă că posibilele acuzații nu vor fi depuse, așa că un abuzator care arată multe dintre cele mai urgente semnale de letalitate – spre exemplu, Rocky Mosure – poate fi foarte ușor ignorat de sistem.

Martina spune că le reamintește constant ofițerilor de patrulă, în multiplele traininguri pe care le conduce, că e mai bine să supradetaliezi decât să subdetaliezi. Am discutat cu procurorii din întreaga țară, care sunt de părere că minuțiozitatea rapoartelor poliției este singurul element de care au nevoie pentru a-și construi cazul.

Aceasta este probabil și cea mai frecventă plângere pe care o aud: că rapoartele poliției sunt nespecifice, ambigue, scrise îngrozitor, lipsite de detalii. Și, ca rezultat, procurorii vor rămâne cu un caz slab sau deseori cu niciun caz. Luați, spre exemplu, raportul de la Institutul de Instruire pentru Prevenirea Strangulării, care a descoperit că ofițerii minimalizau incidentele, pentru că, probabil, nu erau instruiți corespunzător despre cum să identifice leziunile de la strangulare care nu erau ușor de recunoscut, precum pierderea memoriei, vocea răgușită, urinarea sau roșeața în sclerotica ochiului[1]. Astfel de rapoarte îi lasă pe procurori cu dovezi insuficiente.

Mă întreb ce s-ar fi întâmplat dacă cineva ca Martina ar fi mers la reședința Mosure - nu i-ar fi cerut lui Michelle să meargă la biroul lor, ci ar fi mers acolo - și i-ar fi văzut pe copii, ar fi văzut controlul pe care Rocky îl avea asupra ei, ar fi fost capabilă să o facă pe Michelle să creadă că sistemul o va proteja. E important să vezi mediul în care se află, mi-a spus Martina odată, să mergi la ei acasă.

- Aș fi putut s-o țin pe Grace aici toată ziua, dar am vrut să merg acolo unde îi este confortabil, a spus ea. Asta îmi dă o idee despre cine sunt, unde s-a întâmplat totul... Tot timpul spun: „Să-mi fie rușine mie, ca detectiv, dacă nu-mi ridic fundul de pe scaunul ăsta ca să merg la ea acasă, să-mi fac propriile poze." Vreau ceva ce poți vedea.

Grace își începe povestea pentru Martina. Ea și Byron au locuit împreună mai mulți ani[2]. Au copii împreună, iar ea are copii și din relația anterioară. Cu cinci zile în urmă, Byron a venit de la muncă beat, năpustindu-se pe ușa din față și întrebând unde îi e pistolul.

- Sub pat, i-a spus ea.

El a mers afară să scoată din mașină niște echipamente de la muncă, așa că ea a scos arma de sub pat și a mers afară să i-o dea. Când a văzut-o, ea spune că a început să glumească, zicându-i că va da cu mașina peste ea. Nu a putut să-și dea seama dacă era serios sau glumea. Starea lui de ebrietate îl făcea greu de descifrat. Ea era pe jumătate adormită. Așa că „a ridicat arma" și spune că asta l-a enervat. Martina îi cere să clarifice cum ținea arma. La el? Spre el?

- Nu, deasupra capului meu, spune ea.

- Apoi ce s-a întâmplat?

Grace spune:

- A început să se prostească, ca și cum avea de gând să mă ucidă. Așa că m-am întors în casă și am pus arma înapoi sub pat.

El a urmărit-o, a întrebat-o unde e.

Apoi a sunat soneria. Asta a contribuit la starea de confuzie, la ostilitatea crescândă. Era în toiul nopții, undeva în jur de două dimineața. De curând, cineva tot făcea asta, suna la sonerie, apoi fugea. Nu au răspuns niciodată. Dar Grace spune că Byron o acuza în ultima vreme că îl înșală și folosea soneria ca dovadă pentru teoria lui. Ea nu știa cine era la ușă și niciunul dintre ei nu a răspuns, dar la fel se întâmplase de mai multe ori de-a lungul ultimelor săptămâni.

Martina întreabă dacă Grace bănuiește cine era.

- Habar n-am.

Byron a scos arma de sub pat. Grace era acum trează, în alertă. Joey dormea pe canapea.

– O trage înapoi.

Grace mimează cu mâinile cum se pune piedica unei arme. Nu cunoaște jargonul.

– Asta se numește a aduce un glonț pe țeavă, spune Martina. Pune unul în camera cartușului.

Grace dă din cap. Fiul ei, Mark, își împreunează degetele, cu mâinile între genunchi, ochii ațintiți spre podea. Joey continuă să țipe și să sară pe diferitele piese de mobilier pe care a reușit să le dărâme.

– Apoi mă întinde pe pat, spune Grace, și îmi pune arma la tâmplă.

Își trage nasul în timp ce spune povestea asta, încearcă să nu plângă, ștergându-și fața cu mâneca întinsă de la puloverul ei.

– Simțeam cum se mișca vârful. Nu știu. Nu știu cum să spun.

– Ca și cum ai apăsa pe vârful pixului, nu? spune Martina, făcând o demonstrație cu pixul ei.

Grace dă din cap.

– A spus: „Știu că-ți bați joc de mine pe la spate. Sunt singurul care a fost alături de tine, iar tu îți bați joc de mine!" Tot spunea că vom apărea la știri diseară.

Martina o întrerupe la fiecare câteva secunde, să clarifice câte un aspect sau altul: la care tâmplă ținea arma? Cât timp a durat? Unde erau copiii? Cât timp a sunat soneria? Ce spunea el? Ce spunea ea?

Grace își continuă povestea. Byron îi spune întruna cum vor apărea la știri, cum el e singurul care dă doi bani pe ea, iar ea îl aude, dar nu îl aude, pentru că are arma aia ațintită spre tâmpla ei, căreia îi putea auzi șuieratul. Tot ce putea face, spune ea, era să stea acolo întinsă, cu ochii strâns închiși, și să se roage.

– Pentru ce te rugai? întreabă Martina.

– În mintea mea le spuneam adio copiilor mei, le spuneam că i-am iubit, pentru că eram sigură că mă va omorî.

Plânge din nou, iar Lynn îi dă un șervețel. Mark plânge și el un pic, deși încearcă să se abțină, și văd cum pieptul lui se ridică puțin câte puțin. E un omuleț stând acolo, la marginea vieții de adult, naufragiat între sentimentul de a vrea să își ajute mama și nevoia ca ea să îl protejeze.

Vreau să mă opresc aici, în acest moment, și să admit cât de ușor ar fi să treci cu vederea, cât de important este să înțelegi cu adevărat. Evaluarea Pericolului este un instrument care dă o idee despre un risc, un tip de calcul matematic al unei vieți în care există variabile infinte. Interogatoriul Martinei este genul de detaliere pe care mulți nu se gândesc să o facă - polițiie, avocați, chiar și procurori. Ei întreabă despre fapte, despre fiecare pas al momentului violent, dar s-ar putea să nu întrebe la ce se gândea sau ce simțea persoana în acel moment. Dar Martina află din răspunsul lui Grace nu doar despre periculozitatea lui Byron și indiferența față de viața altcuiva, ci și despre vulnerabilitatea lui Grace. *Ea* a crezut că va muri. De aici provine uneori discrepanța când oamenii spun că victimele nu sunt conștiente de periculozitatea propriilor situații: nu e neapărat faptul că nu sunt conștiente, cât că nu știu că știu. Un fel de disonanță cognitivă. Martina va sublinia atunci ce lucruri știe Grace, dar de care nu e perfect conștientă: că poate avea încredere în propria evaluare a pericolului. Ea e Michelle. Ea e Dorothy.

Și, chiar dacă Byron nu intenționa să o omoare, spune Grace, era beat și avea piedica de la armă ridicată, ar fi putut aluneca, ar fi putut apăsa din greșeală trăgaciul.

- El te poate auzi rugându-te? întreabă Martina

- Nu, spune Grace.

Dă din cap dezaprobator. Martina o lasă să se adune. Îi cere unui alt băiat din dormitorul din spate să fie atent la Joey, să-l ia din sufragerie. După asta, spune Grace, a tras-o de păr jos

din pat și a pălmuit-o. Sau poate a lovit-o cu pumnul. Nu își amintește precis. S-a întâmplat de trei ori. Pumni sau palme. Ochii au urme în jur, dar acum au pălit. Nu a putut să sune la poliție timp de aproape o săptămână, pentru că el nu a lucrat toată săptămâna aceea, așa că a ținut-o în casă. Genul de ostatică pasivă de care vorbește Kit Gruelle. Byron nu a trebuit să mai ridice mâna la ea după asta. Deja o înspăimântase.

A locuit cu el toată săptămâna, supunându-i-se, ascultându-l, prefăcându-se că totul era în regulă, ea era în regulă, ce a făcut el era în regulă. Dragostea ei fusese mai mare decât violența lui multă vreme, dar de data asta – când i-a cumpărat flori următoarea zi, pentru prima dată – a speriat-o îndeajuns. A petrecut cinci zile făcându-l să creadă că dragostea încă era de ajuns să îl ierte (poate și ea voia să mai creadă, pentru încă un minut). S-a prefăcut că îl iubește ca să rămână în viață și să își țină copiii în viață. Iar în momentul când a avut o fereastră spre libertate – următoarea dată când Byron a plecat la muncă –, a fugit. Și-a luat copiii și a fugit în cealaltă parte a orașului. Și asta a fost ieri. A sunat la poliție imediat cum a putut, iar ei au trimis o mașină din zonă să-i ia declarația. Raportul a aterizat pe biroul Martinei în această dimineață, pentru că Grace fusese catalogată de către poliție cu risc ridicat, așa că iată-ne pe toți aici. Grace era plecată de acasă de mai puțin de o zi și nu știa ce urmează: restul vieții ei sau moartea iminentă.

După ce a pălmuit-o, spune Grace, ea a căzut la podea și s-a prefăcut că a leșinat. Apoi, le spune Martinei și lui Lynn Nesbit, aproape ca și cum ar fi o paranteză, că în urmă cu mai mulți ani a avut o leziune cerebrală. Acum era bine, în mare parte, dar se temea că loviturile lui ar putea agrava leziunea anterioară și ar muri accidental. În timp ce era întinsă pe podea, prefăcându-se că a leșinat, el și-a putut da seama totuși

că se preface, spune ea. A ridicat-o de subsuoară, a izbit-o de perete și i-a spus:

– Vrei să te prefaci moartă? Bine. Te împușc acum, dacă vrei să te prefaci moartă.

Acesta e momentul în care Joey vine alergând în cameră și se urcă pe picioarele mamei lui, smulgând cartea de vizită a Martinei din poala mamei lui.

– Joey! exclamă Martina. Joey, nu lua aia!

Dar continuă să îi zâmbească băiatului; își deschide *clipboard*-ul cu cazuri, scoate alta și i-o dă lui Grace.

Martina îmi spune mai târziu că lucrul care a semnalat cu adevărat periculozitatea situației lui Grace a fost că ea s-a prefăcut că a leșinat.

– Pentru mine, ăsta e un semn că totul e foarte grav, a spus Martina. Trebuie să te prefaci că ai leșinat?

După un atac armat în masă, oamenii descriu deseori cum s-au prefăcut morți pentru a rămâne în viață. În Sutherland Springs, spre exemplu, Rosanne Solis, o victimă, a spus presei: „M-am prefăcut moartă și mi-am salvat viața."[3] În timpul atacului armat de la clubul Orlando Pulse, un tânăr pe nume Marcus Godden a spus: „M-am întins la pământ. Auzeam împușcături. M-am prefăcut mort."[4] În Oregon, în Mississippi, în Tobago, în Norvegia, în Anglia, victimele atacurilor folosesc exact aceste cuvinte: „M-am prefăcut mort." Pentru victimele terorismului din partea partenerului intim, e un răspuns de supraviețuire autonom. S-au prefăcut morți și s-au prefăcut morți, și s-au prefăcut morți din nou.

De îndată ce Grace își termină povestea, Martina revine asupra întregii povești în detaliu, de data aceasta repetându-i-o lui Grace, ca să fie sigură că are totul notat corect.

– Nu vreau să-ți pun vorbe în gură, spune ea.

Prima lui palmă a fost înainte sau după ce a îndreptat arma spre tine? Te-a trântit în pat prima oară sau de perete? Palme sau pumni? Ce s-a întâmplat după? Te-a pus să juri că nu vei suna la poliție pentru că altfel îl va lua pe Joey? OK. OK. OK. Martina își ia notițe, în timp ce Grace vorbește.

Grace menționează din nou florile pe care i le-a cumpărat în ziua următoare. Atunci s-a speriat cu adevărat. Pentru că nu îi cumpărase niciodată flori până atunci. Nu și-a cerut scuze. Dar i-a cumpărat florile alea. Îmi amintește de un poster din biroul Martinei: „A bătut-o de 150 de ori. A primit flori doar o dată." Florile cu roz și alb sunt deasupra unui sicriu. Byron i-a spus că, dacă va suna poliția să-l denunțe, iar el va fi săltat, va pune o gașcă din cartier pe urmele ei. Zulus. I-a spus că îi erau datori.

– Dobitoc! spune despre el Martina, care știe totul despre Zulus. Sunt, în mare parte, destul de prietenoși, nu ca Heartless Felons*. Nu sunt îngrijorată din cauza lor, dacă ar trebui să intervină poliția, dar asta nu înseamnă neapărat că nu e vreun idiot pe-acolo care e și nebun.

Grace dă din cap, dar nu pare convinsă de asta. Nesbitt o întreabă dacă a consultat-o vreun doctor (nu). Joey e un du-te vino, fuge prin sufragerie, bucătărie, dormitorul din spate, apoi trece iar în viteză ca o șopârlă. Martina îl înghiontește pe Mark.

– De ce nu îl duci în spate un minut?

După ce pleacă, ea se trage spre marginea canapelei, în fața lui Grace.

– Ăsta e cel mai periculos moment pentru tine, spune ea, așa că ne vom grăbi să scoatem mandatul.

Chiar dacă e duminică, mandatul va fi eliberat instantaneu. Martina scrie numărul ei de telefon. E al doilea telefon,

* În orig., în lb. engl. – „Delincvenți fără inimă" (n. red.).

de fapt, un telefon dedicat doar victimelor cu care se întâlnește. Îi spune lui Grace să o sune la orice oră, zi sau noapte. Am petrecut zile întregi cu Martina, întorcându-ne la mai multe case, vizitând victimă după victimă, și fiecăreia i-a spus asta: sunați-mă la orice oră, 24/7.

– Îl vom prinde pe Byron, spune Martina. Ești în echipa mea. Dar ordinul ăsta de protecție nu te protejează de cuțit. Nu e antiglonț. Așa că, atunci când îl vezi, trebuie să suni la poliție. Trebuie să mă anunți. E OK să mă suni plângând și e OK să mă suni ca să-mi spui că vrei să te întorci. Oricât de mult l-ai iubi, trebuie să mă suni când ai acest impuls.

Grace dă din cap, plângând de frică și de eliberare. Jură că nu se va întoarce, de data asta. Jură.

Joey țâșnește în cameră, cu capul învârtindu-i-se în toate direcțiile.

– Joey! Ce se petrece? spune Martina, ca și cum ar fi un nepot de mult pierdut.

Mark patinează în cameră, îl ia pe fratele lui și ies. Fracțiune de secundă. Sincronizare amuzantă. Duo dinamic.

Nesbitt începe acum cu o Evaluare a Pericolului pentru Grace. Te-a strangulat? Te-a bătut când erai însărcinată? Are acces la o armă? E dependent de substanțe? E șomer sau angajat cu prea puține ore? Sunt în casă copii care nu sunt ai lui? Te-a amenințat că te omoară? A amenințat că se sinucide? A amenințat că le va face rău copiilor? A evitat vreodată să fie arestat din cauza violenței domestice? L-ai părăsit după ce ați locuit împreună? Te-a sugrumat (strangulat) vreodată? Îți controlează toate sau majoritatea activităților de zi cu zi? E gelos în mod constant? Crezi că e capabil să te omoare?

Da, da, da, da, da. La fiecare întrebare, da. La toate. Da. Răspunsurile se adaugă unul peste celălalt și încărcătura emoțională este din ce în ce mai mare; fața ei se descompune;

își șterge lacrimile în mod repetat și îmi imaginez cum se gândește la toate dățile când s-a întors, la toate deciziile pentru care probabil se învinovățește, la dățile în care probabil nu a sunat la poliție. Pot să mi-o imaginez cum se gândește la fețele copiilor ei, imaginându-și probabil expresia furioasă a lui Byron, întrebându-se cum a ajuns în situația asta. Nicio victimă a violenței domestice – bărbat sau femeie, adult sau copil – nu își imaginează vreodată că este genul de persoană care ar ajunge într-o astfel de situație. Indiferent ce ne imaginăm despre o victimă, nu există un adevăr universal pentru fiecare dintre acele imagini: niciunul dintre noi nu ne imaginăm pe noi înșine.

Ce ne putem imagina, dacă e musai ceva, este un pumn. Cineva cu care ne întâlnim, un pumn, și am plecat. Dar nu se întâmplă așa. Evoluează în timp. Un partener căruia poate nu îi place machiajul tău. Sau o ținută sugestivă. Poate îți va spune că e pentru binele tău. Apoi, câteva luni mai târziu, poate va zbiera un pic mai tare decât ai auzit înainte. Poate aruncă ceva, o furculiță, un scaun, o farfurie. (E demn de menționat că, dacă o farfurie se izbește de perete și se sparge în bucăți, iar un ciob te taie pe față, Curtea Supremă îl consideră abuz „intenționat."[5]) Apoi, după săptămâni și luni cu ceva momente bune și ceva momente mai puțin bune, poate vei auzi cum îți va spune că știe că bărbații se uită la tine, vede alți bărbați care se uită la tine. S-ar putea chiar să te simți complimentată de asta. Dar apoi, poate continua cu o rugăminte: să stai acasă cu el încă un pic. Poate și asta e pentru „protecția" ta. Și prietena aia a ta, aia gălăgioasă? El știe că nu îl place. Și, înainte să îți dai seama, prietena aia dispare din viața ta. Apoi, după câțiva ani împreună, își pierde locul de muncă, vine acasă într-o zi cu o anumită dispoziție, te împinge într-un perete. Și tu știi că ăla nu e el, nu chiar. Ești cu el de ceva vreme, nu?

Oricine s-ar simți rău să-și piardă locul de muncă. Și și-a cerut scuze, nu? Părea plin de remușcări. Apoi, în următoarea lună vin o palmă, o îmbrânceală cu dosul palmei, altă farfurie aruncată. Dar nici controlul, nici abuzul nu tind să vină odată, să se aprindă ca un pumn. Se scurg încet, de-a lungul timpului, precum gazul.

Pentru bărbații agresați, care sunt între 15% până la 40% din victimele din America (depinde ce studiu citești[6]), stigmatul e și mai mare. Bărbații rareori caută adăpost. Rar sună forțele de ordine. Cultura care le spune femeilor să mențină familia intactă, să găsească iubirea și să fie iubite cu orice preț e aceeași cultură care emasculează și batjocorește bărbații ce se află în situații abuzive, care le spune bărbaților că, dacă sunt victime, e pentru că sunt slabi și nu sunt bărbați adevărați. E aceeași cultură care le spune că violența e acceptabilă ca răspuns la orice amenințare exterioară sau suferință interioară, dar lacrimile, nu. E o cultură care le limitează atât pe victime, cât și pe agresori, pe cel care e abuzat și pe cel care abuzează.

Partenerii de același sex nu se descurcă mai bine. Ei, de asemenea, raportează rar situația lor către poliție sau către centrele de ajutor, în ciuda ratelor de violență care sunt în general mai mari în cuplurile LGBTQ comparativ cu cuplurile heterosexuale, persoanele transgender și bisexuale experimentând cele mai mari rate de violență dintre toate grupurile.[7]

Punctajul lui Grace este cel mai înalt posibil. Unora dintre victime trebuie să li se spună ce înseamnă pericolul în care se află. Dar nu și lui Grace. Văd după lacrimile ei, după cum dă din cap, că știe exact ce înseamnă toate acele „da-uri".

– Ce-i cu mine? spune Grace încet, ca un suspin. De ce simt empatie față de el? Ca și cum mă simt prost că vorbesc despre Byron?

– E în regulă că încă îl iubești, spune Nesbitt, atingându-i mâna. Dar acum suntem implicate în asta și vă vom oferi ție și copiilor tăi ajutorul de care aveți nevoie.

Spune o poveste care s-ar putea să fie adevărată sau s-ar putea să fie apocrifă. Detectivul ăsta, spune Nesbitt, fusese în echipa lor și avea intoleranță la lactoză. Ca să vezi, mâncarea lui preferată era înghețata. Iubea înghețata. Dar, de fiecare dată când mânca, i se făcea rău. A tras bățul scurt. Care erau șansele? Nu însemna că nu mai voia să mănânce. Însă știa că, dacă o va mânca, i se va face rău. Grace înțelege.

– Acesta s-ar putea să fie cel mai greu lucru pe care îl faci, spune Martina. E și cel mai curajos.

Și chiar atunci mă gândesc că îi va ține un discurs de încurajare lui Grace, o teorie despre iubiri dificile, să fie sigură că pleacă. Dar nu o face. În schimb, Martina îi aduce în discuție pe copii, abuzul la care au fost martori și cum Grace are o responsabilitate față de ei.

– Mediul la care îi expunem pe copiii noștri va avea un efect profund asupra a cine vor fi când vor crește, spune Martina. Așa că acești băieți ar putea începe să le facă asta altora.

Grace își șterge ochii.

– Știu, știu.

Dar Martina nu o lasă să scape așa ușor.

– În momentul în care te văd pe tine procedând așa, vor înțelege că nu e permis, OK?

Grace dă din cap.

Mai târziu, o întreb pe Martina dacă ea crede că Grace îl va părăsi pe Byron, iar ea aprobă din cap. Ea crede că uneori își poate da seama când victimele sunt pregătite; când trec de la a fi victime, la a fi supraviețuitori. Studiile despre violența domestică vorbesc despre o medie de șapte încercări înainte ca o victimă să plece cu adevărat[8]. Dar nu e în întregime corect,

pentru că victimele se eliberează prima dată emoțional, uneori cu ani înainte de a fi fizic capabile să plece. Cât despre Grace, părea evident că, indiferent cât de frică îi era de Byron și indiferent ce tristețe ar fi simțit după despărțire, gândul de a-și lăsa copiii să crească fără ea îi motiva acum deciziile. Byron a înclinat balanța.

Dar Martina nu își asumă riscuri când vine vorba despre astfel de lucruri. A văzut victime care se întorc de prea multe ori. Așa că, atunci când povestea lui Grace e gata și Martina are puse notițele la dosar, se răsucește pe canapea, se uită la Grace și îi spune:

– O să-ți spun o poveste despre sora mea. Poveste adevărată. Poți să o cauți.

LIBERĂ-LIBERĂ

Martina a avut o soră mai mare pe nume Brandi. Brandi locuia la câteva ore distanță de Cleveland, în Warren, Ohio. Cele două nu prea țineau legătura, dar într-o zi, în vara lui 2015, fiica lui Brandi, Bresha, a apărut pe treptele din fața ușii Martinei. Bresha a copleșit-o pe mătușa ei cu povești despre anii de abuz din partea tatălui ei. Povești nemiloase și îngrozitoare. I-a îndepărtat complet pe Brendi și pe Bresha și pe ceilalți copii de restul familiei lor; Martina a recunoscut tactica izolării. Și știa câte ceva despre abuz. Cu ani în urmă, Brandi sfârșise în spital cu convulsii și un atac cerebral în urma unei bătăi severe. Era într-o stare atât de gravă, încât un preot a venit să îi dea ultima împărtășanie în spital. Martina a vizitat-o pe Brandi la spital.

– Toată partea stângă îi era amorțită, spune Martina, și nu-și amintește nici că am fost la ea, la spital, să o vizitez.

După asta, Brandi și-a părăsit soțul timp de șase luni și a stat cu copiii acasă la mama ei. Dar apoi, în cele din urmă, s-a dus înapoi, iar cu Martina și familia nu prea mai păstra legătura, până în ziua în care Bresha a apărut la ușa ei și a refuzat să se întoarcă acasă. Bresha a implorat-o pe Martina să o lase să stea cu ea, a spus că tatăl ei îi va omorî pe toți dacă se va întoarce. Martina a sunat la serviciile sociale. A sunat la poliție. A implicat tot felul de oameni.

Soțul lui Brandi i-a rupt coastele și degetele și i-a învinețit ochii.[1] Brandi a spus că probabil o dată el i-a spart și nasul – pentru care nu a primit niciodată tratament. Jonathan le controla banii, viața socială, viața de la muncă (cuplul lucra împreună). Ea nu avea o mașină a ei, nu a avut niciodată un cont bancar pe numele ei. Brandi era atât de doborâtă, încât nu putea să gândească pentru ea, nu știa cum să ia o decizie, nu știa cum să își țină copiii în siguranță. Martina va ajunge să îl numească cel mai grav caz de violență domestică la care a fost martoră.

Un an mai târziu, Bresha a fugit din nou de acasă.

– Acum e aproape adult și vine la mine acasă, îi spune Martina lui Grace. Și văd că are urme de tăieturi. Are paisprezece ani.

Martina spune că Bresha avea tendințe suicidare, era nevoie să fie spitalizată. Fata le-a spus tuturor că mai degrabă ar muri decât să se întoarcă acasă, la tatăl ei.

– Pe 28 iulie, spune Martina, a luat arma tatălui ei, și-a împușcat tatăl și l-a omorât în somn.

În ziua respectivă, Martina s-a trezit devreme, și-a lăsat afară câinii ei micuți (Sammy, Barkley, Bosco) și a văzut că primise mesaj după mesaj, apel ratat după apel ratat. Era 5:36 dimineața. Cinci treizeci și șase dimineața e genul de detaliu pe care și-l amintește cineva care scrie multe rapoarte de poliție. Știa că ceva e în neregulă, dar nu voia să afle ce, mai exact. Familia ei încă își revenea după supradoza unuia dintre nepoții Martinei; îi lăsase Martinei un mesaj vocal când, dintr-odată, vocea lui din înregistrare s-a întrerupt. S-a dovedit că leșinase, se înecase în propria vomă după ce a luat niște droguri periculoase și a murit. Martina a fost foarte afectată. Ei doi fuseseră apropiați, iar moartea lui a lăsat în urmă trei copii mici. Toată lumea din familie părea să o sune pe Martina ca să-i scoată din belele.

Le-a dat drumul câinilor înăuntru și a văzut-o pe sora ei intrând pe alee. Era semnul a ceva cu adevărat teribil, ceva suficient de grav, încât a simțit un nod de teamă în stomac. Sora ei i-a dat veștile. Bresha l-a împușcat și omorât pe tatăl ei.

Martina își amintește că s-a împiedicat când a făcut un pas în spate, aproape căzând.

La câteva minute după ce a primit veștile, telefonul Martinei a sunat. Era Bresha la telefon.

– Nu spune o vorbă, i-a spus lui Bresha, știind că orice va spune poate fi folosit în instanță. Niciun cuvânt, niciun singur cuvânt. Nu îmi spune nici măcar numele. Nu vorbi până nu ajung acolo.

Martina a rupt autostrada în două, conducând până la Warren. Până când a ajuns ea la secția de poliție, povestea lui Bresha a apărut la știri. S-a răspândit imediat prin Ohio și, înainte de sfârșitul zilei, a ajuns pe primele pagini, de la *New York Times* la *Daily Mail*, în Marea Britanie. În cele din urmă, chiar și publicații precum *People* și *Huffington Post* au scris despre ea.

Povestea e atât de puternică, încât plutește ca un abur în sufrageria lui Grace. Privirea lui Grace nu a părăsit fața pistruiată a Martinei. Într-un final, Martina rupe tăcerea.

– Deci, copiii tăi văd toate astea... Când îți spun că asta îi afectează, trebuie să stai naibii departe de casa aia... Trebuie să-i duci într-un mediu sigur. Dacă nu poți face asta, voi interveni eu.

Grace promite.

– Am avut de-a face cu asta ani de zile. Mi-a ajuns.

Spune că un motiv important pentru care a rămas era că fiindcă se temea de adăposturi și nu avea unde altundeva să

se ducă. Acum stă cu unul dintre foștii ei iubiți; prietena ei locuiește la etaj.

– Nu te întoarce din cauza banilor sau a mâncării, spune Martina, promițându-i că ei o pot ajuta cu asta. Dacă mă suni și îmi spui că te-ai răzgândit, ceea ce mă aștept să faci, o să încerc să îți schimb părerea, doar să știi, o să îmi fac treaba. O să sun la protecția copilului.

Pentru prima dată, Grace zâmbește cu jumătate de gură. Îi spune Martinei că e absolut sigură, sută la sută. Nu se întoarce de data asta.

Povestea nepoatei și a surorii Martinei ocupă cam jumătate din conversațiile pe care le am cu ea. E la fel de omniprezentă pentru ea precum omuciderea vecinului ei de vizavi și la fel de prezentă, în fiecare moment, precum aerul din jurul nostru. Mi-a spus despre cum procurorii voiau să o judece pe Bresha ca pe un adult, dar Martina știa că acolo lua sfârșit viața ei dacă se întâmpla așa.

– Ar fi fost doar o altă fată tânără, de culoare, blocată în sistem, mi-a spus ea.

I-a promis lui Brandi că va orice tot ce poate pentru Bresha, orice îi stă în putere, dar cu condiția ca Brandi să urmeze ordinele Martinei. Martina a deschis o pagină GoFundMe pentru a acoperi onorariile avocatului nepoatei ei. A vorbit cu presa, cu oricine a putut despre cum s-au întâmplat lucrurile. *Hashtag*-ul #FreeBreshaNow a devenit simbol nu doar al nedreptății rasiale din sistemul judiciar și de aplicare a legii, ci și un slogan pentru *Black Lives Matter*. Au fost demonstrații timp de luni de zile în fața judecătoriei din Cleveland și chiar și pe plan național, în orașe diferite din Statele Unite.

Sora lui Jonathan, Talema Lawrence, într-un interviu la *Vice News*, a spus că Bresha și-a omorât tatăl în somn, când era

lipsit de apărare, ceea ce o făcea o criminală. Dar familia lui Jonathan spunea și că ea avea nevoie de consiliere de sănătate mintală, să-și poată gestiona problemele, ceea ce a și făcut. Erau de neclinit, violența domestică nu „avea nimic de-a face" cu crima, de vreme ce nu l-a omorât în mijlocul unui conflict care escalada. Avocații vor recunoaște acest scenariu, cel abuzat care își omoară abuzatorul în somn. Somnul este acel moment rar în care un luptător nu poate riposta. Somnul este atunci când femeile abuzate și-au făcut curaj să riposteze, să își omoare uneori abuzatorii. (Altele omoară într-un moment violent pentru autoprotecție.) Multe femei din țară zac astăzi în celule de închisoare pentru că istoriile lor de violență domestică au fost interzise în instanță pentru propria apărare.

Dovezile pentru violența lui Jonathan au fost substanțiale. În 2011, după bătaia care a trimis-o în spital, lui Brandi i s-a acordat un ordin de protecție. A vorbit despre cum o amenința că îi va omorî pe ea și pe copii, dacă va încerca vreodată să plece, despre anii întregi de bătaie, izolare și control. A spus că trebuia să îl trezească la miezul nopții să îl întrebe dacă poate să meargă la baie, atât de mare era paranoia lui că ea îl înșală. După ce ordinul de protecție a fost acordat, ea și cei trei copii ai ei s-au mutat unde locuiau părinții ei pe atunci, în Parma, Ohio. Acele șase luni au fost singurul moment în care Martina a avut mai mult contact cu Brandi.

În cele din urmă, Jonathan a convins-o pe Brandi că lucrurile vor fi diferite. Ordinul de protecție a fost retras. Martina își amintește cum mama ei suspina când Brandi s-a întors.

– Abia aflasem toate aceste povești de groază despre ce i-a făcut... Eu eram ceva de genul „Mamă, va face asta de încă zece ori", a spus Martina. Tot timpul se întorc.

Martina știa că nu o poate forța pe sora ei să stea departe de Jonathan. Brandi nu locuia în jurisdicția Martinei, unde ar fi

putut construi ceva protecție în jurul surorii ei, iar secția de poliție locală nu avea o unitate specializată pentru violența domestică sau măcar un ofițer dedicat.[2] (Aveau un avocat al curții.) Martina a vorbit la secția de poliție din Warren, le-a spus cine e, cine era sora ei, le-a povestit despre trecutul familiei. A obținut promisiuni de la ei că vor face tot ce le stă în putință, că vor merge să verifice mai des, își vor face simțită prezența. Martina avea prea puțină încredere în această promisiune, dar simțea că nu prea avea ce să facă până când Brandi nu va lua decizia să plece. Fiecare expert în violență domestică cu care am vorbit spune că acesta e un pas crucial: o victimă trebuie să decidă că de data asta paharul s-a umplut.

– Așa că în următorii ani am sunat la poliție, să facă verificări, spune Martina. Îi puneau întrebări de față cu el. Ea nu spunea nimic.

Aceasta este urmarea pe termen lung a unei vieți întregi de violență domestică: resetarea creierului doar pentru supraviețuire. Un creier care reacționează pentru că este constant sub asediu va continua să trimită semnale de pericol; niveluri crescute de cortizol, adrenalină și alți hormoni de stres, contribuind la o constelație vastă de probleme de sănătate fizică și mintală. Disocierea este una dintre cele mai comune probleme, dar victimele violenței domestice cronice pot avea și o serie mare și pe termen lung de probleme, începând de la cele emoționale până la cele fizice. Pot avea pierderi cognitive pe termen lung, probleme cu memoria sau probleme cu somnul. Pot suferi de lipsă de atenție și iritabilitate. Unii cercetători fac legătura dintre o mulțime de afecțiuni fizice și o traumă nerezolvată, inclusiv fibromialgie și probleme digestive severe. În cartea sa, *The Body Keeps the Score*, autorul Bessel van der Kolk scrie: „Cea mai importantă treabă a creierului este să ne asigure supraviețuirea... chiar și în cele mai

rele condiții. Teroarea crește nevoia de afecțiune, chiar dacă sursa confortului e și sursa terorii." Van der Kolk crede că în timp ce stresul posttraumatic din rândul soldaților atrage cea mai mare atenție în zilele noastre, victimele traumei, inclusiv ale violenței domestice, sunt „fără îndoială cea mai mare amenințare la bunăstarea noastră națională."[3]

În situațiile domestice, mi-a spus Martina, apelurile nu sunt ca celelalte pe care le primește poliția. În alte situații, preiei apelul, arestezi, îți scrii raportul, iar apoi ai cam terminat cu persoana respectivă.

– Când ești într-o patrulă, ești chemat doar pentru coșmarurile oamenilor, spune ea. Cazurile domestice nu sunt la fel... Eu tratez mai puține cazuri, dar ei sunt mult mai implicați.

Nu este ceva neobișnuit pentru Martina să vadă o victimă atât de des, încât să ajungă să vorbească la per tu. Cazurile sunt complicate emoțional pentru victime și, deseori, sunt însoțite de probleme de adicție și probleme financiare; Martina trebuie să ia totul în considerare când le oferă sfaturi clienților sau se întâlnește cu procurorii de la orice caz dat. Uneori, barierele vin de la victimele înseși. Era o fată tânără, de optsprezece ani, pe care eu și Martina am vizitat-o într-o zi. A obținut un punctaj de șapte la Evaluarea Pericolului. (Grupul din Cleveland a modificat cele douăzeci de întrebări ale lui Campbell ca să se potrivească în teritoriul lor, așa că evaluarea lor are în total unsprezece întrebări.) Nu era un punctaj foarte mare, dar Martina știe cât de important este să remediezi violența când victimele sunt tinere. Consilierii au avertizat de ani de zile despre cât de des ciclul abuzului începe când cineva e tânăr – anii adolescenței, chiar anii pubertății. Iar aici era o adolescentă care îi spunea unui detectiv că nu vrea să depună acuzație. Martina voia să stea față în față cu fata aceasta, chiar dacă nu putea să o convingă să își schimbe părerea. De fapt, scopul ei principal nu era

să o ducă pe fată în instanță. Scopul ei principal era mult mai simplu: voia ca fata aceasta să audă de la cel puțin un adult că abuzul nu era normal.

Fata încă era la liceu, locuia acasă, cu mama ei. Fratele prietenului ei era în casă când noi am venit în vizită acolo. Fata lăsase mai devreme în acea zi un mesaj vocal pentru Martina, spunându-i să își vadă de treabă, înjurând-o. Martina a sunat-o înapoi oricum, zicându-i că e pe drum, chiar dacă fata nu vrea să depună acuzație.

– Dacă (prietenul tău) îți face ceva, i-a spus Martina imediat după ce am ajuns, eu o să am un eșec, OK?

– OK, a spus fata.

Avea o tăietură adâncă în jurul gâtului, pe care spunea că o are de la o bătaie cu o fată de la școală.

– Ți-e frică de el? a întrebat-o Martina.

– Nu chiar, a spus fata. Doar uneori, când ne certăm, da. Dar asta e normal. Am trecut prin asta cu tatăl meu.

Martina s-a oprit din scris și s-a holbat la fată.

– Asta *nu* e normal. Nu îmi spune așa ceva, a zis ea. Asta nu e normal. Ascultă-mă. Dacă ești speriată, e în regulă. E *normal* să îți fie frică; ești tânără. Ia cartea mea de vizită și sună-mă dacă omul ăla te atinge.

Apoi Martina s-a întors către frate, care se plimba în cealaltă cameră.

– Ăla e fratele tău. Care e problema voastră?

– Nu a *noastră*, a spus el. Am și eu problemele mele.

– Dar e nebun, nu? a spus ea.

Nu și-a dat ochii peste cap, dar ar fi putut foarte bine să o facă.

– Toată lumea e nebună, a spus el. Important e cum îi faci față.

Mama fetei era la baie, se pregătea pentru muncă. Stăteam la masa din bucătărie, lângă o sufragerie complet lipsită de orice piesă de mobilier.

– Nu poți să lovești oamenii, pur și simplu, i-a spus Martina. Ești de acord?

– Sunt de acord, a spus el. Cum spui tu.

Care a sunat, bineînțeles, ca și cum nu ar fi deloc de acord.

Într-un final, instanța, cedând probabil presiunii publice, a judecat-o pe nepoata Martinei ca pe un copil. A fost ținută într-o unitate de detenție juvenilă timp de un an și a fost eliberată în februarie 2018. Dacă menține o bună purtare, cazierul ei va fi șters când va împlini douăzeci și unu de ani. Dar pentru Martina, povestea e încă în desfășurare.

– În primii paisprezece ani a fost abuzată și în ultimii doi, încarcerată... așa că nu a fost cu adevărat *liberă*-liberă, spune ea.

Vorbește cu nepoata ei o dată pe săptămână. Iar sora ei, Brandi, învață încet cum să funcționeze în lume de una singură. Martina a învățat-o contabilitate de bază și i-a luat o mașină, pentru ca Brandi să poată merge să își vadă fiica, care era ținută în detenție la câteva ore distanță de casa ei. Să se asigure că Bresha nu sfârșește ca victimă în propria relație abuzivă ca adult e un fel de preocupare existențială, persistentă pentru Martina. Iar în privința asta, doar timpul poate avea un răspuns.

Brandi și Bresha sunt pentru Martina o imersiune în dinamica emoțională și psihologică specifică a unei acțiuni criminale. E un loc înalt, neobișnuit din care să observi. Martina nu e un simplu polițist, stând acolo, spunându-i unui civil ce să facă, prefăcându-se că totul este ușor, prefăcându-se că problemele astea nu fac parte și din lumea ei. S-a confruntat cu asta din aproape toate unghiurile posibile: public, privat, profesional, personal. Stă în instanță și vede. Vede versiuni de-ale

lui Brandi, Bresha și Jonathan în fiecare zi. Nu doar crima și pedeapsa, ci pagubele teribile și îngrozitoare ale violenței – *dacă* și *cum* îți reconstruiești viața, *dacă* și *cum* îți convingi copiii să facă alegeri diferite de ale tale. Manifestarea ancestrală a terorii fizice și emoționale.

Înainte să părăsim casa lui Grace, Martina face câteva minute de planificare de siguranță. Vorbesc despre orare, despre locul de muncă al lui Grace. Dacă poate să modifice o parte din program, sau să își modifice traseul de la muncă, sau să intre și să iasă pe o ușă securizată pentru ca Byron să nu o poată localiza atât de ușor. Îl cheamă pe Mark înapoi în cameră și îi spune că dacă îl vede pe Byron în drumul spre sau dinspre școală, să fugă cât de tare poate spre cea mai apropiată casă și să sune la poliție.

– Te îndepărtezi naibii de el! Deschizi o ușă și intri direct. Suni la poliție. Fii gălăgios. Sari în mașina cuiva. Nu îmi pasă. Dar ce nu vreau – și să nu te sperii, Mark – este ca el să te prindă și apoi să îi spună mamei tale. Atunci avem o problemă mare.

Joey se rostogolește de-a bușilea din bucătărie până pe podeaua din sufragerie.

– Joey?! îl strigă Martina cu un rânjet gigantic. Ce se petrece?

O ignoră. Se suie ca o maimuță pe mama lui.

– Te va omorî, îi spune Martina lui Grace. Îți spun. Acesta este cel mai important moment. Trebuie să-ți dai seama, toată lumea lui a luat sfârșit, da? Tu ai fost sacul lui de box, ținta lui cu acea armă.

Grace îi șterge fața lui Joey cu șervețelul ei. Mark nu pare deloc surprins de sinceritatea Martinei. Violența tatălui lui vitreg îi este bine cunoscută.

Martina îi dă lui Grace un bilet de autobuz ca să ajungă la judecătorie, pentru că nu are o mașină. O pune pe Grace

să programeze 911 pe telefon pe apelare rapidă, pentru eficiență. Îi reamintește lui Grace că se află pe drumul spre libertate, spre a-și recupera viața.

– Renunță să te uiți la lucrurile rele pe care le-ai făcut. Uită-te la lucrurile bune, spune ea. Ai sunat la poliție. Ai fost de acord să te întâlnești cu mine. M-ai lăsat să fac poze. Am făcut ordinul de protecție. Eliberăm mandatul.

În momentul când plecăm, Grace zâmbește, îi face promisiuni Martinei, iar Joey e înapoi în bucătărie, dându-se pe trambulină, pe spătarul scaunului.

Înainte să plece, Martina se oprește în ușa cu plasă și se întoarce spre Grace. O întreabă despre polițiștii care au venit atunci când a sunat, cei care au preluat comanda prima dată.

– S-au purtat frumos cu tine? o întreabă Martina.

– O, spune Grace, au fost foarte drăguți!

– Bine, încuviințează Martina.

Pune fiecărui client această întrebare. S-a purtat frumos poliția? Și-au făcut treaba? Nimeni nu îi cere să pună întrebarea asta, dar o face pur și simplu. Poliția din Cleveland, Martina e foarte conștientă de asta, are o istorie lungă de corupție, de discriminare rasială. Uciderea lui Tamir Rice a împins poliția sub lumina reflectoarelor mai mult decât orice alt eveniment din istoria recentă.

– Cel mai greu lucru pe care poți să îl faci este să suni la poliție pentru cineva, îmi spune ea mai târziu. Toată lumea are câte o zi proastă, dar e important pentru mine să știu cum văd oamenii poliția. Ar trebui să fie important pentru poliție să știe cum se simt oamenii. Cum te simți acum? o întreabă Martina pe Grace.

– Simt de toate, îi spune Grace. Sunt fericită, tristă, speriată.

Când Byron se prezintă în fața judecătorului, i se pune o brățară cu GPS. Și a avut mai multe capete de acuzare în

instanță care includ, printre altele, agresiune criminală, punerea în pericol a copiilor, răpire și intimidare.

Mai târziu, la pizza, Martina preia un apel de la Grace. Byron i-a furat cartea de credit și a făcut o serie de cheltuieli. Martina parcurge cu Grace pașii pentru ce ar trebui să facă: să sune la compania de carduri de credit, să ia un card nou, să îl anuleze pe cel vechi, să țină o evidență pentru tot. Martina spune că o va adăuga la raportul ei. E genul de lucru care se află în afara fișei postului ei, dar preia apelurile astea oricum.

– Când trebuie să mă ocup de cazul tău, atunci e o problemă foarte mare, spune ea în timp ce îi închide lui Grace. Dar încerc să fiu detectivul pe care voiam să îl aibă sora mea.

A trecut mai bine de un an și încerc să ajung la zi cu informațiile stând cu Martina la telefon într-o după-amiază de iarnă. Grace a rezistat mult timp, luni de zile, mult mai mult decât credea Martina că o va face. Dar apoi, după cum a prezis ea, Grace a retractat. În loc de închisoare, Byron a luat eliberare condiționată. Și Grace? Ultima chestie pe care a auzit-o Martina a fost că l-a primit înapoi pe Byron. Înainte să închidem, Martina face o ultimă predicție.

– Sunt sigură că voi primi vești de la ea din nou.

CORPURI DE UMBRĂ

În timp ce studiez zona tribunalului în căutarea singurei uși despre care mi s-a spus că e deschisă, Washington, D.C., e complet nemișcat. E trecut de ora 22:00, într-o noapte de sâmbătă, cu două săptămâni înainte de Crăciun. Se așteaptă ninsori și, în stilul caracteristic al D.C.-ului, un strat gros de sare a fost aruncat anticipat și acum scârțâie sub încălțămintea mea, un sunet de rău augur răsunând în liniștea din centrul orașului. Am petrecut mult timp aici în timpul zilei, când e plin de avocați și rezidenți și adesea de turiști care și-ar fi dorit să ajungă la Galeria Națională, dar au greșit drumul undeva la intersecția Pennsylvania Avenue cu Fourth Street. Sunt puține lucruri care par mai sinistre decât o clădire birocratică în mijlocul orașului, în orele târzii ale nopților de weekend. În plus, nu pot găsi ușa descuiată.

Înconjor întregul cartier ocupat de tribunal și apoi îmi reiau pașii. Clădirea e făcută din calcar neted, de Indiana, înglobând o structură pătrată, cu ferestre înguste, încorporate. În final, îl văd pe gardianul de serviciu, instalat în spatele intrării principale, ascuns vederii de întuneric și de cadrul ușii.

– Te-am văzut trecând încă de prima dată, îmi spune el, tachinându-mă.

Se prezintă ca „omul cu popcorn". Furnizor de gustări pentru persoanele ghinioniste, care trebuie să fie aici la această oră. Într-adevăr, mirosul slab de floricele persistă.

– Stai puțin, îmi spune și apoi sună la biroul de la etaj.

Washington, D.C., e un loc ciudat în care să trăiești. Are o reputație considerabilă pentru e cât de mic (100 de kilometri pătrați, cu o treime mai mic decât Boston, deși ambele au în jur de șapte sute de mii de locuitori). Când oameni din alte zone vorbesc despre el, este fie serios și plictisitor (New York și Los Angeles), fie plin de oameni corupți și faliți moral (din toate celelalte zone). Îmi place să le spun oamenilor că seamănă destul de mult cu Los Angeles – alt oraș care, pentru străini, cunoaște o singură și neclintită asociere în mintea străinilor. Adevărul e că în ambele orașe îți poți croi o viață complet separată de acea asociere. În afară de acel moment în care excursia fiicei mele a fost întreruptă de coloana prezidențială, sunt foarte puține lucruri care îmi amintesc frecvent că sunt în capitală. Pentru mine, trăsătura cea mai puternică a orașului e felul în care adeseori e menținută o dihotomie absolută: un guvern național care poate sau nu să aibă ceva în comun cu întregul context rezidențial în care operează. Un exemplu elocvent e momentul acesta, când avem un guvern compus dintr-o majoritate conservatoare și o populație care înglobează cei mai liberali oameni la nivel național.[1] Politicile guvernului local sunt atât de progresiste, încât un prieten de-al meu care lucrează la guvern mi-a spus în glumă că suntem, practic, un oraș socialist.

Pentru mine asta înseamnă că Washington, D.C., este orașul perfect în care să observi politica la nivel macro și oamenii la nivel micro. Aici, în această mică zonă urbană, unde toate problemele oricărui oraș – lipsa locuințelor accesibile,

infracționalitatea, sărăcia, violența, îmburghezirea - se luptă pentru resurse extrem de limitate, Washington, D.C., are unele dintre cele mai inovatoare programe. D.C., asemenea unui număr din ce în ce mai mare de orașe și centre administrative din întreaga țară, și-a asumat filozofia coordonării și comunicării pe care activiști ca Ellen Pence, Kelly Dunne, Kit Gruelle și alții au îmbrățișat-o zeci de ani și a încercat să o adapteze în domeniul violenței domestice aici, în tot orașul. Din acest motiv am venit la tribunalul sinistru în această noapte de iarnă: să văd pe ce se bazează această operațiune numită linia de urgență.

Omul cu popcornul îmi dă OK-ul, închide telefonul și mă îndrumă spre lifturi. Când se deschid ușile la etajul cinci, rătăcesc printr-o serie de coridoare simetrice, identice, atât de mult timp, încât aud o voce stingheră de după colț care strigă:

- Hei!

Aflu că e o femeie care a petrecut acolo aproape zece ore și care va pleca în curând.

- Nu-ți face griji, îmi spune, toată lumea se rătăcește.

D.C. În Siguranță ține linia de urgență deschisă douăzeci și patru de ore zilnic, șapte zile pe săptămână. Au treizeci de activiști și, pentru fiecare persoană care răspunde la apel, se adaugă încă doi activiști care sunt disponibili de acasă. Ordinele de protecție pe care le gestionează aici sunt civile. Spre deosebire de Echipa de Mare Risc sau de alte tipuri de linii de urgență comunitare coordonate, se concentrează pe termen foarte scurt - zile, de obicei - în speranța că pot duce victima într-un loc unde ea sau el poate lua decizii lucide pe termen lung. În primul rând, poliția este cea care sună de la locul incidentului de violență domestică în una dintre cele opt secții ale orașului. Activiștii formulează ulterior un plan imediat pentru victime și adeseori îi sună înapoi pentru a discuta

planul în perioada imediat următoare arestului autorului faptei. Asta înseamnă că linia de urgență e un punct de sprijin cu nenumărate trepte. Activiștii pot verifica dosare pentru polițiști, pot identifica dacă există ordine de protecție sau de arest sau alte cauze în așteptare. Dar, de asemenea, ajută victimele într-o constelație aproape nesfârșită de moduri minore, dar semnificative. Au parteneriate, relații și contracte cu diferite organizații din întregul oraș: adăposturi, desigur, dar și lăcătuși, magazine alimentare, servicii pentru victime, hoteluri, avocați. Dacă un polițist sună la linia de urgență, activiștii asigură adăpostul pentru câteva nopți, sau trimit un pachet cu scutece și lapte praf pentru victimele care au plecat de acasă, sau pun victimele în contact cu o asistentă criminalistă de la un spital local, care e specializată în identificarea rănilor rezultate din violența domestică, sau le dau carduri-cadou pe care le pot utiliza în magazine dacă abuzatorul le controlează veniturile, sau le plătesc taxiul până la locul în care sunt în siguranță. Activiștii le explică victimelor sistemul de obținere a unui ordin de protecție, modurile în care pot aplica pentru locuință pe termen scurt sau lung și cum pot obține asistență juridică gratuită.

D.C. În Siguranță are, de asemenea, activiști care patrulează cu poliția ori de câte ori e posibil. Ies pe teren la apeluri de violență în familie cu un ofițer și pot răspunde nevoilor victimelor imediat. Din ce în ce mai multe jurisdicții includ activiști în domeniul violenței domestice în cadrul departamentelor de poliție (New York și cele cinci orașe ale sale își propun să aibă în fiecare secție de poliție până în 2019) și unele, cum e cazul în Cleveland, fac asta de ani de zile. *D.C. În Siguranță* e unic prin faptul că dorește să formalizeze procesul prin care activiștii nu sunt doar în departamentele de poliție din întregul Washington, ci iau mai degrabă parte la patrule alături

de polițiști. Și-ar dori ca, la un moment dat, să aibă un activist într-o mașină din fiecare zonă pe fiecare schimb, dar, în acest moment, organizația pur și simplu nu are personal. În noaptea în care am fost într-o patrulă într-un cartier din nord-est, era un activist într-o altă mașină – într-un alt cartier –, dar nu ne-am intersectat.

Natalia Otero, co-fondatoarea *D.C. În Siguranță*, alături de Elizabeth Olds, mi-a spus că în mijlocul unei crize victimele nu sunt în măsură să ia genul de decizii informate pe care de obicei e nevoie să le ia pentru a avea siguranța garantată. Victimele și abuzatorii ajung, bineînțeles, la serviciile pentru violența domestică prin intermediul poliției și al centrelor de criză, dar și prin camere de gardă, administratori de școli, colegi și cler. Așadar, obstacolul de care s-a lovit Otero a fost legat de modul în care puteau victimele să depășească orice dificultăți care le țineau pe loc, astfel încât să poată lua decizii mai informate. Rapoartele poliției sunt pline de victime care au fugit fără nimic la ele, nici măcar încălțăminte, haine sau acte de identitate. O femeie pe care am intervievat-o la un moment dat în San Diego își petrecuse weekendul închisă în propria casă; într-un final, ea și iubitul ei s-au dus cu mașina la un magazin și, în timp ce el trăgea înapoi pe aleea lor, a deschis ușa mașinii și s-a aruncat spre o alta care ieșea de pe o alee vecină. Nu avea bani, acte de identitate, telefon. Avea doar un gând în acel moment: *scapă*. Nu se gândise unde o să meargă sau cum, sau măcar cui să ceară ajutor. Era doar asta: scapă. Victimele se concentrează pe întrebări mici, deoarece cele mari sunt adesea prea dificil de confruntat în momentele de haos și frică. Otero mi-a spus că diferența cea mai mare pe care o vede când o victimă are nevoile satisfăcute pentru o zi-două, o săptămână, e „nivelul de competență. Sunt într-o poziție mult mai bună să ia decizii pe termen mai lung."

Am vorbit cu Otero într-un restaurant din Penn Quarter, aflat la câteva minute de tribunal. *D.C. În Siguranță* are o mulțime de agenți parteneri, atât de multă nevoie de finanțare și atât de multe planuri și programe în derulare, încât e în mișcare continuă. Îmi spune că aflase devreme de Echipele de Risc, Evaluarea Pericolului și Campbell. A lucrat în domeniul violenței domestice mulți ani, dar are pregătire în afaceri. Când a absolvit Universitatea Georgetown cu o diplomă în afaceri, aborda problema nu neapărat neapărat din punct de vedere social, cât mai degrabă ca pe un obstacol pentru o afacere, o piață care nu satisface nevoile. În Washington, D.C., se înregistrau anual treizeci de mii de apeluri de urgență privind violența domestică și nu exista niciun mod de clasificare sau rezolvare a acelor apeluri.

– Aveam nevoie de un birou central, o organizație care să fie un punct de intrare pentru multele servicii de urgență din oraș, mi-a spus.

Și și-a dorit să fie în interiorul tribunalului, unde se putea obține accesul la dosare, procurori și judecători. A lansat linia de urgență full-time în 2011, iar în prezent *D.C. În Siguranță* ajută peste opt mii de cliente anual.

Vreau să cred că toate astea contează: linii de urgență comunitare coordonate, ca cele din programul *D.C. În Siguranță*, Echipele de Mare Risc, parteneriatele dintre activiști și poliție, intervențiile împotriva abuzatorilor. Vreau să cred că devenim mai buni în munca noastră cu victimele și în intervențiile față de autorii faptelor, că recunoaștem amploarea și nenumăratele moduri în care violența devastează familii și comunități. Vreau să cred, de asemenea, că toate astea sunt un apel național la acțiune. Da, în timp ce scriu asta, nu pot să nu mă gândesc cum stăteam în acea tribună fantomatică,

la miezul nopții, la mai puțin de șase străzi de Capitoliul Statelor Unite, unde Congresul din urmă cu câteva săptămâni, în septembrie, nu a reușit să reautorizeze în 2018 Legea privind Violența Împotriva Femeilor. În schimb, a acordat pentru VAWA finanțare provizorie pentru trei luni și de această dată - spre deosebire de prima dată când VAWA a trecut cu sprijin majoritar - nu e susținută de niciun republican.[2] Și chiar astăzi am primit atât un e-mail, cât și o notificare pe Facebook care mă avertizează asupra unui nou raport al Centrului de Politici pentru Violență, conform căruia rata de ucidere a femeilor de către partenerul intim a crescut cu 11% din 2014.[3] Ar trebui să notez că acest raport acoperă doar incidente individuale, nu împușcături în masă, uciderea întregii familii sau orice altă formă de deces. Și apoi, la doar câteva zile de la lansarea acestui raport, actualul nostru președinte a spus de pe peluza Casei Albe, după audierea de la Curtea Supremă:

- E un moment foarte înspăimântător pentru tinerii bărbați din America, care pot fi acuzați de ceva de care nu se fac vinovați.

A spus asta pe 2 octombrie, la două zile după ce începuse Luna Conștientizării Violenței Domestice, pe care nu a menționat-o.

Mai sunt și alte semne sumbre. Un caz mediatizat din Cleveland, unde un fost judecător pe nume Lance Mason, cu un istoric cunoscut de violență domestică, și-a ucis fosta soție, o profesoară îndrăgită, pe nume Aisha Fraser. Nu era în sectorul Martinei; crima s-a petrecut în Shaker Heights. Dar m-a făcut să mă întreb ce așteptări putem avea ca o singură persoană să facă diferența. Apoi, în cazul unei împușcături în masă în Chicago, petrecută luni, 19 noiembrie 2018, la Spitalul Mercy, faptul că acest act începuse ca violență domestică a fost complet ignorat de presă. Au fost trei victime la Spitalul Mercy,

dar ținta era Dr. Tamara O'Neal, fosta logodnică a ucigașului. Un titlu de știre aparținând Melissei Jeltsen, de la *Huffington Post*, a surprins asta mai bine: „Tamara O'Neal a fost aproape eliminată din povestea propriei crime."[4]

Sunt și alte semne care, de asemenea, mă îngrijorează, în special cele invizibile. O misoginie inconfortabilă, strecurată în zone care până acum păreau hotărâte pe deplin în ceea ce privește ideea egalității femeilor. Congresul, de exemplu. Casa Albă, cu actualul președinte „apucă-le de păsărică", pe de altă parte. Curtea Supremă, în al treilea rând. Citatul lui Kit Gruelle despre situația noastră politică actuală mă bântuie mai mult decât aș dori să recunosc: „Facem salturi înapoi cu o viteză nerușinată."

Sunt mai multe motive de îngrijorare în legătură cu violența armată. În ciuda legii federale, care oferă statelor și jurisdicțiilor dreptul de a lua armele de la abuzatori condamnați, inclusiv de la urmăritori, există numeroase dovezi că până și în acest sens eșuăm. Între 2010 și 2016, numărul de arme produse în Statele Unite aproape s-a dublat, de la 5,5 milioane la 10,9 milioane – și majoritatea covârșitoare a acestor arme a rămas pe teritoriul SUA.[5] Cu siguranță nu e o coincidență faptul că statele cu cel mai mare număr de arme de persoană sunt și cele care înregistrează cele mai mari rate de omucideri domestice, inclusiv Carolina de Sud, Tennessee, Nevada, Louisiana, Alaska, Arkansas, Montana și Missouri.[6] Într-un studiu pentru cartea sa din 2007, *Why Do They Kill*, David Adams a întrebat 14 bărbați care erau închiși pentru uciderea partenerei intime dacă ar fi făcut același lucru neavând o armă la dispoziție. E un argument larg răspândit că, dacă cineva vrea să omoare, va găsi o cale. Unsprezece bărbați din cei paisprezece au spus însă că nu, nu ar fi ucis dacă nu ar fi avut acces la o armă.[7] Într-un studiu publicat în

octombrie 2018, cercetătoarea April Zeoli a analizat statele în care oricine are un ordin de restricție își pierde automat dreptul de a deține armă și a constatat că se înregistrase o scădere de 12% a ratelor de ucidere a partenerelor intime, dar, cu toate astea, doar cincisprezece state cer ca armele să fie predate în aceste condiții.[8] De asemenea, Zeoli a descoperit că în California, unde oricine a fost condamnat pentru un delict violent trebuie să renunțe la armă – inclusiv parteneri de viață și parteneri ocazionali (în California asta se numește „închiderea portiței de scăpare a iubitului") – s-a înregistrat o scădere uimitoare de 23% a omucidelor domestice.[9] Cincizeci de femei sunt ucise *lunar* în America de către partenerii intimi, iar un număr în continuare incalculabil de femei sunt amenințate cu acele arme, controlate, reduse la tăcere. (Și apoi mai sunt și cele omorâte prin alte metode. Înjunghiate, strangulate, aruncate din mașini din mers, otrăvite.) SUA este cel mai periculos stat dezvoltat din lume pentru femei, când vine vorba de violență armată.[10] Aceasta nu e o chestiune de partizanat, liberal versus conservator, deși înțeleg că mulți o văd așa; pentru mine e un imperativ moral.

De ce sunt armele mai importante decât cetățenii?

Nu pot trage altă concluzie decât cea a asistentei pensionate din Montana, care tricotează în timp ce investighează cazuri alături de echipa de analiză a fatalității. *Scăpați de nenorocitele de arme!*

În același timp, cred că există un motiv de speranță. Mă uit la prietenii mei bărbați, colegii, frații, soții prietenelor mele, și văd aliați peste tot. Văd bărbați cărora le pasă, care răspund unei nesiguranțe pe care eu și alte femei o simțim, care spun, fără să fie rușinați, că refuză să fie influențați de misoginismul laș care circulă prin țară sau chiar în restul lumii.

Văd o conștientizare în rândul multor persoane LGBTQ pe care le cunosc, printre femei și minorități, și o văd și la tinerii mei studenți. Toți știu mai mult decât știam noi cu douăzeci de ani în urmă.

Mai sunt, de asemenea, și alte semne de speranță, o mulțime. Mai multe aplicații pentru *smartphone*-uri au fost dezvoltate pentru a ajuta supraviețuitoarele într-o situație de urgență, sau pentru a oferi asistență adolescenților și elevilor de liceu aflați în pericol, sau pentru a pune la dispoziție opțiunile de adăpost peste noapte, sau pentru a ajuta trecătorii să afle cum pot interveni. Zeci, de fapt – și Campbell e implicată în formarea unora dintre ele.[11] În același timp în care se forma Echipa de Mare Risc, Casey Gwinn, fost procuror districtual în San Diego, își lansa transformatoarele centre de justiție familială* (FJC). FJC adună într-o singură locație cât mai multe parteneriate, de la activism la consiliere, la servicii juridice, la forțele de aplicare a legii. Au un singur centru de admisie pentru clienți: pot oferi ajutor pentru completarea unui ordin de protecție, de exemplu. Sau servicii destinate copiilor, sau de formare profesională, sau de rapoarte ale poliției. Acest program a fost atât de inovator, încât Administrația Bush a alocat 20 de milioane de dolari pentru replicarea lui, astfel încât sunt peste 130 de centre în Statele Unite și în alte douăzeci și cinci de state.[12]

Cel mai recent demers al lui Gwinn este Tabăra Speranței, o tabără de vară cu mai multe locații în țară, destinată copiilor din cămine violente; scopul taberei este să rupă acel ciclu al violenței.

Munca lui Campbell continuă să facă progrese. Programul lăudat la nivel național al lui Dave Sargent, un fost agent de

* În orig., în lb. engl. – *Family Justice Centers* (n. tr.).

poliție din Maryland, a fost lansat după ce Sargent a redus la trei întrebări principale Evaluarea Pericolului lui Campbell, pentru a identifica pericolul rapid: 1. A folosit el/ea vreodată o armă împotriva ta sau te-a amenințat cu una? 2. Te-a amenințat el/ea că te omoară sau îți omoară copiii? 3.Crezi că el/ea ar încerca să te ucidă?[13] Răspunsul afirmativ la aceste trei întrebări va declanșa încă opt întrebări, precum și un apel din partea ofițerului care răspunde la linia telefonică locală pentru violență în familie, care se va conecta apoi cu victimele la fața locului. Sincronizarea e esențială; Sargent a înțeles cât de des violențele domestice sunt situații care au ajuns rapid să se transforme în crimă. Presa locală, rapoartele poliției și dosarele de urmărire penală sunt pline cu declarații precum: „Nu mi-am dorit ca ea să moară." Sargent și-a numit modelul Programul de Evaluare a Letalității, cunoscut drept Modelul Maryland, și e utilizat în peste treizeci de state și în Washington, D.C., de serviciile de urgență.[14]

Sunt, de asemenea, și alte semne care indică schimbări sociale și culturale profunde în ceea ce privește modul în care abordăm acest tip de violență. De exemplu, SUA are acum peste două sute de tribunale penale pentru violența domestică (New York și California sunt lideri ai acestei schimbări). Din ce în ce mai multe astfel de tribunale recunosc psihologia specifică din spatele violenței domestice, motivele pentru care victimele retractează sau nu se prezintă la înfățișări, de exemplu, precum și utilitatea prezenței activiștilor atât în tribunale, cât și în procuraturi.[15] Totuși, peste 40% din aceste tribunale încă nu le cer făptașilor să participe în cadrul cursurilor de intervenție pentru agresori.

Nu există nicio îndoială că am făcut pași importanți în tratarea violenței domestice, catalogând-o întocmai drept ceea ce este: o criză de sănătate publică. Adesea se consideră

că VAWA singură ar fi contribuit la reducerea violenței domestice cu 64% între 1993 - înainte de a fi aprobată - și 2012.[16] Cu toate acestea, Lynn Rosenthal, fostă consilieră pe probleme legate de violența domestică la Casa Albă, trage un semnal de alarmă împotriva tendinței de a accentua acest succes. „Probabilitatea ca o fată de nouăsprezece ani să fie bătută de partener e la fel de mare ca atunci când am început", a spus. Urmărirea e considerată acum un delict în mai bine de patruzeci de state.[17] Strangularea e considerată delict în patruzeci și cinci.[18] Mișcarea de a ține victimele în afara adăpostului și în comunitățile lor crește.

Rosenthal abia încheiase un tur de conștientizare numit *Youth Leads* în licee de pe teritoriul SUA, când ne-am întâlnit să luăm prânzul pentru a discuta despre viziunea de ansamblu asupra acestor lucruri. Scopul turului de conștientizare, mi-a zis, a fost să încerce să formeze o atitudine potrivită în ceea ce privește abordarea violenței în cuplurile de adolescenți. Un raport din 2017 al Centrului pentru Controlul Bolilor a descoperit că peste opt milioane de fete au fost violate sau au avut parte de violență din partea partenerului intim înainte de a împlini 18 ani; în cazul băieților, cifrele erau la jumătate.[19] Experții în domeniu atrag atenția că momentul cel mai potrivit pentru abordarea violenței în cuplu este clasa a șasea sau a șaptea. Rosenthal mi-a spus că în sesiunile cu liceeni s-a simțit încurajată de modul în care tinerii, în special bărbații tineri, vorbeau despre problemele violenței domestice și sexuale.

- Acești băieți tineri au o relație diferită unii cu alții, dar și cu femeile, mi-a spus, comparându-i cu generațiile anterioare. Au o mulțime de întrebări despre asta... Nu permit colegilor să fie implicați (în violență sexuală) fără să îi confrunte.

Mâncam într-un restaurant local numit Busboys and Poets, al cărui proprietar, Andy Shallal, este unul dintre cei mai

cunoscuți activiști într-un oraș plin de activiști cunoscuți. Pe un ecran din spatele lui Rosenthal era fostul ei șef, Barack Obama, care ținea un discurs în Africa de Sud. Rosenthal mi-a spus ceva care m-a surprins în acel moment, un lucru la care nu mă gândisem până nu l-am auzit la ea.

– Într-un fel, bărbații au fost principalii beneficiari ai mișcărilor feministe, a spus. Uită-te la toți bărbații care au o relație diferită (astăzi) cu propriii copii! Participă la evenimente școlare, vorbesc cu ei. În cartierul meu, bărbații sunt cei care își duc copiii la grădiniță, la școală. Uită-te cât de implicați sunt tații tineri! Nu e perfect, femeile încă suportă diverse poveri, dar au avut parte de o schimbare.

Faptul că o problemă cu consecințe publice atât de profunde ca violența în familie a fost *la un moment dat* considerată o problemă privată e un act confuz, când arunci o privire înapoi. Violența familială nu e o problemă izolată. Este insidioasă, aducând atât de multe alte provocări cu care ne confruntăm ca societate, în educație și asistență medicală, în sărăcie și dependență, în sănătate mintală, plus împușcături în masă, lipsa unui adăpost și șomajul. Având în vedere amploarea problemelor cu care se intersectează violența în familie, orice soluții ne imaginăm pentru viitor, ele trebuie să țină seama de această complexitate. Nu putem aborda problema persoanelor fără adăpost, excluzând faptul că violența în familie e responsabilă de atât de multe familii fără adăpost. Nu putem aborda cu succes disparitatea educațională sau sărăcia, fără a ne uita în ce măsură violența domestică poate fi rădăcina acestor probleme. Mă gândesc la finanțarea infimă pe care o acordăm pentru VAWA în raport cu alte cheltuieli guvernamentale și îmi amintesc de soluția propusă de Rosenthal: „să investim peste tot". Ideea ei nu se referă la a investi resurse nelimitate, cât la a recunoaște prin soluțiile propuse

modalitățile complicate prin care violența domestică lansează atât de multe dintre aceste alte probleme.

Rosenthal spune că mișcarea #MeToo e un semn al progresului. Nu a apărut de nicăieri, îmi spune. Acest moment din viețile noastre îi amintește, de fapt, de procesul lui O.J., când brusc au apărut discuții despre violența domestică la nivel național. Din acele conversații au provenit schimbări - schimbări substanțiale, inovatoare, importante, iar multe dintre ele apar în această carte. „#MeToo e rezultatul anilor de pregătire a terenului. O mulțime de oameni purtau aceste conversații și, dintr-odată, condițiile au fost propice ca aceasta să aibă loc", spune ea.

David Adams, de asemenea, vede oportunități unice în acest moment: „E descurajant", mi-a spus recent referitor la timpurile actuale, „dar cred că i-a activat pe tineri... Și din ce în ce mai mulți oameni - în special femei și minorități - se mobilizează."

De-a lungul reportajelor mele, m-a uimit cât de des am întâlnit astfel de schimbări aparent mici, care au sfârșit prin a face diferența între viață și moarte, între o decizie bună și una rea. O pungă de scutece și bani de cumpărături, un ordin de protecție laminat în loc de unul de hârtie, o înfățișare după-amiaza față de una la primele ore ale dimineții, vizitarea casei victimei mai degrabă decât așteptarea unei vizite din partea ei, un pas în spate față de un pas înainte în timpul unui scandal. Dacă ar trebui să reduc schimbarea în ceea ce privește violența domestică la o singură idee care a contat, ar fi: comunicarea. Între instituții, desigur, dar și între programe și ideologii politice, între oameni, sisteme și discipline. Multe dintre schimbările pe care le-am văzut călătorind prin țară se reduceau la acest unic fapt. Echipele de Mare Risc, centrele de justiție familială, programele pentru tineri și intervenții cu

agresorii și inițiative ale tribunalelor, grupurile de analiză a fatalității și a protocoalelor poliției și oricare alt program, toate aveau în comun această resursă gratuită: vorbeau între ei.

În noaptea în care am vizitat linia de urgență din D.C., o femeie, pe care o voi numi Naomi[20], prelua apelurile. Asemenea majorității colegilor din țară care lucrează în domeniul violenței domestice, Naomi a fost martoră a violenței acasă. Ea și mama ei intrau și ieșeau din adăposturi când era copil. După ce a crescut, a devenit voluntară la un adăpost unde ea și mama ei locuiseră ca victime. O parte din activiști și-o amintesc de când era mică.

În seara asta stă într-un spațiu de birouri, în centrul *D.C. În siguranță*. Câteva cărți sunt aliniate pe un perete: *Next Time She'll Be Dead. Loving to Survive. When Love Hurts.* Primul apel este de la un agent de poliție care se află în casa unei femei al cărei nepot a venit acasă drogat, a luat un scaun și l-a trântit de pământ până l-a rupt. Nu e prima dată când are această problemă cu nepotul ei. Polițistul îi dă lui Naomi date de naștere, numere de contact și numele bunicii și al nepotului, apoi îi face un rezumat al incidentului. Naomi introduce toate detaliile într-o bază de date. Orice caz de mare risc va fi însemnat de Naomi (sau de oricine e pe tură), astfel încât să fie urmărit de activiștii de pe tura de mâine. Naomi încheie apelul cu polițistul în doar câteva minute (în cazuri mai puțin grave, polițiștii pot aștepta până la finalul turei pentru a suna la linia de urgență). Câteva minute mai târziu, Naomi o sună pe bunică – îi voi spune Irma – și se prezintă.

– Vă sun să vă întreb dacă vreți să aplicați pentru un ordin de protecție, îi sune Naomi.

Irma îi spune că a încercat să obțină un ordin de restricție în urmă cu șase luni, dar i s-a spus că nu îndeplinește condițiile decât dacă nepotul ei e cu adevărat violent.

– Mi-aș dori să primească ajutor, spune Irma. Poate să fie evacuat cu problema lui cu tot. Nu știu cum poți să faci asta.

Naomi spune că, de vreme ce problema pare să se agraveze, Irma ar putea primi un ordin de data aceasta și că *D.C. În siguranță* o poate ajuta. Va trebui să vină la biroul *D.C. În siguranță* luni dimineață. Washington, D.C., are două instanțe dedicate violenței domestice, cu judecători repartizați să se schimbe anual.

– Am încercat să-i dau o șansă, spune Irma, să aflu de ce e atât de furios.

– Pare că nu prea funcționează, zice Naomi.

– Nu, nu funcționează. Trebuie să merg mai departe.

– O parte din ordin presupune că el va trebui să elibereze locuința, îi explică Naomi. Puteți, de asemenea, să solicitați ca el să treacă prin consiliere pentru abuzul de alcool sau de droguri, sau puteți trece doar consiliere generală. Judecătorul o va impune dacă e stipulată acolo.

Naomi îi oferă instrucțiuni cu privire la locul în care trebuie să ajungă luni, la ce să spună când ajunge. Îi cere să aibă la ea o carte și niște gustări și să fie pregătită să aștepte câteva ore.

– Procuratura SUA va verifica dacă doriți să-i sprijiniți depunând plângere, spune Naomi. Trebuie să vă asigurați doar că aveți telefonul deschis și volumul ridicat. O să vă sune doar o dată și nu o să lase mesaj vocal sau altceva. O să sune între ora opt și orele de după-amiază.

D.C. are un ordin de protecție neobișnuit, care îi permite unui abuzator să păstreze legătura cu victima, să contribuie la creșterea copilului și, uneori, chiar să continue să locuiască

în același loc cu victima. Se numește HATS, iar acronimul vine de la: Nu Hărțuirii, Asaltului, Amenințării Și Urmăririi*. Abuzatorii și victimele, însă, pot rămâne în aceeași casă. Acest tip de ordin de protecție are deficiențe evidente, dar într-un oraș precum Washington, D.C., unde locuințele accesibile sunt poate cea mai mare provocare pentru orice agenție de servicii sociale[21], poate ajuta la crearea a ceea ce Naomi spune că e „trasarea unei granițe, presupunând că vor lua asta în serios. E doar un avertisment." Deseori, victimele nu vor ca abuzatorul să părăsească locuința. Ar putea avea nevoie de susținere financiară și de ajutor în creșterea copiilor.

– Clientele spun uneori: „Avem copii împreună. Plătim facturile împreună. Nu pot să-l dau afară." Asta le face mai dispuse să solicite.

Apelurile vin constant, pe măsură ce minutele și orele trec, majoritatea fiind mai mult sau mai puțin la același nivel de violență relativ redus ca în cazul bunicii și al nepotului. Telefonul sună în birourile goale, un sunet înfundat. Nopțile din biroul liniei de urgență sunt calme și liniștite într-un mod neașteptat. M-am gândit că va fi o reală centrală telefonică, că mai multe conversații vor avea loc simultan. Dar nu, este doar această femeie, un singur telefon, o singură boxă. Naomi poartă o helancă roșie, care îi scoate ochii verzi în evidență; manuale stau pe biroul de lângă calculatorul ei. Dacă are timp și nu e o noapte aglomerată, studiază pentru unul din cursurile de peste zi. Visul ei este să devină într-o zi psiholog.

Un apel vine de la una dintre clientele lor, care se află în prezent într-un adăpost. Sistemul de încălzire a adăpostului funcționează, dar temperatura este setată la cincizeci și nouă

* În orig., în lb. engl. – *No harassing, assaulting, threatening, or stalking* (n. red.).

grade și nimeni nu poate accesa caseta termostatului, care e blocată. Un alt apel vine de la o femeie cu ordin de protecție, al cărei fost iubit i-a luat cheile de la mașina închiriată și a plecat cu ea. De asemenea, brelocul avea cheia casei și este singura pe care o are. Naomi se asigură ca încuietorile să-i fie înlocuite în noaptea asta, apoi sună un om de serviciu în legătură cu repararea termostatului.[22] În primele ore ale dimineții, un ofițer telefonează din unul dintre cele mai înstărite districte din nord-vestul D.C.-ului. O femeie a fost sugrumată, dar este vie și stabilă. El folosește cuvântul „sufocată". Cuplul se despărțise recent și cei doi se luaseră la ceartă. Făptașul fusese arestat. Polițistul spune că i-a propus femeii să facă un examen medico-legal (o asistentă de medicină legală, care lucrează la Washington Hospital Center, era disponibilă), dar ea a spus că nu are nevoie de unul. Naomi pune câteva întrebări legate de femeie. Care a fost comportamentul ei? Ce-și amintea din eveniment? El spune că sufocarea a durat doar câteva secunde, că femeia băuse, dar nu a detectat semne de strangulare. Vocea ei nu era răgușită. Nu existau semne.

După aceea, Naomi sună o altă activistă care era disponibilă în acea noapte pentru a discuta dacă ar trebui să intervină mai hotărât ca s-o convingă pe femeie să meargă la examenul medico-legal. După câteva minute, decid că nu este o situație de letalitate ridicată și, de vreme ce el a fost arestat, siguranța femeii nu este pusă în discuție în acest moment. Ea a promis să vină luni dimineață la tribunal pentru a solicita un ordin de protecție.

Mă șochează cât de banal e totul. Aceste acte relativ minore de violență. Poliția sună și vorbește cu Naomi cu detașarea unui dispecer. S-a întâmplat asta, apoi asta. Trec la următorul incident. Linia de urgență e doar parte din protocol. Cu alte cuvinte, nu mai există nicio barieră între sisteme și culturi.

Toată treaba a devenit procedurală. Însăși obișnuința ei e poate cel mai mare succes.

Am petrecut atât de mulți ani analizând cazurile cu cel mai mare risc, uitându-mă la bărbați care și-au ucis familiile, la echipele de evaluare a pericolului care preiau cazuri în care pentru oamenii implicați e mult prea târziu, la familii și activiști și personal de aplicare a legii care au lucrat cu Michelle și Dorothy și cu mii de alte victime, care nu au devenit supraviețuitoare. De fapt, am petrecut atât de mult timp în acest întuneric, încât aproape am ratat în întregime semnificația acestei nopți cu Naomi. E ceea ce Kelly Dunne îmi spusese cu mult timp în urmă și, o bună vreme, nu am înțeles: că cea mai bună soluție pentru violența domestică e să o întrerupem din faza de infracțiune minoră, până să devină ceva mai mare. Aceste apeluri preluate de Naomi, unul după altul, de la polițiști sau cliente, privite în ansamblu, erau un semn incredibil al progresului.

Naomi a plecat acasă devreme și a luat cu ea un telefon mobil, pentru a putea continua să lucreze până la finalul turei. Trebuie să răzbată prin zăpadă. D.C. e pregătit pentru o mulțime de lucruri: atacuri teroriste, crize politice, închiderea guvernului. Zăpada, însă, nu e unul dintre ele. E aproape ora 3 noaptea când ies din tribunal, același ecou liniștit, ca un scârțâit, pe care-l aud când pășesc. În timp ce-mi aștept șoferul de la Lyft, îmi dau seama că Naomi nu este doar un simbol al progresului pentru ceea ce face. E un simbol al progresului datorită locului din care se trage; e ea însăși o supraviețuitoare, da, dar e o supraviețuitoare care a găsit un mod de a întrerupe ciclul la scară mică. O persoană care a fost rănită, dar care îi ajută pe oameni să se vindece. Există un loc în sistem pentru ea, la fel cum e și pentru Jimmy. Și, poate într-o zi, și pentru Donte. Așa cum a fost pentru Victoria, femeia pe care am întâlnit-o

cu ceva ani în urmă la închisoarea San Bruno, al cărei tată plănuise să o omoare într-un restaurant Denny's. Aproape toți cei pe care i-am cunoscut în domeniul violenței domestice au povești despre abuz, ca victime, autori sau martori. Hamish Sinclair și David Adams au avut tați abuzivi. Suzanne Dubus a fost violată într-o noapte de iarnă de doi bărbați. Jacquelyn Campbell a avut-o ca studentă pe Annie; Martina Latessa o avea pe sora ei, Brandi. Jimmy și Donte au versiunile lor din trecut. În spatele fiecăruia dintre ei se află umbre ale altor corpuri, o poveste de groază. Însă toți sunt disruptori acum, schimbând narațiunea viitoare.

Asta mi-a amintit de o poveste. Într-o seară, cu ceva ani în urmă, eram în biroul lui Dunne la asfințit. Era vară și trecut de ora cinei. Dunne fusese întotdeauna sinceră cu mine în discuțiile legate de locul ei de muncă. O urmărisem în zilele de training ascultând încontinuu înregistrarea de la 911 din noapte în care murise Dorothy și concentrându-se pe ce dovedea cazul, pe modul în care puteai suprapune povestea lui Dorothy peste cercetarea lui Campbell și cum se potriveau la perfecție. Imagini în oglindă. Toți indicatorii de risc și semnele de escaladare, da, dar și alte lucruri, atât de frecvente în violența extremă. Iubirea lor la prima vedere, tinerețea lui Dorothy, gelozia morbidă a lui William. Puteai identifica asta și în cazul lui Michelle și Rocky, de asemenea. Dunne nu s-a lăsat niciodată copleșită de emoții în timpul pregătirilor. Era meticuloasă și impasibilă, o imagine perfectă a avocatului care aproape devenise la un moment dat.

În această noapte mi-a arătat ce scrisese pe o foaie roz în ziua în care o cunoscuse pe Dorothy, o notă pe care o ține aproape: *caz extrem de letal*. Auzisem de această notă de la Dubus, citisem despre ea în presa locală. Am vrut să o văd. Nu îi spusesem lui Dunne, dar moartea lui Dorothy mă bântuise

și pe mine. Când scriam despre ea cu ani în urmă în *New Yorker*, obișnuiam să îmi cumpăr un sendviș la prânz și să parchez pe Green Street, în fața casei lui Dorothy, și să-l mănânc acolo, în mașina închiriată. Nu știu, sincer, ce făceam. Nu era niciun semn care să dovedească viața sau moartea ei acolo, acum, iar strada era liniștită, idilică. Uneori aveam impresia că simt mirosul mării. Un Big Wheel decolorat stătea ca o piesă de recuzită în iarbă. Era un timp în care – între interviuri și cercetare – puteam să reflectez. Poate că, de asemenea, Dorothy a devenit un corp de umbră în viața mea. Deseori când noi, reporterii, scriem despre ceva, acoperim povești despre cei în viață, care se adresează factorilor de decizie, responsabililor de politici care sunt bine, sănătoși. Dar în ceea ce privește violența domestică, suspectez că mulți dintre noi comunicăm cu cei morți.

Am întrebat-o pe Dunne, stând în biroul ei, ce i-ar spune lui Dorothy astăzi, dacă ar reveni din morți și s-ar afla în acest birou.

Dunne și-a început răspunsul, apoi ceva a făcut-o să se oprească, ca și cum corpul ei se lovise de un zid invizibil. S-a ridicat de la birou și s-a dus lângă niște dulapuri, unde nu o puteam vedea. I-am auzit respirațiile scurte și ascuțite, un suspin.

– Nimeni nu m-a mai întrebat asta, mi-a zis.

Am tăcut.

Dunne s-a întors la birou și și-a șters ochii. Apoi s-a uitat la mine și mi-a șoptit:

– I-aș spune că îmi pare rău.

NOTA AUTOAREI

În ultimele luni în care scriam și făceam cercetări pentru *Vânătăi ascunse*, mama mea vitregă a început îngrijirea paliativă. Fusese diagnosticată cu cancer colorectal în vara anului 2015 și a murit în septembrie 2017. Cu aproximativ trei săptămâni înainte de a muri, stăteam pe marginea patului de spital, în casa în care locuise cu tatăl meu, când mi-a spus că prima ei căsnicie și casa în care crescuse fuseseră abuzive. (Abuzul din copilărie nu venise din partea mamei ei, care a crescut-o după ce tatăl le-a părăsit.) Fusese căsătorită cu tatăl meu treizeci și opt de ani; pe vremea aceea cercetam deja de opt ani violența domestică în America. Am fost de-a dreptul șocată.

Mult timp nu am fost apropiate, dar recent găsiserăm un mod de a ne conecta. De ce nu îmi spusese niciodată? Nu creasem un spațiu suficient de sigur pentru ca ea să îmi poată împărtăși asta? Erau atâtea întrebări pe care voiam să i le pun, dar m-a oprit cu înțelepciune. Nu voia să vorbească despre asta și, să fiu cinstită, în momentul în care ea îmi divulga aceste informații, știam mai multe decât majoritatea oamenilor despre violență domestică. Știa că va muri și nu voia să se gândească la niciun capitol întunecat din viața ei. Era complet concentrată pe tatăl meu, pe durerea pe care moartea ei ne-o va provoca și pe faptul că nu va apuca să-și vadă nepoții crescând.

Dacă o persoană pe care am cunoscut-o a reușit să țină ascuns abuzul față de mine timp de treizeci și opt de ani, ce ne poate spune asta despre modul în care facem față abuzurilor din mijlocul nostru astăzi, despre rușinea și stigmatul pe care încă le poartă? Când a murit, am stat cu tatăl meu în bucătărie și am plâns. A fost a doua oară când am participat la o astfel de scenă, cu tatăl meu plângând pentru că și-a pierdut soția prea tânără din cauza cancerului, dar de data aceasta eram adultă și înțelegeam mult mai multe – prin ce a trecut ea, prin ce trece el. Mi-a cerut iertare în ziua aia și în următoarele săptămâni pentru că nu putea „fi mai puternic", și apoi de fiecare dată când izbcnea în lacrimi. Aveam în față un bărbat care tocmai își pierduse a doua soție din cauza cancerului și încă nu simțea că are dreptul să plângă deschis. De ce? I-am spus că lacrimile îl fac mai puternic, în ochii mei, ca bărbat, ca soț, ca tată, i-am spus să nu îi fie frică de întreaga gamă a emoțiilor umane. E o lecție pe care mi-aș dori să o împărtășesc cu toți bărbații.

Din aceste motive, aceste două momente, unul cu mama mea vitregă și unul cu tatăl meu, îi dedic respectiva carte ei. Sunt recunoscătoare că am putut să-i spun că voi face asta înainte ca ea să moară.

POSTFAȚĂ

Priveliștea de la fereastra camerei de zi a prietenei mele din Chicago era uimitoare. Avea o vedere spre North Pond Nature Sanctuary, un iaz de cincisprezece acri, habitat pentru fauna sălbatică și traseu natural care atrage peste două sute de specii de păsări și animale migratoare, inclusiv șoimi călători și mari bufnițe cu coarne. De la fereastra ei puteam vedea familii de rațe sălbatice și gâște canadiene înotând în iaz. Indiferent de anotimp, mă plimbam cu ea de-a lungul acelui iaz la fiecare vizită pe care i-o făceam și ea îmi arăta țestoasele ascunse în ierburile acvatice dese sau ne uitam cum veverițele traversau în fugă poteca de lemn. Ocazional, câte un stârc cobora pe ramurile mari ale unui nuc. În spatele North Pond era lacul Shore Drive și, după, nisipul auriu al plajei Fullerton Avenue și lacul Michigan. Având o lungime de 483 kilometri și peste 161 kilometri lățime, lacul Michigan ar putea fi foarte bine un ocean. E priveliștea care îmi vine în minte când mă gândesc la prietena Michelle, așa cum o fac de mai multe ori pe zi acum, când îmi amintesc de toate pierderile care au ajuns-o deodată, într-o singură dimineață, printr-un singur apel telefonic. Și-a pierdut casa și orașul; și-a pierdut rutina, și-a pierdut o carieră stabilă și și-a pierdut priveliștea. Și-a pierdut fratele și cumnata.

Fratele lui Michelle, Jason, lucra la Departamentul de Stat, iar soția lui, Lola, lucra la Departamentul pentru Comerț – slujbe importante, care îi trimiteau să călătorească în toată lumea. Nu i-am cunoscut pe niciunul dintre ei atât de bine cum am cunoscut-o pe Michelle; fusesem prietene două decenii. O mare parte din prietenia noastră s-a format în timpul plimbărilor lungi, în care discutam subiecte spirituale și sufletești: Ce înseamnă să trăiești o viață cu însemnătate? Cum poți rămâne deschis și iubitor într-o lume cuprinsă de rău? O apreciam pentru înțelepciunea ei – lucra ca terapeută pe cont propriu, cu normă întreagă, în Chicago – și am descoperit că era acea persoană cu care puteam realmente să vorbesc ore întregi.

Avea două nepoate pe care le îndrăgea, fiicele lui Jason și ale Lolei, care stăteau cu ea în Chicago pe timpul verii, uneori pentru o lună sau chiar mai mult. Fetițele petreceau timp cu mătușa lor cool și amuzantă, mergeau în tabere de vară în oraș. Uneori, în acele veri, Michelle aducea copiii la casa prietenilor noștri comuni și, în timp ce adulții discutau la un pahar de vin, cei mici se jucau. Pe vremea aia, toți locuiam în Chicago – un grup de prieteni care s-a reunit după ce am absolvit școala. Dar apoi, unul câte unul, am plecat. Eu am plecat prima. În Cambodgia, apoi la Washington, D.C. În cele din urmă, majoritatea dintre noi s-a mutat în D.C. Ann și Mike, Don și Soleak. Toată lumea, cu excepția lui Michelle și a unuia sau doi alții. Am rămas prieteni după căsătorii și copii și mutări și schimbări profesionale. Ne-am crescut copiii ca fiind veri între ei. Michelle ne vizita și o imploram să se mute. Toți oamenii cool din Chicago se mută în D.C., îi spuneam. Uneori îi făceam o listă cu argumente: *Pentru că rezidenții din D.C. au mai multă nevoie de terapie decât cei din Chicago! Pentru că D.C. nu e mai mult decât o suburbie a New York-ului! Pentru că D.C. ne are pe noi!*

În cele din urmă, Jason și soția sa, Lola, care locuiseră prin toată lumea, s-au mutat în Washington, D.C. și au ajuns în același cartier în care locuiam eu și soțul meu de atunci. Fiica lor cea mare a picat în aceeași clasă cu fiica mea și cele două fete s-au împrietenit, neștiind de legăturile dintre părinții lor. „Vă cunoașteți de mai multă vreme decât vă puteți aduce aminte", i-am spus fiicei mele, după ce săptămâni întregi îmi vorbise despre această nouă prietenă și am putut în sfârșit să fac legăturile. Bonus: Michelle era mătușa noii ei prietene. Michelle, care era mătușa iubită a copiilor noștri. Lumea părea într-adevăr foarte mică. În dimineața când Jason a venit la mine acasă să o ia pe fiica lui după o petrecere în pijamale, i-am zis: „Nu o să-ți vină să crezi! Sora ta e una dintre cele mai bune prietene ale mele." A surâs. „Ești acea Rachel!" a spus. „Rachel a lui Michelle! O să îi spunem lui Michelle că trebuie să se mute aici acum. Universul o cere, practic."

În 2017, Jason și Lola au început să aibă probleme. Nu aveam informații cu privire la natura acestor probleme. Nu neapărat. Nu eram prietenă cu niciunul dintre ei în alt mod decât observând suprapunerile curioase ale vieților noastre și ale fiicelor noastre. La un moment dat, Michelle s-a gândit că aș putea fi o consilieră bună pentru Lola în timp ce trecea prin divorț. (Tocmai ce trecusem prin propriul meu divorț.) Michelle ne-a pus în contact. Am ieșit de câteva ori cu Lola. Furia ei era vizibilă și cunoscusem tipul acela de furie. Furia aia care spune doar „M-am săturat. Ies din asta. Plec." Lola abia începuse să se lovească de birocrația divorțului, care te blochează într-un loc prea mult timp. Mi-a mărturisit câteva lucruri și păreau într-adevăr similare cu unele dintre problemele cu care mă confruntasem și eu (un soț care nu voia divorț; o soție cu o carieră mai importantă). Dar oricât de conectată m-am simțit cu ea, nu îmi doream să fiu în mijlocul acestei situații penibile:

prietenă apropiată a surorii bărbatului pe care ea voia să-l părăsească. Părea complicat. Așa că am încercat să mențin o limită - interacționam cu Jason și Lola în mare parte doar pentru a stabili întâlniri de joacă sau petreceri în pijamale cu fetele noastre sau pentru a discuta noutățile de la școală. Când Michelle venea în oraș, stătea la mine, și ambele ei nepoate rămâneau peste noapte și petreceam timpul în pijamale, uitându-ne la filme seara și mâncând clătite dimineața.

Pe 7 iunie 2019 coboram din avion, ascultând un mesaj vocal disperat de la Michelle. Eram în mijlocul unui turneu de carte pentru *Vânătăi ascunse*, cu oameni care-mi împărtășeau povești personale stând la cozile pentru autografe; am ajuns să iubesc și să mă tem de cozile astea. O femeie povestea cum fiica ei fusese ucisă cu câteva luni în urmă. Alta, în lacrimi, mă ruga să o ajut să își recupereze copiii. Acum eram într-un terminal în Washington, D.C., așteptându-mi bagajul, și am auzit-o pe Michelle spunând doar că ceva se întâmpla în casa fratelui ei și nu știa despre ce e vorba și dacă puteam să o sun. Era urgent. Nu am ascultat tot mesajul; am sunat. A răspuns înainte să sune, vocea părea că-i iese din stomac, o voce cumva familiară și în același timp străină pentru mine, o versiune a ei pe care n-o auzisem niciodată.

- Se întâmplă ceva acasă la Jason, mi-a zis.

Am întrebat ce.

- Lola e rănită. Sau el s-a rănit. Nu știu.

Michelle vorbea sacadat, între respirații disparate, spunând totul de două ori. Îl sunase iar și iar, apoi o sunase pe Lola, dar niciunul dintre ei nu a răspuns. Primise doar un apel de la Jason, cu doar câteva minute înainte, în care îi spunea că el și Lola „le-au dezamăgit pe fete" - fiicele lor - și „să aibă grijă de ele." I-a spus să meargă în Washington, D.C. cât de repede poate.

Apoi a închis. Michelle nu a mai reușit să dea de el de atunci. Mă sunase din O'Hare, unde încerca să găsească un bilet pentru primul zbor.

Am fugit din terminal. Am fugit prin aeroport. Mi-am sunat fostul soț, care locuia la mică distanță de Jason și Lola și l-am rugat să meargă să vadă dacă sunt bine. Când a ajuns, echipa SWAT era acolo. Paul, fostul meu soț, mi l-a dat la telefon pe comandantul SWAT, căruia i-am comunicat datele de contact ale lui Michelle, numele fetelor și al școlii. A notat informațiile. În momentul în care am ajuns de la aeroport, casa lor era deja considerată locul crimei și Jason sau Lola (nu am aflat niciodată care dintre ei) era transportat/ă la spital. Fiicele lor erau încă la școală, iar noi am discutat aspectele logistice: cum să le luăm de la școală, unde să le ducem și pentru cât timp. Michelle trebuia să le spună, dar ce? La un moment dat, mi-am adus aminte de câinele lor. Îl luase un vecin. Ceremonia de absolvire a clasei a cincea a fiicei mele și a fiicei lor cele mari era în seara aia; copiii se pregătiseră pentru ea săptămâni întregi. Așteptăm până după absolvire să le spunem? Lipsim de la ceremonie? L-am sunat pe directorul școlii. Fiicele lui Jason și ale Lolei fuseseră încredințate bonei, prietenă a mamei lor. Avionul lui Michelle a aterizat după-amiaza devreme și s-a dus direct la ele.

Restul ne-am adunat, încetul cu încetul, la mine acasă. Mai întâi fostul meu soț și fiica mea, apoi trupa din Chicago devenită D.C., apoi au ajuns Michelle cu mama și vărul ei, care era terapeut specializat pe traumele copiilor, plus alți prieteni, și aveam toți o energie nervoasă pe care o simți atunci când ești luat prin surprindere; știam că eram în mijlocul unei traume. Trebuia să facem ceva, dar nu era nimic de făcut. Din când în când, detectivii le interogau pe Michelle și pe mama ei

în biroul din casa mea. Altcineva s-a gândit să comande mâncare. Poate chiar eu. Nu fusesem acasă de ceva săptămâni. Chiar dacă era plin de lume, simțeam nevoia să fac curat în casă, să fac puțină ordine în haos.

La o întâlnire din turneul cărții în Cleveland, care a avut loc cu o seară înainte, am prezentat-o mulțimii pe Martina Latessa, detectiv pentru cazuri de violență domestică. De atunci, Michelle, care venise în D.C. pentru lansarea mea de carte cu doar două săptămâni mai devreme, a intrat într-o poveste pe care am auzit-o de la atâtea femei la aceste evenimente – aproape întotdeauna femei. O poveste a unei vieți, familii, comunități distruse. Ironia ne-a fost imediat evidentă tuturor, dar nu am îndrăznit să vorbim despre asta, nu la început. La o întâlnire din timpul turneului, într-o sală de bal, o femeie a spus în fața a două sute de oameni că nu poate să meargă acasă, că nu poate părăsi sala de frică să nu fie ucisă chiar în acea zi. A întrebat: Ce putea face? Viața ei era într-o criză prezentă și urgentă. Am cerut audienței ajutor, resurse locale, numele unei persoane de acolo, din mulțime, care ar fi putut vorbi cu ea. Acum, toate acele povești, toată teroarea și trauma năvăliseră în sufletul casei și vieții mele și – probabil și mai precis – în viața fiicei mele, a prietenei mele dragi și în cea a două fete nevinovate, ale căror vieți se vor fi transformat pentru totdeauna. În majoritatea zilelor, nu am cuvinte pentru asta.

Nu am știut multe ore ce s-a întâmplat cu adevărat și au trecut săptămâni până am început să punem cap la cap toate detaliile. Aflasem la un punct în acea după-amiază că Lola nu supraviețuise; seara am aflat că și Jason murise. Michelle o spune așa: „Fratele meu și-a luat viața, după ce a luat-o pe cea a soției lui." Limbajul contează pentru ea, pentru că surprinde cumva disperarea și durerea fratelui ei, în timp ce încă

recunoaște oroarea pe care a comis-o. Prietenii și familia Lolei ar spune-o cu siguranță diferit și cred că trebuie să permitem fiecărei persoane să folosească limbajul pe care îl consideră potrivit. Nu ducem lipsă de durere.

Michelle a renunțat la viața ei pe 7 iunie și nu s-a mai întors acasă niciodată. Imaginează-ți asta. Doar imaginează-ți. În timp ce scriu asta, este pe cale să-și închidă apartamentul pe care îl deținea în Chicago, cu priveliștea lui asupra naturii. Și-a petrecut vara cu singurul rucsac pe care-l adusese cu ea în ziua aia de iunie, când încă nu știam ce se întâmplase. A purtat din hainele mele prea mari, a dormit în camera de oaspeți, mi-a împrumutat încălțămintea. Se aștepta, cu siguranță, să fie plecată doar câteva zile; în schimb pare că, într-o clipită, a fost luată pe sus și mutată într-un loc complet nou. Nu doar într-un nou spațiu; asta e mai puțin important. Ci într-o viață complet nouă, în care trebuie să o ia de la capăt, ca părinte singur de data asta, cu birocrații de care se lovește și se va lovi și în viitorul apropiat. Într-un fel trebuie să-și reconstruiască și viața profesională. Singura ușurare în toată asta este că noi – veșnicul trib – suntem aici, ținând-o. Și știm, recunoaștem, cât de norocoase sunt fetele să o aibă, să fi rămas în comunitatea pe care o cunoșteau și o iubeau, cu o mătușă pe care o cunoșteau și o iubeau, și totuși...

Totuși.

Aceasta este povestea omuciderii domestice, a victimelor imediate, dar și a apelor învolburate din viețile celor lăsați în urmă. Familiile, prietenii, colegii de muncă, vecinii, întreaga comunitate. Până pe 7 iunie am avut un privilegiul, pe care nici măcar nu îl conștientizasem, de a fi scris despre violență domestică din exterior. Primii oameni la care m-am gândit

când am aflat despre Jason și Lola au fost Sally Sjaastad și Sarah Mosure. Ambele aflaseră ce s-a întâmplat - nu știu cum - și m-au contactat pe e-mail și am plâns. Dintre toți oamenii incredibili pe care îi aveam în jur - de la prieteni la experți ca Jackie Campbell și Kelly Dunne -, cel mai mult îmi dorisem să vorbesc cu Sally și Sarah. Sally și Sarah care înțelegeau cum mă simt. Și, până la urmă, am vorbit cu amândouă. Și ambele discuții au început să-mi vindece ceva în interior. „Cunosc prea bine confuzia, mâhnirea, furia, durerea reală pe care tu și prietena ta le simțiți", mi-a scris Sarah. „Mi se rupe sufletul pentru tine, pentru prietena ta și pentru fetele acelea nevinovate." Abia mi-am găsit cuvintele să îmi pot exprima recunoștința.

Michelle locuiește aproape de mine acum, o mătușă amuzantă, transformată în mamă-surogat. Ne-am petrecut vara într-o stare de șoc emoțional. Uneori mă uit la ea - am menționat cumva cât de uimitoare e? Înaltă și slabă, elegantă, cu păr închis la culoare, cu un calm care radiază în jurul ei - și vreau să o cuprind în brațe și să-i spun că nu-mi vine să cred. Nimic. Totul. Oamenii care o întâlnesc, de la avocați până la alți părinți din cartier, sunt uimiți să vadă cât de lin se mișcă prin această situație, prin cel mai rău lucru pe care ți-l poți imagina, ca un strop de apă alunecând într-un pahar. Calmă, stabilă, nezdruncinată, concentrată mereu pe fete, care sunt acum responsabilitatea ei. Le iubește cum le-a iubit tot timpul: deplin, neîncetat și la modul subiectiv în care părinții își iubesc copiii.

„Violența domestică, mai degrabă decât o problemă privată, este cea mai urgentă problemă de sănătate publică." Ce scriam în Prefața pentru *Vânătăi ascunse* cu ani în urmă îmi pare mai tangibil acum decât pe atunci. Mesajul potrivit căruia violența domestică atinge fiecare viață devine mai urgent,

mai crucial pe zi ce trece. În săptămânile de dinaintea publicării acestei cărți, s-au lansat date noi din Statele Unite și, conform acestora, omuciderile domestice sunt în creștere din 2015 și au crescut cu 33% din 2017.[1]

Și alte țări se luptă cu creșterea ratelor. În Canada, unde incidentele de violență domestică și în cuplu erau în declin în ultimul deceniu, acum sunt „în urcare"; un sergent al poliției Calgary i-a spus unui reporter că se află în mijlocul unei „epidemii".[2] În Africa de Sud, unde violența împotriva femeilor s-a transformat într-o criză națională, la fiecare trei ore o femeie este ucisă – o rată care se estimează a fi de cinci ori mai mare decât în Europa de Vest.[3] În momentul în care scriu aceste rânduri, Franța se află în mijlocul unei serii de conferințe naționale, care reunesc poliția, oficialii francezi și asociațiile împotriva violenței în familie pentru a combate propria tendință în creștere de ucidere a femeilor din țară; potrivit *New York Times*, în 2019 Franța a atins pragul de o sută de omucideri domestice mai repede ca oricând, fiind considerat un „reper teribil".[4]

Între 2011 și 2018, numărul de crime împotriva femeilor din Turcia a crescut aproape de patru ori.[5] Națiunile Unite estimează că douăsprezece mii de femei sunt ucise anual în Rusia.[6] În Brazilia, unde datele sunt greu de confirmat și cel mai probabil subraportate, crimele împotriva femeilor sunt la 4% din 2018.[7] În Spania, nivelurile de violență domestică și sexuală sunt atât de alarmante, încât activiști din două sute cincizeci de orașe au ieșit în stradă într-o noapte – 20 septembrie 2019 – să protesteze împotriva a ceea ce organizatorii considerau a fi o lipsă de atenție și acțiune din partea decidenților; au numit demonstrațiile o „urgență feministă".[8] Alte urgențe feministe: Femeile din China rareori beneficiază de ordine de restricție împotriva abuzatorilor, în pofida legii

împotriva violenței domestice din 2016 mult lăudată de guvernul chinez.[9] Guvernele conservatoare din Ungaria, Polonia și Croația au redus fondurile destinate organizațiilor pentru femei și au ajuns la un regres în termeni de politici pentru egalitate de gen.[10] La nivel global, peste un miliard de femei nu au protecție legală împotriva violenței domestice.[11]

Vânătăi ascunse spune povești din Statele Unite, dar tiparele de creștere a terorismului intim și a omuciderilor domestice sunt la fel, indiferent de țara în care ești. Comportamentul agresiv, rolurile de gen, coerciția, psihologia acțiunilor victimei și, probabil cel mai important, indicatorii de risc: apar iar și iar în cazuri din întreaga lume. Și ce sper este ca această carte a mea să fie doar începutul unei discuții internaționale lungi și cuprinzătoare. Vreau ca alții să-și asume sarcina de a ne îmbunătăți cunoștințele și coordonarea, de a ne îmbunătăți politica sistemică și de a ne schimba profilul cultural, de a oferi o foaie de parcurs pentru următorii pași. De fapt, sarcina mea pentru ceilalți e asta: faceți ca această carte să devină învechită. O carte poate face doar atât și recunosc că o parte din conversațiile pe care le-am început în *Vânătăi ascunse* trebuie să aibă loc alături de alte conversații urgente; poate, în opinia mea, mai ales alături de cele despre încarcerările în masă și strategiile de intervenție din copilărie.

Nu cred că putem să depășim această problemă arestând și închizând. Așa cum arăt în carte, în general, persoanele eliberate din închisoare nu ies *mai puțin* violente decât au intrat. Cred că orice discuție cu adevărat normativă privind violența domestică și consecințele ei trebuie să fie purtată în strânsă legătură și cu o discuție privind reforma închisorilor. O parte din această discuție ar putea fi despre forme noi, mai bune de a folosi dreptatea restaurativă. Mă întrebam recent: De ce nu avem o linie telefonică pentru abuzatori la fel cum avem pentru victimele

aflate în criză sau pentru alcoolicii care sunt pe cale să bea un pahar? De ce nu avem sponsori pentru cei care au absolvit programele de intervenție în caz de violență? Cum ar fi fost viața lui Donte dacă ar fi avut o astfel de persoană?

Cred, de asemenea, că trebuie să ne îmbunătățim modul în care abordăm originea violenței domestice prin programe destinate tinerilor. Există, la nivel național, tabere de vară care ajută copiii care sunt victime ale violenței, dar toate astea sunt consecințe ale violenței. Unele școli au programe de intervenție, dar nu putem să aruncăm pur și simplu povara pe școlile care sunt oricum subfinanțate și asupra profesorilor suprasolicitați. Schimbarea sistemică nu se poate produce ad-hoc. Și cum să învețe tinerii ce înseamnă gelozia morbidă când media portretizează romantic hărțuirea? Când filmele *Twilight*, de exemplu, portretizează într-un mod romantic faptul că un bărbat urmărește o femeie dormind?

Cred că o parte din misiunea mea în scrierea acestei cărți a fost să ofer o oglindă a violenței domestice așa cum e ea, nu cum sperăm, credem sau ne dorim. Intenționat nu mi-am propus să fie o carte normativă, pe de o parte fiindcă sarcina mea de jurnalistă este să scriu povestea, nu să o schimb. Filozofia mea, însă, după ce am terminat-o, e că trebuie să încercăm tot, orice idee, totul, să nu mai rămână nimic pe masă, pentru că problema aceasta esta atât de imensă și viețile sunt atât de fragile, încât nu ne mai putem permite să pierdem – nici mai mult timp și, cu siguranță, nici și mai multe vieți.

Deși m-a surprins, modul în care a fost primită cartea m-a inspirat să continui să abordez acest subiect, spunând povești de viață din ce în ce mai nuanțate în cadrul acestei discuții în desfășurare. Țări din întreaga lume vor avea în curând această carte în traducere, iar districtele din State, de la o coastă la alta, au transformt-o în lectură comunitară sau au solicitat-o

pentru forțele de ordine, judecători, avocați. Pentru mine, scopul cărții *Vânătăi ascunse* a fost simplu: să lansez o discuție publică despre violența domestică. O carte destul de simplă care ar putea, probabil, să destabilizeze statu-quo-ul. Și statu-quo-ul, cred că suntem cu toții de acord, a ignorat-o mult prea mult timp. Nu am scris-o pentru experți, deși am fost încântată de numărul de experți care au citit-o și m-au căutat. Am scris-o pentru a oferi o voce victimelor și agresorilor și militanților din primele linii. Dar, mai ales, cred că am scris-o pentru un necunoscător, pentru cel care nu știa nimic, dar presupunea totul. Pentru femeia care a pus sub semnul întrebării natura suferinței ei. Pentru bărbatul care credea că asta era doar o altă problemă a femeilor. Pentru tinerii LGBTQ care se simt nevăzuți. Și pentru oameni ca mine, care credeau în mituri fără să-și dea seama că fac asta. Astfel, cred că am scris-o pentru persoana care eram înainte să aflu tot ce știu acum.

Octombrie 2019

MULȚUMIRI

Dintre toate lucrurile necesare pentru orice lucrare de jurnalism literar, probabil cel mai important element este timpul. Când spui povestea altcuiva și când acea poveste se întâmplă să fie despre cel mai rău lucru care i s-a întâmplat, angajamentul în ceea ce privește timpul alocat este extraordinar. Din acest motiv, le sunt profund și sincer recunoscătoare familiilor lui Rocky Mosure și Michelle Monson pentru timpul, încrederea și credința lor. Aș minți dacă aș spune că nu am plâns cu ei de-a lungul întâlnirilor. De asemenea, recunoștința mea cea mai profundă se îndreaptă spre Sally Sjaastad, Paul Monson, Sarah și Gordon Mosure, Alyssa Monson și Melanie Monson. Aș dori, de asemenea, să le mulțumesc celor care mi-au acordat timpul nu doar o dată sau de două ori, ci de mai multe ori, în unele cazuri ani buni: Jimmy Espinoza, Donte Lewis, Hamish Sinclair, David Adams, Neil Websdale, Kit Gruelle, Sunny Schwartz, Reggie Daniels, Leo Bruenn, Ruth Morgan, Peg Hacskaylo, Natalia Otero, Martina Latessa, Jacquelyn Campbell, Lee Johnson, Suzanne Dubus, Kelly Dunne, Robert Wile, Casey Gwinn, Gael Strack, Sylvia Vella, Joan Bascone, James Gilligan, Joan McCracken, Gary Gregson, William Kidd, Lou Johns, Maureen Curtis și Lynn Rosenthal. Îi mulțumesc lui Nikki Allison care mi-a triplu-verificat matematica.

Țin să-i mulțumesc în mod special lui Matthew Dale, care nu a trăit suficient de mult încât să vadă roadele acestei cărți, dar a cărui muncă neobosită în numele victimelor încolțește în aceste pagini.

Pentru sprijinul lor generos, aș dori să adresez mulțumiri celor din Comisia DC pentru Arte și Științe Umaniste, Colegiul de Arte și Științe din cadrul American University și, în special, Columbia School of Journalism și Fundației Neiman a Universității Harvard pentru premiul Lukas Work-in-Progress. Toți ați făcut posibil ceea ce s-a simțit de multe ori a fi imposibil.

Pentru mine, linia familiei și prieteniei a fost tot timpul extrem de poroasă și le mulțumesc, ca de obicei, următorilor: Ann Maxwell, David Corey, Andre Dubus III, Fontaine Dubus, David Keplinger, Stephanie Grant, Danielle Evans, Donald Rutledge, Soleak Sim, Lance Lee, Zac Fisher, Lisen Stromberg, Ted Conover, Masha Gessen, Kate Woodsome, Elizabeth Flock, Julie Gibson, Yasmina Kulauzovic, Michelle Rieff, Tap and Mia Jordanwood, Lisa Eaves, Elizabeth Becker, Jen Budoff, Tom Heineman, Sarah Pollock, Katherine Ann Rowlands, Alison Brower, Marianne Leone, Chris Cooper, Richard Snyder și Joshua Snyder.

Echipa de la Bloomsbury este cel mai plăcut și creativ grup de oameni cu care am avut plăcerea de a lucra: Sara Mercurio, Jenna Dutton, Nicole Jarvis, Valentina Rice, Marie Coolman, Frank Bumbalo, Katya Mezhibovskaya, Cindy Loh și Ellis Levine. Ei s-au asigurat că am înțeles că vocea scriitorului a fost întotdeauna pe primul loc în eforturile lor. Sunt deosebit de recunoscătoare editorilor mei, ale căror înțelepciune și grație marchează fiecare pagină din această carte: Callie Garnett și Anton Mueller.

La American University, sunt norocoasă să fiu susținută în demersurile mele intelectuale și creative de colegi, care sunt pentru mine o sursă liniștită de inspirație. Un milion de mulțumiri și recunoștință către: Peter Starr, David Pike, Kate Wilson, Patty Park, Kyle Dargan, Dolen Perkins-Valdez, Richard McCann și Despina Kakoudaki. Redactorilor de la *New Yorker*, care au avut răbdarea să lucreze cu mine când nu eram atât de sigură că cineva din lumea exterioară ar putea să modeleze ce aveam nevoie să comunic din lumea mea interioară: Alan Burdick, Carla Blumenkranz, Dorothy Wickenden și Lauretta Charlton.

O spun fără să exagerez, această carte nu ar fi ceea ce este fără ajutorul neobosit al asistentei mele de cercetare, Molly McGinnis, care uneori întreba: „Ar trebui să fiu un cercetător înțelegător sau un editor autoritar astăzi?" Țineți-i minte numele; Molly are o carieră strălucită în față.

Susan Ramer, ce noroc am avut că mi-ai fost agent timp de douăzeci și trei de ani! Deceniile spun că nu aș fi scris această carte astăzi dacă nu erai tu. Îți mulțumesc pentru încrederea pe care o acorzi cuvintelor mele, pentru neobositele încercări de a scoate ce e mai bun din mine. A ta este amprenta ascunsă în interiorul fiecărei pagini din tot ce scriu.

Și, în sfârșit, pentru Jazz: tot ce iubesc și îmi e drag în lume se găsește în tine.

NOTE

Prefață

[1] În mod oficial, aceasta se numește Camerele Extraordinare din Instanțele din Cambodgia, a nu se confunda cu Curtea Penală Internațională de la Haga, Olanda. În conversația informală, am avut tendința să ne referim la Tribunalul Cambodgiei ca, pur și simplu, Tribunalul pentru Crime de Război.

[2] Oficiul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate: „Acasă, cel mai periculos loc pentru femei, unde, la nivel mondial, majoritatea victimelor omuciderilor sunt femei ucise de parteneri sau familie, spune studiul UNODC", comunicat de presă, 25 noiembrie 2018, https://www.unodc.org/unodc/en/press/releases/2018/November/home—the-most-dangerous-place-for-women—with-majority-of-female-homicide-victims-worldwide-killed-by-partners-or-family—unodc-study-says.html.

[3] Secretarul General al Organizației Națiunilor Unite solicită „transformarea atitudinii bărbaților pentru a pune capăt tuturor formelor de violență împotriva femeilor", comunicat de presă, 24 noiembrie 2003, https://www.un.org/press/en/2003/sgsm9030.doc.htm.

[4] Krupa Padhy, „Femeile omorâte într-o singură zi pe glob", *BBC News*, 25 noiembrie 2018, https://www.bbc.com/news/world-46292919. De asemenea: UNODC, „Acasă, cel mai periculos loc pentru femei".

[5] UNODC, „Acasă, cel mai periculos loc pentru femei".

[6] Callie Marie Rennison, doctor în filozofie: „Violența partenerului intim, 1993–2001", Biroul de statistică al justiției, rezumat al datelor despre criminalitate, februarie 2003, https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/ipv01.pdf.

[7] Corespondență prin e-mail cu Jacquelyn Campbell.

[8] „Opt milioane de zile de muncă": Coaliția Națională Împotriva Violenței în Familie, Statistică, https://ncadv.org/statistics.

[9] Jing Sun et al.: „Experiențele dificile din copilăria mamelor și dezvoltarea copiilor lor", *Jurnalul american de medicină preventivă 53*, nr. 6 (decembrie 2017): 882–91.

[10] „Femeile și copiii la răscruce: o nouă analiză a uciderilor în masă în America arată că 54% dintre cazuri implică violența domestică și 25% dintre victime sunt copii", *Everytown for Gun Safety*, 11 aprilie 2017, https://everytown.org/press/women-and-children-in-the-crosshairs-new-analysis-of-mass-shootings-in-america-reveals-54-percent-involved-domestic-violence-and-25-percent-of-fatalities-were-children.

[11] W. Gardner Selby: „Nu s-a confirmat că violența domestică poate prezice uciderile în masă", *Politifact*, 2 decembrie 2017, https://www.politifact.com/texas/statements/2017/dec/02/eddie-rodriguez/domestic-violence-not-confirmed-precursor-mass-sho.

[12] Associated Press: „Soția ucigașului de la biserică spune că, înainte de ieșirea violentă, a legat-o cu cătușe de pat și i-a spus că revine imediat", *CBS News*, 13 august 2018, https://www.cbsnews.com/news/sutherland-springs-texas-church-gunman-devin-kelley-wife-speaks-out.

[13] Sarah Ellis și Harrison Cahill, „Dylann Roof: Hindsights" și „What Ifs", *The State*, 27 iunie 2015, https://www.thestate.com/news/local/article25681333.html De asemenea: Daniel Bates, „EXCLUSIV: Ucigașul Dylann Roof din Charleston a crescut într-o familie cu probleme, unde tatăl lui o bătea pe mama vitregă", *Daily Mail*, 19 iunie 2015, https://www.dailymail.co.uk/news/article-3131858/Charleston-killer-Dylann-Roof-grew-fractured-home-

violent-father-beat-stepmother-hired-private-detective-follow-split-claims-court-papers.html.

[14] Nu este inclus bugetul pentru compensațiile oferite victimelor. Biroul pentru Violență Împotriva Femeilor (OVW), „FY 2018 – Cerere bugetară la prima vedere", https://www.justice.gov/jmd/page/file/968291/download.

[15] Biroul pentru Management și Buget, „Bugetul american, anul fiscal 2019", https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2018/02/budget-fy2019.pdf.

[16] Paul R. La Monica, „Fericită primă zi! Bezos valorează 150 miliarde de dolari! Amazon atinge cel mai înalt nivel din toate timpurile", CNN Business, 16 iulie 2018, https://money.cnn.com/2018/07/16/technology/amazon-stock-prime-day-jeff-bezos-net-worth/index.html. Din cauza cunoștințelor mele insuficiente de matematică, a trebuit să o sun pe profesoara de matematică a fiicei mele, care este clasa a V-a, pentru a verifica acest procent. Mulțumesc, doamnă Allinson!

[17] Naomi Graetz, „A bate soția în tradiția evreiască", *Femeile evreice: enciclopedie istorică*, 27 februarie 2009, Arhiva femeilor evreice, https://jwa.org/encyclopedia/article/wifebeating-in-jewish-tradition.

[18] *Ibid.*

[19] Elizabeth Pleck, *Tirania domestică: Redactarea politicilor sociale americane împotriva violenței familiale, din perioada colonială până astăzi* (Champaign, IL: University of Illinois Press, 2004).

[20] „Istoria violenței domestice: cronologia mișcării pentru susținerea femeilor bătute", Centrul împotriva violenței și abuzului Minnesota; Rețeaua de siguranță: resurse pentru violența domestică în California. Septembrie 1998 (copyright 1999). De asemenea: Barbara Mantel, „Violența domestică: sunt resursele federale suficiente pentru a stopa abuzul?", *CQ Researcher 23*, no. 41 (15 noiembrie 2013): 981–1004, http://library.cqpress.com/cqresearcher/cqresrre2013111503 . Și Pleck, *Tirania domestică*, 17, 21–22.

[21] Jackie Davis, „Abuzul domestic", raport, Institutul de Justiție Penală, https://www.cji.edu/wp-content/uploads/2019/04/domestic_abuse_report.pdf.

[22] Vivian Acheng, „15 țări unde violența domestică este legală", *The Clever*, 26 mai 2017, https://www.theclever.com/15-countries-where-domestic-violence-is-legal.

[23] Anastasia Manuilova, „Nouă luni după noua lege împotriva violenței domestice. Femeile din Rusia încă luptă", *Moscow Times*, 24 noiembrie 2017, https://themoscowtimes.com/articles/nine-months-on-russian-women-grapple-with-new-domestic-violence-laws-59686.

[24] Departmentul de Justiție SUA, Biroul Procurorului General, 27 I&N Dec. 316 (A.G. 2018), Hotărâre provizorie #3929, Hotărâre semnată de Procurorul General, 11 iunie 2018, https://www.justice.gov/eoir/page/file/1070866/download.

[25] Departmentul pentru sănătate și servicii sociale SUA, biroul pentru sănătatea femeilor, „Legi împotriva violenței asupra femeilor", https://www.womenshealth.gov/relationships-and-safety/get-help/laws-violence-against-women.

[26] Centrul național pentru victimele criminalității, Centrul de resurse împotriva hărțuirii, http://victimsofcrime.org/our-programs/stalking-resource-center/stalking-information.

[27] Centrul național pentru victimele criminalității, Centrul de resurse împotriva hărțuirii, „Analiza legilor împotriva hărțuirii", http://victimsofcrime.org/docs/src/analyzing-stalking-statute.pdf?sfvrsn=2. În Marea Britanie, hărțuirea era în mod tradițional privită ca o simplă „neplăcere", în ciuda faptului că 120 000 de femei raportau hărțuiri în fiecare an, o cifră pe care experții o estimează a fi doar jumătate din numărul real de cazuri. Dar, spre deosebire de Statele Unite, în 2012 guvernul Marii Britanii a adoptat o lege care prevede că hărțuirea poate fi încadrată ca infracțiune și, până în 2015, numărul condamnărilor a crescut cu 50%.

[28] Linia telefonică de urgență pentru violența domestică, „Istoria noastră: consilieri pentru violența domestică", https://www.thehotline.org/about-the-hotline/history-domestic-violence-advocates.

[29] Programul de Evaluare a Mortalității, Dezvoltarea Programului de Evaluare a Mortalității (LAP), https://lethalityassessmentprogramdotorg.files.wordpress.com/2016/09/development-of-the-lap1.pdf.

[30] http://library.cqpress.com/cqresearcher/document.php?id=cqresrre2013111503#NOTE[21]. Pentru că procesul lui O.J. a precedat înființarea liniei naționale de urgență pentru violența domestică (nu mai pomenim de internet), apelurile nu erau centralizate, dar regional, peste tot în țară, adăposturile și liniile telefonice dedicate au raportat un număr record de apeluri.

[31] Associated Press, „1 milion de femei victime ale violenței domestice în '91", *Los Angeles Times*, 3 octombrie 1992, http://articles.latimes.com/1992-10-03/news/mn-266_1_domestic-violence.

[32] Chris Cillizza, „De ce Donald Trump nu-l va condamna pe Rob Porter", Punctul cu Chris Cillizza, 2 februarie 2018, https://www.cnn.com/2018/02/09/politics/rob-porter-trump-response/index.html, și editorial: „Ce-ar fi dacă lui Donald Trump chiar i-ar păsa de siguranța femeilor?", *New York Times*, 8 februarie 2018, https://www.nytimes.com/2018/02/08/opinion/trump-porter-abuse-women.html.

Surorile nedezlipite

[1] Istoricii contestă această poveste, susținând că, dacă a existat o sinucidere a războinicilor Corb, s-a întâmplat în cealaltă parte a râului. Clair Johnson, „Faleza sacrificiului: Legenda și stânca", *Billings Gazette*, 20 decembrie 2014, http://billingsgazette.com/news/local/sacrifice-cliff-the-legend-and-the-rock/article_fc527e19-8e68-52fe-8ffc-d0ff1ecb3fea.html.

Tati nu va muri niciodată

[1] În Maryland, urmărirea este întotdeauna delict. În Montana, prima abatere este, în general, delict, desi legea care a fost adoptată în 2003 spune că poate fi încadrată ca infracțiune. Codul din Montana adnotat 2015, 45-5-220. Urmărirea—scutire—penalizare, https://leg.mt.gov/bills/mca/45/5/45-5-220.htm. De asemenea: Codul din Montana adnotat 2015, 45-2-101. Definiții generale, https://leg.mt.gov/bills/mca/45/2/45-2-101.htm. Deși urmărirea este delict în toate cele cincizeci de state, sunt doar câteva cele în care poate fi încadrată la crime, de la prima abatere. Coaliția Națională Împotriva Violenței Domestice, „Realități despre violență și urmărire": https://www.speakcdn.com/assets/2497/domestic_violence_and_stalking_ncadv .pdf. De asemenea: NCADV, Statistici: https://ncadv.org/statistics. Puțin peste patruzeci de state permit ca urmărirea să fie încadrată ca infracțiune, deși doar treisprezece state permit victimelor care sunt urmărite să-i dea în judecată pe urmăritorii lor. Centrul național pentru victimele criminalității, Centrul de resurse împotriva urmăririi, „Legi federale împotriva urmăririi", 18 USCS § 2261A. Urmărirea. (2013), http://victimsofcrime.org/our-programs/stalking-resource-center/stalking-laws/federal-stalking-laws#61a.

[2] Abby Ellin, „Cu controlul coercitiv, abuzul este psihologic", Well blog, July 11, 2016, https://well.blogs.nytimes.com/2016/07/11/with-coercive-control-the-abuse-is-psychological.

[3] Evan Stark, PhD, MSW, „Reprezentarea femeilor bătute: controlul coercitiv și apărarea libertății", Pregătit pentru violența împotriva femeilor: realități complexe și probleme noi într-o lume în schimbare (Les Presses de l'Université du Québec: 2012), http://www.stopvaw.org/uploads/evan_stark_article_final_100812.pdf.

[4] Home Office and the Rt. Hon. Karen Bradley, MP, „Comportamentul coercitiv sau controlul, acum o crimă", 29 decembrie 2015, https://www.gov.uk/government/news/coercive-or-controlling-behaviour-now-a-crime.

Un urs se îndreaptă către tine

[1] O parte dintre informațiile despre ce a scris Michelle în acea noapte provin dintr-un articol din ziarul local intitulat „Noaptea aceea neagră", scris de Ed Kemmick în *Billings Gazette* și publicat pe 23 noiembrie 2002. Sally mi-a arătat și mie nota originală a lui Michelle.

[2] Codul penal din Montana adnotat 2015, 45-5-206. Atacul asupra partenerului sau al unui membru al familiei—pedeapsă, http://leg.mt.gov/bills/mca/45/5/45-5-206.htm.

[3] Kelly Dunne, interviu, iulie 2011, Newburyport, Massachusetts.

Persoana pe care o iubești îți va lua viața

[1] Campbell nu numără doar femeile ucise cu arme; un raport din septembrie 2018 de la Centrul de politici pentru violență citează o statistică care spune „cincizeci de femei americane ucise în fiecare lună", dar acest număr le ia în calcul doar pe cele ucise cu arme.

[2] Andrew R. Klein, „Implicații practice ale cercetării actuale privind violența în familie. Partea 1: Aplicarea legii." Serviciul Național de Referință pentru Justiție Penală, nepublicat, aprilie 2008, https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/222319.pdf.

[3] Biroul pentru prevenirea violenței domestice, OPDV Bulletin, Winter 2014, http://www.opdv.ny.gov/public_awareness/bulletins/winter2014/victimsprison.html; New York, Departamentul serviciilor corecționale, „Angajamente - omuciderea feminină: 1986 vs. 2005" (iulie 2007).

[4] Latina Ray a pledat pentru o pedeapsă de unsprezece ani, înainte ca dosarul să ajungă la proces. Povestea ei este relatată în documentarul *Violență privată*.

[5] La data acestei redactări, în 2013, omuciderea este numărul doi, eclipsată foarte puțin de HIV/SIDA.

[6] "60%": Interviu cu Dr. Sylvia Vella. De asemenea: Nancy Glass et al., „Strangularea non-fatală este un factor de risc important pentru omuciderea femeilor", *The Journal of Emergency Medicine 35*, no. 3 (octombrie 2007): 330.

[7] Gael B. Strack și Casey Gwinn, „La limita omuciderii: strangularea ca preludiu", *Justiție penală 26*, no. 3 (toamna 2011): 2 ("crima de gen").

[8] Gael B. Strack, George E. McClane și Dean Hawley, „O revizuire a 300 de cazuri de tentative de strangulare, partea I: Probleme juridice penale", *The Journal of Emergency Medicine 21*, no. 3 (2001): 303–09; interviuri cu Gael Strack, Geri Greenspan, Jackie Campbell, Silvia Vella, Casey Gwinn.

[9] De asemenea, Strack și Gwinn, „La granița omuciderii".

[10] Strack et al., „O revizuire a 300 de cazuri de încercări de strangulare".

[11] „Penultimul abuz din partea unui făptaș": Strack a creat acest „continuum al violenței".

[12] Interviu cu Sylvia Vella.

[13] Corespondență prin e-mail cu Neil Websdale, directorul Institutului pentru violență în familie la Universitatea din Arizona de Nord.

[14] Interviu cu Gael Strack. Informațiile despre sistemul nervos autonom mi-au fost explicate de Dean Hawley, care a vorbit doar pe fond („Cazuri... judecate ca delicte"). Vezi: Strack et al., „O revizuire a 300 de cazuri de încercări de strangulare".

[15] Alianța pentru speranță internațională, Institutul de instruire în domeniul prevenirii strangulării, http://www.strangulationtraininginstitute.com/about-us.

[16] Istoric despre sentința Curții Supreme oferită de Matt Osterrieder. De asemenea:

- Pagina 53, Comisia de condamnare a Statelor Unite pentru ghiduri de sentință privind strangularea: http://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/guidelines-manual/2014/CHAPTER_2_A-C.pdf.

- Comisia de sentințe SUA, tabelul de sentințe (începe la nivelul 14 pentru violența domestică): http://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/guidelines-manual/2014/2014sentencing_table .pdf.
- „Acceptarea responsabilității": când se pledează vinovat, li se scad 2 puncte, pag. 371 din Manualul comisiei de condamnare a Statelor Unite (1 noiembrie 2014): http://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/guidelines-manual/2014/GLMFull.pdf.

[17] Institutul de Pregătire pentru Prevenirea Strangulării, Prevenirea strangulării e-newsletter, septembrie 2017, http://myemail.constantcontact.com/E-news-from-the-Training-Institute-on-Strangulation-Prevention.html?soid=1100449105154&aid=2vdIhX bn5lM.

[18] Alexa N. D'Angelo, „Decesele în urma violenței în familie scad în Maricopa County, după modificarea politicilor", *Arizona Republic*, 2 martie 2015, http://www.azcentral.com/story/news/local/phoenix/2015/03/02/county-attorney-strangulation-protocol/24001897.

[19] Notă: datele spun că au trecut de la 14 % la 60%, dar Sgt. Dan Rincon spune că acum procentul este de 75%. Așadar, există o discrepanță între acest număr mai nou și lucrările publicate care spun 60% (pagina 2 din Inițiativa Națională pentru revizuirea fatalității violenței domestice 2012 Newsletter:http://www.ndvfri.org/newsletters/FALL-2012-NDVFRI-Newsletter.pdf), dar în trainingurile lui, Rincon folosește acum 75% – un număr pe care l-a obținut de la biroul procurorului din Maricopa.

[20] Institutul de Prevenire a Strangulării septembrie 2017 newsletter.

[21] De asemenea Alice David, „Traumatismul cranio cerebral, ușor de legat de violența asupra femeilor: identificarea unei triade de tulburări post traumă", *Journal of Trauma Nurses 21*, no. 6 (noiembrie 2014): 306–07.

[22] Corespondență prin e-mail cu autorul.

[23] Informațiile în legătură cu piedicile legate de diagnosic și tratament le-am primit, în principal de la Dean Hawley. Gael Strack a verificat, de asemenea, și avocata Geri Greenspan a discutat despre piedicile legale.

Sisteme, Accidente, Incidente

[1] Echipele de evaluare a inițiativei naționale pentru mortalitate în materie de violență domestică, https://www.ndvfri.org/review-teams.

[2] Departamentul de Justiție din Montana, Oficiul pentru Protecția Consumatorilor și Serviciile Victimelor, Comisii de revizuire a fatalității violenței domestice, septembrie 2015, http://www.leg.mt.gov/content/Committees/Interim/2015-2016/Law-and-Justice/Meetings/Sept-2015/Exhibits/dale-presentation-domestic-violence-review-september-2015.pdf.

[3] Johns Hopkins Medicine, „Studiul sugerează că erorile medicale sunt acum a treia cauză principală a decesului în SUA", comunicat de presă, 3 mai 2016, https://www.hopkinsmedicine.org/news/media/releases/study_suggests_medical_errors_now_third_leading_cause_of_death_in_the_us.

Penitență

[1] Acest citat provine dintr-o conversație telefonică editată între Hamish Sinclair și Ed Gondolf din aprilie 2014, pe care Sinclair mi-a trimis-o prin corespondență privată pentru a-și explica filozofia și programa. Gondolf este autorul programelor „Viitorul bătăușilor" (Boston, MA: Northeastern University Press, 2012).

[2] David Frum, „De ce Casa Albă nu consideră că violența în familie te descalifică?", *Atlantic*, 8 februarie 2018, https://www.theatlantic.com/politics/archive/2018/02/porter/552806.

[3] Trebuie să menționez că am ridicat mâna, dar, fiind adult într-o audiență de sute de copii chicotind, asta nu mi-a garantat includerea. Între timp, fiica mea plângea pe scaunul ei, sperând că n-o să o fac de râs – ceea ce, desigur, aș fi făcut.

[4] A nu se confunda cu practica medicală alternativă NLP, care a fost în mare parte discreditată – a fost cândva eronat aclamată ca un posibil tratament pentru o serie de boli, de la cancer la Parkinson sau la răceala comună.

Violența într-un acvariu

[1] Numele ei a fost schimbat. Nu știu identitatea tatălui Victoriei și nu am confirmat prezentarea ei de la închisoare din acea zi. (Pentru mine, ideea a fost observarea dreptății restauratoare în acțiune.)

[2] Nu am voie să fac înregistrări audio în închisoare.

[3] Memoriile lui Schwartz, „Visele din fabrica de monștri: o poveste a închisorii, mântuirea și lupta unei femei pentru a restabili justiția pentru toți", detaliază o mare parte a creării programului RSVP.

[4] Bandy Lee și James Gilligan, „RSVP: transformarea unei culturi interne a violenței printr-un program desfășurat în închisoare", *Journal of Public Health 27*, no. 2, (June 2005): 149–55.

[5] *Ibid.*, 143–48. Câștigurile proveneau, printre altele, de la faptul că nu trebuiau să-i aresteze din nou și să-i trimită la judecată pe cei care ar fi putut recidiva, scăzând costurile generale pentru cazarea deținuților, printre altele.

[6] Alissa Riker este actualul director de programe la San Bruno. Am vorbit la telefon în primăvara anului 2018.

[7] Lee și Gilligan, „Proiectul RSVP."

[8] Cora Peterson et al., „Povara economică pe viață a violenței partenerului intim în rândul adulților din SUA", *American Journal of Preventive Medicine 55*, no. 4 (octombrie 2018): 433–44.

[9] Departamentul de sănătate și servicii umane, Centrele pentru controlul și prevenirea bolilor, Centrul național de prevenire și control al Leziunilor, Costurile violenței partenerului intim împotriva femeilor din Statele Unite (martie 2003).

[10] Raport de Amy S. Ackerman, procuror-adjunct al orașului, Investigarea violenței domestice, decembrie 2001. Disponibil aici: https://sfgov.org/dosw/domestic-violence-investigation-december-2001.

[11] Caroline Wolf Harlow, PhD, „Abuzuri anterioare raportate de către deținuți și cei eliberați condiționat", Biroul de statistică judiciară, Selecții, aprilie 1999, https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/parip.pdf.

Clubul primejdiei fatale

[1] Numele ei a fost schimbat.

[2] În octombrie 2018, Hamish Sinclair a trebuit să renunțe să-și mai țină cursurile ManAlive la centrul comunitar Glide, deoarece departamentul de probațiune a stabilit că nu poate primi deținuți eliberați condiționat – colegi care pot fi în continuare în perioada de eliberare condiționată, în ciuda faptului că au trecut cu succes prin formarea ManAlive și formarea ca mediator – care să aibă acces la fișierele altor eliberați condiționat. Sinclair va oferi cursurile la facilități alternative, deși nu cu o afiliere la biroul de probațiune din San Francisco. Acest lucru nu afectează cursurile pe care le predau Espinoza și colegii lui de la Community Works – la San Bruno sau la biroul-satelit.

Grupați la vârf

[1] Deși acest lucru s-a îmbunătățit ușor în anii de când Adams și-a scris disertația, femeile continuă să facă cea mai mare parte a treburilor gospodărești, incluzând și îngrijirea copiilor, precum și a ceea ce se numește azi „munca invizibilă" de administrare a unei gospodării. Vezi: Pew Research Center, „Creșterea copiilor și administrarea unei gospodării: modul în care părinții care lucrează împart sarcina", 4 noiembrie 2015, http://www.pewsocialtrends.org/2015/11/04/raising-kids-and-running-a-household-how-working-parents-sharethe-load. De asemenea: Jillian Berman, „Munca neplătită a femeilor este coloana vertebrală a economiei americane", *MarketWatch*, 15 aprilie 2018, http://www.marketwatch.com/story/this-is-how-much-more-unpaid-work-women-do-than-men-2017-03-07.

[2] Acest număr provine de la David Adams.

[3] Edward W. Gondolf, *Viitorul programelor de intervenție în caz de agresiune: reevaluarea practicilor bazate pe dovezi* (Boston: Northeastern University Press, 2012), 237.

[4] Aaron Wilson, „Acuzațiile de violență în familie ale lui Ray Rice sunt respinse de judecătorul din New Jersey", *Baltimore Sun*, 21 mai 2015, https://www.sun-sentinel.com/sports/bal-ray-rice-completes-pretrial-intervention-in-domestic-violence-case-in-new-jersey-charges-being-dismi-20150521-story.html.

[5] Epstein, „M-am săturat să ajut Asociația Jucătorilor NFL să păcălească prevenirea violenței domestice", 5 iunie 2018, https://www.washingtonpost.com/opinions/im-done-helping-the-nfl-pay-lip-service-to-domestic-violence-prevention/2018/06/05/1b470bec-6448-11e8-99d2-0d678ec08c2f_story.html.

[6] C. Eckhardt, R. Samper, și C. Murphy, „Tulburări de furie în rândul autorilor violenței asupra partenerului intim: caracteristicile clinice și rezultatele tratamentului impus de tribunal", *Journal of Interpersonal Violence 23*, no. 11 (noiembrie 2008): 1600–17.

[7] Ellen Pence, „Modelul Duluth ", Duluth, Programe de intervenție pentru abuzuri domestice, MN. http://www.theduluthmodel.org.

Prezența obsedantă a inexplicabilului

[1] Mulți infractori acuzați de uciderea familiei sau omucideri în familie susțin că „aud voci" și încearcă să folosească apărarea „nevinovat din cauza nebuniei temporare". Aproape că nu funcționează niciodată. Juriile sunt, pe bună dreptate, sceptice cu privire la astfel de apărări, iar efortul pentru a face dovada nebuniei temporare este foarte, foarte mare.

[2] Chiar și numai aceste două momente vorbesc despre felul în care chestiunile de rasă domină titlurile. Este șocant faptul că un bărbat alb din clasa mijlocie își ucide copiii și soția albă din clasa mijlocie. Este o veste mai puțin demnă de prima pagină când sunt ucise femei de culoare și copiii lor. Deși în cazul familicidului, având în vedere că bărbații caucazieni sunt în primul rând făptași, este greu să facem comparații exacte.

[3] Sunt sceptică în legătură cu unele dintre aceste imagini – în parte, deoarece sacii pentru cadavre sunt folosiți, în general, pe teren,

iar O'Hanlon nu a fost pe teren pentru acele operațiuni și, în parte, pentru că sunt o figură de stil pentru război, pentru o situație emoțională, o experiență care este foarte rar explorată.

ROTULELE UNUI SUPEREROU

[1] A. Jolin et al., „Dincolo de arest: Experiența de violență domestică din Portland, Oregon, raport final", Washington, D.C.: Departamentul de Justiție al SUA, 95-IJ-CX-0054, Institutul Național de Justiție, NCJ 179968 (1998); E. Lyon, „Sesiune specială despre violența domestică: îmbunătățirea consilierii și a intervențiilor, sumarul raportului final", Washington, D.C.: Departamentul de Justiție al SUA, 98-WE-VX-0031, Institutul Național de Justiție, NCJ 197860 (2002); E. Lyons, „Evaluarea impactului sesiunii speciale despre violența domestică: îmbunătățirea consilierii și a intervențiilor", Washington, D.C.: Departamentul de Justiție al SUA, 2000-WE-VX-0014, Institutul Național de Justiție, NCJ 210362 (2005).

[2] Richard Ivone, șeful poliției. Star-Ledger Staff, „Ofițerul ucis în înfruntarea de 7 ore este un fost comandant al echipei SWAT de poliție Piscataway", *New Jersey Star-Ledger*, 29 martie 2011, https://www.nj.com/news/index.ssf/2011/03/as_commander_of_swat_team_pisc.html.

[3] *Ibid.*; Centrul Național pentru Femei și Poliție, Fișa cu privire la violența în familie a poliției: http://www.womenandpolicing.com/violencefs.asp.

[4] Fișa cu privire la violența în familie a poliției.

[5] Sarah Cohen, Rebecca R. Ruiz și Sarah Childress, „Departamentele sunt lente în a-și disciplina propriii abuzatori", *New York Times*, 23 noiembrie 2013 www.nytimes.com/projects/2013/police-domestic-abuse/index.html. De asemenea: Departamentul de aplicare a legii din Florida, violența în familie, relațiile dintre victime și infractori, Florida Department of Law Enforcement,

Domestic Violence, Victim to Offender Relationships, www.fdle.state.fl.us/FSAC/Crime-Data/DV.aspx.

[6] M. Townsend et al., „Răspunsul forțelor legii la apelurile de violență în familie". Departamentul de Justiție al SUA, 99-C-008, Institutul Național de Justiție, NCJ 215915 (2006).

[7] Shannón Meyer și Randall H. Carroll, „Când ofițerii mor: înțelegerea violenței domestice mortale", *Police Chief 78* (mai 2011).

[8] J. Pete Blair, M. Hunter Martindale, and Terry Nichols, „Active Shooter Events from 2000-2012", *FBI Law Enforcement Bulletin*, 7 January 2014, https://www.leb.fbi.gov/articles/featured-articles/active-shooter-events-from-2000-to-2012. De asemenea: J. P. Blair, T. Nichols, and J. R. Curnutt, *Active Shooter Events and Response* (Boca Raton, FL: CRC Press, 2013).

[9] Cercetări nepublicate comandate de *Marie Claire* și desfășurate de Centrul de cercetare pentru controlul accidentelor de la Universitatea Harvard și împărtășite cu autorul.

[10] Vezi Jacquelyn Campbell et al., „Factorii de risc pentru feminicid în relațiile abuzive: Rezultate dintr-un studiu cu situații multiple de control al cazurilor", *American Journal of Public Health 93*, no. 7 (iulie 2003).

[11] Sheryl Gay Stolberg, „Abuzatorilor interni le este interzisă posesia armelor, dar deseori scapă de lege", *New York Times*, 6 noiembrie 2017, https://www.nytimes.com/2017/11/06/us/politics/domestic-abuse-guns-texas-air-force.html.

[12] Aceste state includ: Hawaii, California, Nevada, Colorado, Louisiana, Tennessee, Minnesota, Iowa, Illinois, Maryland, Pennsylvania, New Jersey, Massachusetts, Connecticut, Rhode Island, New York și Districtul Columbia. Everytown pentru siguranța armelor, Navigatorul legii armelor, https://www.everytownresearch.org/navigator/states.html?dataset=domestic violence#q-gunmath_mcdv_surrender.

[13] Unele state și-au scris propria legislație pentru a încerca să abordeze „lacuna iubitului", dar în prezent nu există o lege federală care să o abordeze.

[14] „Dezarmați toți abuzatorii domestici", Centrul pentru progresul american, 22 martie 2018, https://www.americanprogress.org/issues/gunscrime/reports/2018/03/22/448298/disarm-domestic-abusers/. De asemenea: Arkadi Gerney și Chelsea Parsons, „Femei sub armă", Centrul pentru progres american, 18 iunie 2014, https://www.americanprogress.org/issues/guns-crime/reports/2014/06/18/91998/women-under-the-gun.

[15] Vezi April M. Zeoli și Daniel W. Webster, „Efectele politicilor de violență domestică, impozitele pe alcool și nivelul de personal al poliției asupra omuciderii partenerului intim în orașele mari din SUA", *Injury Prevention 16*, no. 2 (2010): 90–95.

[16] Vezi Studiul Vigdor din Evaluarea Revizuirii. De asemenea: „Când bărbații ucid femeile: o analiză a datelor despre omucideri din 2013" de la Centrul de Politici pentru Violență (septembrie 2015).

[17] Interviu cu Teresa Garvey.

[18] Treizeci și trei de mii anual, de la Zeoli și Webster, „Efectele politicilor privind violența domestică".

[19] Interviu cu April Zeoli.

[20] David Adams, „Declarație în fața Comitetului mixt pentru securitate publică și securitate internă", 13 septembrie 2013, www.emergedv.com/legislative-testimony-by-david-adams.html.

[21] Vezi transcrierea pentru Gruelle.

[22] Unele dintre jurisdicțiile în care am condus împreună cu poliția, inclusiv în orașul meu natal Washington, D.C., a permis doar populației generale, nu „media", să participe. Mi-au permis să fac o călătorie cu condiția să mențin anonimatul ofițerilor cu care am interacționat la apeluri. Am observat.

ÎN LOC DE ADĂPOST

[1] Linia telefonică națională pentru violența domestică are o bază de date de cinci mii, dar acest număr include atât adăposturile, cât și agențiile de violență în familie.

[2] Cititorul era Risa Mednick, director executiv al casei de tranzit din Cambridge, MA. 5 august 2013, comentariu la Rachel Louise Snyder, „O mână ridicată", *New Yorker*, 22 iulie 2013, https://www.newyorker.com/magazine/2013/08/05/mail-12.

[3] Michelle Goldchain, „Un apartament cu un pat în D.C. costă în medie 2 270 USD / lună", Curbed, Washington, D.C, 23 iunie 2016, https://www.dc.curbed.com/2016/6/23/12013024/apartment-rent-washington-dc.

[4] Departamentul Poliției Metropolitane, Poliția poate ajuta în situații de violență domestică, https://www.mpdc.dc.gov/node/217782.

[5] Matthew Desmond, *Evacuat* (New York: Broadway Books, 2016), 191–92.

ÎN MIJLOCUL FOCULUI

[1] „Guvernatorul Wolf semnează legea lui Tierne, care oferă protecție victimelor violenței domestice", comunicat de presă, 16 aprilie 2018, https://www.governor.pa.gov/governor-wolf-signs-tierneslaw-providing-protections-victims-domestic-violence.

[2] Jeffrey Fagan, „ Criminalizarea violenței în familie: promisiuni și limite". Prezentare la conferința din 1995 privind cercetarea și evaluarea justiției penale. Ianuarie 1996. www.ncjrs.gov/pdffiles/crimdom.pdf.

[3] http://www.federalevidence.com/pdf/2007/13-SCt/Crawford_v._Washington.pdf.

[4] Brady Henderson și Tyson Stanek, Violența domestică: de la scena crimei la sala de judecată, coaliția Oklahoma împotriva violenței în familie și a agresiunii sexuale, 2008.

[5] Brooklyn și-a format propria echipă cu risc ridicat, dar nu a primit finanțare OVW și nu mi-a permis accesul la nimeni din echipa lor.

[6] Alissa Widman Neese, „115 decese într-un an: Desenează tabloul violenței domestice din Ohio", *Columbus Dispatch*, 4 octombrie 2017,

http://www.dispatch.com/news/20171004/115-deaths-in-year-paint-grim-picture-of-domestic-violence-in-ohio

[7] A se vedea Raportul violenței domestice al procurorului general din Ohio, http://www.ohioattorneygeneral.gov/Law-Enforcement/Services-for-Law-Enforcement/Domestic-Violence-Reports/Domestic-Violence-Reports-2016/2016-Domestic-Violence-Incidents-by-County-and-Age.

Grace sub presiune

[1] „În primul an de operațiuni... decât optzeci": Rachel Dissell, „Echipa Cleveland abordează cazurile cu risc ridicat de violență în familie, pentru a îmbunătăți siguranța și a reduce numărul deceselor", *Cleveland Plain Dealer*, 11 ianuarie 2019, https://www.cleveland.com/metro/index.ssf/2017/12/cleveland_team_tackles_high_risk_domestic_violence_cases_to_improve_safety_reduce_deaths.html.

Un glonț pe țeavă

[1] Gael B. Strack, George E. McClane, și Dean Hawley, „O revizuire a 300 de cazuri de tentative de strangulare, partea I: Probleme juridice penale", *The Journal of Emergency Medicine 21*, no. 3 (2001): 303–09.

[2] Unele detalii au fost omise pentru a proteja identitățile lui Byron, Grace și copiilor.

[3] Yuliya Talmazan, Daniella Silva și Corky Siemaszko, „Supraviețuitorii masacrului de la biserica din Texas își amintesc că s-au ascuns sub strane, în timp ce ucigașul trăgea", *NBC News*, 7 noiembrie 2017, https://www.nbcnews.com/storyline/texas-church-shooting/shooting-survivor-could-see-texas-gunman-s-shoes-she-hid-n818231.

[4] Andrew Buncombe, „Atacul din Orlando: Supraviețuitor dezvăluie modul în care a făcut pe mortul printre corpuri pentru a

scăpa de criminalul din clubul de noapte", *Independent*, 13 iunie 2016, https://www.independent.co.uk/news/world/americas/orlando-attack-survivor-reveals-how-he-played-dead-among-bodies-to-escape-nightclub-killer-a7080196.html.

[5] Rachel Louise Snyder, „Curtea încuie ușa în urma abuzatorilor domestici care dețin arme", *New Yorker*, 30 iunie 2016, https://www.newyorker.com/news/news-desk/the-court-slams-the-door-on-domestic-abusers-owning-guns

[6] Bert H. Hoff, JD, „Studiul CDC: mai mulți bărbați decât femei sunt victime ale abuzurilor partenerilor", 12 februarie 2012, http://www.saveservices.org/2012/02/cdc-study-more-men-than-women-victims-of-partner-abuse/; Susan Heavey, „Datele arată nivelul violenței în familie, violul - o problemă pentru homosexuali", Reuters, 25 ianuarie 2013, https://www.reuters.com/article/us-usa-gays-violence/data-shows-domestic-violence-rape-an-issue-for-gays-idUSBRE90O11W20130125; Martin S. Fiebert, „Referințe care examinează agresiunile femeilor asupra soților sau partenerilor lor bărbați: bibliografie adnotată", ultima actualizare - iunie 2012, http://web.csulb.edu/~mfiebert/assault.htm.

[7] Pentru o detaliere statistică a atacului fizic, violului sau urmăririlor în cuplurile LGBTQ sau ale persoanelor transgender, consultați: Coaliția națională împotriva violenței domestice, violența în familie și comunitatea LGBTQ, 6 iunie 2018, https://www.ncadv.org/blog/posts/domestic-violence-and-the-lgbtq-community.

[8] „50 de obstacole în a pleca: 1-10", Linia telefonică națională pentru violența domestică, 10 iunie 2013, http://www.thehotline.org/2013/06/10/50-obstacles-to-leaving-1-10.

LIBERĂ-LIBERĂ

[1] Andrea Simakis, „Vărul lui Bresha Meadows spune că și el a fost abuzat de Jonathan Meadows", *Cleveland Plain Dealer*, actualizat 11 ianuarie 2019, https://www.cleveland.com/metro/index.ssf/2017/05/bresha_meadows_cousin_says .html.

[2] În 2016, orașul Warren, Ohio, avea o populație de sub 40 000 (https://www.census.gov/quickfacts/fact/table/warrencityohio / PST045217#PST045217). Pentru un cadru de referință, Amesbury, Massachusetts, unde Robert Wile este detectivul dedicat violenței domestice, are mai puțin de jumătate, adică 16 000 mii, conform celor mai recente cifre ale recensământului american pentru fiecare oraș, respectiv:https://factfinder.census.gov/faces/tableservices/jsf/pages/productview.xhtml?src=cf.

[3] Bessel van der Kolk, *The Body Keeps the Score* (New York: Penguin, 2014), 46, 61, 135, și 350.

Corpuri de umbră

[1] Niciun republican nu a câștigat vreodată votul electoral la Washington, D.C. La alegerile din 2016, D.C a fost 91% pentru Hillary Clinton. San Francisco, un alt bastion liberal, a mers cu 84%. „Rezultatele alegerilor prezidențiale: Donald J. Trump câștigă", *New York Times*, 9 august 2017, https://www.nytimes.com/elections/results/president.

[2] H.R.6545 - Reautorizarea Legii privind violența împotriva femeilor din 2018, Congres 115 (2017-2018) co-sponsori: https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-bill/6545/cosponsors. Adoptarea din1994 a avut 15 co-sponsori: S.11 - Legea privind violența împotriva femeilor, 1993 Congres 103 (1993-1994): https://www.congress.gov/bill/103rd-congress/senate-bill/11/cosponsors

[3] Centrul de politici de violență, când bărbații ucid femeile: o analiză a datelor despre omucideri din 2016, 2018, http://vpc.org/studies/wmmw2018.pdf.

[4] Melissa Jeltsen, „Tamara O'Neal a fost aproape eliminată din povestea crimei sale", *HuffPost*, 12 noiembrie 2018, https://www.huffingtonpost.com/entry/tamara-oneal-chicago-shooting-domestic-violence_us_5bf576a6e4b0771fb6b4ceef.

[5] Scott Horsley, „Armele din America, după numere", *NPR*, 5 ianuarie 2016, https://www.npr.org/2016/01/05/462017461/guns-in-america-by-the-numbers.

[6] Carolina Diez et al., „Legile privind armele de foc asociate violenței partenerului și ratele omuciderilor partenerului intim în Statele Unite, 1991–2015", *Analele de medicină internă 167*, no. 8 (octombrie 2017): 536–43, http://annals.org/aim/fullarticle/2654047/state-intimate-partner-violence-related-firearm-laws-intimate-partner-homicide. De asemenea: http://annals.org/data/Journals/AIM/936539/M162849ff4_Appendix_Figure_Status_of_state_IPV-related_restraining_order_firearm_relinquishment.jpeg.

[7] David Adams, „Declarație în fața Comitetului mixt pentru securitate publică și securitate internă", 13 septembrie 2013, https://www.emergedv.com/legislative-testimony-by-david-adams.html.

[8] CA, CO, CT, HI, IA, IL, MA, MD, MN, NC, NH, NY, TN, WA, și WI. Everytown pentru siguranța armelor, „Arme și violență împotriva femeilor: problema unică a violenței partenerului intim al Letelor din America", 17 octombrie 2019, https://everytownresearch.org/guns-domestic-violence/#foot_note_12.

[9] April M. Zeoli et al., „Analiza punctelor forte ale restricțiilor legale privind armele de foc pentru perceptorii violenței domestice și impactul acestora asupra omuciderilor partenerului intim", *American Journal of Epidemiology* (octombrie 2018). Notă: Studiul lui Zeoli face referire la „restricții mai largi", ceea ce înseamnă la oricine este condamnat pentru un delict violent, nu doar violență în familie. Ca lege de stat, aceasta captează o parte mai mare a comportamentului infracțional și astfel chiar cineva care nu este condamnat în mod special pentru un delict de violență în familie, dar orice fel de infracțiune violentă este obligat să renunțe la armele de foc.

[10] EveryTown siguranța armelor, „Arme și violență împotriva femeilor".

[11] Pentru o soluție suficient de cuprinzătoare de aplicații pentru smartphone-uri, consultați acest compendiu din Rețeaua națională

pentru a pune capăt violenței domestice: https://www.techsafety.org/appsafetycenter.

[12] Criticii FJC-urilor spun că sunt scump de replicat, nepractice în zonele rurale și adesea le fac să dea înapoi pe victimele care sunt intimidate de birocrație. De asemenea, nu există un model național pentru reproducerea FJC-urilor; fondatorii consideră că zonele interesate de crearea FJC ar trebui să se simtă liberi să le adapteze pentru a le folosi în propriile regiuni. De asemenea, multe FJC-uri nu sunt administrate în mod special de centre de criză, ceea ce unii sugerează că nu pune vocea victimei în centru. Acest număr provine din corespondența privată dintre scriitor și Casey Gwinn, în octombrie 2018.

[13] Rețeaua Maryland împotriva violenței domestice, „Programul de evaluare a letalității: modelul Maryland", Curriculum-instructor-instructor pentru programele de aplicare a legii și violență în familie, 2015, https://mnadv.org/mnadvWeb/wp-content/uploads/2017/07/Train-the-Trainer-PowerPoint .ppt.pdf.

[14] Programul de evaluare a letalității: https://lethalityassessmentprogram.org/what-we-do/training-and-technical-assistance.

[15] Melissa Labriola et al., „Un portret național al instanțelor de violență în familie." Centrul Departamentului de Justiție al SUA pentru Inovarea Curții, februarie 2010, https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/229659.pdf.

[16] Lynn Rosenthal, „ Legea privind violența împotriva femeilor, 23 de ani mai târziu", 13 septembrie 2017, https://medium.com/@bidenfoundation/https-medium-com-bidenfoundation-vawa-23-years-later-4a7c1866a834.17.

[17] Date compilate de autor și asistent de cercetare cu suport tehnic de la Aequitas.com.

[18] Date culese de Institutul de instruire pentru prevenirea strangulării.

[19] Sharon G. Smith et al., „Studiul național privind partenerul intim și violența sexuală". Raportul de stat 2010-2012. Centrul Național de Prevenire și Control al Leziunilor, Divizia de Prevenire a Violenței. Centre pentru controlul bolilor, aprilie 2017,

https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/NISVS-StateReportBook.pdf.

[20] Activiștii aflați la apel nu doreau ca numele lor reale sa fie folosite, de teama represaliilor abuzatorilor.

[21] Mii de unități de locuit la prețuri accesibile s-au pierdut în D.C. în ultimul deceniu, iar alte 13 700 de unități urmează să-și piardă subvențiile în 2020. La sfârșitul anului 2017, orașul a înființat un fond de 10 milioane de dolari pentru a ajuta la compensarea pierderilor semnificative de locuințe accesibile în anii recenți. Mary Hui: „D.C. înființează un fond de 10 milioane de dolari pentru păstrarea locuințelor accesibile care dispar", *Washington Post*, 26 noiembrie 2017, https://www.washingtonpost.com/local/dc-establishes-10-million-fund-to-preserve-disappearing-affordable-housing/2017/11/26/242893ea-cbb7-11e7-aa96-54417592cf72_story.html.

[22] Femeia trebuie să facă dovada dreptului de proprietate sau a numelui în contractul de închiriere.

Postfață

[1] Laura M. Holson, „Asasinatele partenerilor intimi sunt în creștere, constatările studiului", *New York Times*, 12 aprilie 2019, https://www.nytimes.com/2019/04/12/us/domestic-violence-victims.html. De asemenea: Khalida Sarwari, „Omuciderile în violența domestică par să fie în creștere. Armele sunt motivul?" *News@Northeastern*, 8 aprilie 2019, https://news.northeastern.edu/2019/04/08/domestic-violence-homicides-appear-be-on-the-rise-a-northeastern-university-study-suggests-that-guns-are-the-reason/.

[2] Anne Kingston, „Noi suntem morții", 17 septembrie 2019, Maclean's, https://www.macleans.ca/news/canada/we-are-the-dead/

[3] „Nivelurile crescute ale violenței domestice din Africa de Sud reprezintă o provocare", *France24*, 9 aprilie 2019, https://www.france24.com/en/video/20190903-south-africa-staggering-domestic-violence-levels-pose-challenge

[4] Laure Fourquet, „Pe măsură ce numărul morților crește, Franța încearcă să devină serioasă cu privire la violența domestică", *New York Times*, 3 septembrie 2019, https://www.nytimes.com/2019/09/03/world/europe/france-domestic-violence.html.

[5] Alisha Haridasani Gupta, „Pe tot globul, un atac grav împotriva drepturilor femeii". *New York Times*, 4 decembrie 2019, https://www.nytimes.com/2019/12/04/us/domestic-violence-international.html?searchResultPosition=2.

[6] Christina Asquith, „Cel puțin 12 000 de oameni uciși de violența în familie în fiecare an? Rusia nu este chiar sigură". PRI's The World, 10 martie 2017, https://www.pri.org/stories/2017-03-10/least-12000-people-killed-domestic-violence-every-year-russias-not-even-sure.

[7] The Brazilian Report, „Femicidul atinge cea mai ridicată cotă în Brazilia", Think Brazil, 1 octombrie 2019, https://www.wilsoncenter.org/blog-post/femicide-hits-all-time-high-brazil.

[8] Sam Jones, „Urgență feministă declarată în Spania după vara violenței", *Guardian*, 20 septembrie 2019, https://www.theguardian.com/world/2019/sep/20/mass-protests-in-spain-after-19-women-murdered-by-partners.

[9] Gupta, „În toată lumea, un «atac grav împotriva drepturilor femeilor»".

[10] Andrea Krizsan și Conny Roggeband, „Spre un cadru conceptual pentru lupta împotriva democrației în statele care fac parte din statele lăsate în urmă: politica de egalitate de gen în Europa Centrală de Est", *Politics and Governance 6*, no. 3 (2018): 90–100, https://www.researchgate.net/publication/327657292_Towards_a_Conceptual_Framework_for_Struggles_over_Democracy_in_Backsliding_States_Gender_Equality_Policy_in_Central_Eastern_Europe

[11] Gupta, „În toată lumea, un «atac grav împotriva drepturilor femeilor»".

INDICE

abuz, emoțional, 233
abuz sexual asupra copiilor, 88, 190, 408
abuzatori, bărbați. *Vezi* atacatori
accidente de avion, 127, 128
acțiuni cu trăgători activi, 279
Adams, David, 219-232, 244, 282, 296, 308, 404, 410, 416, 433
Adams, Howie, 343
adăposturi pentru animale, 24
adăposturi
  casă de tranzit, 334
  descriere, 329-331
  finanțare, 23-27
  istoric, 329
  nevoie, 332-333
  număr de, 24, 329
  pentru bărbați, 329
  refuz, 316, 331
administrația Obama, 29
agresarea soției
  din punct de vedere religios, istoric, 23-24
  legi împotriva, 24
agresori. *Vezi* și ucidere a întregii familii, atacatori
  a raporta, 84-85
  a rămâne, motive pentru, 247
agresori (*continuare*)
  a repara, posibilitatea de, 48, 63-64, 308-309
  concepte greșite despre, 226-227
  condamnare, 103, 209, 349
  conștiința de sine, 197, 205-207, 229
  detenție preventivă, 350-351
  încarcerat, 16, 22, 182, 217
  încarcerare a. *Vezi* și încarcerare
  învinovățirea victimei, 170
  pericol, 19
  presupuneri despre abuzatori, 13
  programe de intervenție pentru. *Vezi* și programe de intervenție
  putere, 106, 207, 231
  reformare, 194
  remușcare, 378
  rol de gen, 246-247
  sancționare, 168
  sărbătorire, 168
  sinucidere, 88, 114, 130, 239, 322
  tați ai, 46, 228, 240-241
  uciderea partenerului, 90-91
agresori, acuzare
  bazată pe probe, acuzare, 254-256
  control coercitiv, 57-58
  delict de atac, 79

agresori, acuzare (*continuare*)
dificultate a, 319-320, 390-391
fără cooperarea victimei, 63-64
forțele de ordine și, 395-396
ghid al strangulării, 101
raport al poliției, 372-373
agresori, caracteristici
carismă, 308-309
constrângere, 224-225
control, 56-58, 68, 74-75, 77, 83, 106, 111, 208, 231, 268, 275, 350
droguri, dependență, 71
duplicitar, 21, 138, 220
furie, 57, 76
hărțuire, 106
insecuritate, 138
irațional, 56
manipulator, 222
narcisism, 21, 138, 231, 239, 244, 308
neliniște, 58, 68, 137, 153-154
paranoia, 72
păreri greșite despre, 227-228
violență, 38, 83, 113, 152-153, 157, 174-175, 201-202, 207, 376-380, 385
volatilitate, 135-136
Ajutor Financiar pentru Supraviețuitoare, 340
Amend, 171
Amendamentul Lautenberg, 280
animale, cruzimea împotriva, 24
Annan, Kofi, 15
arme
achiziționare de, 8, 113
omuciderile domestice și, 106, 132, 139, 271, 404
uciderile în masă si, 17, 403
violența domestică și, 208-209, 374, 214
Arne, Ivan, 68, 69, 70, 107, 112, 122
audierea periculozității, 350,
băieți. *Vezi* copii
bărbați
adăposturi pentru, 329
beneficii pentru mișcările feministe, 409
cultura patriarhală a, 39
privilegii ale bărbaților albi, 238
sistemul de credințe centrat pe rolul bărbatului, 194, 202, 212, 272, 304, 382
violența a, 162, 168
Bascone, Joan, 223
Baza de date suplimentară a omuciderilor FBI, 89
Beadle, William, 242
Bergin, Audrey, 104
Berry, Amanda, 364
Bezos, Jeff, 22
Biden, Joseph, 28, 357
Biroul pentru Violență Împotriva Femeilor, 29, 101, 358
biserica africană metodistă Emanuel în Charleston, 18
boală mintala, 236, 251
Boehnlein, Tim, 358
Brown, Brené, 249
Bruenn, Leo, 185-188
Burdeen, Cherise Fanno, 351
Bush, George W., 168, 406

Cambodgia, 10
cămin destrămat, 22, 60
Campbell, Jaquelyn, 87-106, 118, 243, 246, 275, 324-325, 344, 357, 391, 402, 406-407, 416, 433
Casa Huckleberry, 158
Castro, Ariel, 364
Cayouette, Susan, 231
centru pentru justiție în familie, 26, 406
Chiles, Lawton, 128
ciclul abuzului, 90, 416
ciclul violenței, a întrerupe, 406

Clinton, Bill, 248
clubul Pulse, 17, 378,
Coercive Control (Stark), 57
Comisie de Examinare a Mortalității Violenței Domestice din Montana (MDVFRC), 129
Community Works, 133, 294, 297
control abuziv,
  elemente de izolare, 59
  evoluția acutizării, 57
  legislație, 58
  prin amenințări, 77, 83, 361-363
  prin denigrare, 63-65
  prin furie, 108
  prin intermediul copiilor, 71, 83, 111-112, 352
  prin izolare, 57, 86, 105, 111, 141, 385
  prin urmărire, 73-74
  tactici, 58, 230
Coolidge, Calvin, 371
copii
  abuz sexual, 89-90, 190, 408
  lege împotriva, violenței, 23
Cornerstone Housing Program, 337-339, 341, 342
Cotter, William, 315, 318, 319, 321-323, 350
Crawford vs. Washington, 355
cultura patriarhală, 39

D.C. În Siguranță, 399-402, 411-412
Dale, Matthew, 124, 129, 131, 134, 142
Daniels, Reggie, 185
DASH, 337-340
Davis, Joe, 354
Deeds, Creigh, 254
DeJesus, Gina, 364
delict de atac asupra partenerei și a familiei, 79
Desmond, Matthew, 338
detenție preventivă, 351
dispariția clasei de mijloc, 246
divorț, 47
Domestic Violence High Risk Team, 12, 328
dreptate reparatorie, 172, 173, 177
Dubus, Andre III, 10
Dubus, Pat, 9
Dubus, Suzanne, 13, 14, 15, 26, 31, 319, 357, 416, 433
Dunne, Kelly, 14, 15, 31, 100, 313, 316, 319, 323-328, 330-333, 334-343, 357, 416, 428, 433
Durfee, Michael, 127

Earley, Michelle, 223
Echipa de Mare Risc, 406
economia omuciderilor domestice, 98, 242-244
eliberarea femeilor, 162-163
Ellin, Abby, 57
Emerge, 171, 222, 224-228, 231
Epstein, Deborah, 226,
Espinoza, Jimmy, 157, 177, 179, 183, 215, 231, 272, 296, 298, 433
Evaluarea Pericolului, 87, 93, 106, 284, 324, 376
Evicted (Desmond), 338

Familicidal Hearts (Websdale), 238
femei
  afro-americane, cauza principală a mortalității, 94-95
  cum le strigă bărbații, 194, 204
  discriminare împotriva, 162-163
  încarcerate, 91, 389
femei, imigrante, 28-29, 168, 352
femei afro-americane. *Vezi* femei de culoare
femei de culoare
  omucideri domestice, 28, 88, 94-95
  prevenirea violenței domestice, pentru, 29-30

fete. *Vezi* copii
filicid, 237
foc, 113
forțe de ordine
  atacatori cunoscuți de, 27
  blamarea victimei, 105
  comportament, 396
  mesaje de gen, 107
  minimalizarea incidentelor, 100, 108, 174, 374
  negocierea în situații de criză, 261-266
  prevenția omuciderilor domestice, 405
  programe de pregătire, 87-88, 99, 274, 372
  rata violenței domestice în, 269
  rapoartele poliției, 83, 372
  situație cu ostatici, 261-270
forțe de ordine, mortalitate
  apeluri de violență domestică, 279, 282
  trăgătorii activi, 279
Fox, James Alan, 17
Fraser, Aisha, 403
Frum, David, 168

Gagnon, Mark, 356
Gaon din Sura, 24
Garvey, Teresa, 281
Gelles, Richard, 245
Gianakis, Mary, 357
Gilligan, James, 178-179, 187, 245, 248-249, 258, 433
Giunta-Cotter, Dorothy, 313-326, 330, 340, 350, 376, 415
Giunta-Cotter, Kaitlyn, 317, 320, 323,
Giunta-Cotter, Kristen, 313-317, 320, 321, 331
Godden, Marcus, 378
Goldman, Ron, 27
Gondolf, Edward W., 225
Graff, Kelly, 207-210, 303,
Gregson, Gary, 268
greșeală, 125-126, 128
Gruelle, Kit, 29, 58, 274, 275, 282, 377, 399, 404, 433
Gwinn, Casey, 26, 100, 354

Hacskaylo, Peg, 334-339
Halverson, Ben, 119
HELPS, 104
Hennessey, Michael, 177
Hope Card, 143

impactul supraviețuitorilor, 177
informații medicale, restricții de confidențialitate, 328, 344
Institutul privind Violența în Familie, 237, 241
Institutul de Instruire în Prevenirea Strangulării, 101, 373
intimitate masculină, 165
iubire
  a rămane, 96
  a scăpa, 377
  amenințări interpretate ca, 57
  lipsit de putere, 21
  manipulare prin, 222
  mesaj cultural de, 322
  mesaj cultural pentru, 382
  violența domestică și, 96, 376

încarcerare
  pentru arme, 215, 217
  victime, 91, 390
încarcerare, abuzatori. *Vezi* și programe de intervenție
  abuz sexual în copilărie, 190
  mesaj cultural pentru, 22
  pentru arme, 215, 217
  program împotriva violenței domestice, 158
  recidiva, 178, 217-219
  soarta pentru, 158
  strangulare, 101-102
  violența în copilărie, 16
  vocile non-violenței, 179

Jacobson, Neal, 244, 252
Jefferson, Thomas, 248
Jeltsen, Melissa, 404
Johns, Lou, 267, 272, 273
Johnson, Kate, 343, 346

Kelly, Devin Patrick, 17
Kennedy, John, 248
Kidd, William, 268, 270, 433
Knight, Michelle, 364
Kolk, Bessel van der, 390
Koziol, Maryanne, 368
Koziol, Sue, 369
Kristiansson, Viktoria, 351

Lanza, Adam, 17
Latessa, Bran, 416
Latessa, Martina, 360-368
Lawrence, Talema, 388
Lee, Bandy, 178
Legea privind Prevenirea și Serviciile Dedicate Violenței în Familie, 25,
Legea privind reforma cauțiunii, 351
legile HIPAA, 92, 328, 344, 346
Levin, Jack, 245
Lewis, Donte, 192-196, 200, 205, 210, 214-217, 281, 288, 291-296, 349, 433
Liem, Marieke, 246
linie telefonică de urgență, 25, 407
lipsa de adăpost, 16, 335
„Listening to Shame" (Brown), 249
locuire
  casă de tranzit, 234-236
  subvenționat, 339
Lord, Moe, 346

Mahalik, James, 249
ManAlive, 170-177, 188, 196, 212, 219, 224, 227, 292, 294, 298
Mason, Lance, 403
Mateen, Omar, 17
McClane, George, 101
medicină, accidente în, 125, 127
metamfetamină, 59
Minassian, Alek, 248
mișcarea #MeToo, 410
mișcarea feministă, 25-26, 409
misoginism, 248, 299, 356, 404
Mochrie, Robert, 244, 252
momentul primejdiei fatale, 199, 202, 212, 213, 293, 296, 302
Monson, Alyssa, 9, 36, 42-44, 56-59, 68-70, 71, 73, 75, 77-79, 83-86, 107, 111-112, 114-115, 118, 121-122, 150, 433
Monson, Melanie, 9, 43-44, 61, 71-73, 76-77, 79, 81-83, 107-108, 111-112, 118, 121-122, 150, 433,
Monson, Mike, 46
Monson, Paul, 7-10, 14, 18-19, 32, 35-42, 52, 55-56, 61, 63, 65, 77-78, 106-107, 112, 115-116, 118, 120, 123, 146, 150, 152, 425, 433
Montana, 39, 42, 69
Montgomery, Bill, 102
Mosure, Gordon, 39, 46-52, 59, 63-65, 67, 77, 79-81, 86, 108, 111, 113, 117, 122, 148, 433,
Mosure, Kelly, 46
Mosure, Kristy Lynn, 10, 35, 36, 39-40, 51-53, 55-56, 58-59, 62, 65-68, 74, 76, 78-79, 108, 111-112, 114, 120, 124, 129, 144, 147-148, 149, 152, 153
Mosure, Kyle, 10, 35-36, 39-40, 51, 55-56, 58-59, 62, 65-68, 73-74, 76, 77-78, 108, 111-114, 118, 120, 124, 129, 144, 147-150, 151
Mosure, Linda, 46-48
Mosure, Michelle Monson, 9-10, 19, 22-23, 30, 35-46, 50-56, 58-68, 70-86, 92, 97, 100, 106-116, 118-121, 123, 124, 129, 131, 136-137, 144-148, 149-153, 187, 194, 274, 313, 325, 339, 353-354, 373, 376, 415-416

Mosure, Mike, 46, 47, 49, 51,59, 80
Mosure, Rocky (Gordon Edward), 9-10, 35-36, 38-40, 42-44, 46-47, 49, 50-56, 58-86, 92, 97, 106-108, 111-116, 119-123, 129, 136, 144-154, 193, 243, 313, 353, 372-373, 416, 433
Mosure, Sarah, 47-52, 59, 61-65, 77, 79-81, 84-86, 108, 111, 113, 117-118, 122-123, 148, 428, 433
Muhammad, John Allen, 18
Muhammad, Mildred, 18

National Football League (NFL), 226
National Transportation Safety Board, 126-128, 134
Nesbitt, Lynn, 366, 372, 379-380, 383
Noyes, David, 322
Nu Hărțuirii, Asaltului, Amenințării Și Urmăririi (HATS), 413

O'Hanlon, Patrick (pseud.), 236, 239-241
O'Neal, Tamara, 404
Olds, Elizabeth, 401
omucideri. *Vezi* și violență
  a membrilor familiei, 89. *Vezi* și uciderea întregii familii
  același sex, parteneri, 31, 382
  același sex, relații, 382
  arme, și, 106, 114, 132, 280, 404
  asupra copiilor, 287-288, 393
  cu ajutorul focului, 113
  distincția de gen, 91
  economia, 98, 242
  execuție, stil, 130
  femei de culoare, 27, 88, 96
  forțele de ordine, 279
  moștenirea, 51
  patricid, 237, 387, 393
  plănuire, 113
  prin hărțuire, 25
omucideri *(continuare)*
  spectatori nevinovați, 89
  statistică, 14-15, 22, 88, 356-357, 403
  uciderî în masă și, 17, 403
omucideri. factori prezicători ai
  accesul la arme, 106, 132, 137, 139, 209, 404
  antecedente de violență domestică, 64, 96, 324
  curtarea de scurtă durată, 136
  lista de, 98
  strangulare, 98-101
  șomaj, 98
omucideri, prevenția
  audierea periculozității, 350
  Comisia de Examinare a Mortalității Violenței Domestice din Montana (MDVFRC), 129
  controlul armelor, 106, 114, 131, 139, 404-405
  detenție preventivă, 350
  Domestic Violence High Risk Team, 12, 344
  Evaluarea Pericolului, 87, 106, 143, 324, 380, 391, 407
  ordine de restricție, active, 140
  părinți, de către, 40, 51
  părinții și, 51
  plan de siguranță, 144
  specialiști din domeniul sănătății, 92, 102
  strangulare, 102
  trainingul, 102
  Unitatea de Reducere a Omuciderilor, 361
ordin de protecție. *Vezi* și ordin de restricție
ordin de restricție
  calificare pentru, 413
  eficacitate, 79, 83, 140, 192
  judiciar și, 139, 313
  omuciderile domestice și, 281, 405

ordin de restricție *(continuare)*
ordine de protecție, 289
programul HATS, 413
Otero, Natalia, 401-402

parteneri de același sex, 28, 31, 89
patricid, 237
părinții agresorilor
ajutor, 79
divorț, 123
intervenție, 46
izolare, 86
regret și vină, 108
schimbări în, 119
vină, 63, 119
vindecare, 121
părinții victimelor
intervenții ale, 39, 61, 111
schimbări în, 118
Pence, Ellen, 230, 354, 399
penitenciarul federal Canaan, 288
pești, 157
Peterson, Scott, 238
Porter, Rob, 29, 167, 238
Poulin, Rick, 315, 321
Powell, David, 270, 271
Power and Control Wheel 230, 354
prietenii agresorilor 69, 118-119
privilegii ale bărbaților albi, 237
programe de intervenție
Amend, 171
eficacitate, 223
Emerge, 171, 222, 224
gestionarea furiei, 224-225
ManAlive, 170-171, 172, 177, 188, 196, 212-213, 219, 224, 292
număr de, 223
Proiectul de intervenție pentru abuzuri domestice, 172, 222
RSVP, 177-184, 186, 192, 195, 209, 216
scop, 223
programe de management al furiei, 171
programe împotriva violenței domestice, 157-158
Programul de Evaluare a Mortalității 26, 358, 407
programul DOVE, 104
Proiectul de intervenție pentru abuzuri domestice, 171

Ramirez, Tari, 181, 182, 349
Ray, Latina, 91
Reagan, Ronald, 248
recidivă, 178, 215
religie, omorârea familiei în, 253
relocare rapidă, 337
Resolve to Stop the Violence (RSVP), 177-184, 186-187, 192, 195-196, 199, 209-210, 216, 228, 245
Rice, Ray, 225
Rice, Tamir, 368
Rincon, Daniel, 102
Rodger, Elliot, 248
Roof, Dylann, 18, 248
Rosenthal, Lynn, 408-410, 433
rușine, 249, 254

San Bruno, penitenciarul, 159, 170, 173-174, 179, 182, 184, 190, 194, 272
Sandy Hook, școala primară, 17
sarcina la vârsta adolescenței, 35, 43, 52
Sargent, Dave, 26, 406
Schneiderman, Eric, 238
Schwartz, Sunny, 172, 177, 180-183
Sessions, Jeff, 167
Shallal, Andy, 408
Simpson, Nicole Brown, 26, 27
Simpson, O.J., 26, 410
Sinclair, Hamish, 160-167, 169-171, 177, 186, 196, 199, 212, 219, 221, 227, 231, 265, 296, 416, 433

sinuciderea
a ucigașilor familiilor, 239, 255
copiii și violența domestică, 387
economia, 246
victimelor violenței domestice, 89
sistem de justiție, 83, 313, 408. *Vezi* și atacatori, condamnare
sistemul de credințe centrat pe rolul bărbatului
agresorii bărbați și, 382
conștientizare, 211
în forțele de ordine, 271
violența în, 193-194
situații cu ostatici, 261-270, 321
Sjaastad, Sally, 8, 36, 40, 428, 433,
Snyder, Rachel, 363
Solis, Rosanne, 378
soții, disciplinate religios, 23-24
soțul disciplinează soția, religie, 23
Spitalul Mercy, 403
Stark, Evan, 57
Steiner, Claude, 164
Stockholm, sindromul, 269
Strack, Gael, 97
strangulare, 98, 373, 408, 414
Sullivan, Ronald S., Jr., 351
supraviețuitoare. *Vezi* și victime,
a retracta, 81
a se preface mort, 378
constanța pericolului, 20
divorț, violența împotriva, 20
mesaj să rămână, 22
ocrotire pentru, 24
Sutherland Springs, TX, 17

șerpi, 45, 78, 81-82, 83, 149, 153

Tabăra Speranței, 406
Tamashasky, Anne, 320
Tarasoff, avertismentul, 347
Tempongko, Claire Joyce, 182, 349
Tenney, Stacy Farmer, 82, 119, 353
terorism, partener intim. *Vezi* și violența, 168, 270
The Body Keeps the Score (Kolk), 390
The Future of Batterer Programs (Gondolf), 225
tineri în categorii de risc, 94
trauma bonding, 269
traumatismul cranio-cerebral, 103,
Trump, Donald, 29, 238, 248
Trump, Donald, administrație,
poziția față de abuzatori, 29
poziția față de violența domestică, 25
Trump, Ivana, 168
Tussing, Ron, 77

ucidere a întregii familii
arhitectura emoțională a, 253
categorii, 242
caracteristici, 244
caracteristici economice, 242-244
creșteri, 237, 242, 244
familia Mosure, 10-11, 38-39
familia O'Hanlon, 236-237
istoric, 237
în religie, 253-254
statistici, 237
ucidere a întregii familii, atacatori
boală mintală, 236, 251-252
gen, 243
sinucidere, 239, 254-255
uciderile în masă și violența domestică, legatura 16-17, 403-404
Understanding Domestic Homicide (Websdale), 128
Unitatea de Reducere a Omuciderilor, 361
Universitatea Texas din Austin, 17
urmărirea, 25, 57, 98, 141, 280

Vella, Sylvia, 100
victime. *Vezi* și supraviețuitoare, femei,
acuzare, 90-91
amintire, 39-40, 118
autoînvinovățire, 234

victime (*continuare*)
azil pentru, 168
bărbați, 380-381
care își retrag acuzațiile, 78, 81-83, 85, 99, 105, 111, 129, 145, 209, 268, 352-354, 396, 407
care se întorc,91-92, 379, 389
consecințe de viață, 104, 209, 389-390
datoria de a avertiza, 348
denigrarea, 68
dezumanizare, 150-151, 222-223
evaluarea și raportarea, 92, 99, 102-104, 344
filmare, 62-71, 147-151
izolare, 57, 86, 105, 111, 141, 385
încarcerat, 88-89, 389
învinovățirea, 169, 282
însărcinată, 325
lipsit de putere, 150
obiectificare, 150
poveștile lor, 174
presupuneri despre, 13, 308
răspunsuri, tipice, 80
recunoașterea semnelor de pericol, 96, 105
resurse pentru, 23, 92
sinucideri, 88
supraviețuire pe termen lung, 338
temeri pe termen lung, 210
vulnerabilitatea, 56,157, 376
victime care pleacă. *Vezi* și adăposturi
finanțare, 335
gata pentru, 382-393,
în criză, 401
planuri de siguranță, 393-394
strategii, 376-377
temeri pe termen lung, 19-20
victime ce rămân
a supraviețui, 76-78, 107-109, 276
copiii ca factor, 61
victime ce rămân (*continuare*)
factori în, 41, 60-61,81-82
iubire și, 61, 96-97
mesaje culturale pentru, 21, 108
victime, control
copii în, 70-71, 112, 352
metode de, 231
prin amenințări, 77, 83, 375
prin denigrare, 63-65
prin furie, 108
prin izolare, 57, 86, 105, 111, 141, 385
prin urmărire, 73-74
tactici pentru, 57
victime, măsuri de siguranță pentru. *Vezi* și adăposturi
controlul armelor, 106, 114, 131-132, 279, 403
D.C. În Siguranță, voluntari, 399, 411
evaluarea pericolului, 87, 93, 106, 284, 324, 376, 91
detenție preventivă, 350
Lethality Assessment Program, 358, 406
ordin de protecție, 79-80, 81, 139-140, 192, 280, 313, 389, 405, 412-413
Unitatea de Reducere a Omuciderilor, 360-362
Victoria, 415
viol, 408
Violence Against Women Act (VAWA), 22, 28, 403, 408, 409,
Violence: Reflections on a National Epidemic (Gilligan), 245, 258
violență. *Vezi* și omucideri
a legifera, 23-25
a legifera împotriva, 57
afrodiziac, 21
bărbați, 161, 168
controlul coercitiv, 57

violență. (*continuare*)
construcții pasive, 270
costul, 16-17, 180
costurile medicale și de sănătate, 16
criminalitate, 335-336
cuplurile de adolescenți, 408
de jucătorii de fotbal, 226
dificultatea, 18-19
emoțional, 188
evoluția acutizării, 55, 97, 380-381
folosirea termenilor, 31-32
global, 12
istoric, 22-23
istoric, religos, 23-24
presupuneri despre, 13-14
preventiv, 407-409
psihologic, 57-58
sărbătorire, 168
sexism, sursă a, 161-165
statistici, 371, 402, 408
Trump, Donald, administrația, 29
violență, prevenire
ascultare, 94-95, 368-369
ciclul abuzului, a întrerupe, 91
femei de culoare, 29
femei imigrante, pentru, 29, 168
finanțare, 28
legislația pentru, 24-26, 170-171, 355-356, 403, 408
parteneri de același sex, 28
programe de pregătire, 87-88, 99-100
schimbări sociale și culturale, 408
speranța pentru, 90-91, 404-407
violență, prezicerea
înstrăinare, 20-21
tatonări scurte, 194
sarcina la adolescenți, 35
violența domestică asupra copiilor
a apăra, 80, 386-387
a își aminti, 123
a lucra cu, 362-363
abuz sexual, 89-90
acuzare, 393
caracteristici, 78
ciclul abuzului, 90, 391
consecințe de viață, 314
filmare, 62-71, 147-151
omucideri ale, 114, 236
omucideri de, 238, 386, 393
pentru a înțelege, 362-363
răpire, folosire ca pion, 71
responsabilitate față de, 383, 387
tendințe suicidare, 386
trauma traită, 90
violența împotriva, 77-78

Waldron, Candace, 331
Walker, Kayla, 192-193, 294
Warren, Rick, 254
Washington, D.C., 334-335
Watts, Chris, 238
Websdale, Neil, 125-129, 131, 134, 137-138, 142, 237, 239, 242-245, 247-249, 252, 296
Webster, Daniel, 280
Whitman, Charles, 17
Why Do They Kill (Adams), 404
Wile, Robert, 232, 317-319, 321, 323, 327, 343, 347, 353, 357, 433
Williams, Greg, 363
Williams, Robin, 258
Wimberly, Shamode, 364
Witt, John, 354

Zeoli, April, 280-282, 405

CUPRINS

Prefață 7

PARTEA ÎNTÂI – SFÂRȘITUL

Micii lunatici 35
Surorile nedezlipite 42
Indiferent ce ține în el 46
Tati nu va muri niciodată 55
Un urs se îndreaptă către tine 69
Persoana pe care o iubești îți va lua viața 87
Apoi se vor ruga 111
Nu mai pot trăi aici 117
Sisteme, accidente, incidente 125
Și ce se întâmplă mai departe 146

PARTEA A DOUA – ÎNCEPUTUL

Penitența 157
Violența într-un acvariu 174
Clubul primejdiei fatale 192
Grupați la vârf 219
Prezența obsedantă a inexplicabilului 236

Rotulele unui supererou 261
În anotimpul descoperirii totale 288
Cei care încalcă 298

PARTEA A TREIA – MIJLOCUL

Prin crăpături 313
În loc de adăpost 329
În mijlocul focului 343
Grace sub presiune 360
Un glonț pe țeavă 372
Liberă-liberă 385
Corpuri de umbră 397

Nota autoarei 419
Postfață 421
Mulțumiri 433
Note 436
Indice 460

NEMIRA ONLINE

Urmărește-ne ca să fii la curent cu ultimele:

promoții pe site:
nemira.ro »

concursuri pe Facebook:
facebook.com/ed.nemira »

articole pe blog:
blog.nemira.ro »

RACHEL LOUISE SNYDER este o jurnalistă de renume care a călătorit în peste 50 de țări ca să strângă documente despre probleme legate de drepturile omului. A locuit șase ani la Phnom Penh, în Cambodgia, înainte să se stabilească la Washington. În ultimii zece ani, a scris numeroase articole despre violența domestică în publicații prestigioase precum *New York Times*, *New Yorker*, *Slate*, *Salon*, *Huffington Post*, *Washington Post*, *Chicago Tribune*, *New Republic* și altele. Acum este profesor asociat de scriere creativă la American University în Washington. Este autoarea cărților: *Fugitive Denim: A Moving Story of People and Pants in the Borderless World of Global Trade*, *What We've Lost is Nothing* și *Vânătăi ascunse: ce nu știi despre violența domestică te poate ucide*, pentru care a primit prestigiosul Lukas Work-in-Progress Award de la Columbia School of Journalism și Harvard's Nieman Foundation, în 2018.

* HELEN BERNSTEIN BOOK AWARD *
* FINALIST NATIONAL BOOK CRITICS CIRCLE AWARD *
* FINALIST *LOS ANGELES TIMES* BOOK PRIZE *
* FINALIST ABA SILVER GAVEL AWARD *
* FINALIST KIRKUS PRIZE *

Multipremiata jurnalistă Rachel Louise Snyder cercetează subiectul „terorismului intim" și extinderea violenței domestice în SUA, prin studii de caz, analize și portrete. Explorează istorii personale și miturile care înconjoară această temă în discursul public: transformarea victimei în vinovat, violența recurentă la agresori, ideea că violența domestică e o chestiune tabu.

Printr-o cercetare aprofundată a mărturiilor adunate de la victime, de la agresori, de la oamenii legii și de la diverse ONG-uri, Snyder ajunge la rădăcina violenței domestice și la consecințele ei indiscutabile pentru întreaga societate și face cunoscuți pașii necesari pentru a o reduce cu adevărat.

„Un reportaj terifiant și curajos din zona de război din interiorul nostru. (...) Snyder scrie cu luciditate abrazivă și multă compasiune, spunând povești de o actualitate stringentă cu un talent narativ absolut remarcabil."

ANDREW SOLOMON

„Un studiu extraordinar, motivat de dorința evidentă de a produce o schimbare. Snyder folosește toate tehnicile literare disponibile: trece de la istorie la prezent, de la scene de viață la analiză, cu o virtuozitate relaxată, demnă de admirație."

PARUL SEHGAL, *New York Times*

NEMIRA

Magic FM
always great music

e-BOOK DISPONIBIL
NEMIRA.RO

ISBN 978-606-43-0936-5